

Møte torsdag den 5. juni 2014 kl. 10

President: Ingjerd Schou

Dagsorden (nr. 78):

1. Redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om utviklingen i Afghanistan og Norges engasjement i landet
2. Interpellasjon fra representanten Marit Nybakk til utenriksministeren:

«Norge har ved flere korsveier spilt en viktig rolle i arbeidet med ikke-spredning og nedrustning. I 2007 tok Norge og Tyskland initiativ til å få atomnedrustning på NATOs dagsorden. I Innst. S. nr. 29 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 27 (2007–2008) Nedrustning og ikke-spredning mente en enstemmig utenrikskomité at målet var å eliminere alle atomvåpen. Våren 2013 arrangerte Norge Oslo-konferansen om humanitære konsekvenser av atomvåpen, som ble fulgt opp i Mexico 13.–14. mars i år.

Med et klart mål om en verden fri for atomvåpen; hvordan vil utenriksministeren arbeide videre med det humanitære sporet fram mot Tilsynskonferansen for Ikkespredningsavtalen i 2015?»

3. Interpellasjon fra representanten Kjell Ingolf Ropstad til utenriksministeren:

«For at utviklingslandene skal komme varig ut av fattigdom er det avgjørende at det skapes arbeidsplasser og at man lykkes med næringsutvikling. Økonomisk vekst er en viktig forutsetning for en bærekraftig utvikling, men denne veksten må komme flere enn eliten i landet til gode. Høy arbeidsledighet innebærer at utviklingslandene går glipp av store ressurser som kunne bidratt til verdiskaping og samfunnsutvikling. For store ulikheter gir også større risiko for uro, og yngre mennesker uten jobb er en stor usikkerhetsrisiko i mange land. Verdensbanken har tatt til orde for at jobbskaping i langt større grad må prioriteres i utviklingssamarbeidet. Regjeringa peker i sin politiske plattform på de store mulighetene som her finnes.

Vil utenriksministeren løfte jobbskaping som en ny prioritering i samarbeidet med fattige land, og hvilke strategier vil regjeringa følge i dette arbeidet?»

4. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til utenriksministeren:

«Vest-Sahara regnes av FN som det største uløste kolonispørsmålet i verden i dag. Mesteparten av territoriet har vært okkupert av Marokko siden 1975. Marokko kontrollerer to tredjedeler av området og har adskilt den siste tredjedelen med en mur og et landminefelt. I dag bor flertallet av den saharawiske befolkninga i kummerlige forhold i flyktningleirer i Algerie og er avhengige av humanitær hjelp. Siden 1991 har det vært våpenhvile i området, overvåket av FN-operasjonen MINURSO, men kolonispørsmålet forblir uløst. Verdenssamfunnet har et betydelig ansvar for å gi saharawiene råderett over eget land og egne naturressurser.

På hvilken måte vil utenriksministeren bidra til at

Norge tar en internasjonal pådriverrolle for å gi Afrikas siste koloni tilbake til sitt folk, saharawiene?»

5. Innstilling fra justiskomiteen om endringer i tinglysingsloven mv. (elektronisk tinglysing) (Innst. 192 L (2013–2014), jf. Prop. 53 L (2013–2014))
6. Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Hadia Tajik, Jorodd Asphjell, Knut Storberget og Odd Omland om nytt Agder fengsel, konseptvalgutredninger for Østlandet og Vestlandet og en helhetlig plan for økt fengselskapasitet (Innst. 222 S (2013–2014), jf. Dokument 8:35 S (2013–2014))
7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å stanse tildelingen av nye blokker i den 23. konsesjonsrunden på norsk sokkel (Innst. 206 S (2013–2014), jf. Dokument 8:39 S (2013–2014))
8. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å trekke Statoil ut av tjæresandvirksomhet i Canada (Innst. 207 S (2013–2014), jf. Dokument 8:40 S (2013–2014))
9. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Abid Q. Raja om en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen (Innst. 204 S (2013–2014), jf. Dokument 8:30 S (2013–2014))
10. Stortingets vedtak til lov om oppheving av bokloven (Lovvedtak 51 (2013–2014), jf. Innst. 181 L (2013–2014) og Prop. 33 L (2013–2014))
11. Stortingets vedtak til lov om endringer i åndsverksloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv) (Lovvedtak 52 (2013–2014), jf. Innst. 201 L (2013–2014) og Prop. 54 L (2013–2014))
12. Referat

Minnetale over tidligere stortingsrepresentant og statsråd Thor Listau

Presidenten: Ærede medrepresentanter! Tidligere og stortingsrepresentant og statsråd Thor Listau er gått bort, 75 år gammel.

Thor Listau ble født 3. juni 1938 i Svolvær. Etter å ha gjennomført Hærens yrkesskole for sambandsteknisk befall i 1958 tjenestegjorde han ved flere militære avdelinger før han i 1961 ble ansatt ved Forsvarets forsøksstasjon i Kirkenes. Her ble han etter hvert operasjonsleder og stasjonssjef.

Listaus politiske løpebane begynte i Unge Høyre, først i Kirkenes og deretter i Finnmark Unge Høyre, hvor han var formann fra 1967 til 1969. I samme periode var han medlem av landsstyret i Unge Høyres Landsforbund. Han engasjerte seg også kommunalpolitisk og var medlem av Sør-Varanger kommunestyre, hvor han også var medlem av formannskapet.

Thor Listau etterfulgte Erling Norvik som Høyres representant fra Finnmark på Stortinget i 1973, og han ble gjenvalgt i 1977 og 1981. Det var sikkert krevende å komme etter en personlighet som Erling Norvik, men Thor Listau klarte raskt å markere seg som en verdig etterfølger. Han talte sitt valgdistrikt – og hele Nord-Norges – interesser med styrke.

Som medlem av Sjøfarts- og fiskerikomiteen ble Listau raskt en helt sentral person i utformingen av Høyres fiskeripolitikk. Hans interessefelt spente imidlertid bredere enn dette. Han var opptatt av distriktpolitikk generelt og var i flere år formann i Høyres distriktpolitiske utvalg. Sikkerhetspolitikk engasjerte han seg også i – et område av særlig betydning for Finnmark, og samtidig et område der Listau hadde spesielle forutsetninger gjennom sin bakgrunn fra Forsvaret.

Som medlem av Høyres programkomiteer foran valgene i 1981 og 1985 fikk han anledning til å påvirke Høyres politikk over et bredt felt. Da Kåre Willoch dannet den rene Høyre-regjeringen etter valget i 1981, var Thor Listau bortimot selvskreven som fiskeriminister – et embete han hadde til regjeringens sammensetning ble justert i 1985. Fiskeriminister i Norge står alltid lagelig til for hugg, og også Listau opplevde å bli kritisert for å være både for liberal og for restriktiv, f.eks. ved kvotetildelinger – til dels fra de samme grupperingene. Men hans ettermåle som fiskeriminister er helt klart: Han så at norske fiskerier hadde et stort potensial for videre vekst og verdiskapning og påbegynte avreguleringen av hele næringen – ikke minst gjaldt dette innenfor oppdrettsnæringen. Initiativet til delegasjonsreisen til Japan i 1985, som Listau ledet, ble starten på den første store fellessatsingen i norsk fiskerinæring, «Prosjekt Japan» – et prosjekt som etter hvert førte til det norske lakseeventyret.

Etter statsrådsperioden hadde Listau mange aktive år i både næringsliv og politikk. I 1986 ble han kontorsjef i Statens Kornforretning og leder for Råvarepriskontoret for landbruksvarer. Han var også direktør og styreleder i Statkorn, i tillegg til organisasjonsdirektør i Statkorn Holding/Cermaq.

Fra 1988 til 1990 var Thor Listau medlem av Høyres sentralstyre. I mange år var han også styreformann i Høyres Studieforbund.

Thor Listau vil bli husket som et engasjert – og et engasjerende – samfunnsmenneske, en lojal samarbeidspartner og en klok veileder. Han vil også bli husket for vennlighet og humor – med et ekte nord-norsk glimt i øyet.

Vi minnes Thor Listau og hans innsats i ærbødighet og takknemlighet.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Representanten Ingebjørg Amanda *Godskesen*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Fra Senterpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Liv Signe *Navarsete* fra og med 5. juni og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Denne søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Jenny *Følling*, innkalles for å møte i permisjonstiden

Presidenten: Jenny Følling er til stede og vil ta sete.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at dagens møte fortsetter utover kl. 16.

Sak n r. 1 [10:06:47]

Redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om utviklingen i Afghanistan og Norges engasjement i landet

Utenriksminister Børge Brende [10:07:35]: Ved utgangen av dette året står vi på terskelen til en ny epoke i Afghanistan. Det internasjonale samfunnets engasjement gjennom NATO-styrken ISAF avsluttes. Nye former for samarbeid tar over.

La meg kort minne om utgangspunktet for at vi engasjerte oss for 13 år siden. Terrorangrepet mot USA 11. september 2001 var et angrep på våre verdier og truet vår felles sikkerhet. Det krevde et felles svar. Det var det internasjonale samfunnets samlede ansvar å sørge for at Afghanistan ikke lenger kunne være et arnested for internasjonal terrorisme. Det målet har vi nådd.

Jeg vil rette en stor takk til alle norske tjenestemenn og -kvinner, militære og sivile, for den innsatsen de har lagt ned. Jeg vil spesielt gi honnør til og minnes de nordmenn som mistet livet i tjeneste for Norge i Afghanistan.

Det kan ikke være noen tvil om at den internasjonale militære og sivile innsatsen i Afghanistan har vært stor. Like fullt må vi våge å stille spørsmålet om noe kunne vært gjort annerledes. Når ISAF-operasjonen avsluttes ved årsskiftet, er tiden moden for å gjennomføre en evaluering av vår totale innsats i Afghanistan. Like viktig er det å finne ut hvordan vi best kan bistå fremover. Nå som afghanerne selv tar over ansvaret for landets sikkerhet, vil vår innsats i større grad konsentreres om bidrag til den sivile utviklingen av landet.

I april i år gjennomførte Afghanistan første runde i valg på ny president og provinsråd. Det ga grunn til håp og viste at det har utviklet seg et stort folkelig engasjement for politikk i Afghanistan. Kandidatene stilte opp i TV-debatter. Kvinner og menn strømmet til valgmøter over hele landet. De trosset Talibans terror og trusler mot alle som støttet valget.

Mer enn sju millioner afghanere – over halvparten av de stemmeberettigede – gikk til valgurnene i provinsrådsvalget og første runde av presidentvalget. Det er ikke bare en økning i forhold til valget i 2009. Det er også en valgdeltakelse på linje med mange modne demokratier. De nesten sju millioner velgerne som stemte, nektet å la seg skremme. Og ungdommen, som utgjør flertallet av velgerne og er Afghanistans fremtid, deltok også aktivt.

Valget var reelt, selv om det ikke var perfekt. De fore-

løpige rapportene fra både afghanske og internasjonale observatører sier at valgfusk forekom, men i mindre grad enn ved presidentvalget i 2009. Noen steder hindret sikkerhets-situasjonen folk i å stemme. Menneskeliv gikk tapt. Likevel – det afghanske folket gjorde valget til sitt eget. Afghanske sikkerhetsstyrker ivaretok sikkerheten på en god måte. Det afghanske folket fortjener ros for gjennomføringen av valget.

Nå venter annen valgomgang. Når den nye presidenten og regjeringen kommer på plass, vil det markere den første maktoverføringen fra en valgt president til en annen i Afghanistan. Det vil også markere at landet har tatt nok et skritt på veien fra å være et samfunn styrt av krigsherrer, stammer og klaner til å bli et land som i større grad styres av valgte politikere. Det gir grunn til optimisme, selv om vi også må være forberedt på tilbakeslag.

På NATO-toppmøtet i Lisboa i 2010 ble ISAF-landene og Afghanistan enige om en gradvis overføring av sikkerhetsansvaret for Afghanistan til afghanske sikkerhetsstyrker innen utgangen av 2014. Det var den gangen delte meninger om hvor klokt det var å sette en dato for avslutningen av ISAF.

I dag kan vi slå fast at NATOs beslutning i 2010 var riktig. Å sette en tidsfrist ledet til en klar plan for overføringen av sikkerhetsansvaret og oppbyggingen av de afghanske sikkerhetsstyrkene. Ut fra det vi i dag vet, burde beslutningen sannsynligvis ha blitt fattet på et enda tidligere tidspunkt og ansvarliggjort afghanerne for sin egen sikkerhet.

Mange mente at de afghanske sikkerhetsstyrkene ikke ville klare å stå imot opprørerne. Dette har så langt vist seg å være feil. Det er ikke klare holdepunkter for at opprørerne har styrket seg. Afghansk eierskap og afghanske løsninger er i ferd med å bli en realitet. I fjor sommer tok afghanerne selv over ledelsen for sikkerheten av landet. Nedtrapingen av ISAF er godt i gang og vil være fullført ved årsskiftet. ISAF arbeider nå hovedsakelig med veiledning og opplæring av afghanske sikkerhetsstyrker. Norge vil opprettholde det besluttede bidraget til ISAF ut dette året.

Selv om ISAF avsluttes, vil ikke det internasjonale samfunnet overlate Afghanistan til seg selv. NATO vil fortsatt være til stede – såfremt Afghanistans neste president undertegner de nødvendige avtalene med USA og NATO. President Karzai har valgt ikke å gjøre dette i sin periode. Dette skapte betydelig usikkerhet om det internasjonale militære nærværet. De to aktuelle presidentkandidatene har likevel erklært at de begge raskt vil signere avtalene.

NATOs planlagte operasjon i Afghanistan, Resolute Support Mission, vil ikke være en kampstyrke. Den vil kun ha som mandat å bidra med opplæring av afghanske styrker. Regjeringen tar sikte på at Norge skal delta i denne operasjonen, men vil selsagt konsultere Stortingets organer før Norge forplikter seg. Forsvarsministeren vil si mer om dette i sitt innlegg.

Det at president Obama nå har lagt rammene for det amerikanske militære nærværet i 2015 og 2016, har gjort bildet klarere, både for allierte og for afghanske myndigheter.

Norge skal være en langsiktig utviklingspartner for

Afghanistan. Det forpliktet vi oss til gjennom den strategiske partnerskapsavtalen mellom våre to land i 2013. Norge har lovet 750 mill. kr i bistand til Afghanistan per år ut 2017. Landet mottok i 2013 nest mest av alle våre samarbeidsland. Siden 2001 har Norge til sammen gitt mer enn 7,6 mrd. kr til Afghanistan.

Norsk bistand til Afghanistan konsentrerer seg om tre viktige sektorer for landets fremtid, for det første godt styret, demokrati og menneskerettigheter, som er en forutsetning for all utvikling. I tråd med regjeringens ambisjon om å støtte demokrati og menneskerettigheter bidrar Norge til valgarbeidet med 102 mill. kr over tre år. Vi støtter også afghanske og internasjonale institusjoner som arbeider for menneskerettigheter generelt og kvinners rettigheter spesielt. Kvinners rettigheter og kamp mot korrupsjon er to hensyn som gjennomsyrer all vår langsiktige bistand.

Den andre sektoren norsk bistand konsentrerer seg mer om, er utdanning. Det er i tråd med regjeringens bredere satsing på feltet. Vi fremmer nå også stortingsmeldingen om utdanning i utviklingspolitikken.

Det tredje innsatsområdet for bistanden i Afghanistan er landsbygduitvikling, med programmer for politisk utvikling, sosial utvikling og næringsutvikling på landsbygda. Det aller meste av befolkningens livsgrunnlag og landets verdiskaping kommer fra landbrukssektoren.

Vår ambisjon er å gjøre bistanden mer effektiv for å oppnå konkrete resultater. Norge har derfor redusert antall samarbeidspartnere og prosjekter i Afghanistan.

Verdensbankens flergiverfond, Afghanistan Reconstruction Trust Fund, er en bærebjelke i vårt utviklings-samarbeid med Afghanistan. Fondet mottar 750 mill. kr over tre år og er den største enkeltmottaker av norske midler. Fondet støtter afghanske myndigheters prioriteringer og programmer. Fondet har bygget opp et omfattende kontrollsystem og fører en langt bedre kontroll med bruken av midlene enn det vi som enkeltland kan klare alene.

At det er nødvendig med gode kontrollrutiner, viser med all tydelighet evalueringen av FNs utviklingsfond, UNDP. Evalueringen pekte på en rekke alvorlige svakheter i UNDPs landprogram i Afghanistan, som bl.a. behovet for bedre koordinering, organisering og resultatfokusering. Dette har vært behørig omtalt i media i den siste tid. Norge er en kritisk giver. Vi stiller, og vil fortsette å stille, krav til organisasjonene vi støtter. Det er viktig at UNDPs ledelse tar kritikken på alvor. Det er bruk for UNDP i Afghanistan. Vi må derfor alle samarbeide for å sikre at UNDP og FN utøver sin aktivitet på en forsvarlig og bærekraftig måte.

I sju år hadde Norge et særlig ansvar for sikkerheten i Faryab-provinsen, der vi til oktober 2012 hadde vårt Provincial Reconstruction Team, PRT. Over 8 500 nordmenn har tjenestegjort i Afghanistan. Selv om våre militære styrker nå er ute av provinsen, støtter Norge fortsatt Faryab. I fjor inngikk vi avtaler med flere internasjonale frivillige organisasjoner om nye treårige prosjekter, med tyngdepunkt i regionen. Regjeringen viderefører også humanitær bistand og utviklingsbistand gjennom norske frivillige organisasjoner med lang fartstid i Afghanistan.

Afghanistan er et av verdens vanskeligste land å gi bistand til. Det bekrefter også de mange evalueringene av in-

ternasjonal bistand til Afghanistan de siste årene. Landet sliter med stor grad av korrupsjon og svak offentlig forvaltningsevne, kapasitet og kompetanse. Sikkerhetsutfordringene gjør det også vanskelig å følge bistandspengene frem til sluttbruker.

Med støtte fra det internasjonale samfunnet har afghanerne selv lyktes med å bygge opp stats- og forvaltningsstrukturer. Samtidig ser vi også at de store summene som er gitt gjennom bistand og det militære engasjementet, kan ha bidratt til korrupsjon. Dette er et stort dilemma. Vi ser også at Afghanistan i dag ikke har tilstrekkelig kapasitet til å bruke alle bistandsmidlene på en forsvarlig og effektiv måte. På sikt kan mindre penger totalt sett og mer målrettet kapasitetsbygging derfor være en løsning.

Vi vil stille høyere krav til resultatene av vår bistand. Norge har sammen med andre givere gjennom Verdensbanken og andre organisasjoner bidratt til en kraftig økning i antall barn som går på skole hvert år. I 2001 gikk én million barn på skole. I 2012 var tallet om lag åtte millioner. Det gikk nesten ingen jenter på skole i 2001, mens andelen i dag er 41 pst. Men vi vet samtidig at kvaliteten på utdanningen er altfor lav. Vi bidrar derfor til å styrke kvaliteten. I tråd med regjeringens satsing vil vi også støtte videregående utdanning, yrkesutdanning og høyere utdanning. Vi vil legge stor vekt på jenters mulighet til å ta høyere utdanning i Afghanistan.

Bistand skal kun være et bidrag til landenes egne utviklingstiltak. Afghanistan er ikke noe unntak. Afghanistan må leve opp til sine forpliktelser når det gjelder godt styresett, arbeid mot korrupsjon, styrking av kvinners rettigheter og demokratiske valg, som er i ferd med å bli gjennomført. Dette har afghanerne forpliktet seg til overfor giverne på Tokyo-konferansen i 2012, og det er forutsetningen for videre bistandssamarbeid.

Norge kuttet årets bistand med 50 mill. kr som følge av manglende oppfølging på afghansk side. Siden den gang har den afghanske regjeringen levert på mange av de konkrete tiltakene. Til høsten planlegges det et nytt møte på ministernivå mellom Afghanistan og givelandene. Vi forventer at Afghanistan da har levert på det de lovet i Tokyo. Landets nye regjering må dessuten forplikte seg til å styrke kvinners rettigheter ytterligere og til å innføre tiltak mot korrupsjon for å sikre et grunnlag for økonomisk vekst. Skal vi opprettholde et bidrag på 750 mill. kr årlig til og med 2017, slik vi ga tilsagn om i Tokyo, må vi se en tydeligere vilje til endring og en større handlekraft enn det vi har sett under den nåværende afghanske regjeringen.

Parallelt med den langsiktige utviklingsbistanden opprettholder vi den humanitære bistanden på et høyt nivå. Den humanitære krisen forsterkes av den pågående konflikten. Mange afghanere har endt opp i slumområder rundt Kabul og andre byer der de verken får helsehjelp eller skole til barna. Andre bor i områder med pågående konflikter – også der uten tilgang på helse- og skoletilbud. Samtidig befinner det seg fortsatt tre millioner afghanske flyktninger i nabolandene. Mange familier ønsker å returnere til hjemlandet, men vegrer seg på grunn av en skjør sikkerhetssituasjon og manglende arbeidsplasser.

Utviklingen i sikkerhetssituasjonen har ført til vanske-

ligere arbeidsforhold for lokale og internasjonale hjelpearbeidere. Flere lokale bistandsarbeidere er blitt drept. Vi fordømmer disse drapene på det sterkeste. Slike handlinger rammer også dem som trenger hjelpen vår mest.

Afghanistan har bygget statsinstitusjoner som i økende grad sikrer stabilitet, demokrati og tjenester til befolkningen. Utdanning er ett eksempel, et annet er helse. I 2001 hadde Afghanistan noen av verdens laveste helseindikatorer. Landet manglet et primærhelsetvesen i distriktene. Nasjonalt har tilgangen til primærhelsetjenester steget fra 9 pst. av befolkningen i 2003 til 85 pst. i 2008, ifølge Verdensbanken. Disse tallene er omdiskutert, men det er iallfall de tallene Verdensbanken opererer med. Spedbarns-, barne- og mødredødelighet er redusert, men det er fortsatt en svært lang vei å gå.

Det afghanerne nå må konsentrere seg om, og som vi vil støtte, er at disse resultatene blir stående. Det hjelper lite å legge til rette for utdanning av jenter dersom jentene blir nektet å gå på skolen. Det hjelper lite å bidra til kvinnelig adgang til universitetene dersom kvinner ikke får jobb eller får delta i politiske prosesser, eller at engasjerte unge mennesker risikerer å bli drept i terrorangrep fordi de ønsker å bidra til sitt lands fremtid.

Vårt aller viktigste bidrag er å hjelpe afghanerne til å finne varige løsninger for sitt eget land. Da må Afghanistan på sikt bli langt mindre avhengig av utenlandsk bistand. Afghanistan mottar årlig om lag 6 mrd. amerikanske dollar i bistandsmidler. Over halvparten av statens driftsbudsjett er finansiert fra utlandet. Egne inntekter går i stor grad til sikkerhetssektoren. Dette er ikke bærekraftig over tid.

Det er derfor avgjørende at Afghanistan legger til rette for økt vekstkraft i egen økonomi. De må skape arbeidsplasser og inntekter i eget land. Gruveindustrien har stort potensial, men det vil kreve både fred og investeringer å få i gang en slik industri. Afghanistan er nødt til å få på plass et lovverk og et rettsvesen som fremmer private investeringer, som sikrer at skatter og avgifter blir betalt, som gjør at afghanske banker kan operere internasjonalt, og som bekjemper korrupsjon. Alt dette er nødvendig for å sikre en økonomisk vekst som er større enn det den ligger an til å bli i år. I dag er bank- og skattesystemene gjenomsyret av korrupsjon. Uten et krafttak for reform og en solid holdningsendring til korrupsjon vil Afghanistan forbli bistandsavhengig.

Dette er betydelige utfordringer for den nye afghanske regjeringen som etter planen overtar i august. Det positive er at begge presidentkandidatene synes å være klar over utfordringene og sier at de vil gjennomføre omfattende reformer. Samtidig er dette en viktig påminnelse om at Afghanistan fortsatt må få internasjonal støtte og assistanse. Uten internasjonalt samarbeid og et langsiktig internasjonalt engasjement vil Afghanistan ikke ha mulighet til å reise seg.

Vi må likevel ha lov til å sette spørsmålstegn ved om det er godt nok samsvar mellom den enorme bistanden som er gitt, og de resultatene som er oppnådd. Deler av forklaringen kan ligge i at den uløste konflikten i landet har ført til et for sterkt fokus på militære strategier og virkemidler, og

at dette kan ha gått på bekostning av god utvikling. Dette forsøker både afghanerne selv og givene nå å endre. Etter hvert som offentlig forvaltningskapasitet og kompetanse styrkes og moderniseres, og ikke minst at kampen mot korrupsjon trappes opp, er målsettingen at effekten av bistanden skal bli bedre. Det vil ta tid å endre dette. Vi skal være kritiske pådrivere for å få til en slik endring.

Det må også tas et krafttak mot den svært omfattende svarte økonomien. Mest alvorlig er opiumsproduksjonen. Ifølge FN økte landbruksarealet til dyrking av opiumsvalmuer med 36 pst. fra 2012 til 2013. Produksjonsøkningen var på hele 49 pst. Konflikten i landet har bidratt til en nedprioritering av kampen mot opiumsdyrkingen. Dette har ført til økt tilgang til narkotiske stoffer både i Afghanistan og i andre land. Inntektene fra narkotikavirksomheten brukes også til korrupsjon, finansiering av terror og annen ulovlig virksomhet.

Disse problemene må tas på alvor. Her må det skje en innsats på bred front. Dels må man bekjempe narkotiknettverkene, men like viktig er det å bidra til utvikling og modernisering på landsbygda, slik at det finnes gode alternativer til opiumsproduksjon. Produksjon av safran er et eksempel på en alternativ vare som enkelte steder produseres med stort hell.

Afghanistans store utgifter til hæren og politiet er et annet sentralt spørsmål når vi snakker om økonomisk bærekraft. Sikkerhetsstyrkene teller til sammen om lag 350 000 personer. Dette plasserer Afghanistan på listen av land med de 20 største sikkerhetsstyrkene i verden målt i antall personer. Med den pågående konflikten er det utvilsomt behov for store sikkerhetsstyrker for å holde opprøret nede, men på lengre sikt kan ikke et land med en begrenset økonomi holde seg med en slik stor og kostnadskrevende sikkerhetsstyrke. Derfor planlegger afghanerne med internasjonale finansielle bidrag å redusere styrken til 228 000 i 2017.

Utfordringen knyttet til størrelsen på og finansieringen av de afghanske sikkerhetsstyrkene er selvsagt knyttet til behovet for en løsning på konflikten med landets opprørere.

Befolkningens engasjement rundt valget viste at ønsket om utvikling, reformer og demokrati er sterkt. Jeg tror vi trygt kan slå fast at flertallet i befolkningen ikke på noen måte ønsker å vende tilbake til et Taliban-styre. Valget er på mange måter et oppgjør med Taliban og det organisasjonen står for. Det vellykkede valget har vist at det afghanske politiske systemet har bestått en viktig test. Dette må Taliban forholde seg til på en måte bevegelsen så langt ikke har vært villig til.

Mye tyder på at en ny afghansk president kan overta regjeringmakten etter et relativt vellykket og legitimt valg, som jeg viste til, noe som gir håp om at en fredsprosess med Taliban kan komme i gang. En slik prosess er nødvendig for å skape fred og stabilitet i Afghanistan. Målet må være at Taliban og andre opprørsgrupper gjennom forhandlinger finner sin plass innenfor et demokratisk system. Det forutsettes at de arbeider innenfor konstitusjonelle rammer og respekterer menneskerettighetene.

Men vi skal ikke være naive. Taliban vil kunne fortsette

sin voldelige kamp i lang tid fremover hvis den velger det. Det vil derfor ikke være enkelt å få i gang en reell fredsprosess, og vi kan ikke forvente raske resultater. Likevel kan kanskje den nylige fangeutvekslingen mellom USA og Taliban være det første skrittet mot noe større. For første gang ble det oppnådd et konkret forhandlingsresultat.

En slik fredsprosess må være eid og ledet av afghanerne selv. Fra norsk side vil vi kunne være støttespillere. Vi vil ta til orde for en prosess som er inkluderende, særlig for kvinner, og som ivaretar menneskerettighetene.

Krig og konflikt har gjennom flere tiår gjort Afghanistan til en veisperring for naturlig økonomisk aktivitet i regionen. Afghanistan har imidlertid potensial til igjen å bli en bro for handel, både mellom nord og sør og mellom øst og vest. Men det forutsetter at landene i regionen ser egeninteressen i å samarbeide og tilrettelegge for økt handel og investeringer.

Norge har bidratt til å styrke denne regionale tenkningen gjennom det såkalte Heart of Asia-samarbeidet som ble etablert i Istanbul i 2011. Siden den gangen har samarbeidet vokst i dybde og bredde. Det er nå jevnlig møter på høyt politisk nivå, enighet om å utforme en regional interesseplattform og et begynnende praktisk samarbeid om spørsmål av felles interesse. Det er positivt at Kina har påtatt seg å arrangere det neste utenriksministermøtet i Istanbul-samarbeidet i august i år.

Norges rolle i prosessen er å bidra til politisk dialog og yte praktisk støtte der vi har kompetanse. Et eksempel er en konferanse i Islamabad i forrige måned, der norske eksperter bidro til overføring av kompetanse til regionen om håndtering av naturkatastrofer.

Resultatet av Istanbul-samarbeidet og andre regionale samarbeidsfora er økt kontakt landene imellom. Men samarbeidsstrukturer i seg selv fjerner ikke grunnleggende problemer. Mistroen landene imellom er fortsatt betydelig. Summen av kryssende interesser er stor. For mange er Afghanistan primært en skueplass for nasjonale ambisjoner. Evnen og viljen til samarbeid om felles utfordringer er begrenset. Det vil derfor i beste fall ta tid å bygge et fungerende samarbeid.

Jeg nevnte innledningsvis den forestående evalueringen av norsk Afghanistan-engasjement. Stortinget har vedtatt at det skal gjennomføres en helhetlig evaluering av den samlede norske innsatsen i Afghanistan. Regjeringen utarbeider nå et mandat for evalueringen. Det er regjeringens mål at evalueringsutvalgets mandat skal være bredt. Det norske og internasjonale engasjementet i Afghanistan har vært spesielt, både i sin opprinnelse og i gjennomføringen. Engasjementet startet med et terrorangrep på et NATO-medlem.

Det var naturlig og riktig at Norge, NATO og en bred koalisjon av land gikk sammen om å hindre at Afghanistan igjen skulle bli brukt som en plattform for et nytt terrorangrep. Samtidig må vi – når vi går inn i et så vanskelig oppdrag i en så komplisert del av verden – gå gjennom vår samlede innsats og se på hvor vi har lykket, og hvorfor. Vi må også vurdere om vi burde og kunne ha gjort noe annerledes. Rapporten skal i tillegg identifisere erfaringer som vi bør ha med oss i vårt videre arbeid med Afghanistan.

Regjeringen tar sikte på å oppnevne utvalget etter sommeren, og utvalget skal starte sitt arbeid 1. januar 2015. Utvalgets rapport skal leveres innen 31. desember samme år. Stortinget vil bli konsultert om det videre arbeidet.

Afghanistan er fortsatt et av de fattigste og mest konfliktpregede land i verden. Vårt håp er at landet – med egen innsats og med regional og internasjonal støtte – en gang i fremtiden vil kunne gå fra å være et fattig utviklingsland til å bli et land som klarer å stå på egne ben. Det betinger at vi opprettholder den langsiktige støtten i samarbeid med afghanske myndigheter og internasjonale partnere. Men det må ikke herske noen tvil om at ansvaret for Afghanistans utvikling ligger hos landets egne politiske ledere.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [10:35:00]: Da vi, sammen med våre allierte og partnere, besluttet å engasjere oss i Afghanistan for snart 13 år siden, var vår klare og overordnede målsetning å hindre at Al-Qaida igjen skulle kunne benytte Afghanistan som base for internasjonale terroraksjoner. Etter mange års internasjonal, militær innsats, er Al-Qaida betydelig svekket, samtidig som andre terrororganisasjoner har fått redusert spillerom. Det har imidlertid hele tida vært en klar målsetning om at afghanerne på sikt skulle overta ansvaret for sin egen sikkerhet.

På NATO-toppmøtet i Lisboa i 2010, ble ISAF-landene og Afghanistan enige om en gradvis overføring av sikkerhetsansvaret til afghanske sikkerhetsstyrker innen utgangen av dette året. Denne trinnvise prosessen er også referert til som transisjonsprosessen. For å nå dette målet har vi lagt ned – og legger ned – en betydelig innsats, hvor oppbygging, opplæring og støtte til de afghanske sikkerhetsstyrkene i økende grad har blitt prioritert. Dette er et meget komplisert og krevende oppdrag. Selv om vi, og alle andre NATO- og ISAF-land, nå trapper ned vårt militære bidrag i Afghanistan, er vårt oppdrag fortsatt ikke ferdig.

På tirsdag og i går var det forsvarsministermøte i Brussel. Jeg understreket på ISAF-møtet der, som jeg også har gjort tidligere, at vi fortsatt snakker om ISAF-operasjonen i nåtid – ikke i fortid. Vi yter fortsatt tunge og substansielle bidrag, det er fortsatt risiko for våre soldater, det er fortsatt krevende operasjoner, og vi driver mentorering og opplæring nå. Mye kan fortsatt være krevende og utfordrende i månedene som kommer, og det er uhyre viktig at alle land nå holder oppmerksomheten om den siste delen av ISAF-opdraget. Dette er, potensielt sett, en av de mer krevende fasene i oppdraget.

Jeg var i Afghanistan for å feire 17. mai sammen med våre soldater som tjenestegjør i Kabul og i Mazar-e Sharif. Dette var mitt andre besøk som forsvarsminister og mitt fjerde besøk totalt. I Kabul var jeg på ambassaden, hvor jeg traff både militære og sivile som tjenestegjør på ulike steder i Afghanistan, og i Mazar-e Sharif brukte jeg anledningen til å gjennomføre en minnehøytidelighet for å hedre våre ti norske soldater som har mistet sitt liv under tjeneste i Afghanistan.

Et slikt besøk gir grunnlag for mange refleksjoner. Den frihet og velstand vi opplever, er ingen selvfølge for alle. Vi blir minnet om at demokrati og menneskerettigheter daglig utfordres fra mange hold, og at det noen ganger kre-

ves at vi står opp og forsvarer de verdiene vi markerer på vår grunnlovsdag.

I tråd med den pågående transisjonsprosessen har ISAFs rolle gradvis endret seg. Fra å ha hatt i overkant av 150 000 ISAF-styrker i Afghanistan, befinner det seg i dag i underkant av 51 000 soldater i landet. Innledningsvis var det en kampstyrke, men fokuset har gradvis dreid seg mot å ivareta sikkerheten for befolkningen. Dette har skjedd samtidig som tilrettelegging og støtte til oppbyggingen av de afghanske nasjonale sikkerhetsstyrkene har pågått.

Denne delen av prosessen er i praksis avsluttet, etter som oppbyggingen av de afghanske sikkerhetsstyrkene på det nærmeste er fullført. Samtidig har de afghanske sikkerhetsstyrkene, med støtte fra ISAF, overtatt ansvaret for sikkerheten for egen befolkning. Den pågående innsatsen er rettet mot å forbedre kvaliteten på styrkene i form av rådgivning, opplæring og støtte til de afghanske politi- og hærstyrkene. Dette er hovedutfordringen for å lykkes med den siste og avgjørende fasen av transisjonsprosessen.

En bekymring er likevel at de afghanske sikkerhetsstyrkene fortsatt er – og i en tid framover vil være – avhengig av støtte fra NATO for gjennomføring av sine operasjoner. Spesielt gjelder dette kritiske støttekapasiteter som er nødvendige for å kunne operere selvstendig. Dette innbefatter bl.a. områder som gjelder etterretning, fly og helikoptre, ingeniører og sanitet. Et fortsatt arbeid med videreutvikling av sikkerhetsstyrkenes kapasiteter og kompetanse er derfor nødvendig.

Likevel skal vi ikke underslå at det har vært en betydelig positiv utvikling. I går kunne den øverstkommanderende for ISAF-styrkene, general Dunford, rapportere på ISAF-møtet at det har vært en stor forandring i måten møter mellom ISAF og afghanske sikkerhetsstyrker avholdes på. Tidligere var det stort sett ISAF som holdt og hadde ordet under møtene. Nå er det slik at ISAF blir invitert, men knapt sier noe, fordi møtet og organiseringen ledes av de afghanske sikkerhetsstyrkene. Det er et godt og positivt tegn.

I dag teller politiet og hærstyrkene om lag 350 000 personer totalt. På sikt planlegges sikkerhetsstyrkene redusert til om lag 228 000 personer. Det vil skje i form av naturlig avgang og vil tidligst kunne realiseres ved årsskiftet 2017–2018. Denne reduksjonen forutsetter at sikkerhets-situasjonen muliggjør det.

En vesentlig forutsetning for opprettholdelse og videreutvikling av de afghanske sikkerhetsstyrkene er tilstrekkelig finansiering. Dette er et veldig kritisk punkt. Det er beregnet at sikkerhetsstyrkene vil ha behov for ca. 4,1 mrd. dollar per år i internasjonal finansiering. USA vil være den største bidragsyteren. De internasjonale bidragene til afghanske sikkerhetsstyrker går gjennom to kanaler: det såkalte Afghan National Army Trust Fund, for forsvarssektoren og UNDP, United Nations Development Programme, for politiet.

På Chicago-møtet i 2012 bekreftet de allierte og ISAF-partnerne at de vil bidra til en helhetlig finansieringsmekanisme for de afghanske sikkerhetsstyrkene. Dette er et arbeid som pågår. I praksis betyr det å sikre det finansielle grunnlaget samt at finansieringen sikres over tid – også ut-

over 2017–2018. Det er ikke ventet at afghanerne på selvstendig grunnlag vil kunne være i stand til å finansiere sine egne sikkerhetsstyrker på lang tid.

Hovedoppgaven for den norske militære ISAF-innsatsen er i dag og det neste halvåret rådgivning og opplæring av den afghanske spesialpolitienheten i Kabul, den såkalte Crisis Response Unit.

Norge stiller også stabsoffiserer til ISAFs kommandostruktur samt instruktører til den afghanske hærens ulike utdanningsinstitusjoner. Vi har i dag om lag 180 personer i Afghanistan.

Den 10. mai avsluttet vårt politirådgivningslag, i rammen av den nordisk-baltiske Transition Support Unit i Mazar-e-Sharif, sitt oppdrag. Samtidig med dette forberedes overføring av vårt nasjonale ledelses- og støtteelement til Kabul. Dette betyr at den norske hovedinnsatsen i Nord-Afghanistan er avsluttet.

I tillegg til å stille med begrensede, men høyt prioriterte militære styrkebidrag, er Norge også en stor bidragsyter til finansiering av sikkerhetsstyrkene. Fra 2015 planlegges om lag 90 mill. kr av de sivile bistandsmidlene kanalisert til det afghanske politiet. Støtten til den afghanske hæren opprettholdes på samme nivå som i dag, over forsvarsbudsjettet, dvs. om lag 60 mill. kr årlig for perioden 2015–2017.

Til tross for god progresjon og positive erfaringer med overføring av sikkerhetsansvaret, er det likevel behov for videreføring av den militære innsatsen også etter 2014. Det er fortsatt behov for rådgivning, opplæring og assistanse til de afghanske sikkerhetsstyrkene og sikkerhetsministeriene. Basert på de positive erfaringene fra ISAF-operasjonen vil også aktuelle partnernasjoner, deriblant Sverige og Finland, stille med styrkebidrag til operasjonen, som etter planen skal starte etter 2014. Det ble senest bekreftet av de to landene under ISAF-møtet som fant sted i tilknytning til NATOs forsvarsministermøte i går.

Planleggingen av operasjonen Resolute Support mission er imidlertid komplisert og har en krevende planleggingshorisont. Utsatt afghansk signering av den framforhandlede bilaterale sikkerhetsavtalen mellom USA og Afghanistan har i lengre tid stanset den videre planprosessen, i både USA og NATO. Parallelt med at det lages en bilateral sikkerhetsavtale mellom USA og Afghanistan, lages det en tilsvarende avtale mellom NATO og Afghanistan.

Nylig annonserte USA at de vil bidra med 8 800 soldater i den NATO-ledete Resolute Support mission fra januar 2015. En forutsetning fra amerikanske side er imidlertid at øvrige NATO- og partnernasjoner også stiller med relevante styrkebidrag.

I tråd med dette vil Resolute Support mission kunne ivareta en regional dekning i ca. ett år. En halvering av de amerikanske styrkene, som planlegges gjennomført i slutten av 2015, vil innebære at hovedinnsatsen i siste fase av Resolute Support mission vil være konsentrert til Kabul–Bagram-området. Dette vil være situasjonen fram til operasjonen etter planen termineres ved slutten av 2016.

Ved en terminering er det også ventelig at de lokale og regionale konfliktlinjene, som tradisjonelt har preget det

afghanske samfunnet, i økende grad vil kunne gjøre seg gjeldende igjen.

Signering av den bilaterale sikkerhetsavtalen med USA og statusavtalen med NATO er en absolutt forutsetning for realisering av Resolute Support mission. Det er forventet at den nye presidenten vil signere avtalene med henholdsvis USA og NATO når vedkommende er på plass – noe president Karzai ikke har ønsket å gjøre.

Begge de to gjenstående presidentkandidatene, Ghani og Abdullah, har uformelt uttalt at de vil undertegne den bilaterale sikkerhetsavtalen med USA og statusavtalen med NATO i løpet av sin første uke ved makten. Men som utenriksministeren var inne på, ligger dette ennå noe fram i tid og er ikke ventet å skje før tidligst i august. Det gjør at planleggingshorisonten for alle land, kanskje spesielt for små nasjoner som Norge, er ekstra krevende, fordi det er omfattende arbeid som skal til, på både personellsida og materiellsida, for å kunne planlegge for et bidrag i Afghanistan.

I likhet med andre NATO-land og partnere, planlegger også vi for alle opsjoner, dvs. for både nullalternativet og en fortsatt begrenset tilstedeværelse. Når regjeringa er klar med disse vurderingene, vil Stortinget bli konsultert på vanlig måte.

Som en ansvarlig og troverdig bidragsyter, bør Norge være forberedt på å kunne videreføre et militært engasjement i Afghanistan. En godkjent operasjonsplan, sammen med en styrkeanmodning for NATO, vil danne grunnlaget for en politisk behandling om et eventuelt styrkebidrag til Resolute Support mission.

Som jeg har redegjort for i Stortingets organer tidligere, er det særlig ett alternativ som virker aktuelt, dersom det blir deltagelse i Resolute Support mission. Det norske spesialstyrkebidraget i Kabul er allerede besluttet videreført ut 2014. Dette, sammen med andre, mindre bidrag i Kabul-området, vil være et godt utgangspunkt for en eventuell videreføring av norsk deltagelse i Resolute Support mission. En slik konsentrasjon av de norske styrkene til ett sentralt geografisk område vil også gi den nødvendige nasjonale handlefriheten for en eventuell justering av gjeldende operasjonskonsept for Resolute Support mission.

Det betyr at vi ved slutten av dette året har gått fra å være tilstede i tre ulike områder, Faryad, Mazar-e-Sharif og Kabul, til ved slutten av året å være tilstede kun i Kabul. Det å drive geografisk konsentrasjon er også i tråd med det mange andre land har gjort i forbindelse med sin styrkenedtrekkingsprosess.

Det er fortsatt uklart hva som vil skje med de andre landenes styrker og nærvær. Alle er nå avhengig av at det blir undertegning av disse avtalene.

Når ISAF-operasjonen avsluttes 31. desember i år, har vi vært engasjert i Afghanistan i nesten 13 år. Da det internasjonale samfunnet grep inn i landet i 2001, var det overordnede målet godt forankret i et enstemmig sikkerhetsråd i FN. Det var et ønske om å forhindre at Afghanistan fortsatt skulle være frihavn for terroristorganisasjoner. Sammen med sikkerhetsinnsatsen ble sivil bistand til landets demokratiske og fredelige utvikling en viktig del av engasjementet for stabilisering.

I tråd med vedtaket i Stortinget 25. februar i år besluttet regjeringa å igangsette arbeidet med å forberede en helhetlig evaluering av Norges engasjement i Afghanistan. Evalueringa skal gjennomgå og trekke lærdommer fra Norges sivile og militære engasjement i landet i tidsrommet 2001–2014. Det er viktig å understreke at det fra Forsvarets side har vært gjort evalueringer og oppsummeringer underveis, i forbindelse med at bidraget har gått framover og i forbindelse med overtaking fra én kontingent til en annen. Det har vært mye erfaringsoverføring underveis, og det er verdifulle erfaringer, som både tas vare på i Forsvaret og blir viktige innspill i evalueringsarbeidet.

Det er også viktig å understreke, i forbindelse med evalueringa, at vår innsats i Afghanistan har vært utført i en internasjonal ramme, dvs. at vår innsats har vært og er en del av en større overordnet NATO-strategi med tilhørende målsettinger, tett koordinert med innsatsen fra det internasjonale samfunnet. Dette innebærer at evalueringa naturlignok må ivareta dette helhetsperspektivet.

Avslutningsvis er det på sin plass å uttrykke vår store takknemlighet til de mer enn 8 700 norske tjenestemenn og -kvinner som har bidratt i ISAF-operasjonen. I denne sammenheng går våre tanker også til familiene til og venner av dem som mistet livet i tjeneste for Norge i Afghanistan.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at redegjørelsene om utviklingen i Afghanistan og Norges engasjement i landet legges ut for behandling i et senere møte.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [10:50:03]

Interpellasjon fra representanten Marit Nybakk til utenriksministeren:

«Norge har ved flere korsveier spilt en viktig rolle i arbeidet med ikke-spredning og nedrustning. I 2007 tok Norge og Tyskland initiativ til å få atomnedrustning på NATOs dagsorden. I Innst. S. nr. 29 (2008–2009), jf. St.meld. nr. 27 (2007–2008) Nedrustning og ikke-spredning mente en enstemmig utenrikskomité at målet var å eliminere alle atomvåpen. Våren 2013 arrangerte Norge Oslo-konferansen om humanitære konsekvenser av atomvåpen, som ble fulgt opp i Mexico 13.–14. mars i år.

Med et klart mål om en verden fri for atomvåpen; hvordan vil utenriksministeren arbeide videre med det humanitære sporet fram mot Tilsynskonferansen for Ikkespredningsavtalen i 2015?»

Marit Nybakk (A) [10:51:24]: Den 6. august neste år er det 70 år siden atombomben ble sluppet over Hiroshima. For både Hiroshima og Nagasaki har bomben betydd en kontinuerlig miljø- og helsekatastrofe i alle år etterpå.

Neste år er det også en ny tilsynskonferanse for Ikkespredningsavtalen i New York. Før det arrangerer Østerrike en konferanse – som oppfølging av Oslo og Mexico – om humanitære konsekvenser av atomvåpen. For Stortinget er det viktig å få vite hva som skal være

Norges og norsk politikk, både foran Østerrike og foran tilsynskonferansen i 2015.

Kampen mot atomvåpen har alltid stått i fokus i Norge. Meningsmålinger forteller oss at over 90 pst. mener vi skal jobbe for et internasjonalt forbud mot atomvåpen. I 2008 sa Stortinget enstemmig at målet er en atomvåpenfri verden, med undertegnede som saksordfører – i parentes bemerket.

Vi har et politisk og moralsk ansvar for å bidra til nedbygging, ikke-spredning og fullstendig eliminering av atomvåpen. Den forrige regjeringen arbeidet for å få inn i nedrustnings- og ikkespredningsregimet de katastrofale humanitære konsekvensene ved bruk av atomvåpen og alle lands forpliktelser til å etterleve internasjonal humanitærrett. Den humanitære tilnærmingen er viktig for å legge det politiske grunnlaget for et framtidig forbud mot atomvåpen for et folkerettslig bindende instrument.

Humanitærretten forbyr bruk av våpen som ikke gjør det mulig å skille mellom sivile og militære. Å ha respekt for humanitærrettens grunnleggende prinsipper er at man må forplikte seg til full nedrustning, også når det gjelder atomvåpen.

Atomvåpen er den eneste teknologien mennesker har skapt som gjør oss i stand til å ødelegge alt liv på jorden. Konsekvensene av bruk av atomvåpen er fatale, både ved villet bruk, ved terrorisme og ved ulykkestilfeller. En kjernefysisk eksplosjon vil få umiddelbare humanitære konsekvenser av en dimensjon som vi ikke kan forestille oss.

Norge er i dag – og har lenge vært – et atomvåpenfritt territorium, noe som har hatt unison støtte helt siden 1957. En reversering av et atomvåpenfritt Norge kan endres med et simpelt flertall i Stortinget, noe jeg ikke tror kommer til å skje. Derfor ligger det et forslag om endring av Grunnloven § 25 til behandling i inneværende periode, nemlig grunnlovsforslag 11 for 2011–2012 om å forby produksjon, innførsel, bruk og utplassering av atomvåpen på norsk jord. Flere andre land har allerede grunnlovfestet dette prinsippet. Å grunnlovfeste forbud mot atomvåpen på norsk jord vil også gi oss et viktig grunnlag for vår internasjonale pådriverrolle for internasjonal nedrustning og ikke-spredning.

Det å imøtekomme ambisjonen om en atomvåpenfri verden vil kreve en samlet global innsats på flere arenaer. Norge spilte en sentral rolle under tilsynskonferansen i 2010. Til tross for mangler, for all del: Det ble et sluttokument som slo fast målet om en atomvåpenfri verden. Det var enighet om en 64-punkts handlingsplan, som omfatter de viktigste delene av Ikkespredningsavtalen. Sluttokumentet viste også til FN's generalsekretærs fempunktsplan, som bl.a. innbefatter forhandlinger om en konvensjon mot atomvåpen – og sluttokumentet viste til de katastrofale humanitære konsekvensene ved bruk av atomvåpen og alle lands forpliktelser til å etterleve humanitærretten.

I november i 2011 vedtok Det internasjonale Røde Kors en resolusjon som forplikter 187 nasjonale komiteer til å be sine regjeringer om bidra til et forbud mot atomvåpen, dette med utgangspunkt i de menneskelige lidelsene ved bruk av atomvåpen.

I mars 2013 arrangerte den daværende norske regjerin-

gen en konferanse i Oslo for å sette søkelyset på atomvåpen som humanitært problem. I fjor høst hadde Mexico en oppfølgingskonferanse, og Østerrike har tatt denne stafett-pinnen videre.

Disse tre landene tok for øvrig også et initiativ under FNs generalforsamling i 2011 for å bringe nedrustningskonferansen i Genève ut av det dødvanne – for å si det litt forsiktig – som den har befunnet seg i svært lenge. Nedrustningskonferansen har rigide prosedyreregler, konsensuskrav og fullstendig mangel på åpenhet.

Norge har i årevis arbeidet systematisk for å redusere atomvåpenets betydning i NATO. Vi fikk til noe i NATOs siste strategiske konsept, men det hadde vært ønskelig om NATO hadde erklært at førstebruk ikke lenger er aktuelt.

Nevnes bør også det norsk-britiske samarbeidet om verifikasjon av kjernefysisk nedrustning. Målet er å kartlegge praktiske og tekniske forutsetninger for at land som ikke har atomvåpen, skal kunne kontrollere at atomstatene lever opp til sine nedrustningsforpliktelser.

Positivt er det også med avtalen mellom USA og Russland. De to atommaktene har fortsatt over 90 pst. av verdens atomvåpenarsenaler.

Oslo-konferansen i 2013 ble et initiativ som på kort tid har fått tyngde i nedrustningsarbeidet. I oppsummeringen av konferansen i Nayarit i Mexico ble det skrevet at vi er kommet til et «point of no return». Det er forventninger om at i Østerrike vil landene diskutere prosessen videre. Så får vi tilsynskonferansen om et år.

Jeg mener vi må få på bordet hvilken katastrofe atomvåpen vil bety

- for mennesker
- for klimaet
- for organiseringen av samfunnet
- for økonomien

Arbeidet for å fjerne atomvåpen er humanitær politikk og en del av vår sivile beredskap og vårt antiterrorarbeid. Nedbygging av verdens atomvåpenarsenaler er også klimapolitikk. Atomkrig vil være den verste miljøkatastrofe. Dagens atomvåpen er mange, mange, mange ganger større enn Hiroshima-bomben.

Atomvåpen er det ultimate masseødeleggelsesvåpen.

De siste 40 år har vi fått internasjonale avtaler som forbyr og eliminerer umenneskelige våpen: antipersonellminer, klasevåpen, biologiske våpen, håndvåpen, kjemiske våpen. Norge har enten vært initiativtaker, pådriver eller aktiv støttespiller. For eksempel er kjemiske våpen regulert av en konvensjon som voktes av et sekretariat i Haag – vi husker siste fredspris. Atomvåpen, derimot, er ikke regulert på noen som helst slags måte.

Den 17. april 2012 hadde Snorre Serigstad Valen en interpellasjon i Stortinget til daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre, som sa følgende:

«Dette burde ikke være kontroversielt. Jeg kan vanskelig forestille meg at det er mulig å oppfylle Ikke-spredningsavtalens mål om en verden uten atomvåpen uten et folkerettslig bindende instrument som regulerer vilkårene.»

Mitt spørsmål til utenriksministeren er: Hvordan vil utenriksministeren arbeide videre med det humanitære

sporet fram mot Østerrike i desember, men først og fremst foran tilsynskonferansen om et år – og dermed også videreføre det initiativet som Norge har tatt, og som har gitt en økende tyngde i det internasjonale arbeidet med nedrustning og eliminering av atomvåpen?

Utenriksminister Børge Brende [11:00:43]: La meg først få lov til å takke stortingsrepresentant Nybakk for et viktig initiativ og for å sette søkelys på kjernevåpen.

Til tross for at kjernevåpenarsenalene globalt er redusert med 80 pst. siden den kalde krigen, eksisterer det fortsatt 17 000 slike våpen globalt. Det betyr at det er langt frem til visjonen vi alle deler: en verden fri for kjernevåpen. Med Oslo-konferansen om humanitære konsekvenser av kjernevåpen i 2013 tok den forrige regjeringen et meget viktig initiativ for å dokumentere de grusomme humanitære konsekvensene ved bruk av atomvåpen. Det humanitære initiativet har gitt økt kunnskap, skapt fornyet interesse for å diskutere kjernevåpenets rolle og plassert humanitære konsekvenser av kjernevåpen på den internasjonale dagsordenen. Regjeringen vil videreføre det viktige arbeidet den forrige regjeringen startet, og arbeide aktivt for at det humanitære initiativet skal bidra til ytterligere fremdrift i arbeidet med nedrustning, og for at vi kommer nærmere visjonen om en atomvåpenfri verden.

Spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør en av de fremste truslene mot vår sikkerhet. Det vil være svært alvorlig hvis nye land trer inn i atommaktens rekke eller hvis kjernevåpen havner i terroristenes hender. Slike perspektiver forsterker min overbevisning om at arbeidet med nedrustning og ikke-spredning krever langsiktig innsats langs flere spor. Norge vil fortsatt være en aktiv pådriver i dette arbeidet.

Etter den kalde krigens slutt opplevde vi betydelige fremskritt i nedrustningsarbeidet. Land som Ukraina, Hviterussland, Kasakhstan og Sør-Afrika ga avkall på sine våpen. USA og Russland ble enige om gjensidige reduksjoner i START I-avtalen fra 1994. Globalt sett er kjernevåpenarsenalene, som nevnt allerede, redusert med 80 pst. siden den kalde krigen. Det er lagt til rette for ytterligere reduksjoner på russisk og amerikansk side gjennom den nye START-avtalen fra 2011. Det er kommet på plass en rekke andre tiltak som bidrar til å styrke kontrollen med kjernefysisk materiale, bl.a. innen rammene av Det internasjonale atomenergibyrået, IAEA.

Atomprogrammene til Nord-Korea og Iran vekker fortsatt stor bekymring. Den midlertidige avtalen fra november i fjor mellom Iran, EU, Kina, Russland og USA var et lovende skritt. Det er satt en frist til 20. juli denne sommeren for å kunne komme i mål med en permanent avtale. Det er svært viktige forhandlinger, som vil definere mye av dette temaet fremover. Det er avgjørende, som sagt, at forhandlingene ender i en langsiktig avtale som sikrer at Irans atomprogram utelukkende er fredelig. Greier vi ikke å forhindre at nye land trer inn i atommaktens rekke, kan det få andre til å følge etter. Vi står overfor en fare hvor hele Midtøsten og den arabiske verden kan ende opp med at flere land skaffer seg atomvåpen, og det er det verst mulige utfallet. Flere kjernevåpenstater er

dessverre kommet til siden Ikkespredningsavtalen trådte i kraft.

Ikkespredningsavtalen NPT er det overordnede rammeverket for nedrustnings- og ikkespredningsarbeidet. Arbeidet innenfor NPT-avtalen har vært utfordrende i lengre tid. Under tilsynskonferansen i 2005 ble man ikke enige om en handlingsplan for de påfølgende fem årene. Det er skapt tvil om det politiske fundamentet i NPT, som er at kjernevåpenstatene forplikter seg til å ruste ned, og at andre forplikter seg til ikke å skaffe seg kjernevåpen.

Det er i denne avtalen at visjonen om en verden fri for kjernevåpen er forankret. Det er derfor vi legger så stor vekt på å unngå svekkelse av denne avgjørende plattformen for nedrustning og ikke-spredning. Tilsynskonferansen i 2010 var viktig for å gjenreise tilliten til NPT-avtalen, og denne la også grunnlaget for det humanitære initiativet. Norge spilte en sentral rolle i arbeidet med å få på plass en handlingsplan. I denne slås målet om en atomvåpenfri verden utvetydig fast. Det var i denne handlingsplanen man fikk bragt inn perspektivet om de katastrofale humanitære konsekvensene av en kjernevåpendetonasjon, enten som følge av villet bruk, eller en ulykke, samt viktigheten av at alle stater respekterer gjeldende folke- og humanitære hensyn.

Til representanten Nybakk kan jeg slå fast at Norge vil delta aktivt i Wien, og at vi er i løpende dialog med Østerrike om innretning av agenda for konferansen. Det er viktig at konferansen i Wien bidrar til å konsolidere det humanitære initiativet frem mot tilsynskonferansen. Det er også viktig at konferansen har en innretning som sikrer bred deltagelse og eierskap. De humanitære konsekvensene av en kjernevåpendetonasjon berører alle land. Videre fremskritt forutsetter deltagelse fra både kjernevåpenstater og andre aktører. Østerrike har en viktig oppgave foran seg. Det er mange hensyn å ta. Vårt klare råd har vært å holde fokus på det som har ligget til grunn for det humanitære initiativet med Oslo-konferansen, fremdrift i arbeidet innenfor NPT.

Formålet med det humanitære initiativet som representanten Nybakk viser til, og fagkonferansene i Oslo og Mexico, har vært å få frem fakta om konsekvensene ved bruk av kjernevåpen, hva de vil være. Scenariene ekspertene tegner, er skremmende. I Oslo konkluderte presidenten i Den internasjonale Røde Kors-komiteen med at konsekvensene av en enkelt detonasjon vil være så omfattende at det ikke finnes noen meningsfull kapasitet for håndtering av de humanitære konsekvensene. Forskningen viser også at det har vært flere nesten-ulykker.

Bruk av slike våpen berører oss alle. De umiddelbare følgene kan vi forestille oss. På lengre sikt vil det ha store konsekvenser for bl.a. helse, klima, matvareproduksjon og migrasjon i flere generasjoner fremover. Det humanitære initiativet har bidratt til etableringen av en faktabasert forståelse av hvilke konsekvenser bruk av disse våpnene, eller en detonasjon som følge av en ulykke, vil ha for oss alle. Den brede oppslutningen har skapt fornyet interesse for å få reell fremgang mot målet om en verden fri for kjernevåpen.

Det er mange synspunkter på hvordan målet kan nås. Situasjonen i de etablerte nedrustningsprosessene er som

nevnt krevende og fastlåst. Nord-Korea og Iran har atomprogrammer som gir grunn til betydelig bekymring. Risikoen for spredning til nye aktører er reell. I en situasjon med manglende politisk grunnlag er det ikke realistisk med forhandlinger om en konvensjon som forbyr kjernevåpen. Mulighetene til å unngå spredning og oppnå nedrustning og slik skrittvis nærme oss visjonene om en kjernevåpenfri verden, er realistisk arbeid med det politiske grunnlaget man har innenfor de etablerte systemene for dette arbeidet. Forhåpentligvis kan det på et senere tidspunkt oppstå politisk grunnlag for å starte forhandlingene om en konvensjon som regulerer vilkårene for en verden fri for kjernevåpen.

Jeg tror samtidig det er reell fremdrift innenfor etablerte prosesser og strukturer, og da særlig Ikkespredningsavtalen, som skaper det politiske grunnlaget for at det kan skje. Vi skal være med på å skape dette grunnlaget i ulike multilaterale fora. Formålet med det humanitære initiativet har ikke vært å sette i gang et alternativt spor utenfor Ikkespredningsavtalen. Dette slo også daværende utenriksminister Barth Eide fast under konferansen i Oslo. Han understreket Ikkespredningsavtalens betydning og viste til at konferansen ikke var en erstatning for andre prosesser. Formålet har vært å skape fremdrift innenfor NPT frem mot tilsynskonferansen i 2015. Det er en strategisk vurdering jeg deler. Vi arbeider nå for at det humanitære perspektivet forankres ytterligere i Ikkespredningsavtalen, og at vi får en handlingsplan som legger klare rammer for reell fremdrift.

Det forberedende møtet i New York i mai ga en pekepinn på utfordringene det kommende året. Det er ikke mulig å oppnå enighet om et felles sett anbefalinger til neste års tilsynskonferanse. Men det var positivt at det var bred støtte til det humanitære initiativet. Det er viktig at både USA og Storbritannia fokuserte på konsekvensene av en kjernevåpendetonasjon.

Det humanitære initiativet har skapt fornyet engasjement i arbeidet med nedrustning og ikke-spredning. Det skal vi bygge videre på, slik at vi kan skape reelle resultater på veien mot målet om en verden fri for kjernevåpen.

Marit Nybakk (A) [11:11:07]: La meg først understreke det som utenriksministeren sa i sitt svar – og også takke ham for svaret – at det er viktig at det ikke skapes tvil om grunnlaget for NPT, og at man også foran forrige tilsynskonferanse var opptatt av å gjenopprette tilliten til NPT, og at det også er viktig foran tilsynskonferansen neste år.

Så er jeg veldig glad for å få en helt klar forsikring om og en bekreftelse på at Norge kommer til å delta aktivt i Wien, og at man har kontakt med Østerrike om hvordan det humanitære sporet skal følges videre.

Det humanitære initiativet om atomvåpen, som Norge startet med den historiske konferansen som var i Oslo i mars 2013, har skapt ny energi i arbeidet for en verden fri for atomvåpen, og jeg merket meg at utenriksministeren også brukte ord i den retningen. Jeg vil så sterkt jeg kan understreke at det er dette sporet som nå også bør kjøres fram mot tilsynskonferansen. Det er viktig at dette initiativet videreføres, og at Norge opprettholder sin lederrolle

le. Det er faktisk mitt hovedbudskap til utenriksministeren – at Norge opprettholder sin lederrolle. Det ville vært veldig uheldig om Norge ikke støttet Østerrike, som har tatt på seg å føre den humanitære stafettpippen videre.

Jeg vil også understreke at Norge har veldig stor troverdighet i arbeidet med å vise til de humanitære konsekvensene av atomvåpen. Så er det selvfølgelig slik at dette også kan gjøres innenfor det etablerte systemet. Med det mener vi innenfor ikkespredningsregimet, altså hvor man gjenskerer og sikrer tillit til Ikkespredningsavtalen.

Så vil jeg gjenta det jeg sa i mitt innlegg om at vi på et eller annet tidspunkt må få på plass et folkerettslig instrument basert på de humanitære prinsippene, et folkerettslig instrument som vil forby atomvåpen.

Det er viktig at vi understreker nok en gang at vårt mål er en verden fri for atomvåpen, og at vi også kan bruke Ikkespredningsavtalen til å jobbe aktivt for å få til et slikt folkerettslig bindende instrument. Det er også en utfordring til utenriksministeren her og nå.

Utenriksminister Børge Brende [11:14:27]: Jeg vil gjenta det jeg sa om at vi deler visjonen om en atomvåpenfri verden.

Jeg og regjeringen støtter det arbeidet som ble startet av den forrige regjeringen når det gjelder å skape mye større forståelse av de humanitære konsekvensene ved bruk av atomvåpen.

Et viktig prinsipp i krigens folkerett er at man skal skille mellom stridende og sivile. Ved bruk av kjernevåpen er det ingen mulighet – alle blir tapere. Vi vet gjennom eksemplene Hiroshima og Nagasaki at det fortsatt er sår som ikke har grodd i Japan. Vi vet at konsekvensene ved bruk av atomvåpen er store.

Norge skal fortsette å jobbe for en visjon og for at vi over tid kan etablere en politisk forståelse for at man trenger et rammeverk rundt å gjennomføre denne visjonen. Og som jeg sa, forhåpentligvis kan det på et senere tidspunkt oppstå politisk grunnlag for å starte forhandlinger om en konvensjon som regulerer vilkårene for en verden fri for kjernevåpen.

Vi må nå også understreke at den akutte faren vi står oppe i, er at land som ikke har atomvåpen, kan få dem. Atomvåpen kan komme terrorister i hende. Vi må fortsette det viktige nedrustningsarbeidet som ble startet med START I, og som nå må følges opp. Vi håper at den konflikt som har oppstått mellom øst og vest, ikke fører til at arbeidet med videre nedrustning også stopper opp. Det er viktige elementer. Samtidig må vi ta med oss at vi er en del av en forsvarsallianse som sikrer Norges fred og sikkerhet, NATO. Og som Arbeiderpartiets leder har understreket, i strategikonseptet tok NATO inn USAs president Barack Obamas visjon om en kjernevåpenfri verden – veldig viktig. Men samtidig legges det til grunn at NATO må ha kjernevåpen, ifølge Arbeiderpartiets leder, så lenge det finnes kjernevåpen i verden, og at NATO skal bygge sin avskrekkingstrategi på dette. Det har vært NATOs strategi hele tiden, og det har norske regjeringer opp gjennom årene vært innforstått med. Jeg oppfatter det slik at det er mulig å ha en visjon om en

atomvåpenfri verden uten å bryte med våre allierte i NATO.

Kåre Simensen (A) [11:17:42]: Takk til interpellanten for å ta opp et tema som er så viktig, men som det er så utrolig vanskelig å finne en løsning på. Jeg vil også takke utenriksministeren for å være så tydelig i sitt svar til interpellanten om å fortsette arbeidet som forrige regjering startet, og ikke minst jobbe for en atomfri verden.

Mandag var jeg på besøk på Andøya raketstasjon. I anledning saken vi nå diskuterer, utløste i sin tid en forskningsraketts nettopp fra Andøya nesten en atomkrig. Det var skremmende å se hvor lite som skulle til før president Jeltsin fikk beskjed om å åpne atomkofferten og gjøre seg klar for å gjengjelde angrepet fra USA. Huff og huff, sier jeg bare!

Neste år er det 20 år siden dette skjedde og 70 år siden Hiroshima og Nagasaki ble utslettet av to amerikanske atombomber. Men til tross for den dokumenterte djervelskapen som ligger i bruken av atomvåpen, kan verden fortsatt ikke våkne til en atomfri morgen.

Selv er jeg gammel nok til å huske atomprøvesprengningene utenfor Novaja Semlja på 1950-tallet. De skapte frykt hos befolkningen i Finnmark, selv om det bare ble definert som ufarlige prøvesprengninger. Og skulle det gå så galt som man fryktet, fikk befolkningen i det minste utdelt jodtabletter fra myndighetene hvis det begynte å gjøre vondt i halsen! Det var alt, og samtidig nesten ingen ting. Frykten for atomvåpen satte seg for evig og alltid i dem som nesten kunne se atomskyene i det fjerne.

Verden har heldigvis gått videre. Vi opplevde noen tiår med framgang og håp om at kapprustningsspiralen fra den kalde krigen skulle kunne snus. Men den gang ei. Det første tiåret i det nye århundret bekreftet nok en gang at fornuften tapte overfor argumentet om hvor viktig atomvåpen er for å forhindre krig.

Verden klarte å forhandle fram både SALT I og START II og Landminekonvensjonen og en halvering av militært materiell i Europa i årene mellom 1970 og år 2000. Men så smalt det i New York, og det ble dessverre også et anslag mot atomnedrustningsarbeidet. Og som vi kjenner til, Ikkespredningsavtalens tilsynskonferanse i 2005 endte uten resultater. Hvorfor det strandet, har ikke jeg noen gode svar på, men vi vet at man kan få til våpenavtaler hvis man vil. I den forbindelse vil jeg trekke fram konvensjonen om klasevåpen, hvor Norge gjorde en fantastisk god jobb.

De siste årene har vi sett at spørsmålet om atomnedrustning har kommet høyere på den politiske dagsordenen. Det bekymringsfulle i dette er at det bare er knyttet til de alvorlige bekymringene rundt Nord-Koras og Irans atomprogrammer. Men det er allikevel noe positivt i det, og jeg vil derfor gi honnør til spesielt utenriksminister Kerry, som etter min mening i løpet av 2013 bidro sterkt til at verden kunne få større innsikt i Irans atomprogrammer. Det er også en dokumentasjon på at sanksjoner fra verdenssamfunnet virker. Dessverre oppnår vi ikke det samme overfor Nord-Korea.

Apropos det å ta ansvar og gå foran: Det hadde vært ønskelig, slik også interpellanten sa, at NATO hadde er-

klært at alliansen i sitt strategiske konsept hadde avstått fra førstebruk av atomvåpen.

I forrige uke fikk Stortinget Meld. St. 22 for 2013–2014 til behandling. I kapittelet under generalforsamlingens 1. komité, internasjonal fred og trygghet, refereres det til et høynivåmøte om kjernefysisk nedrustning som ble avholdt i september i fjor. Så er det vel ingen overraskelse at selve høynivåmøtet ikke klarte å framforhandle et slutt-dokument. Landene i den alliansefrie bevegelsen, forkortet NAM, varslet at de ville komme tilbake med resolusjon senere på høsten. Det er vel ingen overdrivelse å si at det framlagte resolusjonsutkastet var svært omstridt og møtte sterk motstand blant de etablerte kjernevåpenstatene, også i NATO-kretser.

Av mange argumenter mot velger jeg å trekke fram at mange land mente at det var litt forhastet å innlede forhandlinger om en kjernevåpenkonvensjon. Slik kan det også argumenteres. Etter snart 70 år med erfaringer om de skadene bruk av atomvåpen medfører, bruker man ennå argumentet forhastet. Jeg sier ikke mer.

Resolusjonen ble vedtatt, men mange NATO-land og Russland stemte imot. En håndfull NATO-land, deriblant Norge, valgte å avstå for å forhindre en for sterk polarisering. Men det positive i debatten om kjernevåpen var at oppslutningen om den humanitære tilnærmingen fikk en bred tilslutning, og at en ser behovet for å vise fram både direkte og mer langsiktige virkninger av en kjernefysisk sprengning, mens det dessverre også her var land som tok til motmæle og argumenterte mot det humanitære sporet. Forstå det dem som kan.

Øyvind Halleraker (H) [11:23:01]: Først vil jeg takke interpellanten for å ta opp et viktig tema. Fra Høyres side deler vi fullt ut bekymringen for de humanitære konsekvensene ved bruk av kjernevåpen som interpellanten reiser.

Det overordnede målet må jo være en verden fri for kjernevåpen. Vi må imidlertid være klar over at dette er et langsiktig arbeid som vil ta tid. I mellomtiden er det viktig å redusere kjernevåpenets rolle i sikkerhetspolitikken, og heve terskelen for bruk av kjernevåpen.

Interpellanten Nybakk er opptatt av tilsynskonferansen i 2015. Det er jeg også. Mens tilsynskonferansen i 2005 ikke ledet framover, kanskje snarere tvert imot, ble det på konferansen i 2010 i New York oppnådd enighet mellom 189 land om det videre arbeidet med nedrustning. Man ble bl.a. enige om konkrete tiltak for å avskaffe atomvåpen, styrke arbeidet med ikke-spredning og skape vilkår for alle lands rett til fredelig bruk av atomteknologi. Det ble også oppnådd enighet om de første skrittene for å oppnå en sone fri for masseødeleggelsesvåpen i Midtøsten. Det viser at verdenssamfunnet, med FN som ramme, er avgjørende for samarbeid om spørsmål som er avgjørende for vår felles sikkerhet.

Interpellanten trekker også fram Oslo-konferansen i 2013 som viser at også denne typen konferanser kan bringe oss nærmere målet.

Den forrige regjeringen la i 2008 fram St.meld. nr. 27 for 2007–2008 om nedrustning og ikke-spredning, som de-

finerte tre norske hovedmålsettinger, nemlig arbeidet for sikkerhet på et lavest mulig rustningsnivå, arbeidet for en verden uten masseødeleggelsesvåpen og arbeidet for å avskaffe konvensjonelle våpen som forårsaker uakseptable humanitære lidelser. Et samlet storting sluttet seg til disse målsettingene.

Når det gjelder kjernevåpen, har Norge vært tydelig i målsettingen om arbeidet for en tryggere verden, nettopp uten atomvåpen. Dette forutsetter også en klar styrking av ikkespredningsregimet. Derfor er jeg glad for at utenriksministeren i dag så tydelig deler et samlet stortings visjon om en verden fri for kjernevåpen, og at han framhever betydningen av en vellykket tilsynskonferanse for NPT og vil arbeide for dette. Konferansen vil finne sted i en positiv internasjonal kontekst for atomnedrustning.

Jeg skal nevne noen positive trekk. START II-avtalen mellom USA og Russland for reduksjon i antallet av strategiske våpen. Ved siden av forpliktelsen å redusere mengden av kjernevåpen har Obama-administrasjonen forpliktet seg til å redusere mengden av kjernevåpen og minske dets rolle i strategi for vern av nasjonal sikkerhet. USA utvikler ikke nye atomutrustninger, men legger forholdene til rette for at avskrekking blir atomvåpenets eneste funksjon. Det er videre positiv utvikling med hensyn til Iran og samtalene som har foregått med USA og EU.

Norge er engasjert i ulike prosesser for å bidra til ikke-spredning og nedrustning og blir sett på som en verdifull partner når det gjelder å få større åpenhet, informasjonsdeling og tillitsskapende tiltak med Russland knyttet til ikke-strategiske kjernevåpen i Europa.

I NATOs strategiske konsept står det at alliansen skal jobbe for å begrense kjernevåpenets rolle og betydning i verden. Men så lenge andre stater besitter kjernevåpen, vil NATO også ha kjernevåpen. I den forbindelse er det viktig at vi fortsetter sporet med den praktiske og stegvise tilnærmingen om åpenhet, informasjonsdeling og tillitsskapende arbeid knyttet til ikke-strategiske kjernevåpen.

Avslutningsvis vil jeg si at arbeidet som er satt i gang om et internasjonalt forbud mot kjernevåpen, er en viktig begynnelse som vi må arbeide videre med og bygge på. Samtidig er det utfordringer med at det tas nye initiativ. Prosessen må ikke avlede diskusjonen bort fra den stegvise, praktiske tilnærmingen som har vist seg å være mest vellykket for å få til reduksjoner i antall kjernevåpen og skape stabilitet. Dette er en prosess som kommer til å ta tid, og det er små utsikter for noen rustningskontrollavtale som omfatter ikke-strategiske kjernevåpen i nær framtid.

Vi må likevel bevare troen og arbeide hardt for målet om en verden fri for kjernevåpen. Visjoner er viktige, men samtidig må vi forholde oss til en verden som på langt nær er perfekt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:28:20]: Hvem drømmer ikke om en verden uten atomvåpen? Uansett hvor mye man skulle ønske nettopp det, er det ingen som til dags dato har maktet å viske ut en kunnskap og teknologi som allerede er tilegnet. Når det er sagt, er Fremskrittspartiet opptatt av at det føres en streng ikkespredningspolitikk internasjonalt, og at NATO følger opp.

NATO har ingen atomvåpen, men tre av NATOs medlemsland besitter slike våpen. Poenget med å besitte slike våpen er å avskrekke. Fremskrittspartiet er derfor imot en politikk hvor NATO-landene ensidig bygger ned sine kapasiteter. Det vil kunne redusere avskrekkingen og skape større usikkerhet knyttet til evnen, og hindre angrep på NATOs medlemsland.

Fremskrittspartiet støtter den linjen som NATO har når det gjelder atomvåpen, og mener det er viktig at det ikke blir etterlatt et inntrykk i organisasjonen om at Norge er i ferd med å stille spørsmål om alliansens politikk på dette området.

Ingen kan være uenig i en ambisjon om å eliminere alle atomvåpen, men la oss være ærlige – det er fullstendig urealistisk, og dersom man setter seg urealistiske mål, er risikoen for å mislykkes stor. Interpellanten viser til konferanser avholdt hvor målet har vært en verden fri for atomvåpen. Det har man ikke lyktes med. Det er svært usikkert om konferanser er avgjørende i en slik sammenheng. Jeg deler imidlertid interpellantens ønske om at man i større grad bør evne å kartlegge de potensielle humanitære konsekvensene ved eventuell bruk av atomvåpen. Det i seg selv vil kunne være avskrekkende. Her kan konferanser ha en effekt.

For å være ærlig: Intet demokratisk land vil noen gang være det første til å bruke atomvåpen. «First use», uansett doktrine, vil ikke finne sted. Men det betyr ikke at slike våpen aldri vil kunne bli brukt. Det finnes svært ustabile land som besitter atomvåpen, og som har gjort avskyelige handlinger tidligere. Disse landene skal vite at dersom man velger å bruke slike våpen mot et av NATOs 28 medlemsland, risikerer man alt.

Arbeid med mål om å begrense tilgangen til atomvåpen er ikke bortkastet, men innfallsvinkelen bør da være ikke-spredning og analyser av konsekvensene eventuell bruk av atomvåpen vil kunne få. Det i seg selv er avskrekkende.

Fremskrittspartiet registrerer at interpellanten har et glødende engasjement for nedrustningskonferanser. Slike konferanser kan sikkert bidra til etableringen av nyttige kontakter på tvers av landegrensene. Dette er et fornuftig formål som Fremskrittspartiet støtter.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Knut Arild Hareide (KrF) [11:31:25]: Eg vil òg starte med å takke interpellanten Marit Nybakk for ein veldig viktig interpellasjon, som eg synest kjem med nokre tydelege avklaringar. Derfor vil eg gi ein stor takk til utanriksministeren for den tydelegeita han viser, og for at det no ikkje er nokon tvil om nettopp Noregs ståstad.

Me deler alle visjonen om ei atomvåpenfri verd. Det er me samstemde om i norsk politikk. Det bryt heller ikkje med vårt NATO-medlemsskap eller den dialogen me kan ha med NATO-allierte. Så kan me vere ueinige om korleis me skal kome dit. Det kan det vere ulike meiningar om. Men det som er viktig, er at me ikkje stengjer for nokon moglegheiter for å få til betringar.

Så vil eg òg seie at den norske posisjonen er i seg sjølv

viktig. Det har betydeleg innverknad både på korleis andre statar ser på dette, og korleis det eg vil kalle det globale sivilsamfunnet, ser på dette. Derfor er det viktig med den avklaringa som utanriksministeren har kome med i dag, der han ikkje sår tvil om Noregs ståstad og posisjon. Det vil eg takke han for.

Det humanitære initiativet som starta i Oslo i mars 2013, har gitt ein ny dynamikk i den internasjonale dialogen. Det har involvert majoriteten av nasjonane i verda og ikkje berre P5-nasjonane USA, Russland, Storbritannia, Frankrike og Kina, som tradisjonelt har debattert dette.

Det er tre ting som eg særleg vil vektleggje, som vil vere viktige for Kristeleg Folkeparti framover. Det første er at det må vere eit uttalt mål for regjeringa at den nye dynamikken skal føre til konkrete resultat. Her la eg merke til dei formuleringane som utanriksministeren brukte. Han brukte uttrykk som «starte forhandlinger», rett nok på eit seinare tidspunkt, men det viser tydeleg at regjeringa her ønskjer konkrete resultat.

For det andre bør regjeringa gi tydeleg uttrykk for at ein er utolmodig når det gjeld mangelen på ein reell prosess, og at dei manglande resultatata dei tidlegare prosessane har ført med seg, er urovekkjande. Eg opplever òg at det er i tråd med det utanriksminister Brende gjorde greie for.

Det tredje er at regjeringa framleis vil bidra aktivt til den humanitære prosessen, inkludert førebuingane til – og under – konferansen i Wien i desember. Her brukte utanriksministeren uttrykk som at det var ein aktiv prosess og ein god dialog med Austerrike, og det er eg veldig glad for.

Så vil eg òg understreke det som utanriksministeren sa om at dette initiativet er viktig, men det er viktig at me unngår at nye land får kjernefysiske våpen, atomvåpen. Det er særleg viktig.

Eg vil òg kommentere representanten Tybring-Gjeddes innlegg, for det er klart at den tenkinga kunne me brukt på 1980-talet, og sagt: Kva forventningar hadde me til nedrustingsavtalar på 1980-talet? På slutten av 1970-talet kunne det òg vore eventyrforteljingar, men så viste det seg at dei eventyrforteljingane blei ein realitet. Det blei ei betydeleg nedrusting som verken Russland eller USA trudde på eit tidlegare tidspunkt. Det er den same visjonen som me bør dele no i dag – at me ønskjer ei atomvåpenfri verd. Me ser ikkje heilt korleis det kan skje no, men det me no ser, er at det har kome eit nytt initiativ som har gitt ein ny dynamikk.

Eg er veldig glad for at regjeringa så tydeleg har uttrykt at dei vil følgje opp det initiativet som blei starta i mars 2013 her i Oslo.

Jenny Følling (Sp) [11:36:07]: Først vil eg få takke interpellanten for å halde varm vår tids aller største og mest alvorlege humanitære utfordringar.

Av reint humanistiske grunnar bør regjeringane i alle land ha som målsetjing å arbeide for ei verd utan atomvåpen og utan trusselen om total utsletting av menneskeslekta. Senterpartiet vil ha eit internasjonalt forbod mot atomvåpen. Oppfølginga av tilsynskonferansen for Ikkjespreiingsavtalen, som blir gjennomført kvart femte år, er svært viktig.

Den raud-grøne regjeringa bekrefta at dei ville «arbeide for en verden fri for kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen gjennom forpliktende avtaler som omfatter alle land».

Dei bekrefta vidare:

«Vi vil mobilisere for redusere atomvåpenenes rolle gjennom å arbeide for en vellykket tilsynskonferanse i 2010. Dersom denne mislykkes vil vi vurdere en egen konvensjon mot atomvåpen.»

På tilsynskonferansen i 2010 omfatta Ikkjespreiingsavtalen i alt 189 land. Nord-Korea var medlem, men trekte seg frå avtalen i 2003. Konferansen vedtok eit handlingsprogram for dei neste fem åra, som la opp til konkrete tiltak for å nå måla om å avskaffe atomvåpen, styrkje ikkjespreiingsarbeidet og skape vilkår for alle lands rett til fredelig bruk av atomteknologi. Det er difor god grunn til å ha forventingar til møtet neste år.

Ikkjespreiingsavtalen byggjer på ein skjør balanse mellom kryssande omsyn i desse spørsmåla som politisk heng nøye saman. Einigheita om slutterklæring og eit handlingsprogram for Ikkjespreiingsavtalen var difor svært viktig etter at tilsynskonferansen i 2005 enda i ein fiasko. Konferansen i 2010 var derimot eit oppmuntrande uttrykk for at verdssamfunnet, med FN som ramme, kunne samarbeide og oppnå einigheit i spørsmål som er viktige for vår felles sikkerheit og framtid. I tillegg til einigheita om handlingsprogramma var det særleg positivt at ein oppnådde einigheit om konkrete tiltak for å gjennomføre målsetjinga om ei sone fri for masseødeleggingsvåpen i Midtausten.

Senterpartiet meiner at tillitsbyggjande tiltak krev meir av Noreg enn berre å få effekt ut av tilsynskonferansen for ikkje-spreiing. Senterpartiet ønskjer difor at regjeringa skal setje fokus på arbeidet for ei global konvensjonell nedrusting. Omforminga av det globale militære industrielle komplekset føreset at alle operative, taktiske og strategiske atomvåpen blir destruerte. Dette stør opp under FN's tryggingråds mål om global nulltoleranse for atomvåpen.

Som eit strategisk grep for å få nasjonar som ikkje har atomvåpen, med på den utfordrande vegen fram til eit verdssamfunn utan atomvåpen, meiner Senterpartiet at Ikkjespreiingsavtalen må utvidast til å omfatte ei forpliktande traktatfesta utfasing av atomvåpen hos land som har slike. Også land som ikkje har atomvåpen, må bli med og slik bidra til å leggje ytterlegare press på atomvåpenmakterne. Det er berre gjennom ein slik avtale at det internasjonale samfunnet kan ha håp om å få til ein internasjonal konsensus om ei atomvåpenfri framtid.

Eg vil takke utanriksministeren for eit tydeleg svar, men håpar at han kan vere endå litt meir konkret på kva verkemiddel ein vil nytte i arbeidet for å nå målet om å eliminere alle atomvåpen, slik ein samrøystes utanrikskomité har fastslått i si innstilling. I denne saka er det viktig å vere utolmodig.

Sveinung Rotevatn (V) [11:41:00]: Nedrusting og på sikt fjerning av kjernefysiske våpen er avgjerande viktig for tryggleiken til menneskeslekta. Tida har for lengst gått

frå kald-krig-tankegangen om gjensidig forsikra tilinkjesgjerung, og dei humanitære konsekvensane av bruken av kjernefysiske våpen er potensielt så enorme at vi knapt har eit vokabular som kan skildre resultatet.

Ikkje minst i lys av terrortrusselen er det viktig å jobbe for full nedrusting av atomvåpen. Sjølv om sannsynlegheita for at dagens atommakter tek i bruk slike våpen mot kvarandre, er lita, heldigvis, er sannsynlegheita atskillig større og meir skremmande dersom slike våpen fell i hendene på internasjonale terroristorganisasjonar eller ustabile statar.

Noreg har dei siste åra gått i front for det viktige humanitære initiativet, som etter mi og mange andre si mening bør leie fram til eit internasjonalt forbod mot kjernefysiske våpen, etter modell av dei vellykka forbodsprosessane mot landminer og mot klasevåpen.

Signal som underteikna og andre fekk i løpet av vinterein, gjorde oss noko urolege for at Noreg ikkje lenger stod i ei slik pådrivarrolle. Signala etter NPT Preparatory Committee i New York var at den norske delegasjonen overfor andre land gav uttrykk for at Noreg ikkje ønskjer eit forbod mot atomvåpen på det noverande tidspunktet, at vi meiner ansvaret for å vidareføre det humanitære initiativet ligg hos andre statar, og at vi ikkje ville ønskje Østerrike velkommen som arrangør av ein ny konferanse, dersom dette vart starten på ein forbodsprosess.

I Stortinget den 7. mai spurde eg europaministeren om dei signala var uttrykk for Noreg si offisielle haldning. Eg fekk dessverre ikkje noko veldig godt svar.

I dag opplever eg heldigvis at signala frå regjeringa, frå utanriksministeren, er langt klarare og langt tydelegare. Utanriksminister Brende signaliserer at vi framleis vil vere ein pådrivar i det humanitære initiativet, og at vi vil bidra aktivt i Østerrike. Det er gledeleg.

Men når det kjem til sjølve forbodsspørsmålet, registrerer eg at utanriksministeren seier at det ikkje er politisk grunnlag for eit forbod no, men viktigare: at det forhåpentlegvis vil bli eit slikt grunnlag i framtida. Då er det sjølv sagt å håpe og forvente at regjeringa vil bidra aktivt i ei pådrivarrolle for at eit slikt politisk grunnlag skal kome.

Det er dessverre ikkje nok å jobbe for ein visjon om ei atomvåpenfri verd; ein må jobbe for at det faktisk skal bli ei atomvåpenfri verd. Då treng ein å vere tydeleg på at dette bør gjerast gjennom eit nytt folkerettsleg instrument, eit forbod. Stadig fleire land snakkar no om dette, ikkje minst på grunn av det viktige handlingsrommet som det humanitære initiativet har skapt.

Alt i alt opplever eg likevel at signala utanriksministeren kjem med i dag, er at det ikkje har funne stad noko linjeskifte frå den førre regjeringa, og at norsk politikk blir vidareført. Det er betryggande, det er bra.

Utanriksministeren, til liks med europaministeren, viser gjentekne gonger til våre NATO-forpliktingar, underforstått at det kan vere krevjande å gå i front for eit atomvåpenforbod så lenge militæralliansen vi heldigvis er ein del av, har doktrinar om bruk av atomvåpen. Dette er viktige punkt å rydde opp i, for det er ikkje nødvendigvis slik at vårt NATO-medlemskap i seg sjølv hindrar oss som nasjon i å jobbe for eit atomvåpenforbod.

I artikkelen «A Ban on Nuclear Weapons: What's in it for NATO?», som nettopp vart publisert av International Law and Policy Institute, blir denne typen argument diskutert og grundig tilbakevist. Sjølv om NATO sitt strategiske konsept gjer at NATO også er ein kjernefysisk allianse så lenge slike våpen eksisterer, er det neppe noko folkerettsleg hinder for at det enkelte medlemslandet kan vere med på ein avtale om eit internasjonalt forbod. Allereie i dag er det store forskjellar mellom NATO-land når det gjeld juridiske og praktiske forhold rundt atomvåpen. Noreg tillèt f.eks. ikkje utplassering av slike våpen på sitt territorium.

Venstre meiner det er viktig at Noreg framleis går i front for den humanitære prosessen, som etter kvart bør leie fram til eit internasjonalt forbod mot kjernefysiske våpen. Vi ser ingen grunn til å fire på nedrustingsambisjonane og opplever heldigvis at regjeringa deler den oppfatninga, og vi forventar at utanriksministeren følgjer opp dei signala han får frå Stortinget i dag.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:46:17]: Eg har, som mange andre, besøkt Hiroshima i Japan, og ein dreg ikkje urørt derifrå, korkje frå møte med dei som endå lever, som opplevde atomangrepet og fekk kroppen sin brent, eller frå område der stort sett alt som var, i ein omkrins på fleire kilometer, vart utslatta. Men kanskje det sterkeste inntrykket var den framtidstrykta angrepet skapte. Noko av det som pregar nesten alle samfunn, same kor ein er, er at ein gler seg over at eit nytt barn vert født. Men etter eit atomvåpenangrep veit ein at det er uro og frykt knytt til at eit nytt barn kjem til verda – for kva skadar inneber det?

Det finst tre masseøydeleggingsvåpen, to av dei er regulerte gjennom eit internasjonalt forbod gjennom ein konvensjon, berre atomvåpen er ikkje det. Desto meir gledeleg er det at heile det norske stortinget – og mange internasjonalt – deler visjonen om ei verd fri for atomvåpen. Men ein visjon må ha ein politikk, elles er det jo berre ein floskel. Dei siste åra er det riktig, som utanriksministeren sa, at det har vore fastlåste forhandlingar i dei konvensjonelle prosessane om å kome vidare med nedrusting. Det mest interessante som har skjedd, etter mitt syn, dei siste åra, er nettopp den prosessen som interpellanten forteneffullt tek opp i dag, nemleg det humanitære sporet. Målet der må heilt openbert vere at vi får ein konvensjon om eit forbod mot atomvåpen, som vi har for ei rekkje andre våpentypar. Etter mitt syn har andre prosessar nettopp vist at det er meningsfylt å arbeide for ein slik konvensjon. Lat meg bruke noko tid på det.

For biologiske og kjemiske våpen var det slik at forboda og konvensjonane kom før den faktiske avskaffinga av våpenet – som vi veit finst det endå der ute. Det var nettopp slik at dei var reiskap for å sørgje for at det vart færre våpen.

Dersom vi går til andre prosessar, som når det gjeld landminer, eller no sist klasevåpen, viser nettopp dei at sjølv om ein ikkje får alle land med frå starten, er det å få med mange land ein måte å skape ein normgjevande effekt på som påverkar heile verda. Klasevåpen er nettopp eit eksempel på at det kan ta ganske kort tid å skape eit momentum og ein brei internasjonal prosess, men nokon må

gå føre og leie og drive det fram og tole kritikken ein liten periode om at det er urealistisk og neppe kjem til å skje.

Eg er glad for at utanriksministeren no klargjorde det som mange andre har sagt om at Noreg vil fortsetje å vere ein leiar i det humanitære sporet, at vi vil leggje stor vekt på det på den neste konferansen, og at vi jobbar aktivt med det – slik som vi har gjort over fleire år – og at han understreka vidareføringa av den raud-grøne regjeringas linje.

Så seier han òg at det ikkje er realistisk med forhandlingar om ein konvensjon om forbod no, fordi det ikkje er grunnlag for det. Det er eg isolert sett einig i. Det kjem ikkje til å skje i morgon, det er ikkje grunnlag for det i morgon. Men det vil i det heile berre skje i framtida dersom nokon har som eit uttrykt mål å skape grunnlag for det. Det hadde den førre regjeringa. Eg skal lese opp kva utanriksminister Gahr Støre svarte på eit skriftleg spørsmål sendt den 30. september 2011:

«Samtidig er det viktig å fortsette å legge det politiske grunnlaget for et fremtidig forbud. Den humanitære tilnærmingen er én viktig del av dette».

Eg tek det om igjen, så ingen er i tvil:

«Samtidig er det viktig å fortsette å legge det politiske grunnlaget for et fremtidig forbud. Den humanitære tilnærmingen er én viktig del av dette».

Så det eg er oppteken av, er ikkje at vi skal spreie illusjonar om at dette kjem til å vere rett rundt hjørnet, men at vi skal fortsetje den politikken som den førre regjeringa hadde, at det humanitære sporet er ein del av ein prosess for å leggje grunnlaget for ein konvensjon. Det vil eg be utanriksministeren aktivt avklare tydeleg her frå talarstolen, at regjeringa vidarefører det den førre regjeringa hadde som linje, og at dette er målet med å ha ei leiarrolle. For det er slik at skal du leie, må du nødvendigvis leie mot noko, og ei verd utan atomvåpen må ha ei lov som forbyr atomvåpen. Det er det verkeleg verdt å leie Noreg mot.

Torstein Tvedt Solberg (A) [11:51:44]: Mitt første møte med debatten om atomvåpen og nedrusting er et klart minne fra barndommen: en helt spesiell hjemmehekklet gryteklut med det påsydde budskapet «nei til atomvåpen». Om dette var et politisk budskap plassert i kjøkkenskuffen med overlegg av mine foreldre, vites ikke, men budskapet må ha festnet seg. For noen år etterpå – rettere sagt i 1995, da jeg var ti år gammel – sendte jeg mitt første brev til en politiker. Brevet var adressert til «herr president» Jacques Chirac med klar beskjed om å stanse de franske prøvesprengningene av kjernevåpen. Jeg husker enda hvor sjokkert jeg var over nyhetssendingene der en voksen mann i fullt alvor påsto at å prøvesprengne en atom-bombe ikke utgjorde noen trussel mot menneskene eller naturen der. Da er det kanskje heller ikke så overraskende at det bildet som møter en når en kommer inn i min leilighet i Stavanger, er en innrammet plakate av Rolf Grovens «Atomguttene».

Mitt poeng med å fortelle disse historiene er å understreke at kampen for en verden fri for atomvåpen ikke er en kamp som kun tilhører aktivistene på 1970- eller 1980-tal-

let, men også min generasjon. Det er for lett å la nedrustningskampen illustreres med svart-hvitt-bilder fra demonstrasjonstog der alle har slengbukser, runde briller og langt hår. Kampen er like aktuell i dag som da – dessverre.

Selv om en ikke har kommet i mål, har en tatt viktige skritt i riktig retning, og jeg er stolt over det arbeidet den rød-grønne regjeringa har gjort på dette området. Mye er sagt om dette til nå i debatten, men jeg har merket meg spesielt noe tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre har sagt:

«langt viktigere enn nøyaktig hvordan dette juridiske instrumentet skal være, er prosessen fremover: hvordan vi kan mobilisere sterkt nok, politisk, til å overvinne motstanden vi vet vil komme».

Derfor er jeg glad for interpellasjonen til Marit Nybakk i dag. For den nye blå-blå regjeringa måtte mobiliseres av Stortinget til et sterkere og tydeligere arbeid med ikke-spredning og nedrustning. Det har denne debatten i dag vist. Det hadde festnet seg et inntrykk av at den nye regjeringa var på vei mot et linjeskifte i denne saken, at Norge med ny regjering hadde mindre ambisjoner i det humanitære initiativet. Jeg var derfor veldig spent på hva utenriksministeren i dag ville si, og har merket meg at han er tydeligere i sine svar. Neste skritt er å vise dette i handling. Kun da vil usikkerheten om Norges linje legges helt vekk.

Dagens debatt i Stortinget var altså nødvendig, og det bør ikke være tvil om hva oppfordringen fra Stortinget til Brende er. Men kanskje viktigst: Stortinget skal og må fortsette å følge nøye med i denne saken.

Enn så lenge blir «Atomguttene» hengende i min leilighet. Jeg håper en dag å kunne ta bildet ned i en feiring av at målet om en atomfri verden er nådd.

Sylvi Graham (H) [11:54:50]: Aller først fra meg også en stor takk til interpellanten Marit Nybakk og utenriksminister Børge Brende – for initiativet og for de ordene som er sagt så langt. For mitt vedkommende vil jeg si at både Børge Brende, selvfølgelig, og Øyvind Halleraker på en god måte har fremført Høyres standpunkt i saken. Dette er en svært alvorlig debatt med et veldig viktig tema, som også ligger meg personlig veldig på hjertet. Derfor deltar jeg allikevel.

For mange år siden, da jeg var ordfører i Oppegård, underskrev jeg en kampanje for en atomvåpenfri verden på vegne av Mayors for Peace. Da jeg første gang var i FN som stortingsrepresentant, traff jeg igjen min egen signatur. Jeg så den ikke, men den lå der i en svær haug av hvite ark med signaturer i en glassmonter. Jeg visste at den lå der, og jeg likte tanken på at den lå der.

Dette er et grusomt alvorlig tema, og vi deler selvfølgelig visjonen om en atomvåpenfri verden. Visjonen om bruk av atomvåpen er nesten umulig å tenke seg. Det finnes ikke et vokabular, ble det sagt her fra talerstolen nettopp, og det er vel omtrent slik det er. Derfor må vi fremme kunnskapen om de humanitære konsekvensene, for de er så store.

Når verden utsettes for katastrofer i dag – vi har sett det ved tsunamier, vi har sett det ved jordskjelvkatastrofer – kjører hele verden inn hele apparatet med hjelp og

mulig bistand for å bøte på skadene og hjelpe dem det gjelder. Ingen kan løpe til etter en katastrofe av den dimensjonen vi nå snakker om. Ingen har muligheter. Konsekvensene er ikke der, og vi har ikke botemidlene.

Det er en akutt fare at land som ikke har atomvåpen, kan få det, eller at atomvåpen kan komme på feil hender. Det finnes en ironisk sang som jeg var veldig opptatt av da jeg var ung, og jeg vet ikke om det er parlamentarisk korrekt å syngre, men jeg prøver:

«First we got the bomb, and that was good,
'Cause we love peace and motherhood.
Then Russia got the bomb, but that's okey,
'Cause the balance of power's maintained that way.
Who's next?»

Det sang Tom Lehrer for mange år siden, og så ramset han på en god måte opp land etter land som kanskje kunne komme til å skaffe seg atombomben. I dag behøver vi kanskje ikke så mye å ramse opp land som å ramse opp terrorister som kanskje kan være «next».

Vi har vårt medlemskap i NATO og medlemsforpliktelsene som tilhører. Det står vi ved. Interpellanten tok opp spørsmålet om forpliktelse mot førstebruk. NATO har gitt garantier for ikke å bruke overfor land som ikke har, men atomvåpen må bort. Det må jobbes videre, uten tvil, for det at konsekvensene er så enorme, er nettopp et incitament til å jobbe videre.

Den 20. mars i år ble det i IPU-forsamlingen for parlamentarikere i Genève vedtatt i konsensus en resolusjon som understreker den nøkkelrollen som parlamentene og vi parlamentarikere har i nettopp å adressere de farene og konsekvensene bruk av atomvåpen gir, og det behovet som er til stede for å følge opp alle politiske spor som er mulige for å oppnå visjonen som vi alle deler om en atomvåpenfri verden. IPU-forsamlingen utfordret der alle parlamentarikere til å oppfordre sine regjeringer til å fremme målet om en atomvåpenfri verden i alle mulige – som de sa – «appropriate international forums and treaty bodies» og til slutt til å gjøre alle mulige skritt for å få dette til.

Både interpellanten Marit Nybakk og vår egen utenriksminister Børge Brende har begge tatt et skritt på veien i det arbeidet i dag, og det vil jeg takke dem for. Utenriksministeren har også bekreftet at det vil han gjøre videre. Norge vil jobbe mot en felles visjon om en atomvåpenfri verden.

Presidenten: Presidenten har ikke funnet noe forbud i forretningsordenen mot å tonesette sine innlegg, så det går bra.

Trine Skei Grande (V) [12:00:00]: Det blir ikke lett å komme etter fru Graham her nå. Hvis jeg hadde kunnet syngre, er det vel AC/DCs Highway to Hell som passer best når man snakker om atomvåpen. Men jeg skal ikke prøve meg på det – jeg lover det!

Jeg vil også takke for interpellasjonen, og jeg må si at jeg er oppriktig glad for utenriksministerens svar i dag. Det var viktig for oss i Venstre.

Sjøl om jeg er betraktelig eldre enn siste taler fra Arbeiderpartiet, har jeg også lyst til å begynne med min barn-

dom, for jeg er et barn av 1980-tallet. Barn på 1980-tallet var oppriktig redd atomvåpen. Noe av det som jeg tror ligger i ryggmargen til oss 40-åringer i dag, er at atomvåpen var en av de tingene vi var mest redd for, og at atomkrig skulle skje.

Vi vokste opp i en verden der det var mange gitte sannheter som i dag ikke fins, f.eks. at verden var delt i øst og vest med en mur, og den kan ingen gjøre noe med. Hvis man hadde spolet tilbake til Trine 9 år, tror jeg at det var to ting jeg var villig til å bruke hele livet mitt på, og det var å få bort atomvåpnene og å få Gro Harlem Brundtland til ikke å bygge den demninga i Alta. Det var nok hoveddrivkreftene for meg til å bli politiker.

Derfor var det egentlig innlegget om alt det urealistiske som trigget meg til å tegne meg her. Da jeg var liten, var det å tenke seg at Muren skulle falle, og at Europa igjen skulle begynne å bli en enhet, urealistisk. Det å tro at vi ikke lenger skulle ha en uforutsigbar kommunistleder som satt og styrte hele Øst-Europa, og som også satt og styrte atomknappen, var urealistisk. Kanskje er det det som gjør utenrikspolitikken så utrolig spennende, at veldig mange gitte sannheter, veldig mange eksperters analyser, veldig mange sannheter om at sånn kommer det alltid til å være, plutselig ikke er sant likevel.

Jeg vet ikke om mange av dere har sett Urix' serie når de intervjuer ved skifte av korrespondenter. Nesten alle korrespondentene har opplevd at noe veldig uforutsett har skjedd i løpet sin fireårsperiode – enten at land har åpnet seg, eller at land har lukket seg – helt uforutsett, som ingen ekspert kunne ha trodd ville skje, men likevel har det skjedd.

Jeg har forventninger til at regjeringa er aktiv også i forhold til dette, sjøl om de er partier med representanter i salen som mener at det er urealistisk. Jeg har forventninger til regjeringa som en drivkraft, som klarer å se hvilke klare signaler også stortingssalen gir her i dag om å støtte det humanitære initiativet og også se på hvor viktig det er å være drivkraft i disse omstillingene. Jeg er veldig glad for signalene, og jeg håper at vi ser det igjen i handlinger, og at vi hører det igjen i norske delegasjoner på internasjonale møter.

Sveinung Rotevatn gikk igjennom Venstres posisjoner på en veldig god måte. Dette er mulig å gjøre innenfor NATOs ramme og med det humanitære initiativet som drivkraft.

Jeg tror at hvis du spoler 150 år tilbake, var det sikkert noen stortingsrepresentanter som snakket om at Norge skulle bli et likestilt samfunn, og at kvinner skulle få stemmerett. Jeg tror mange syntes at det var litt urealistisk. Jeg tror at hvis du spoler 150 år tilbake i denne salen, ville den fattigdommen man kunne se bare ved å kikke ut av vinduene her, være noe som man trodde var umulig å fjerne, og drømmen om å skape et likestilt samfunn med mye mindre fattigdom og med mye større likhet var litt urealistisk. Da Johannes Steen la fram sin svære utdanningsreform som skulle sørge for at alle mennesker i dette samfunnet skulle få lik utdanning, tror jeg kanskje mange her syntes at det var litt urealistisk. Men vi gjorde det.

Marit Nybakk (A) [12:04:51]: Takk for en viktig debatt, takk for en konstruktiv debatt og en debatt som tar oss framover.

Så har jeg bare lyst til å følge opp Trine Skei Grande. Noen av oss husker veldig godt 9. november 1989. Det var en helt alminnelig dag for de aller fleste, unntatt i Berlin, for der hamret de første østtyskerne seg gjennom Muren. Det umulige var blitt mulig – det var nettopp det representanten Skei Grande nå sa. I dag kan vi knapt huske at det var to Tyskland. Hvis man spør dagens 20-åringer om Muren, vil de tro at vi snakker om muren i Palestina. Så fort går det i politikken, selv om det er veldig kort tid i historien.

Den debatten vi nå har hatt, viser at det er et svært bredt flertall som støtter arbeidet fram mot en atomvåpenfri verden basert på humanitærretten og med et folkerettslig instrument. Det er tilnærmet enighet om å videreføre arbeidet med å sette søkelys på de humanitære konsekvensene av bruk av atomvåpen. Jeg tror det var representanten Rotevatn som sa at det finnes knapt noe vokabular.

Jeg er veldig glad for at Norge aktivt vil delta i forberedelsene til konferansen i Wien. Jeg er glad for at utenriksministeren har vært så tydelig på akkurat det, og at han også er så tydelig på å videreføre det initiativet som Norge tok i mars 2013 og følge videre det humanitære sporet, og at det ikke er noe linjeskifte i politikken når det gjelder arbeidet med nedrustning, ikke-spredning og fullstendig eliminering av atomvåpen.

Jeg har en veldig dårlig stemme i dag – det er en forkjølelse som ikke gir seg – så jeg skal ikke synge. Jeg syntes bare det var veldig trivelig å høre på Sylvi Graham. Men jeg skal, også på grunn av det Bård Vegar Solhjell sa, bare lese bitte lite grann fra en beretning fra Hiroshima fra august 1945, om ødeleggelse av en skole:

Av 300 elever overlevde 17 de første minuttene – luften var sot, aske, støv, alt var et skremmende mørke. Fra atomskyen kommer ufattelige drønn. Grusom lukt og smak sprer seg, glassbiter flyr med en kraft som tar liv – der noen ennå er i live. Bygninger hadde fordampet til småbiter. I grunnen under var jord og røtter brent. Mennesker som ikke var døde, slepte seg mot vannkilder.

Hvor mange, mange, mange, mange ganger større dagens atomvåpen er enn Hiroshima-bomben, vet vi kanskje ikke.

Utenriksminister Børge Brende [12:08:22]: Jeg vil også takke for det jeg opplever som en god debatt. Visjonen om en verden fri for kjernevåpen er universell. Det er bred enighet om at Norge skal jobbe videre med og være en aktiv pådriver for å få frem de dramatiske humanitære konsekvensene av bruk av atomvåpen. Gjennom en diskusjon langs de linjene, samtidig som vi jobber intenst med å hindre spredning av atomvåpen – til Nord-Korea, til Iran – vil man over tid kunne legge et viktig politisk grunnlag for å gå fra en visjon til en situasjon hvor vi kan se en verden uten atomvåpen.

Vi som vokste opp under den kalde krigen, som representanten Skei Grande var inne på, minnes fortsatt de regelmessige øvelsene på skolen og bomberommet i kjel-

leren og vissheten om at atomvåpen fantes. Men det er fortsatt 17 000 atomvåpen igjen i verden, og det er en reell fare for at nye aktører også kan få tilgang på disse.

Norge skal jobbe aktivt for å få frem de humanitære konsekvensene, men samtidig må vi være klar over at det er flere årsaker til at det globale nedrustningsarbeidet har vært preget av stagnasjon. Her er det ingen enkle løsninger. Og denne regjeringen er på linje med den forrige regjeringen i spørsmål som angår både NATO-tilknytning, alliansesolidaritet og nedrustning. Man må ha det politiske grunnlaget på plass før man bør foreslå et mulig forbud – på det punktet er jeg enig med min forgjenger, bare for å understreke det – men det er flere elementer her, og det nå å ha full konsentrasjon om de humanitære konsekvensene og ikke-spredning er viktig.

Så må jeg minne om det som er NATOs strategi, og som er slått fast av Arbeiderpartiets leder, Jens Stoltenberg – det var flere som tok opp noen sitater her – og det er at det har vært en del av NATOs strategi helt siden NATO ble etablert, at NATO må ha kjernevåpen så lenge det finnes kjernevåpen i verden. Men jeg mener dette ikke står i noen motsetning til det arbeidet vi nå driver med å få frem de humanitære konsekvensene. Visjonen er klar: Atomvåpen skal avskaffes. Og Norge skal fortsette det arbeidet vi har drevet siden Oslo-konferansen, og tidligere enn det.

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er avsluttet.

Sak nr. 3 [12:11:33]

Interpellasjon fra representanten Kjell Ingolf Ropstad til utenriksministeren:

«For at utviklingslandene skal komme varig ut av fattigdom er det avgjørende at det skapes arbeidsplasser og at man lykkes med næringsutvikling. Økonomisk vekst er en viktig forutsetning for en bærekraftig utvikling, men denne veksten må komme flere enn eliten i landet til gode. Høy arbeidsledighet innebærer at utviklingslandene går glipp av store ressurser som kunne bidratt til verdiskaping og samfunnsutvikling. For store ulikheter gir også større risiko for uro, og yngre mennesker uten jobb er en stor usikkerhetsrisiko i mange land. Verdensbanken har tatt til orde for at jobbskaping i langt større grad må prioriteres i utviklings-samarbeidet. Regjeringa peker i sin politiske plattform på de store mulighetene som her finnes.

Vil utenriksministeren løfte jobbskaping som en ny prioritering i samarbeidet med fattige land, og hvilke strategier vil regjeringa følge i dette arbeidet?»

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [12:12:30]: I hvilken som helst debatt om fattigdom jeg deltar i, er den underliggende løsningen arbeid. Dersom fattige mennesker skal komme seg varig ut av fattigdom, trenger de et arbeid å gå til. Og dersom fattige land skal stabiliseres og lykkes med videre utvikling, må de klare å utnytte de enorme mulighetene som ligger i å få flere mennesker i arbeid. Jo flere som er i arbeid, jo større verdiskaping og bedre samfunnsutvikling blir det.

Når jeg i dag stiller spørsmålet om utenriksministeren vil løfte jobbskaping som en ny prioritering i samarbeidet med fattige land, og hvilke strategier regjeringa vil følge i dette arbeidet, og stiller spørsmålet så bredt, er det fordi det er flere politikkområder enn bistand som har betydning i vår kontakt med utviklingsland. Kristelig Folkeparti ønsker en mer samstemt politikk overfor utviklingslandene.

Fra Kristelig Folkepartis side vil vi i dagens interpellasjon særlig framheve hvordan vi kan bidra til jobbskaping i utviklingsland gjennom tre politikkområder: Det er norsk bistand, norsk næringspolitikk og statens investeringspolitikk for oljefondet.

Mål om næringsutvikling, økonomisk vekst og jobbskaping er ikke noe nytt verken i norsk eller internasjonal utviklingspolitikk. Men det har også vist seg som et av de mer krevende innsatsområder innen bistanden. Evalueringer har vist at resultatene ofte uteblir, eller at effekten rett og slett er negativ. Forskere i Det internasjonale valutafondet gjorde for noen år siden en langtidsstudie. Den viste at innsatsen for utdanning og helse jevnt over ga bedre resultater enn mer næringsrettede prosjekter.

Mange utviklingsland har høstet dårlige erfaringer med industrilands forsøk på å binde bistand til bruk av giverlandets egne bedrifter, såkalt bundet bistand. Det førte til en vesentlig fordyring både av prosjektene og av vedlikeholdsoppfølgingen etterpå. Fremme av giverlands eksportinteresser har også ført til at framvoksende næringsvirksomheter lokalt i u-land blir kvalt i fødselen av subsidierte produkter fra industriland eller av dumping av f.eks. matvareoverskudd fra rike land. OECDs utviklingskomité har derfor i sine retningslinjer for god bistand lagt stor vekt på prinsippet om ubundet bistand. Dessuten har vi lært fra nasjonal politikk at virkemidler bør være generelle og ikke knyttes til enkeltbedrifter. Konkurransen i markedet må få fungere. Lite er vunnet ved å flytte kontrakter mellom bedrifter ved hjelp av subsidier. Det er viktig å lære av denne historien, og Kristelig Folkeparti forutsetter at disse lærdommene gjør at vi ikke gjentar gamle feil når vi utvikler nye tiltak for å fremme jobbskaping.

I bistandspolitikken kan vi fremme jobbskaping på flere måter. Skal en fremme vekst, er noe av det viktigste å skape et tryggere og bedre investeringsklima i det enkelte land. Det handler bl.a. om institusjonsutvikling, om rettsikkerhet rundt private investeringer og om infrastruktur i form av energi, veier og kommunikasjon.

Norge bidrar allerede i noen grad på disse områdene, men vi kan gjøre mer. Jeg hører gjerne utenriksministerens syn på hvordan vi kan øke slik innsats i Afrika sør for Sahara. I Norge kryr det av små og mellomstore bedrifter. Afrika sør for Sahara særpreges bl.a. av at svært få småbedrifter vokser til mellomstore bedrifter. Klarer vi å tilrettelegge for denne «missing middle», vil vi få et nytt momentum i den veksten vi nå ser i denne fattige verdensdelen.

I det norske bistandsbudsjettet har Norfund fått en sentral plass når det gjelder næringslivssamarbeid. Det er viktig at Norfund og andre bistandsfinansierte tiltak for å fremme næringsutvikling må kunne dokumentere en tydelig utviklingseffekt. Bistandsfinansierte tiltak må vise

en merverdi og addisjonalitet sammenlignet med private investeringer.

Norfund er etter mitt syn en stor suksess og ressurs; de har erfaring og kompetanse. Det er bra at fokus nå flyttes mer over til investeringer i de fattige landene, ikke minst i Afrika. Når Norfund etter hvert selger seg ut av bl.a. vannkraftinvesteringer i middelinntektsland, vil det frigjøres milliardbeløp som kan settes inn i fattigere land. Dette kan bli et viktig bidrag til vekst og jobbskaping. Jeg forventer at regjeringa vil orientere Stortinget mer om det i tida framover.

I desember besøkte jeg Norfunds hovedkvarter i Nairobi. Det var et lærerikt besøk, og jeg møtte en engasjert stab. Gjennom investeringene de gjør, forandrer de livene til tusenvis av mennesker. Et av prosjektene jeg syntes var ekstra spennende, var et investeringsfond inn mot Sør-Sudan. Der ga de lån som ikke var mikrokreditt, men som heller ikke var de enorme beløpene. Det ga små bedrifter mulighet til å kunne utvikle seg. Slike prosjekter er selvsagt dyrere og mer krevende å følge opp, men de er veldig viktige. Jeg håper vi kan se flere av disse.

En annen hovedstrategi for å legge til rette for jobbskaping er utdanningspolitikken. Utdanning kvalifiserer for jobb, og jobb gir inntekt. Derfor er utdanning en viktig strategi for å komme seg varig ut av fattigdom. Etter åtte år med stagnasjon og nedgang i utdanningsbistanden har Kristelig Folkeparti nå fått gjennomslag for økt satsing på utdanning – ikke minst for jenter. Det er ikke nok å innrulle elever i grunnskoler, kvaliteten i undervisningen avgjør læringsutbyttet. Kristelig Folkeparti ønsker at en del av veksten i norsk skolebistand skal gå til tekniske fagskoler og til praktisk yrkesutdanning. Slik kan vi bidra til å fremme entreprenørskap og næringsutvikling. Og så igjen er det avgjørende at når de først har fått utdannelsen, må de ha en jobb å gå til.

Ved siden av å bedre jobbtilbudet er det også viktig å sikre anstendig lønn og trygge arbeidsplasser. Deler av tekstilindustrien i asiatiske land er rene skrekkeeksempler på utnyttning og farlige arbeidsmiljøer. Vi har lenge importert billige klær, nå må vi ta større ansvar. Jeg ber derfor regjeringa ta en ledende rolle i å fremme ILOs Decent Work Agenda.

I tillegg til bistandspolitikken – der hovedmålet er sosial og økonomisk utvikling i fattige land – kan Norge også bidra til næringsutvikling og jobbskaping gjennom rene forretningsmessige forbindelser. Nye muligheter åpner seg nå gjennom at Afrika sør for Sahara endelig opplever økonomisk vekst. De siste ti åra har vist en veldig positiv utvikling. Det gir økt kjøpekraft, ikke minst hos en voksende middelklasse. Statoil har sett mulighetene lenge og gjort store investeringer uten hjelp av bistand, rett og slett fordi de ser svært lønnsomme investeringsmuligheter. Telenor har gjort det samme, ikke minst i flere asiatiske land.

Jeg utfordrer derfor regjeringa til å ta næringspolitisk initiativ for å introdusere flere norske bedrifter for de mulighetene som her åpner seg for lønnsomme investeringsprosjekter og handelssamkvem. Med tilstrekkelig langsiktighet i engasjementene og kunnskap til å håndtere risiko kan det finnes prosjekter som gir god avkastning og er til

gjensidig nytte. Mange utviklingsland vil få større vekst enn våre tradisjonelle handelspartnere. I Afrika forventes større vekst enn i Europa. Derfor bør norske bedrifter se forretningsmulighetene. Regjeringa bør kunne legge forholdene til rette for det på flere måter:

- Det kan bl.a. gjøres gjennom flere handelsavtaler og bilaterale investeringsavtaler. Nye bilaterale investeringsavtaler må ivareta fattige lands mulighet til å føre en aktiv og selvstendig næringspolitikk.
- Innovasjon Norge bør være representert i flere utviklingsland.
- Det må kunne legges opp til flere politiske besøk, ikke minst i Afrika, der næringslivet inviteres med.

Norge har gjennom oljefondet, SPU, enorme finansielle muskler. Krav om lønnsomhet og avkastning må selvsagt ligge i bunn, for hovedmålet er jo her god avkastning på midler til Statens pensjonsfond. Men nettopp ut fra denne målsettingen vil investeringer i framvoksende markeder kunne bli mer og mer interessante. De kan både gi oss avkastning og bidra til flere jobber og bedre inntekter i fattige land.

Sony Kapoor, som er administrerende direktør i tenketanken Re-Define, skrev i Aftenposten på tirsdag:

«I realiteten investeres mindre enn 8 prosent av Statens pensjonsfond utland (SPU) i de utviklingslandene som allerede står for halvparten av verdens bruttonasjonalprodukt (BNP). Ved i stedet å ha mer enn 90 prosent av investeringene sine i land med høy gjeld, hvor befolkningen blir stadig eldre og den økonomiske veksten er svak, er fondet dømt til lav avkastning og høy nedsiderisiko».

Det er god politikk for både Norge og verdens fattige at mer av oljepengene investeres i bærekraftige bedrifter og fornybar energi i utviklingsland. Vi var derfor mange som var skuffet på tirsdag da regjeringspartiene stemte ned sin egen forpliktelse fra Sundvolden-erklæringen om å opprette et mandat under Statens pensjonsfond utland for å investere i fattige land. Jeg vil derfor spørre utenriksministeren om hvordan han vil følge opp dette løftet.

Norge gjør mye, men vi kan gjøre langt mer for å fremme jobbskaping gjennom bistandspolitikken, næringspolitikken og statens investeringspolitikk. Jeg ser derfor fram til å høre hva utenriksministeren vil svare på denne interpellasjonen.

Utenriksminister Børge Brende [12:22:49]: Representanten Ropstad reiser en veldig sentral problemstilling knyttet til innsatsen for å oppnå varig fattigdomsreduksjon. Takk for et viktig initiativ, som også er i tråd med de prioriteringene som regjeringen legger til grunn i utformingen av en fremtidsrettet utviklingspolitikk – med vekt på «fremtidsrettet».

Siden 1990 er vi blitt 1,7 mrd. flere mennesker på jorda. I samme periode har andelen ekstremt fattige blitt halvert. Vi har altså greid å redusere fattigdommen, samtidig som verdens befolkning har økt. For første gang i verdenshistorien har vi nå en mulighet til å utrydde all ekstrem fattigdom innen 2030.

Ifølge FN vil det i 2050 være nesten 10 milliarder men-

nesker på jorda. Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO har beregnet at verden trenger 600 millioner nye arbeidsplasser bare innen 2020 for å holde sysselsettingen på dagens nivå. Bare i den arabiske verden må det innen 2020 skaffes 70 millioner nye arbeidsplasser. Det er veldig utfordrende når bortimot halvparten av befolkningen er under 20 år.

Prognosene for den globale økonomien tyder på at den største veksten fremover vil komme i Asia, Afrika og Latin-Amerika. En tredel av landene i Afrika har vekst på over 5 pst., og sju av de ti raskest voksende økonomiene i verden er afrikanske.

Samtidig uttrykker Verdensbanken en bekymring for at den veksten vi ser i mange utviklingsland, ikke skaper nok arbeidsplasser. Såkalt «jobless growth» er ikke noe man bare står overfor i utviklingsland, det er faktisk noe vi ser selv i Europa. Utviklingen mot et mer differensiert næringsliv og en mer differensiert industri går for sakte i utviklingsland.

Eksporten i de fleste afrikanske land er konsentrert om noen få varer. Ifølge Verdensbanken er det slik at i tre fjerdedeler av landene utgjør tre varer over halvparten av eksporten. I de ressursrike landene er konsentrasjonen enda større. De har tiltrukket seg investeringer og fått økte eksportinntekter, men ringvirkningene i form av sysselsetting og bedriftsetableringer er begrenset. Forklaringen på dette er at tyngden ligger i kapitalintensive og ofte ressursbaserte virksomheter som gruvedrift og olje- og gass-utvinning. En annen årsak er generelt dårlige rammebetingelser for utenlandske investeringer. Det er derfor nødvendig med strukturelle endringer som legger til rette for en bredere industriutvikling.

Verdensbanken sier at selv under optimistiske forutsetninger vil formell sektor bare sørge for en brøkdel av behovet for jobber i tiårene fremover. I tillegg påpeker de at kvaliteten på jobbene kan være et like stort problem som antallet.

Det finnes få bekreftede tall for arbeidsløshet i Afrika, men vi vet at mindre enn 10 pst. av unge afrikanere mellom 15 og 24 år i dag har lønnet arbeid i formell sektor. Over halvparten av befolkningen i Afrika sør for Sahara er under 25 år, mot 43 pst. globalt. Når slike store ungdomskull en dag skal inn på arbeidsmarkedet, er det et stort potensial for økt vekst, men også en fare for stor sosial uro dersom det ikke finnes nok arbeidsplasser.

Verdensbankens årlige utviklingsrapport var i 2013 viet sysselsetting. Rapporten påpeker at de arbeidsplassene som reduserer fattigdom, binder økonomien opp mot globale markeder og bygger tillit, har størst utviklings-effekt. Den viser også at lønnet arbeid skaper langt større utviklingseffekter enn andre typer pengeoverføringer.

Dagens ungdomskull er det største i historien på verdensbasis. Her finnes det talent, drivkraft og ideer som samfunnet må ta i bruk. Med riktig innsats kan de store ungdomskullene gå fra å være et problem til å bli en ressurs. Akademiske og yrkesfaglige institusjoner kan, i samarbeid med privat sektor, bidra til næringsutvikling og økonomisk vekst.

Et lands utviklingsnivå vil avgjøre hvilke tiltak som gir

størst avkastning. Grunnutdanning og styrking av grunnleggende ferdigheter trengs først, og når den økonomiske aktiviteten og utviklingsnivået øker, vil det være større behov for høyere utdanning og mer avanserte ferdigheter.

I meldingen til Stortinget om utdanning for utvikling vil regjeringen gå inn for at Norge løfter yrkesopplæring og høyere utdanning på den internasjonale utviklingsagendaen. Målsettingen er å bidra til at utviklingsland selv blir i stand til å møte behovet for kvalifisert arbeidskraft og sysselsetting.

I mange utviklingsland er det et gap mellom arbeidsmarkedets behov og ungdommens kunnskap og ferdigheter. Et tett samarbeid med arbeidslivet om opplæring og utdanning er nødvendig for å sikre relevans og kvalitet i tilbudet og for å styrke næringslivets og arbeidslivets tilgang på rekrutter med ønskede kvalifikasjoner.

For å minske gapet mellom ønskede og eksisterende kvalifikasjoner trengs et bredt spekter av tiltak rettet mot formell og uformell utdanning, fra grunnopplæring i skoler, yrkesopplæring og lærlingplasser på forskjellige arbeidsplasser til kursing i organisasjonsliv. Opplæring i prosjektarbeid og -ledelse samt entreprenørskapsutdanning og relevante typer høyere utdanning er tiltak som kan ha stor betydning.

Sammen med NHO og norske bedrifter ser Utenriksdepartementet nå på hvordan vi kan etablere et godt partnerskap for nettopp å sikre at unge mennesker får relevant utdanning tilpasset behovene i det lokale arbeidsmarkedet.

I regjeringserklæringen la vi vekt på at økt handel, næringsutvikling og investeringer er avgjørende for økonomisk vekst og varig fattigdomsreduksjon. Statsbudsjettet regjeringen legger frem for 2015, vil ha en profil som speiler dette.

I utenrikspolitisk og utviklingspolitisk redegjørelse i mars varslet jeg et politisk taktskifte med økt vektlegging av næringsutvikling og tilrettelegging for internasjonal handel.

Vi skal bruke bistanden smart, slik at den utløser mer kapital, gjerne fra kommersielle aktører. Samarbeid mellom private og offentlige aktører sikrer et bredere eierskap og bidrar til at statlig bistand kan dra i gang prosjekter som ellers ikke ville ha blitt realisert.

Innenfor WTO arbeider regjeringen bl.a. for en friere verdenshandel, fordi dette best både ivaretar norske interesser og gir fattige land økt markedsadgang. Samtidig har vi igangsatt en bred gjennomgang av hele næringsutviklingspolitikken.

I dag kanaliseres den største delen av midlene til næringsutvikling gjennom det multilaterale systemet, særlig gjennom Verdensbankgruppen, Asiabanken og Afrikabanken. Nylig hadde vi strategiske konsultasjoner med Verdensbankgruppen her i Oslo for nettopp å identifisere mulige samarbeidsområder, i tråd med det som interpellanten tok opp.

Norfund, som interpellanten også nevnte, er et annet viktig virkemiddel i næringsutviklingsarbeidet. De jobber for lønnsomme investeringer som skal bekjempe fattigdom gjennom etablering av lønnsomme bedrifter og økonomisk vekst. I tillegg bidrar innsatsen til økte skatteinn-

tekter og flere arbeidsplasser. Vi vil tilrettelegge for mer av denne type innsats innenfor utviklingspolitikken i årene fremover.

Målet med utviklingspolitikken er å få et land til å gå fra å være fattig til å bli et mellominntektsland. Jeg synes ingen har illustrert dette bedre enn president Obama, når han forteller historien om sin far, som forlot Kenya på begynnelsen av 1960-tallet. Han vokste opp i en gjeterfamilie. På begynnelsen av 1960-tallet var verdiskapingen per hode – BNP per innbygger – det samme i Kenya som i Sør-Korea. I dag er verdiskapingen per hode i Sør-Korea 28 ganger høyere enn i Kenya. Vi må gå inn og analysere: Hva er det som har ført til en sånn utvikling i Sør-Korea – er det noe vi kan lære av? Det vi kan si er en fellesbetegnelse for land som har utviklet seg, er at de utvikler godt styresett til å bekjempe korrupsjon, men at de også satser på utdanning og kompetanse. Utdanning er nøkkelen til utvikling. Med utdanning skapes det også en etterspørsel etter arbeid, det skapes arbeidsplasser. Hvis man kombinerer dette med entreprenørskap, er det grunnlaget for at fattigdom kan avskaffes. Så dette med jobbskaping, næringsutvikling og investeringer er og vil være et viktig punkt i en fremtidsrettet utviklingspolitikk.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [12:32:34]: Tusen takk for svaret fra utenriksministeren.

Som utenriksministeren påpeker, er det store behov. Det er viktig å sikre nok arbeidsplasser i tida framover, og derfor er jeg glad for at regjeringa legger det til grunn for arbeidet sitt.

Kristelig Folkeparti har vært opptatt av å sikre mest mulig effektiv og best mulig bistand. Derfor har vi valgt å løfte fram utdanning og helse, som jeg var inne på i mitt innlegg, og også sikre at vi legger til rette for at det kan skapes næringsutvikling og jobber. Det kan gjøres gjennom Norfund, men jeg vil understreke at utenriksministeren må bruke flere virkemidler enn bare det. Her er f.eks. Statens pensjonsfond utland et viktig verktøy som kan brukes, og jeg la merke til at han ikke berørte det så mye. Som jeg var inne på i mitt innlegg, er ca. 8 pst. av investeringene her plassert i de landene som står for halvparten av bruttonasjonalproduktet i verden. Det viser at investeringene er skjævt plassert. Det vil kunne gi Norge bedre avkastning, og man vil ikke minst også kunne plassere pengekapital i disse landene, noe som igjen vil bety flere arbeidsplasser.

Det er en utfordring som er viktig: Når en ved større investeringer sikrer vekst, må den ikke bare omfatte multinasjonale selskaper som ikke resulterer i arbeidsplasser på bakken. Veksten må være inkluderende.

Jeg har også spørsmål til utenriksministeren, ut fra et oppslag som var i VG tidligere denne uka, fra næringsministeren. Han var tydelig på litt av det samme som utenriksministeren, nemlig at vi skal sikre mer av norsk næringsliv også i fattige land. Hvordan skal vi sikre at norsk støtte til næringsutvikling ikke fører til et slags bistandsfinansiert norsk næringsfremme, og hvordan unngår vi at den store skampletten skipseksportkampanjen skjer på nytt?

Jeg vil gjerne utfordre utenriksministeren på hvordan vi kan bidra til – som var noe av poenget mitt, og som jeg er

veldig opptatt av – å løfte de små bedriftene som skapes, til å bli mellomstore, sånn at man kan klare å skape flere arbeidsplasser, og at vi oppnår det målet vi har, nemlig å sikre at de som får utdanning, også har en jobb å gå til.

Utenriksminister Børge Brende [12:35:32]: Det har skjedd en stor endring i utviklingslandene og hva som tilfaller utviklingslandene av kapital og investeringer.

Av kapitalen som ble investert i 1990, og den kapitalen som kom til utviklingsland, utgjorde bistanden 50 pst. – investeringene og kapitalbidragene gjennom bistand. I dag utgjør bistanden 13 pst. av disse investeringene og kapitalbidragene, mens utenlandske investeringer utgjør 50 pst. Investeringer i næringsliv i utviklingsland har blitt helt vesentlig – og er helt vesentlig. Det at syv av de ti raskest voksende økonomiene i verden nå er i Afrika, skyldes mye disse investeringene. Men som jeg sa i svaret på interpellasjonen, er det behov for å diversifisere økonomiene. Mange av de økonomiene som vokser raskt, vokser med basis i naturressurser, og der har Norge mye å bidra med ut fra hvordan vi har forvaltet vår oljeformue gjennom bl.a. Statens pensjonsfond utland.

Når det gjelder investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland, anbefaler jeg representanten å reise de spørsmålene til finansministeren, som er konstitusjonelt ansvarlig for det.

Norge har så langt valgt å gi betydelig bistand – vi er jo en av dem som gir best bistand jf. med vårt bruttonasjonalprodukt – og den bistanden har vi innrettet slik at den kan bidra til utvikling. Sånn har vi valgt å innrette oss.

Når det gjelder spørsmålet om næringslivets rolle i bistandssammenheng, er målet for all norsk bistand utvikling i våre samarbeidsland – ikke fremme av norske næringslivsinteresser. Bistanden skal være fundert i mottakerlandenes behov, men så er det norsk næringsliv som bidrar veldig aktivt og på en positiv måte, ikke minst innenfor energiforsyning, gjødsel, olje og gass o.l. Det er en positiv side ved utviklingen. 250 000 arbeidsplasser har norsk næringsliv nå ansvaret for utenfor Norges grenser, og en økende andel av disse er i utviklingsland. Så det skapes jobber gjennom investeringer som norsk næringsliv foretar i utviklingsland.

Bistanden skal heller ikke være en erstatning for private investeringer, men bidra til å sikre åpne og transparente rammebetingelser for næringsvirksomhet og bidra til å bygge kompetanse i mottakerlandene.

Anniken Huitfeldt (A) [12:38:50]: Jeg vil takke interpellanten for å reise et veldig viktig spørsmål og utenriksministeren for å vise et engasjement i denne saken. Han gir etter min mening gode svar.

Bistand er fortsatt viktig, men den spiller, som utenriksministeren er inne på, en mindre viktig rolle i dag for den økonomiske utviklinga i verden, for inndelinga av verden i absolutt fattige og absolutt rike land vil viskes ut. I framtida kan man liksom godt tenke seg at den del av de landene som i dag er betegnet som fattige, ikke lenger kommer til Norge for å be om bistand, men at de kommer for å snak-

ke med Statens pensjonsfond utland om hvor vi skal gjøre våre investeringer.

Over 70 pst. av verdens fattige bor i mellominntektsland, og Afrika er allerede verdens raskest voksende kontinent økonomisk sett. Så makt – økonomisk og sikkerhetspolitisk tyngdepunkt – flyttes både sørover og østover.

Henrik Thune skriver i boka «Hva Norge kan være i verden» at den bilaterale og multilaterale utviklingspolitikken vil måtte erstattes av en nyutviklet globaliseringspolitikk som erstatter tradisjonelle pengeoverføringer med eksport av samfunnskompetanse og investeringer.

Vi må lykkes med at Norge kan bidra til at andre deler av verden kan skape og dele.

Den norske og den nordiske modellen er effektiv. La meg kommentere tre forhold som jeg mener utgjør en forskjell.

For det første: Arbeidslinja, utvikling, handel og andre normale økonomiske relasjoner forplanter seg og skaper til syvende og sist arbeidsplasser. Det bidrar til at flere løftes ut av fattigdom og legger grunnlag for stabilitet og utvikling. Lykkes man med å skape sysselsetting og en god fordelingspolitikk de neste tiårene, vil mulighetene som ligger i en voksende ung og arbeidsfør befolkning, mange steder utvikle seg – hvis man får gjort noe med disse problemene. Vekst og fordeling bør etter min mening gå hånd i hånd. Jeg ser fram til en konkretisering av dette arbeidet fra utenriksministeren og regjeringa.

For det andre: Forutsetningene for en utviklingsmodell er at man har sterke organisasjoner som i samvirke med staten tar ansvar for en bærekraftig utvikling. Jeg mener at Norge har et særskilt fortrinn, der vi kjenner og bidrar med kompetanse og kan spille en rolle for utvikling av et anstendig arbeidsliv og en mer rettferdig fordeling. Fordeling og fattigdomsreduksjon er tett knyttet sammen med styresett og demokrati. Respekt for demokratiske spilleregler, fri presse, sterke organisasjoner og samarbeid mellom arbeidslivets parter er viktig for en utviklingsmodell som klarer å skape og dele samtidig. Vår internasjonale innsats må i økende grad knyttes opp til et godt styresett og krav om demokrati i mottakerlandene.

For det tredje: Regjeringa har varslet en ny innretning i norsk bistandspolitikk. De har varslet at antallet samarbeidsland skal reduseres betydelig. Jeg imøteser en konkretisering av dette fra regjeringas side, og særlig at Stortinget får anledning til å diskutere disse spørsmålene.

Til slutt vil jeg si at jeg ønsker regjeringas fokusering på å reise debatt om bistand velkommen. Jeg tror generelt at vi i framtida må satse på å gjøre mer av det vi vet virker, og på områder hvor Norge har forutsetning for å bidra. Det har vi når det gjelder å skape arbeid til alle.

Sylvi Graham (H) [12:42:33]: Det er positivt at Kristelig Folkepartis Kjell Ingolf Ropstad tar opp dette vesentlige spørsmålet om å skape jobber i utviklingsland. Det er økonomisk vekst som er, og har vært, den viktigste faktoren for det store flertallet av mennesker som har arbeidet seg ut av fattigdom de siste femten årene. Det kinesiske ordtaket «Gi en mann en fisk, og han har mat en dag. Lær en mann å fiske, og han har mat hele livet», opp-

summerer godt viktigheten av tiltak som varer. Målet med jobbskaping i utviklingsland er å skape varige endringer og dermed ha som det store mål å eliminere behovet for bistand. Jeg mener at jobbskaping må bli en sentral del av norsk utviklingspolitikk fremover. Men dette må i høyeste grad være kunnskapsbasert. Det har dessverre vært nok av eksempler på utviklingsprosjekter som har havarert på grunn av dårlig og for lite lokal kunnskap.

En friere handel og investeringer over landegrensene er også avgjørende for vekst og utvikling. Det er sentralt å legge til rette for utenlandske investeringer. Derfor vil vi øke handelen med fattige land. Vi vil legge vekt på næringsutvikling, investeringer og økonomisk vekst i samarbeidsland gjennom et moderne og bredt virkemiddelapparat.

Bare i Afrika sør for Sahara går 120 millioner unge mennesker inn i arbeidsstyrken de neste årene. Det er en stor utfordring og vil ha følger f.eks. for migrasjonsmønsteret om ikke disse kan finne en anstendig jobb. Samtidig vet vi at ni av ti arbeidsplasser i fattige land er i private bedrifter. Størstedelen av fremtidens jobber bør også komme fra det private næringsliv.

Norsk næringsliv er en viktig aktør i utviklingspolitikken. Statoil alene betaler like mye i skatter og avgifter til Angola som hele det norske bistandsbudsjettet, om lag 30 mrd. kr i 2013. Dette illustrerer betydningen av investeringer og arbeidsplasser. Samarbeid med næringslivsaktører i utviklingspolitikken blir derfor viktigere. Privat sektor skaper arbeidsplasser og genererer skatteinntekter og velferd. Utenrikstjenesten bør i fremtiden i større grad være et instrument for å fremme norske næringsinteresser i utlandet.

Vi må styrke samarbeidet med private aktører. Offentlig-privat samarbeid utløser både kompetanse og kapital – begge deler trengs i utviklingsland. Norge er eksempelvis partner i Global Partnership for Education, som skaffer privat kapital i tillegg til tradisjonell bistand. Norfund er et viktig virkemiddel – som vi hørte interpellanten og også utenriksministeren nevne – som sammen med private partnere investerer i utviklingsland. Disse typer innsats er viktig for å styrke i utviklingspolitikken fremover.

Som utenriksministeren også nevnte: Bare fram til 2020 trengs det 600 millioner nye jobber globalt, ifølge ILO. Samtidig er det mangel på kvalifisert arbeidskraft. Når over 50 millioner unge ikke går på skole, er det ikke bare brudd på en grunnleggende rettighet. Det er også et alvorlig hinder for utvikling. Fattigdommen i lavinntektslandene kunne vært redusert med 12 pst. hvis alle barn kunne lese og skrive. For å få unge ut i jobb, redusere arbeidsløshet og sikre økonomisk vekst er et krafttak for utdanning en god investering. Jeg vil minne om at under rød-grønt styre falt andelen av bistandsbudsjettet som går til utdanning. Vår regjering har i årets budsjett økt satsingen på utdanning med 15 pst. Norge vil nå ta en global lederrolle i utdanning for alle. Som utenriksministeren redegjorde for, vil stortingsmeldingen om utdanning for utvikling fremme et særlig løft for yrkesopplæring og høyere utdanning på den internasjonale utviklingsagendaen. Det er viktig at landene selv kan ha mulighet til

å sikre tilgang på kvalifisert arbeidskraft, og å få folk i jobb.

En satsing på jobbskaping bør være helhetlig og tenke inn eksisterende programmer som olje for utvikling og en sterk kobling til næringsutvikling og investeringer. Sammen med en sterk satsing på utdanning vil dette bidra til bedre bærekraft i bistanden, som også tar utgangspunkt i enkeltmenneskers ressurser og muligheter til å skape sitt eget levebrød. Entreprenørskap er et godt stikkord her, med andre ord at utviklingen skjer ved hjelp av aktivitet som vokser med samfunnet den er i – nedenfra. Som interpellanten formulerte det:

«For at utviklingslandene skal komme varig ut av fattigdom er det avgjørende at det skapes arbeidsplasser og at man lykkes med næringsutvikling.»

Og videre:

«Men denne veksten må komme flere enn eliten i landet til gode.»

Målet for utviklingspolitikken må være å gi grunnlag for økonomisk vekst og velstand. Derfor imøteser vi utenriksministerens omtalte taktskifte.

Kristian Norheim (FrP) [12:47:42]: Jeg vil starte med å gi ros til representanten Ropstad for initiativet til dagens interpellasjonsdebatt om jobbskaping og næringsutvikling i utviklingsland. Å skape vekst og utvikling i fattige land med krevende forutsetninger og ustabile rammebetingelser er ingen enkel oppgave. Det er likevel en oppgave som må løses. Utviklingspolitikk er som kjent mer enn bistandspolitikk, selv om bistandsmidler er en del av utviklingspolitikkenes verktøykasse.

Bistand dreier seg først og fremst om lindring. Men skal man få bukt med de grunnleggende problemene, som fattigdommen er et uttrykk for og en del av, trengs det mer enn lindring. Da trengs det en kur.

Utdanning og helse er helt nødvendige satsingsområder dersom man vil skape en varig, positiv endring i de fattige landene. Men det er også en satsing på å skape stabile arbeidsplasser og gode rammebetingelser for næringsutvikling.

Verdensbanken har påpekt at jobbskaping er en hjørnestein for utvikling i fattige land, og at jobbskaping gir gevinster som langt overgår det rent økonomiske. De aller fleste jobber skapes i privat sektor. Faktisk utgjør privat sektor mer enn 90 pst. av alle jobber. Det interessante er at disse jobbene ofte er en pådriver for, snarere enn et resultat av, økonomisk vekst.

Økonomisk vekst er ikke en garanti for utvikling, bedre fordeling og bred fattigdomsreduksjon, men det er en forutsetning for det. Hvis det ikke er noe å fordele, blir det heller ingen fordeling. Uten at man klarer å legge til rette for varig og stabil økonomisk vekst i de fattige landene, vil man heller ikke kunne klare å skape rammeverket som kreves for å ta tak i de grunnleggende utfordringene som de fattige landene strever med. Jobber stabiliserer samfunnet.

Vi har nå i Europa en utfordring med høy ungdomsledighet. Vi ser hvordan dette påvirker samfunn, og vi ser hvordan det ikke bare gir frustrasjon, men også gir ustabilitet og til dels grobunn for vekst av splittende og til

dels ekstreme politiske bevegelser. Utfordringen med skyhøy ungdomsledighet er stor i mange av de fattige landene. Verdensbanken har påpekt at mer enn 620 millioner ungdommer verken jobber eller studerer. Bare for å holde sysselsettingsnivået konstant må antallet jobber på verdensbasis øke med omkring 600 millioner over en 15-årsperiode.

Jeg er glad for at regjeringen så tydelig løfter frem områder som handel, næringsvekst og investeringer som viktige verktøy i den norske innsatsen overfor utviklingslandene. Jeg er også glad for at regjeringen har vært klar på at både spissing og konsentrering må til for å få mer effekt av det bidraget som gis fra norsk side. Det handler om at vi må bli flinkere til å prioritere, og det handler om at vi må bli flinkere til å satse på områder der vi fra norsk side har størst kompetanse og de beste forutsetninger. Dette vil ikke minst komme de fattige til gode.

Det handler også om at vi fra den rike del av verden må bli enda flinkere til å samordne våre bidrag og vår innsats. En bedre arbeidsdeling internasjonalt behøves. Vi trenger også en mer samstemt politikk for utvikling her hjemme. Dersom vi ikke oppnår sammenheng i vår tilnærming, vil vi heller ikke kunne forvente at resultatene blir så gode som vi håper.

I denne sammenheng vil jeg trekke frem et viktig dokument som ble vedtatt i EU og Europakommisjonen for knappe tre uker siden, der EU fremhever privat sektors rolle i å skape inkluderende vekst og utvikling i utviklingslandene. Dokumentet fremhever 12 konkrete handlingstiltak, herunder forbedret regulatorisk rammeverk for næringsliv i partnerlandene, økt satsing på næringsfremmende tiltak og økt tilgang på kapital, spesielt for bedrifter på mikro-, mini- og mellomnivå.

Det er som sagt godt prioritert å satse på helse og utdanning, spesielt å løfte jenter frem, men dersom man ikke samtidig satser på jobbskaping og næringsvekst, kommer man bare halvveis. Folk må ha noe å gå til etter endt skolegang også. Så det å trekke næringslivet inn og bruke deres kompetanse i enda større grad vil være nødvendig.

Arbeidet som gjøres av Norfund, er et eksempel på noe vi bør ha langt mer av. Denne innsatsen setter ikke bare spor, den setter dype og varige spor. Jeg har heller ikke en redsel for å invitere norsk næringsliv mer med på samarbeid for utvikling i fattige land. Kan norske bedrifter også tjene en slant på dette samarbeidet og utvide sine markeder, må dette være en bonus av det positive slaget.

Jobbskaping fremmer økonomisk fremgang, men eiendomsretter er uløselig knyttet til dette. Land med gode og beskyttede private eiendomsrettigheter oppnår jevnt over økonomisk vekst, noe som som sagt også gjør det enklere å oppnå andre mål, ettersom økonomisk vekst er forutsetningen for vekst og velstand. Som påpekt i den årlige rapporten International Property Rights Index har de fleste fattige land svake eiendomsrettigheter, som ofte gjelder et fåtall i landet og ofte heller ikke de aller fattigste.

Jeg vil da oppfordre til at man fortsetter også å fokusere på dette med eiendomsrettigheter. Det dreier seg om å tilføre ikke bare eiendommene, men også å tilføre en tilleggs-

verdi sånn at man kan fortsette å utvikle via eiendommen sin.

Jenny Følling (Sp) [12:53:03]: Takk til interpellanten Ropstad som tek opp dette store og viktige spørsmålet. Økonomiske skilnader på verdsbasis kan utvikle seg til å bli sikkerheitspolitiske utfordringar. Fleire land rykkjer opp frå låg- til mellominntektsland, samtidig som skilnadene mellom dei fattige og dei rike aukar. Dette kan utfordre stabiliteten, samtidig som vi veit at store skilnader i seg sjølv er hemmande for utvikling og gode levekår.

Senterpartiets visjon globalt og nasjonalt er å bygge samfunn nedanfrå. Fordeling av fellesgoda, ressursane, kunnskapen og makta i verda er ein føresetnad for å oppnå rettferdig, stabil og berekraftig utvikling. Vi vil bidra til ei utvikling der det enkelte land skal ha kontroll over sine egne ressursar og si økonomiske og politiske utvikling. I dette har utdanning ein heilt sentral plass.

Difor er det viktig å støtte opp om velferdsutvikling, m.a. gjennom støtte til skule, helse, infrastruktur og kollektive transportsystem under demokratisk kontroll. Kompetansen må bli bygd opp for at utviklingslanda sjølve kan ta grep om eiga framtid og utvikle ein eigen velferdsstat som er innretta slik dei sjølve vil. Handelspolitikken er eit viktig verkemiddel for å auke økonomisk utvikling i eit land.

Uganda er eit godt døme på at mikrofinans verkar. Det er ei hjelp til sjølvhjelp. Men viktig er òg plikta til å betale attende, slik at folk ikkje blir passive mottakarar, men må skape noko for pengane. Dei små låna har blitt stadig meir utbreidde, og større aktørar har også kome med. Mange aktørar gjer det derimot vanskeleg å få ein fullstendig oversikt over mikrolån i land.

Senterpartiet vil motarbeide korrupsjon, diktatur og vanstyre gjennom målretta, fagleg bistand og styrking av sivilsamfunnet for på denne måten å bidra til at jobbskaping skjer i heimlandet. I denne samanhengen viser vi til omtalen av forslaget om land-for-land-rapportering i Prop 1 LS for 2013–2014, og eg vil understreke betydninga av større openheit om selskap sine pengestrømmar over landegrensene. Framlegget om land-for-land-rapportering er eit viktig tiltak for å vareta desse omsyna.

Skatteunndraging og synleggjering av uønskt skattetilpassing er ikkje teke inn som formål i forslaget til land-for-land-rapportering. Det bør difor bli greidd ut om formålet med lova bør bli utvida til òg å omfatte skatteunndraging og å synleggjere skattetilpassing. Vidare bør det bli greidd ut om lova bør endrast slik at dei selskapa det gjeld, også må rapportere på verksemda si i land der dei har støttefunksjonar, medrekna skatteparadis. Ved å forbetre forslaget på desse punkta vil lova bli forsterka.

Når regelverket skal evaluerast, vil det vere naturleg å involvere alle norske selskap med verksemd i utlandet, samt krav til at rapportering skal inngå i selskapets årsrekneskap og dermed revisjon. Det må satsast multilateralt og bilateralt for at utvikling, jobbskaping, framgang og velstand skal skje. Utviklingsland må sjølve setjast i stand til å utvikle demokratisk styresett, bygge sitt samfunn, skape sine arbeidsplassar og utdanne

sitt folk. Utdanning er nøkkelen til utvikling og velstand.

Til slutt vil eg takke utanriksministeren for eit godt og engasjerande svar.

Presidenten: Da har representanten Bård Vegar Solhjell også bedt om ordet, og det skal han få før interpellanten Ropstad slipper til.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:57:40]: Eg takkar for den konsesjonen.

Lat meg først takke interpellanten for å ta opp eit viktig tema her i Stortinget, og seie at det å skape arbeidsplassar er sjølve grunnlaget for utvikling og velferd for utviklingsland. Det er òg ei av dei aller største utfordringane utviklingspolitikken står overfor, fordi mange utviklingsland har masse arbeidsløyse, og som vi veit, vil vi ha behov for å skape millionar av arbeidsplassar i åra som kjem.

Difor trur eg det er viktig at vi legg endå meir vekt på – slik den raud-grøne regjeringa gjorde – investeringar og næringsutvikling som ein sentral del av utviklingspolitikken i åra som kjem, men òg at vi dermed leggjer vekt på vilkåra for dei investeringane. Det vi ser, er at forskjellen mellom land som har eit styresett – ein stabilitet – som trekkjer til seg investeringar, og dei som ikkje har det, er enorm. Det trur eg er grunnleggjande viktig å forstå, at ein av dei tinga vi sterkt kan påverke som politiske myndigheter, er å bidra til å skape vilkår for at private investeringar er interessante – i tillegg til at vi sjølv sagt kan bidra meir direkte til dei investeringane.

Så vil eg leggje vekt på tre forhold til rundt arbeidet. Det eine er at Noreg i tillegg vere må ein bidragsytar, saman med andre, til at når det skjer ei investeringsauke – og det skjer i mange utviklingsland no, ikkje minst i Afrika – blir pengane verande der og brukte til det eller dei dei skal brukast til. Det vil seie at dei skatteinntektene selskap skal leggje igjen der, skal bli verande og gå til investeringar, velferd og danne grunnlag for framtidig verdiskaping igjen. Difor er tiltak som land-for-land-rapportering, som representanten Følling òg nemnde her, utruleg viktig å følgje opp. Ikkje berre motverkar det korrupsjon, det dannar òg grunnlag for auka velferd, betre utdannings-tilbod og offentleg finansiering av det som igjen skapar nye investeringar og arbeidsplassar.

Så vil eg seie: arbeid, ja, men det er anstendig arbeid vi snakkar om her. Difor er det òg enormt viktig at ein god utviklingspolitikk må støtte organisasjonar som er med på å bidra til det. Fagforeiningar er grunnleggjande viktig i eitkvart samfunn for å sikre anstendig arbeid. Det er berre å ta ein titt tilbake på korleis arbeidslivet i Noreg såg ut før fagrørsla fekk tilstrekkeleg styrke til å gjere noko med det. Difor er det enormt viktig å sørgje for å gje støtte til breie, demokratiske, folkelege organisasjonar som representerer arbeidstakarane i utviklingsland. Det er med på å skape anstendig arbeid, men det gjeld òg dei internasjonale organisasjonane som set i verk regelverk som vi har vorte einige om internasjonalt, og som støttar opp om det, og då tenkjer eg på ILO.

Det tredje er sjølv sagt at eit viktig grunnlag for arbeid

og verdiskaping, for vekst i mange land, er den offentlege velferda. Frå vårt land veit vi at det ikkje er sånn at nokon vert rik heilt aleine. Dei som gjer det bra og klarar det, har gått på ein skule. Dei har hatt ein flink lærar. Dei transporterer varane sine på vegar og jernbane som fellesskapet har betalt. Det gjer dei i alle land. Difor er det å bidra til små forskjellar og oppbygging av velferd og effektive skattesystem og ein del av det å skape gode investeringsklima.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:01:29]: Takk for en god debatt. Takk til dem som deltok og kom med gode innlegg. Det interessante med jobbskaping er jo at vi er enige om teamet. Det er ikke så vanskelig å være enige om at det å skape arbeidsplasser er viktig, det å skape stabile rammevilkår som igjen vil legge grunnlag for at en kan investere. Det å sikre handel er viktig – jeg pleier alltid å si «urettferdig» handel, i den forstand at de fattige landene kan beskytte sine markeder mens de kan få tilgang til andre markeder. Det å sikre investeringer i infrastrukturen, i energi og i kommunikasjoner som vi vet er nødvendige, er vi også enige om er viktig.

Utenriksministeren trakk fram Kenya og refererte til Obamas eksempel. Jeg sa i mitt innlegg at jeg besøkte Norfund og Kenya i desember. Det interessante med Kenya, som jo er et mellominntektsland, og som jeg alltid har sett på som et av de landene som har klart seg godt, er at ca. halvparten av befolkningen der likevel lever i ekstrem fattigdom. Det er et av disse paradoksene. Selv om landene kommer seg ut av fattigdom, sånn sett, selv om veksten er til stede, selv om brutto nasjonalprodukt øker, så er ikke det nok. Man må lykkes med å skape jobber. Man må lykkes med å skape den inkluderende veksten.

Vi vet også at ca. 70 pst. av verdens fattige bor i mellominntektsland. Vi har sagt at bistandsmidlene i større grad skal rettes mot de fattigste landene fordi mellominntektslandene skal klare mer selv, men det betyr også at investeringene må komme i mellominntektsland. Jeg skjønner at utenriksministeren ikke ønsker å svare for SPU, og det er for så vidt riktig, men jeg håper i alle fall at utenriksministeren engasjerer seg i å følge opp Sundvolden-erklæringa og det viktige punktet der, for å sikre at SPU faktisk vris og investeres mer i de fattigste landene. Jeg skjønner også at det kanskje ikke blir i de aller fattigste landene. Der er det ikke så enkelt å investere, men jeg vil i alle fall peke på at når så mange bor i mellominntektsland, er det enda viktigere at et så viktig verktøy som SPU vris i den retninga. Det handler om samstemthet, som jeg vet at utenriksministeren har et stort engasjement for.

Til slutt: Det er interessant også å vise til hvordan Norge løfter seg. Jeg synes alltid det er fascinerende å snakke om oljeskatten eller naturressursskatten som vi har i Norge. Når man sier at skatteprosenten på norsk sokkel er 78 pst., begynner alle å lure, men det viser jo også litt av grunnlaget for suksessen i Norge: at vi har et velfungerende skattesystem og ikke minst at naturressursene tilfaller landet – det igjen for å kunne skape en inkluderende vekst.

Jeg er glad for at utenriksministeren understreker at bistanden selvsagt skal ha utvikling som formål, og at tiltak for å fremme jobbskaping må være addisjonelle til pri-

vate investeringer. Det kan være krevende i noen tilfeller, men jeg er sikker på at vi skal klare å lykkes med å løfte jobbskaping som en viktig prioritet.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Børge Brende [13:04:45]: Takk for en god debatt som er et spennende grunnlag for utformingen av en fremtidsrettet utviklingspolitikk. Jeg vil benytte anledningen til å slutte meg til de observasjonene som representanten Ropstad gjorde helt på slutten, om at grunnrenten når det gjelder naturressurser, tilhører befolkningen i det landet hvor de naturressursene utvinnes. Som det ble sagt, har vi 78 pst. marginalskatt på olje- og gasssektoren i Norge. Det er det mange som synes har vært høyt, men jeg har aldri sett at det har vært noen problemer med søknadene når det er nye blokker som legges ut, så det virker som vi har truffet rimelig godt der. Det har vært forutsetningen for at vi har bygd opp Statens pensjonsfond utland, og forutsetningen for det igjen er at vi har brukt realavkastningen av det fondet. Hvis vi kan bidra med å bygge opp en fornuftig forvaltning rundt naturressurser gjennom programene Olje for utvikling og Skatt for utvikling, er det viktige og fremtidsrettede satsninger for Norge og vil over tid kunne legge grunnlaget for et godt investeringsklima og for det å skape nye arbeidsplasser.

Man får jo litt perspektiv på dette når man ser på hvor viktig skatte- og avgiftsinntekter kan være. Ifølge en innrapportering som jeg så forrige dagen, bidrar nå Statoil med inntekter og skatt til Angola på 28,7 mrd. kr i året, mens den norske bistanden er på 58 mill. kr. Det samlede norske utviklingsbudsjettet er på 32 mrd. kr. Statoil innbetaler 28,7 mrd. kr i skatter og andre innbetalinger i Angola. Så er det jo viktig at de pengene kommer de fattigste til gode, at de blir brukt på en fremtidsrettet måte, at de ikke forsvinner i korrupsjon o.l., men det viser hvilket potensial man har.

Det er bred enighet om at privat sektor er en viktig motor for verdiskaping i utviklingsland. Ni av ti arbeidsplasser i utviklingsland er knyttet til privat sektor, og skal man lykkes i å skape de 600 millioner nye jobbene som ILO sier at vi må skape globalt innen 2020 for å opprettholde dagens sysselsettningsnivå, som heller ikke bør være noen sovepute, må det å skape et godt grunnlag for jobbskaping i utviklingsland være et viktig element i norsk utviklingspolitikk. Vi gjennomgår de virkemidlene som kan bidra til jobbskaping på en positiv måte. Jeg mener at utdanningssatsingen er et viktig element, men det er flere gode ideer og innspill her som vi skal ta med oss videre.

Presidenten: Da er sak nr. 3 ferdigbehandlet.

Sak nr. 4 [13:07:49]

Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til utenriksministeren:

«Vest-Sahara regnes av FN som det største uløste ko-

lonispørsmålet i verden i dag. Mesteparten av territoriet har vært okkupert av Marokko siden 1975. Marokko kontrollerer to tredjedeler av området og har adskilt den siste tredjedelen med en mur og et landminefelt. I dag bor flertallet av den saharawiske befolkninga i kummerlige forhold i flyktningleirer i Algerie, og er avhengige av humanitær hjelp. Siden 1991 har det vært våpenhvile i området, overvåket av FN-operasjonen MINURSO, men kolonispørsmålet forblir uløst. Verdenssamfunnet har et betydelig ansvar for å gi saharawiene råderett over eget land og egne naturressurser.

På hvilken måte vil utenriksministeren bidra til at Norge tar en internasjonal pådriverrolle for å gi Afrikas siste koloni tilbake til sitt folk, saharawiene?»

Trine Skei Grande (V) [13:08:55]: Jeg beklager at jeg har laget en interpellasjonstekst som utfordrer presidenten på en del nye ord som vi ikke ser så ofte, men det er kanskje beskrivende nok når det gjelder sjølve saken, for sjøl om den med jevne mellomrom løftes i denne salen, er den ikke en stor del av den offentlige debatten sjøl om det er den siste kolonien vi har på kloden. Dette er en koloni i tradisjonell forstand ved at man ikke gir rettigheter til dem som bor der, og ved at man taper landet for grunnressurser og innfører et brutalt styre.

I 1961 laget FN en egen komité for å få til sjølstyre i koloniområder. Den har gjort en fantastisk jobb rundt omkring i verden, og flere og flere land har fått sitt sjølstyre, men vi står igjen med ett land, som er Vest-Sahara.

Ingen stater i verden har anerkjent den ulovlige okkupasjonen som Marokko her har gjort, og det som bekymrer meg, er den økte frustrasjonen vi ser hos den gruppa som bor her, og som opplever denne okkupasjonen.

Dette er en glemt konflikt, og den bør debatteres i Stortinget med jevne mellomrom. Jeg mener det er en direkte hån mot internasjonale kjøreregler – og mot folkeretten – at vi fortsatt aksepterer at denne okkupasjonen ikke skal ha noen følger, og det kan føre til at statsledere også bruker disse prinsippene andre steder på jorda. For det er den samme folkeretten vi snakker om når vi f.eks. har snakket om utviklinga i Europa de siste månedene.

Allerede i 1975 – før invasjonen – uttalte Den internasjonale domstolen i Haag at Marokko og Mauritanias krav på territoriet ikke holdt vann, at dette ikke var reelle krav, og det understreker at prinsippet om folks rett til sjølbestemmelse skal gjelde og skal være i tråd med resolusjoner i FNs generalforsamling. Men Marokko rykket inn, og da uttalte FNs generalforsamling at de beklaget sterkt forverringen av situasjonen som den fortsatte okkupasjonen resulterte i.

Mauritania har oppgitt alle sine krav på territoriet, mens Marokko fortsatt opprettholder sine krav – og bryter folkeretten. Sikkerhetsrådet har vært handlingslammet i denne saken. Det var inngått en avtale allerede i 1990–1991, og det var en plan som var entydig på at Vest-Saharas folk skulle delta i en folkeavstemning om territoriets framtid, inkludert om området skulle ha sjølstendighet. Denne avtalen har nå blitt trenert i år etter år etter år – helt fra begynnelsen av 1990-tallet. Etter åtte år, i år 2000, hadde man

klart å komme fram til en enighet, men så trenerte plutselig Marokko hele prosjektet med å få til en folkeavstemning.

Den tidligere amerikanske utenriksministeren James Baker ga – etter sju års arbeid – i 2004 opp jobben med å få til en løsning mellom partene på dette området. Siden 2012 har det ikke engang vært forhandlinger, men en såkalt «shuttle diplomacy»: Spesialutsendinger fra oss har gang på gang vært hos Polisario og fått inn kompromisser, mens Polisario har møtt en motpart i Marokko som ikke har vært villig til å fire på noen krav. Polisario kan ikke inngå nye kompromisser hvis det ikke har legitimitet hos egen befolkning. Utfordringa er at vi nå har en generasjon ungdommer i Vest-Sahara som sier at de er villig til å gå til krig, mens det internasjonale samfunnet sitter taus på sidelinja og bare ser på de overgrepene som skjer. Det er Sikkerhetsrådet som til syvende og sist skal avgjøre en internasjonal konflikt av denne sorten, og fraværet av press på Marokko handler jo om realpolitikk. Spørsmålet er så hvordan den norske regjeringa skal forholde seg til en konflikt som er så parkert i Sikkerhetsrådet.

Mine utfordringer til statsråden i dag er for det første: Det er en gruppe som heter «Group of Friends of Western Sahara», som er av den type vennegruppe som Sikkerhetsrådet nedsetter for å forberede saker til Sikkerhetsrådet og for å gjøre rådets behandling mer effektivt. I Vest-Sahara har vennegruppa enorm innflytelse over debattene i Sikkerhetsrådet, og det er denne gruppa av stater som til sjuende og sist avgjør om Sikkerhetsrådet skal ta affære eller ikke. Men vennegruppa består hovedsakelig av venner av Marokko, nemlig de fem statene Frankrike, Spania, USA, Russland og Storbritannia. Hos Storbritannia og USA finner man relativt balanserte standpunkter, men særlig Frankrike – og til dels Spania – er sterkt pro-marokkansk i sine posisjoner. Og det er ikke et eneste afrikansk land i denne gruppa – ingen av de 80 landene som er i FN i dag, som har opplevd historien med å være en koloni og få sjølstyre. Det er avgjørende for å få endret sammensetninga av denne vennegruppa å få introdusert stater som er mer aktive i forsvaret av Vest-Saharas legitimitet og rettigheter. En utvidelse av vennegruppa har tidligere blitt foreslått, men avvist av Frankrike. Mitt spørsmål til statsråden er om det kanskje kunne være mulig å gjøre et framstøt for å endre sammensetninga i denne gruppa. Det ville ha vært veldig verdifullt, og det ville ha brakt saken videre framover.

Nasjonalismen i Vest-Sahara er et faktum, og de fleste føler ikke tilhørighet til Marokko. De stadig pågående demonstrasjonene i Vest-Sahara, særlig den massive protestbølgen i 2010, understreker det. Det er umulig å se for seg en løsning der man ikke får med folket og folkets rettigheter.

Min andre utfordring til statsråden er: Hvordan kan vi styrke vår frarådingsrett i forhold til norsk næringslivs deltagelse i okkupasjonen av Vest-Sahara? Norsk frarådingspolitikk har fungert godt. Den har ført til at mange bedrifter har trukket seg ut, og den har ført til at det har blitt vanskelig overfor norsk opinion å delta i okkupasjonen med næringsvirksomhet. Det gjelder både olje og fisk og

fiskeolje. Men det er fortsatt mange norske bedrifter som er inne i området, og spørsmålet er hvordan vi kan gjøre den frarådinga mye sterkere, slik at den får større virkning overfor norsk næringsliv. Jeg vil legge til at den forrige utenriksministeren fra Høyre hadde en mye sterkere fraråding, som så ble mildnet av den forrige regjeringa. Kanskje er det på tide å dra til skruen igjen?

Den tredje utfordringa går på menneskerettighetssituasjonen. Det vi ser, er at det er urovekkende og veldig mange tilfeller av mer vilkårlig fengsling, uverdige rettergang og forbud som begrenser åpenbare politiske og sivile rettigheter. Jeg er veldig glad for at utenriksministeren tidligere har sagt at dette er et av de områdene han har løftet fram overfor marokkanske myndigheter. Men FN-operasjonen i Vest-Sahara er en av de eneste FN-operasjonene der de som er der fra FN, ikke har mandat til å rapportere om overgrep de er vitne til.

Helt siden 1970-tallet har man hatt muligheten til å rapportere slike typer menneskerettighetsbrudd, men denne FN-operasjonen, MINURSO, har ikke det i sitt mandat. Det hadde vært bra både for de FN-drevne leirene, for de Polisario-drevne leirene – eller for menneskerettighetsbrudd generelt – at vi hadde hatt mer objektive observatører som kunne ha rapportert inn.

I år er det 200 år siden vi fikk en ny grunnlov. Før det var Norge en koloni, et land som kunne kjøpes og selges mellom stormakter etter en krig. Den feirer vi fordi vi ble et fritt folk. Norge kan øke sin innsats, slik at den folkerettsstridige okkupasjonen blir mer kostbar for dem som utfører den, og at fredssamtaler dermed blir mer nyttige og får større drivkraft. Nettopp på grunn av Norges historie, nettopp fordi vi vet hva det betyr å være en koloni under et annet land, så burde vi ha en egen drivkraft for å hjelpe Vest-Sahara.

Så mitt spørsmål til utenriksministeren er: Er han villig til det?

Presidenten: Neste taler er utenriksminister Børge Brende.

For øvrig lover presidenten å trene på nye ord.

Utenriksminister Børge Brende [13:19:38]: Først vil jeg takke representanten Skei Grande for å ta opp den fastlåste situasjonen i Vest-Sahara. Den fortsetter å ha negative konsekvenser, særlig for den saharawiske befolkningen, men også for Nord-Afrika og regionen for øvrig.

Det er prisverdig at representanten og ikke minst Venstre så tydelig markerer at spørsmålet om Vest-Sahara fortjener oppmerksomhet og støtte.

Vest-Sahara er et ikke-selvstyrt område, som lenge har vært på FNs dagsorden. FNs sikkerhetsråd forutsetter at en politisk løsning må innebære selvbestemmelsesrett for folket i Vest-Sahara og har oppfordret partene til direkte forhandlinger innenfor FN-paktens rammer og uten forhåndsbetingelser.

Norge støtter saharawienes rett til selvbestemmelse. Dette gjør vi gjennom å støtte de FN-ledete forhandlingene og oppfordrer alle parter til konstruktiv dialog. FN og partene er godt kjent med at dersom det er

noe Norge kan bidra med i forhandlingene, vil vi stille opp.

Forhandlingene har pågått siden 2007 – foreløpig uten resultat. I FNs generalsekretærs siste rapport om Vest-Sahara fra april i år peker han på den mangelfulle fremgangen og fastslår at dersom vi befinner oss i samme situasjon ett år fra nå, vil han oppfordre til en bredere gjennomgang av forhandlingsrammeverket. På den måten bekrefter generalsekretæren sin forpliktelse til saken ved å ta tak i den fastlåste situasjonen og se nærmere på hvordan man kan legge forholdene bedre til rette for å muliggjøre en politisk løsning.

Inntil forhandlingene kan vise til resultater, er det avgjørende å støtte alle positive tiltak og krefter som kan bidra til å ivareta menneskerettighetssituasjonen i Vest-Sahara. Det rapporteres jevnlig om menneskerettighetsbrudd i Vest-Sahara. Det gjelder særlig ytrings- og forsamlingsfriheten. Norge oppfordrer alle parter til å respektere menneskerettighetene.

Det er opprettet et nasjonalt menneskerettighetsråd med landkontorer i flere byer i Vest-Sahara og etablert tilbud om menneskerettighetstrening til politistyrker i området. Marokko har nå ratifisert menneskerettighetskonvensjoner som pålegger staten internasjonale forpliktelser som vi kan holde dem ansvarlige for.

Marokko har åpnet opp for FNs mandatholdere innenfor menneskerettighetsfeltet og har mottatt mange landbesøk i løpet av det siste året.

Vi vil fortsette å oppfordre marokkanske myndigheter til å styrke sin innsats for menneskerettigheter i området. Der har man en lang vei å gå. Samtidig er vi opptatt av å ha en åpen dialog hvor vi kan uttrykke bekymring for de menneskerettighetsbruddene som blir rapportert. Norge tar regelmessig opp menneskerettighetssituasjonen i Vest-Sahara med marokkanske myndigheter. Dersom flere land tydelig uttrykker lignende forventninger gjennom sin bilaterale dialog med Marokko, er det grunn til å tro at vi vil se resultater.

Som representanten Skei Grande var inne på, fraråder Norge næringsaktivitet i Vest-Sahara. Det gjør vi fordi vi mener det er viktig å avstå fra handlinger som kan ses som en legitimering av den nåværende situasjonen i Vest-Sahara. På den måten kan vi bidra til å opprettholde en bevissthet om områdets uavklarte status og saharawienes grunnleggende rettigheter.

I FNs generalsekretærs rapport i år ble det for første gang lagt vekt på behovet for å respektere lokalbefolkningens interesser i forbindelse med all ressursutnyttelse i området. Med unntak av Nederland er Norge det eneste landet i Europa som fraråder slik virksomhet. Jeg er glad for at de fleste private aktører i Norge følger denne anbefalingen, selv om det ikke dreier seg om et juridisk forbud. Det er positivt og viktig at norske bedrifter utøver sitt samfunnsansvar i omstridte områder.

Representanten Skei Grande tok også opp spørsmålet knyttet til MINURSO-styrkenes mandat, og at de skal inneholde menneskerettighetsovervåking og -rapportering. Norges prinsipielle holdning er at alle FN-operasjoner bør ha et menneskerettighetsmandat. Det er per dags dato enig-

het i Sikkerhetsrådet om at FN, bl.a. gjennom MINURSO, skal fortsette å arbeide for å opprettholde våpenhvilen. Det er imidlertid ikke enighet om å utvide FN-styrkenes mandat til å inkludere menneskerettighetsrapportering. Det er viktig at partene opprettholder sin vilje til å delta i forhandlingene, og at MINURSO får anledning til å utøve sitt eksisterende mandat, men det er også viktig at denne FN-styrken får et mandat til å overvåke menneskerettighets-situasjonen.

29. april i år ble MINURSOs mandat forlenget med ett år. Heller ikke i år ble det innlemmet en menneskerettighetskomponent i mandatet, men Sikkerhetsrådet benyttet anledningen til å vektlegge behovet for at alle parter respekterer og ivaretar menneskerettighetene, i både det marokkanskkontrollerte Vest-Sahara og leirene i Algerie. For første gang ble ytringsfrihet og forsamlingsfrihet spesielt trukket frem. Det er positivt og vitner om en anerkjennelse av hvilke utfordringer som utpeker seg som særlig viktige å håndtere.

Det skal ikke være noen tvil om Norges støtte til saharawiernes rett til selvbestemmelse. Vi benytter oss av de verktøyene vi har, for å legge press på partene, gjennom politisk dialog, støtte til viktige aktører og positive drivkrefter eller begrensnings av norsk næringsvirksomhet i området. Og som jeg sa: Norge er sammen med Nederland dessverre det eneste landet i Europa som har lagt seg på en linje hvor vi sterkt fraråder næringslivet å investere.

Videre er det viktig å sørge for at situasjonen er så god som overhodet mulig for de berørte, inntil man oppnår en løsning på konflikten. Norge bidrar derfor med økonomisk støtte til menneskerettighetsorganisasjoner som jobber i Vest-Sahara samt til humanitære organisasjoner som leverer mat og andre grunnleggende tjenester i flyktningleirene i Algerie.

Vi har også over lang tid bidratt med støtte til tillitsbyggende tiltak i regi av UNHCR, FNs høykommissær for flyktninger, som i hovedsak går ut på å legge til rette for og gjennomføre familiegjenforeninger på tvers av muren som deler Vest-Sahara.

Ved siden av å støtte internasjonale organisasjoners innsats for de menneskene som rammes av den fastlåste situasjonen, skal Norge fortsette sin konsekvente linje med å støtte FN-sporet og vektlegging av menneskerettighetene.

Trine Skei Grande (V) [13:26:53]: Først vil jeg takke for svaret. Jeg er glad for å ha en utenriksminister som løfter menneskerettigheter så høyt – i alle fall i denne saken. Det er jeg veldig glad for, for det er en av de viktige utfordringene vi har framover.

Jeg skal gi statsråden to mer direkte utfordringer knyttet til det vi ser foran oss:

Marokko er det eneste landet i denne regionen som ikke har egen oljeproduksjon. Nå prøver de å finne olje langs denne kysten som er så omstridt. Mange eksperter sier at dersom man finner olje der, og begynner utvinninga, har man låst konflikten for veldig lang tid framover.

Under Per-Kristian Foss som finansminister, var oljefondet veldig klar i sin fordømmelse av det:

«Marokko har i en årrekke, til tross for sterk fordømmelse fra FN, okkupert Vest-Sahara. Kerr-McGee legger etter rådets vurdering til rette for Marokkos mulige utnyttelse av naturressursene i området. Rådet anser slik virksomhet som et «særlig grovt brudd på grunnleggende etiske normer», bl.a. fordi dette kan bidra til å legitimere Marokkos suverenitetskrav og dermed undergrave FNs fredsprosess.»

Det sa Per-Kristian Foss da han var finansminister og foretok uttrekk av etiske grunner.

Nå ser vi likevel at en ganske stor del av det som skjer offshore i området, har norske komponenter. Der er norske seismikk-selskaper, og selskaper som har oljefondet som stor eier, går inn der.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hvordan skal vi utøve frarådingsplikten sterkt nok her?

Utenriksministeren kan også si noe om hva han tror at et eventuelt oljefunn kan føre til når det gjelder videre okkupasjon.

Mitt andre spørsmål handler om hvorvidt utenriksministeren er bekymret for den trykkokeren – som jeg beskrev – av mange ungdommer i dette området, som føler at situasjonen er helt håpløs, og som kanskje slutter å vente på at vi i omverdenen skal komme og hjelpe, og som tror de må ta saken i egne hender. Da er jeg redd for at vi angrer oss, og at vi får et mye større problem hvis det ender opp med en virkelig borgerkrig i det området, og at man mister trua på den fredsprosessen som mange har vokst opp med, men som mange aldri har sett noen frukter av.

Utenriksminister Børge Brende [13:30:15]: Som jeg sa i mitt første svar til interpellanten, fraråder Norge næringsaktivitet i Vest-Sahara. Det gjør vi fordi vi mener at det er viktig å avstå fra handlinger som kan ses på som en legitimering av den nåværende og uakseptable situasjonen.

Når det gjelder ungdommene som vokser opp i Vest-Sahara, har jeg stor forståelse for frustrasjonen. Det er derfor vi, når vi har sjansen overfor marokkanske myndigheter og i FN, benytter anledningen til å ta opp situasjonen i Vest-Sahara.

Om olje- og gassressurser og andre naturressurser utenfor Vest-Sahara er det å si at ettersom Marokko ikke utøver internasjonalt anerkjent suverenitet over Vest-Sahara, har de i utgangspunktet ikke rett til å utnytte områdets ressurser som om det var deres egne. Ressursutnyttelsen må skje i tråd med lokalbefolkningens egne ønsker og interesser og komme dem til gode. Norge har fulgt anbefalingen fra FN om å avstå fra utnyttelse av naturressurser dersom det ikke kommer lokalbefolkningen i området til gode, og ikke er i tråd med deres ønsker og interesser.

På den bakgrunn har Norge en av de mest restriktive holdningene til kommersielt engasjement. Dette henger sammen med ønsket om at norsk næringsliv utviser stor aktsomhet og tilbakeholdenhet når man vurderer engasjement i området. Dessverre er det – som jeg svarte interpellanten – i Europa bare Nederland og Norge som har gått inn for den type restriktive tiltak. Det vil være viktig å få med seg andre land hvis det skal bli et effektivt press overfor Marokko.

Vi anser det som viktig å avstå fra handlinger som kan oppfattes som en legitimering av situasjonen i Vest-Sahara. Det er et faktum at det i praksis blir svært vanskelig for bedrifter å foreta disse vurderingene. Jeg vil si, som en generell kommentar, at vi tydelig ser at lokalbefolkningens ønsker og interesser ikke er ivaretatt gjennom en slik type investeringer på kontinentalsokkelen i dag. Derfor vil vi sterkt fraråde dette.

Marit Nybakk (A) [13:33:04]: Først vil jeg takke interpellanten, som i dag har tatt opp et av de glemte – for ikke å si et av de glemte okkuperte – områdene i verden, nemlig Vest-Sahara. Det er Afrikas siste koloni og en skamplett på verdenssamfunnet, en del av den daværende kongen av Marokkos drøm om et Stor-Marokko som inkluderte Vest-Sahara. Marokko rykket faktisk inn i Vest-Sahara mens området fortsatt var en del av Spania, i 1975.

Dette dreier seg selvfølgelig også om store naturressurser – fisk, fosfat og mulige olje- og gassforekomster.

I dag kontrolleres all økonomisk aktivitet av regjeringen i Marokko. De tilbyr skattelette til marokkanske settlere i Vest-Sahara. Utenlandske selskaper innen både petroleum og fisk har gjennom mange år hatt aktivitet i Vest-Sahara, selv om internasjonalt press og diverse aksjoner har ført til at en del har trukket seg ut.

Vest-Sahara ligger mellom Marokko, Algerie og Mauritania, altså ut mot Atlanterhavet. Landet var spansk protektorat fra 1884 til 1975, kjent som Spansk Sahara. Spania trakk seg ut 26. februar 1976. Det var etter fascistenes fall og overgang til demokratisk styre i Madrid. Marokko og Mauritania tok da kontroll over området – som også interpellanten understreket. Mauritania trakk seg ut i 1979, men Marokko ble – og har strammet grepet. Den 27. februar 1976 ble Den saharawiske arabiske demokratiske republikk – SADR – proklamert av frigjøringsbevegelsen Polisario. Våpenhvilen mellom Marokko og Polisario i 1991 førte til en deling av Vest-Sahara, der tre fjerdedeler kontrolleres av okkupasjonsmakten.

I dag lever flertallet av saharawiene i flyktningleirer i Tindouf-provinsen sørvest i Algerie. Det er sjelden medieoppslag om disse flyktningleirene. Folk som har vært der – inkludert flere fra Arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon, AUF, som har jobbet med området lenge – sier at flyktningene mangler helt grunnleggende fasiliteter. De får ingen utdanning, de mangler bøker, og de mangler skrivesaker. Trolig er Algerie veldig lite interessert i å ha flyktningene i landet. De har selv oljeinteresser ved kysten og ønsker egentlig å få disse flyktningene tilbake til Vest-Sahara.

Det å sikre alfabetisering og skolegang er viktig for den kollektive identiteten til det saharawiske folket. Slik kan også den oppvoksende slekt få en stemme, og snakke om hva som skjer med dem – hvordan de lever i leirene, og hva som skjer i Vest-Sahara.

Marokko har for øvrig bygget en 2 700 km lang mur gjennom hele Vest-Sahara. Den er fire ganger så lang som den muren som står i Palestina, og den er beskyttet av noen av verdens absolutt største minefelt.

FN har – som vi har hørt – prøvd helt siden 1991 å

få til en folkeavstemning i Vest-Sahara om selvstendighet. Marokko sier naturligvis nei.

Norge har ikke på noe tidspunkt anerkjent Marokkos anneksjon av Vest-Sahara. Jeg er glad for utenriksministerens klare utsagn om at han vil gi det råd til norsk næringsliv at man ikke bør drive næringsvirksomhet i Vest-Sahara. Dette er uendret fra den rød-grønne regjeringens tid.

Jeg har også merket meg at utenriksministeren vil sette søkelys på den humanitære situasjonen og på de menneskerettighetsbrudd som foregår i Vest-Sahara. Det er også viktig at Norge jobber for at parlamentarikere, journalister og internasjonale observatører får bevege seg fritt i områder i Vest-Sahara.

Den viktigste og mest prekære saken er oljeboring, som etter planen skal begynne i oktober. Dette vil kunne legge FN-sporet dødt – jeg vil vise til det som interpellanten sa – og vil fastlåse situasjonen. Rigger står nå i Sør-Korea. Det er viktig at oljeboringen ikke får begynne.

Det er også viktig å øke norsk bistand – om jeg kan understreke det til slutt – når det gjelder både minerydding og humanitær hjelp i leirene. Regjeringen vil ha norsk bistand i færre land. Ikke la det gå ut over Vest-Sahara.

Sylvi Graham (H) [13:38:29]: Det er bra at Venstres Trine Skei Grande tar opp denne debatten. Dette er enda et område som verden bør fokusere på – og stadig vekker glemmer. Det er et faktum at dette er et uløst kolonispørsmål. Selv om det har vært våpenhvile her siden 1991, er det ikke tvil om at Marokko har annektert landområdet. Det mener også Norge.

Det er altså slik at Norge ikke anser Vest-Sahara som en del av marokkansk territorium. Området har også i FN status som ikke-selvstyrt, og de fleste land godtar heller ikke Marokkos erklæring om at Vest-Sahara inngår i den marokkanske stat.

Som kjent diskuterer Norge med jevne mellomrom med marokkanske myndigheter både enkeltsaker og generelle menneskerettighetsspørsmål som gir grunn til bekymring. Vi har støttet at FN-operasjonen MINURSO også skal rapportere om menneskerettighetssituasjonen i området. Dessverre er det ennå ikke – som vi har hørt også i dag – blitt enighet om å utvide FN-styrkenes mandat til å inkludere menneskerettighetsrapportering.

Situasjonen i Vest-Sahara gir grunn til bekymring. Det rapporteres jevnlig om menneskerettighetsbrudd, spesielt knyttet til forsamlings- og organisasjonsfrihet og ytringsfrihet. Det skal ikke herske tvil om at Norge ikke aksepterer slike brudd på grunnleggende menneskerettigheter.

FN har lenge jobbet for å få fram løsninger, og FNs linje i Vest-Sahara er å tilrettelegge for utøvelse av selvbestemmelsesrett for lokalbefolkningen i dette ikke-selvstyrte området. Norge har konsekvent støttet Sikkerhetsrådets anmodninger om å bidra til å legge til rette for selvbestemmelse for det saharawiske folket og oppfordret partene til å forsøke å finne en rettferdig og varig løsning som kan aksepteres av begge parter, og som er i tråd med FN-paktens formål og prinsipper.

Endringer i det internasjonale landskapet gjør at vi stadig må tenke nytt om våre prioriteter og om hvordan vi

arbeider. Den siste tiden har vi sett at ustabilitet i den økonomiske og politiske situasjonen i Europa har ført til økende menneskerettighetsutfordringer i våre nærområder. Derfor kan det godt være riktig, som interpellanten adresserer, at vi vurderer om det er mer Norge kan bidra med i denne konflikten, slik det også er viktig for oss å støtte opp under EUs nabolagspolitikk, som skal bidra til økonomisk, politisk og sosial utvikling sør for vår felles Schengen-grense. Som Schengen-medlem har Norge sin sørlige yttergrense i Middelhavet, og situasjonen i det nordlige Afrika kan fort være en sikkerhetstrussel også for oss. Det nordlige Afrika, Marokko og Vest-Sahara er også en del av vårt nabolag.

I FNs menneskerettighetsråd har vi fulgt opp hvordan Marokko håndterer menneskerettighetsproblemer i Vest-Sahara. Sist Marokko gjennomgikk en landhøring i MR-rådet, oppfordret Norge Marokko til å sikre forsamlings- og organisasjonsfrihet for den saharaviske befolkningen. Norge anbefalte også at Marokko inviterte FNs spesialrapportør for menneskerettighetsforkjempere og FNs spesialrapportør mot tortur til å gjennomføre landbesøk. Marokko har de siste årene gitt tilgang til flere internasjonale menneskerettighetsmekanismer, og spesialrapportøren mot tortur gjennomførte et landbesøk i Vest-Sahara i 2012. Siden den gang har også FNs arbeidsgruppe mot vilkårlig fengsling avlagt besøk i Vest-Sahara, og den gruppen skal, så vidt jeg vet, avlevere sin rapport til FN i løpet av våren.

Dette bidrar til å få fakta på bordet om MR-situasjonen i Vest-Sahara. Det er også i tråd med FNs generalsekretærs rapport, som understreker behovet for uavhengig og selvstendig overvåking av situasjonen i Vest-Sahara, både i marokkanskkontrollerte områder og i leirene i Algerie, som også Marit Nybakk nevnte.

Mye av vårt MR-engasjement i Vest-Sahara skjer gjennom dialog med de berørte partene. Norge vil fortsette å arbeide for at partene samarbeider med FN om å gjennomføre tiltak for å bedre situasjonen for lokalbefolkningen i Vest-Sahara, som vi hørte utenriksministeren redegjorde for. Det er også slik at det, som vi hørte, kun vel er Nederland og Norge som fraråder – i vårt tilfelle med hensyn til norsk næringsliv – å etablere seg i Vest-Sahara. Ikke minst for nettopp å forhindre at norsk næringsliv direkte eller indirekte medvirker til folkerettsbrudd, har man fra norsk side lagt vekt på dette, og, som utenriksministeren sa, for ikke å legitimere heller.

Jeg er veldig glad for utenriksministerens svar og forsikring om Norges holdninger til saharawienes rettigheter og intensjoner om ytterligere å følge med på MR-situasjonen i Vest-Sahara.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:43:38]: Kristelig Folkeparti har i en årrekke støttet saharawienes kamp for selvbestemmelse og uavhengighet. FN regner Vest-Sahara som et uløst kolonispørsmål. I en avkoloniseringsprosess må territoriets folk få mulighet til selv å velge om de vil bli uavhengige. Den muligheten må de få i en folkeavstemning, der folket selv kan velge mellom uavhengighet og andre alternativer.

Norge må ha en klar holdning i Vest-Sahara-spørsmålet. Vi må støtte FNs arbeid med å finne en løsning. Vi må være tydelige på at Marokko må godta tidligere inngåtte avtaler om folkeavstemning. Marokkos behandling av Vest-Sahara er i strid med folkeretten. Vi må ikke la dette bli glemt. Derfor vil jeg takke representanten Trine Skei Grande for at hun reiser denne interpellasjonen, og utenriksministeren for et godt svar.

I dag er deler av Vest-Sahara fortsatt okkupert av Marokko. Folkets legitime rett til selvbestemmelse er ikke innfridd. Halve befolkningen bor i flyktningleirer i Algerie. Der er situasjonen prekær. De humanitære konsekvensene av den uløste konflikten er store.

Norske forskere fra Høgskolen i Oslo og Akershus har i et tiår drevet ernæringsforskning i flyktningleirene som del av et bistandsprosjekt drevet av Kirkens Nødhjelp. Forskerne har avdekket at mangelsykdommer er utbredt, særlig er det vanlig med anemi blant kvinner og barn.

Hvert år understreker FNs høykommissær for flyktninger at de trenger ytterligere internasjonal assistanse for å oppfylle sitt mandat til å hjelpe disse flyktningene. I sin siste rapport om Vest-Sahara til Sikkerhetsrådet skrev FNs generalsekretær Ban Ki-moon at det haster med finansiering av høykommissærens programmer i Algerie.

Regjeringa har i mange år samarbeidet med Kirkens Nødhjelp om prosjekter i flyktningleirene. Mange drar nytte ikke bare av prosjektenes ernæringsbistand, men av de ernæringsstrategiene som Kirkens Nødhjelp utvikler i samarbeid med lokale saharaviske myndigheter. Fra Kristelig Folkepartis side ber vi regjeringa videreføre og styrke støtten til Kirkens Nødhjelps programmer.

Spania sørget ikke for en korrekt avkolonisering av området idet Franco døde. Derfor er det betydelig engasjement for Vest-Sahara-saken i det spanske folk. Spansk sivilsamfunn har gjennom årtier gitt bistand som har utfyllt mangler i den multilaterale bistanden. Også Kirkens Nødhjelp fyller en sånn funksjon. Finanskrisen i Spania har de siste årene ført til at bistanden fra Spania har blitt betydelig redusert.

I denne situasjonen er det særlig viktig at Norge øker sin innsats i flyktningleirene. Siden det nå skjer en omlegging i Utenriksdepartementet, vil Kristelig Folkeparti spesielt understreke betydningen av å passe på at den humanitære støtten til Vest-Sahara ikke faller ut.

Tidligere KrF-leder Dagfinn Høybråten tok opp Vest-Sahara-saken i Stortingets spørretime i 2010. Daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre bekreftet da at Norges frihandelsavtale med Marokko ikke gjelder varer fra Vest-Sahara. Denne holdningen har også andre nordiske land og USA. Siden starten av 2000-tallet har det vært Norges holdning at vi ikke inngår avtaler med Marokko som legitimerer Marokkos krav på Vest-Sahara. Det er jeg glad for at utenriksministeren har slått fast i dag.

Jeg nevner også dette fordi EU har en annen holdning, hovedsakelig fordi Frankrike og Spania klarer å tvinge gjennom sine posisjoner i EU-systemet. Som resultat av dette vil EU starte opp igjen fiskerier i Vest-Sahara for første gang på flere år. Et stort mindretall i EU-parlamentet markerte nylig sin motstand mot dette. Også fra norsk side

bør vi protestere mot EUs framferd. Å betale Marokko en milliard kroner for å fiske utenfor Vest-Sahara undergraver FNs fredsarbeid. Jeg vil derfor til slutt bruke anledningen til å spørre om ikke også utenriksministeren mener dette er i strid med så vel folkeretten som havretten.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:48:21]: Lat meg fyrst òg få takke interpellanten, som det heiter, for eit veldig godt innlegg og ein god gjennomgang av situasjonen i Vest-Sahara, som eg trur eg kan slutte meg heilt og fullt til. Eg synest òg det var eit godt svar frå utanriksministeren, som klart gjorde greie for det eg oppfattar som ganske fastsette norske posisjonar, og viste til noko av det arbeidet vi er inne i.

I tillegg til at det er ein heilt meiningslaus okkupasjon som ikkje har nokon internasjonal støtte, er det òg ein veldig alvorleg menneskerettsituasjon. Når det gjeld å få utvida MINURSO-mandatet – som Marokko no motset seg, men som eigentleg kunne ha ein del støtte, og faktisk kunne vere veldig meiningsfylt og viktig i den noverande situasjonen – oppfattar eg det som veldig viktig om vi kan prioritere å arbeide med det på kort sikt framover.

Elles er det ein liten refleksjon eg vil knytte til det. Nokon konflikttar i verda er utruleg vanskelege å løyse fordi det er så veldig sterke stormaktsinteresser knytte til dei, og dei får så enorm merksemd på grunn av det, medan andre er vanskelege å løyse fordi det er så få stormaktsinteresser knytte til å gjere noko med dei, og dei får så lite merksemd på grunn av det. Vest-Sahara er i den situasjonen at dersom ein del tyngre land, eller land med sterkt engasjement, som Noreg, kanskje brukte ein del meir ressursar, ville ein faktisk kunne bevege seg framover i den konflikten, leggje sterkare press på det. Så det kan vere grunn til å spørje seg om ikkje Noreg skulle leggje større vekt på og større tyngd i den breie, tverrpolitiske einigheita vi òg har om våre posisjonar i konflikten. Det er ei rekkje ting som er tekne opp her som vi kunne gjere, men det eg trur eg har lyst til å bruke taletida mi på, er det sporet som ein mest openbert ser, der vi kunne spele ei rolle utover det vi gjer i dag, og det er på det økonomiske området.

Aker Solutions har levert utstyr for anslagsvis 300 mill. kr til eit boreskip som skal brukast i boringa utanfor kysten der. Aker Solutions har erkjent det, og bedyra at dei ikkje hadde aning om det då dei leverte utstyret. Leiarer for Støttekomiteen for Vest-Sahara, Erik Hagen, meiner at det var opplagt at skipet skulle brukast der, men lat det liggje. Det er gjort, og det er ei alvorleg sak.

Så er det òg slik at fiskeselskapet Sjøvik frå Midsund har fiska i området sidan 2006, og sist eg var borti saka, sa dei at dei ikkje hadde tenkt å trekkje seg ut.

Så har vi den situasjonen at det amerikanske energiselskapet Kosmos Energy planlegg prøveboring i år, og at Statens pensjonsfond utland er ein av dei 20 største eigarane i selskapet. Vidare har det franske oljeselskapet Total verksemd i Vest-Sahara, og Etikkrådet har varsla at dei vil vurdere om det franske oljeselskapet Total burde vere der.

Eg kan tenkje meg å spørje utanriksministeren om eller utfordre han på om det er tenkjeleg at Noreg kanskje økonomisk sett kan gå litt tyngre til verks her. Her kan vi ha ein

serie verkemiddel. Når det gjeld dei norske selskapa, meiner eg vi burde vurdere om ikkje i alle fall norske myndigheter burde ta opp spørsmålet med dei, informere dei om den internasjonale situasjonen og om den norske haldninga, setje seg ned, innkalle til møte. I eit delvis statseigd selskap som Aker Solutions kan vi meir direkte forvente det, men det er òg mogleg å ta den typen initiativ overfor andre selskap.

Eg vil halde fast ved at det er Etikkrådet som skal gjere sine grundige vurderingar og uttrekk, men det er klart at regjeringa har moglegheit til å be Etikkrådet prioritere visse saker ut frå visse føresetnader. Eg kan tenkje meg å spørje utanriksministeren om ikkje han kan tenkje seg å be om at slike saker vert vurderte raskt, og at ein skal leggje stor vekt på å få fram avgjerder frå Etikkrådet. Mi erfaring er at få ting har så stor internasjonal merksemd som Petroleumsfondet, og det kan spele ei rolle.

Så vil eg heilt til slutt seie at det var bl.a. den vesle forininga Støttekomiteen for Vest-Sahara som tidlegare i år sette dette på dagsordenen i media gjennom å kome med desse opplysningane. Og kva veit eg – kanskje er det òg slik at dei har kontakta fleire enn meg, f.eks. interpellanten, og dermed indirekte bidrege til at saka kjem opp her. Eg seier det fordi vi har veldig mange av denne typen organisasjonar i Noreg, som bidreg til debatt og kunnskap om slike spørsmål. Dei er i stor grad tufta på friviljug grunnlag, men mange mottek i tillegg informasjonsstøtte – ei stønadsordning eg tidlegare har teke opp her, og som kan vere litt irriterande for politikarar kanskje av og til, men som er svært viktig for å spreie kunnskap og sørgje for debatt og få fram denne typen saker som elles får lite merksemd.

Trine Skei Grande (V) [13:53:54]: Jeg er veldig glad for at en av de glemte konfliktene i verden, en av dem som Venstre ofte prøver å nominere til fredspris for å løfte dem opp på dagsordenen, ikke er glemt i denne salen. Jeg er glad for at så mange partier valgte å være med i debatten.

Jeg er også glad for at det virker som om man er ganske enige om hva tiltakene bør være. Jeg må bare bemerke representanten Solhjells lille finte om informasjonsstøtten på slutten, som jeg synes var passende å legge inn akkurat her. Det er klart at engasjementet vi har, handler om at vi både har tillitsvalgte i eget parti som også er engasjert i sånne grupper, og at sånne grupper over tid bygger nettverk og sørger for at norske politikere er oppdatert på temaer som kanskje ikke er på førstesidene av avisene. De gjør en imponerende god jobb, og har god faglighet i veldig mye av det de gjør.

Jeg tror at hvis statsråden nå skal gå hjem og lage en gul lapp på kontoret sitt som har overskriften Vest-Sahara, tror jeg arbeidslista på den gule lappen er ganske klar: Vi må få MINURSOs mandat utvidet til menneskerettsrapportering. Jeg synes at Kristelig Folkepartis poeng om havretten og EU også er ganske viktig. Det er et viktig poeng for Norge at vi løfter havrettens prinsipper høyt. Det kan gi rekyl for Norge hvis vi ikke klarer å sørge for at det internasjonale samfunnet faktisk løfter det på en prinsipiell og god måte. Videre mener jeg at vi bør sørge for å utvi-

de vennegruppa til noen som vet hva det betyr å være i koloni og har kommet seg ut av det. Og det siste punktet er hvordan vi aktivt skal få andre land, som utenriksministeren tok opp, til å bruke den samme frarådingspolitikken overfor Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara som vi har, men også at vi klarer å få de store oljesatsingene til ikke å være norskinitiert eller levert med norsk teknologi.

Tidligere bedrifter som har kommet i vanvare for å oppetre i dette området, har ofte følt at forbrukermakten har slått tilbake på dem. Noen av dem har oppgitt verken politisk press eller fraråding fra UD, men det at kundene faktisk ikke vil kjøpe produkter som de vet kommer fra okkupert område. Kanskje skal vi utgjøre den forbrukermakta vi også, som nasjon, overfor de store selskapene som nå er på oljeområdet.

Jeg vil takke for debatten, og håper at utenriksministeren har den samme gule lappen som jeg har når dagen er omme.

Utenriksminister Børge Brende [13:57:19]: Jeg kan forsikre representanten Skei Grande om at etter dagens interpellasjonsrunder er mitt kontor fylt med gule post it-lapper! Det er mange viktige ting som skal følges opp – også situasjonen i Vest-Sahara.

Til de konkrete spørsmålene vil jeg igjen understreke at ettersom Marokko ikke utøver internasjonal anerkjent suverenitet over Vest-Sahara, har de i utgangspunktet ikke rett til å utnytte områdets ressurser som om det var deres egne. Ressursutnyttelse må skje i tråd med lokalbefolkningens egne ønsker og interesser og komme dem til gode. Dette er og må være basisen for EU-lands agering i dette området. Dette er internasjonale retningslinjer.

Norge har fulgt anbefalingene fra FN om å avstå fra utnyttelse av naturressurser dersom dette ikke kommer lokalbefolkningen i området til gode. Og vi har frarådet norsk næringsliv å operere i Vest-Sahara. Dessverre har vi kun fått støtte av Nederland i Europa til å innta samme holdning, men vi jobber med å synliggjøre dette overfor flere land.

Når det gjelder denne vennegruppen, er den i utgangspunktet, så vidt jeg har forstått, en lukket gruppe. Men vi kan selvsagt se på om denne gruppen er interessert i å utvide med medlemskap også i land som inntar den holdningen som Norge gjør i Vest-Sahara-spørsmålet.

Når det gjelder de ulike selskapene som ble nevnt, vil jeg bare si to ord knyttet til Aker Solutions. Jeg forventer, og det gjelder de andre selskapene også i og for seg, at norske selskaper gjør seg kjent med fraråding mot å drive næringsvirksomhet i Vest-Sahara. De aller fleste norske selskapene gjør det. De viser selvsagt til at det bare er Nederland og Norge som har en slik fraråding i Europa, men vi er klare på det.

Jeg merker meg også at Aker Solutions har gitt uttrykk for at de ikke ville ha inngått den aktuelle avtalen dersom de hadde vært kjent med at utstyret skulle brukes til oljeleting utenfor Vest-Sahara. Det synes jeg er viktig. Til flere av de poengene som er tatt opp, skal vi påse at norsk næringsliv løpende er gjort kjent med den frarådingen som ligger til grunn for norsk politikk.

Når det gjelder mandatet til MINURSO – FN-styrken – skal vi følge opp det fremover, og vi kan gjerne ta en ekstra, ny runde for å forsikre oss om at vi får bredere støtte neste gang for at menneskerettigheter kan komme inn i mandatet. Men Sikkerhetsrådet og faste medlemmer står selvfølgelig fritt til å nedlegge veto hvis de ikke er enig.

Presidenten: Debatten i sak nr. 4 er avsluttet.

Sak nr. 5 [14:00:41]

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i tinglysingsloven mv. (elektronisk tinglysing) (Innst. 192 L (2013–2014), jf. Prop. 53 L (2013–2014))

Presidenten: Jeg gir ordet til Jenny Klinge, som får ordet på vegne av sakens ordfører, Geir Inge Lien.

Jenny Klinge (Sp) [14:01:08]: Som saksordfører i denne saka har eg gleda av å leggje fram ei samrøystes innstilling frå komiteen. I det alt vesentlege kan eg vise til komiteen sine merknadar, men eg finn likevel grunn til å kome med nokre ytringar sjølv.

Elektronisk tinglysing har vore forsøkt som ei prøveordning overfor enkelte profesjonelle brukarar ved tinglysing av pengehefte. Statens kartverk har over lengre tid brukt mykje ressursar på å innarbeide denne ordninga. Dei erfaringane ein har gjort seg, har stort sett vore positive. Det er bra. Det grundige forarbeidet dannar no grunnlaget for varige ordningar.

Vi lever i ei tid kor kommunikasjon med det offentlege blir meir og meir digitalisert. Innbyggjarane forventar òg i større grad elektronisk kommunikasjon og tilgjengelegheit frå det offentlege.

Endringane komiteen tilrår Stortinget å gjere i tinglysingslova, er nødvendige og tidsriktige. Ei reform med elektronisk tinglysing er framtidsretta. Å ha ei velfungerande tinglysingsordning er kjernen i ein velfungerande finansmarknad. Det at ein kan få rettsvern for eigne disposisjonar, er ein tryggleik både for han som er gjeven rettar, for kreditorar og for tredjemenn. Den dagen ordninga med rettsvern blir svekt, vil berebjelken i velferdsstaten falle ut.

Det har for meg vore viktig ikkje å leggje til rette for ordningar som kan svekkje truverdet til grunnboka. Eg meiner at det lovforslaget Stortinget no har til behandling, nettopp bidreg til å sikre at grunnboka òg i fortsetjinga vil vere truverdig. Ny teknologi og ny behandlingsmåte kan òg bli anvendt på etablerte ordningar.

Reforma legg no opp til at brukarane skal kunne registrere rettsstiftingar elektronisk, ein skal sleppe å sende papira inn til tinglysingsmyndigheita. Opptakta til denne utviklinga la ein etter mi meining allereie då ein vedtok å samlokalisere tinglysing av fast eigedom ved Statens kartverk.

For meg har det vore viktig at ein framleis kan få tinglyst dokument på tradisjonell måte ved å sende inn på papir. Dette er ei ordning som ein må forvente at mange vil bruke i overskodedeleg framtid. Ingen skal føle seg ekskludert.

dert frå å kunne tinglyse. Andre land, som t.d. Danmark, valde – då dei gjennomførte reforma – å seie at alt skulle skje elektronisk. Det trur eg var uheldig.

No er det slik at mykje arbeid står igjen før ordninga kan tre i kraft fullt ut. Mange avklaringar skal bli gjorde gjennom forskriftsarbeid, og eg vil her særleg trekkje fram problemstillinga knytt til elektronisk signatur. Eg forventar at regjeringa gjer eit grundig arbeid når det gjeld dette. Her må ein sikre lesinga, slik at ein slepp å kome i situasjonar som aukar faren for identitetstjuveri og anna svik.

Eg ser fram til at ordninga vil tre i kraft, og eg vil følgje forskriftsarbeidet til regjeringa tett.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:04:07]

Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Hadia Tajik, Jorodd Asphjell, Knut Storberget og Odd Omland om nytt Agder fengsel, konseptvalgutredninger for Østlandet og Vestlandet og en helhetlig plan for økt fengselskapasitet (Innst. 222 S (2013–2014), jf. Dokument 8:35 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [14:05:03] (ordfører for saken): Dette representantforslaget dreier seg om nytt Agder fengsel, konseptvalgutredninger for Østlandet og Vestlandet og en helhetlig plan for økt fengselskapasitet.

Det er tre forslag fra Arbeiderpartiet, som de står alene om i innstillinga. Jeg regner med de vil redegjøre for sine forslag selv.

Det er altså en enstemmig komité som er opptatt av å styrke fengselskapasiteten. Dagens utfordring med sprengt kapasitet og lang soningskø er at det kan ta lang tid før straffedømte får sone, personer som skulle vært varetektsfengslet, blir sluppet fri, fanger må transporteres rundt i landet for å finne ledig kapasitet, og vi vet også at dekningsgraden i fengslene blir for høy.

Dette kan gå ut over rehabiliteringa, for vi vet at tilstrekkelig soningskapasitet er helt avgjørende for god straffegjennomføring. Derfor er vi opptatt av å fortsette arbeidet med å redusere soningskøen. Det må gjøres grep for å løse utfordringene med lang soningskø på kort sikt, men komiteen mener også at det må komme permanente løsninger gjennom nye fengselsplasser.

Vi peker på at det er viktig at soningskapasiteten er

god nok i alle regioner, og at kapasiteten derfor må styrkes i regionene som har en underdekning. I fjor overleverte Kriminalomsorgsdirektoratet en kapasitetsplan for kriminalomsorgen om behovet for økt soningskapasitet. Den slår fast at det er behov for flere fengselsplasser. Komiteen mener det er viktig at kapasitetsplanen gis bred faglig og politisk forankring. Vi er enige om at det er viktig med en helhetlig plan og konkrete tiltak for å få på plass nok soningskapasitet. Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er glad for den varslede stortingsmeldinga som kommer til høsten.

Da går jeg over til Kristelig Folkepartis syn de siste minuttene.

Vi er veldig glade for den enstemmigheten som er rundt viktigheten av permanente løsninger for å løse soningskøen. Som jeg var inne på, og som komiteen sier, er det viktig av flere grunner. Fra Kristelig Folkepartis side vil jeg framheve at vi mener det er riktig å vurdere bruk av OPS i bygging av nye fengsler. Det må være fullt mulig å planlegge og bygge fengsler på kortere tid enn det gjøres nå.

Disse poengene må svares på i stortingsmeldinga – en stortingsmelding som Kristelig Folkeparti, som sagt, er veldig glad for at kommer, og som vi har krevd i lang tid. Jeg må få lov til å minne om at det senest for et år siden lå et forslag om dette i Stortinget, som Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet stemte ned. Hadde det blitt vedtatt da, hadde vi hatt denne stortingsmeldinga og mulighet til å vedta bygginga av nye fengsler nå.

Når det gjelder nytt fengsel i Agder, er det, som vi skriver i merknadene, noe Kristelig Folkeparti ønsker. I kapasitetsplanen fra 2013 trekkes Agder fram som ett av de stedene hvor det er behov for nytt fengsel. Vi vet at det er skissert en underdekning på ca. 180 plasser i 2022. Litt av hovedpoenget er at om lag 70–75 personer som hører til Agder politidistrikt, til enhver tid soner i Rogaland. Med tanke på best mulig rehabilitering, at soning skjer i nærhet til hjemsted, og å fjerne soningskøen er det viktig med nytt fengsel i Agder.

Når vi nå vet at det kommer en stortingsmelding allerede om få måneder der vi får utredninger og det helhetlige beslutningsgrunnlaget, er det riktig å ta beslutninga da. Det er da vi bør diskutere og vedta hvordan nye fengsler bør bygges.

Kari Henriksen (A) [14:09:01]: Fengsel er symbolet på et samfunns håndtering av hva som er rett, og hva som er galt. Vårt rettsvesen er tuftet på likebehandling, forutsigbarhet og at straffen skal iverksettes så raskt som mulig. Dette skaper trygghet i form av at de som begår noe galt, fjernes fra samfunnet og soner sin straff, slik at de ikke representerer noen fare for den enkelte, samfunnet som helhet, og framfor alt at de ikke representerer noen trussel eller fare for dem som har vært ofre for kriminelle handlinger.

Derfor handler antall fengselsplasser om forutsigbarhet, likebehandling, sikkerhet og trygghet.

Den forrige regjeringa var opptatt av dette. Derfor ligger det en ferdig utarbeidet kapasitetsplan fra kriminal-

omsorgen med klare anbefalinger i justisministerens skuff. Det er handlingsvegring å la den ligge.

Alle som kom til Stortingets høring i saken, var samstemt i to ting:

1. Det er behov for flere fengselsplasser.
2. De bør komme raskt.

Antallet som venter på soning, har gått noe opp og ned de siste tiår. Da den forrige regjeringa overtok makten i 2005, sto anslagsvis 2 500 i kø. Da denne regjeringa overtok, var køen på ca. 1 200.

Den forrige regjeringa tok flere grep, f.eks. elektronisk soning, rusbehandling i fengslene og bedre muligheter for kontakt med pårørende og barn. Vårt forslag om å innføre ungdomsstraffen ble videreført, og det skal justisministeren ha honnør for. Bøtjetjenesten ble imidlertid stoppet. I stedet fikk vi dublering, en ordning Knut Storberget fjernet i 2008. Vår regjering la penger på bordet til nytt fengsel i Halden, som ble åpnet i 2010. Kapasiteten økte totalt med 750 plasser under den forrige regjeringa.

Kvinner betaler kanskje den største prisen. De er få innsatte, i forhold til menn. Undersøkelser viser at de har flere og større utfordringer. Under soningsforhold som ikke er tilpasset kvinner, kan sykdommer og traumer forsterkes når de må sone sammen med menn.

Vi har en utfordring når det gjelder unge som begår kriminelle handlinger. Vår regjering åpnet en ungdomsenhet i Bergen, som jeg nettopp har besøkt. Der jobbes det godt med å snu uønsket atferd og bidra til at det som er godt hos disse ungdommene, får vokse.

Å jobbe i fengsel er krevende. Mange dyktige ansatte i kriminalomsorgen har arbeidsplassen sin der. Jeg har besøkt noen. Arendal fengsel er bygget på midten av 1800-tallet, og etter min mening må det bare være de ansattes brennende engasjement for de innsatte som gjør at de jobber der. Arbeidsforholdene var svært vanskelige. I Kristiansand er det «takfengsel». Det er det også andre steder i landet. Disse må bort.

Vi trenger noen flere plasser til de unge, bedre soningsforhold for kvinner, økt fokus på rehabilitering og mer kunnskap om konsekvensene av dublering. Vi trenger moderne fengsler som gir gode arbeidsforhold for de ansatte. Derfor er Arbeiderpartiet utålmodig. Vi vil ha fortgang i utredning av behovene på Vest- og Østlandet og raskest mulig bygging av nytt fengsel.

Så utfordringene er store. De krever store grep. Vi trenger en justisminister som handler raskt. Antallet soningsplasser må økes. Arbeiderpartiet vil ha fortgang fordi det har med trygghet, forutsigbarhet og likebehandling å gjøre. Da tar vi i bruk de store tiltakene, som bygging av fengsler er.

Vi kan konstatere at justisministeren ikke tar store grep. Justisministeren synes å være en minister for de små ting. Han kan dublere, lage planer og utrede. Til høsten, hvisker posisjonen. I regjeringa er det høstvisa som gjelder. Da kommer det melding til Stortinget – så skal den behandles, høres, og det skal muligens bevilges penger. Tida går. Utryggheten mange ansatte i fengslene, ofrene og de som skal sone, føler på, uforutsigbarheten og sløsing med tid og økonomi for politi, dommere og ansatte i fengslene vil

fortsette så lenge ministeren ikke tar de store grepene i kriminalpolitikken.

Kristelig Folkeparti velger å gå mot et forslag de er for – og som de var for, helt til det ble konkret – av samarbeidstekniske årsaker. Jeg finner det svært beklagelig, for vi er enige om målet. Men Kristelig Folkeparti synger, sammen med posisjonen, høstvisa og setter sin lit til de gulnende bladens tid.

Dette er dagen regjeringa og justisministeren setter gjennomføringskraften for å bedre sikkerheten til folk bak lås og slå. Om nøkkelen er kastet for godt, gjenstår å se. Ønsket og planene om nytt fengsel er til stede, men viljen, eller kanskje evnen – det er det ikke godt å si for utenforstående – strekker ikke til. Det er mye annet som krever pengene – skattekuttene på 4 mrd. kr kunne man f.eks. bygget mange fengselsplasser for.

Jeg tar opp forslagene fra Arbeiderpartiet i innstillinga.

Presidenten: Representanten Kari Henriksen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Anders B. Werp (H) [14:14:33]: Først vil jeg takke saksordføreren for å ha loset saken gjennom på en god måte i komiteen. Jeg vil også takke forslagsstillerne i denne saken for at de på denne måten har reist en viktig debatt i Stortinget, og for at vi får muligheten til å diskutere et viktig samfunnstema. Det å sette soningskøen og soningskapasiteten på dagsordenen er helt nødvendig. Det er gledelig at vi etter regjeringsskiftet har sett en nedgang i soningskøen, etter at vi hadde sett en økning i soningskøen fram til regjeringsskiftet.

Det å begynne diskusjonen nå om de langsiktige tiltakene for at vi skal redusere soningskøen framover, er nødvendig. Vi trenger større soningskapasitet – det tyder debatten i denne saken så langt på at det er bred enighet om i Stortinget – og det gjelder både soningskapasitet for soning etter dom og varetekt. Derfor har Høyre i lang tid ønsket en stortingsmelding som inviterer Stortinget til å få et eierskap til både problembeskrivelsen og til måten å løse utfordringene på og å sette det i sammenheng med en vanskelig prioritering av samfunnets ressurser. Vi må bruke samfunnets ressurser der behovet er størst og effekten er best. Det gjelder i denne saken, som i alle andre saker, når vi forvalter fellesskapets ressurser.

Sammen med Fremskrittspartiet, og med støtte fra Venstre og Kristelig Folkeparti, foreslo vi derfor høsten 2012, i statsbudsjettet for 2013, allerede den gangen, at det ble fremmet en stortingsmelding om det denne saken dreier seg om. Det ble nedstemt av de rød-grønne. Vi foreslo nøyaktig det samme, med den samme støtten, for et år siden. På ny ble vi nedstemt av det rød-grønne flertallet. Daværende justisminister Grete Faremo sa den 10. juni i fjor at det ikke var nødvendig for Stortinget å behandle en helhetlig plan for kapasiteten i kriminalomsorgen, fordi:

«Eventuelle forslag til etablering av nye plasser, med bevilgningsforslag, vil bli lagt fram for Stortinget på ordinær måte. Derfor er det slik at regjeringen ikke legger opp til å framlegge forslaget til kapasitetsplan til behandling i Stortinget.»

Det vil si – med henvisning til foregående taler – at de rød-grønne hadde nøkkelen, men de brukte den ikke. Tiden har gått – dessverre.

Derfor er det med undring vi fra Høyre konstaterer at Arbeiderpartiet med dette forslaget for det første har snudd i saken om en stortingsbehandling av framtidig soningskapasitet. Det er bra. For det andre konstaterer vi at Arbeiderpartiet i rød-grønn posisjon har forsinket Stortingets mulighet til en helhetlig debatt om kapasiteten i kriminalomsorgen ved å motsette seg tidligere forslag. Det er ikke bra. For det tredje konstaterer vi at det fremmes et forslag her i dag som i realiteten er et byggevedtak uten budsjettmessig eller helhetlig forankring. Det er uansvarlig – ikke fordi det gjelder Agder, naturligvis, men fordi det vil være en helt ny arbeidsform at Stortinget vedtar et milliardprosjekt, et prosjekt til kanskje nærmere 2 mrd. kr, uten et helhetlig beslutningsgrunnlag på bordet. Det vil være noe helt nytt.

Høyre ønsker debatten om et nytt fengsel i Agder hjertelig velkommen. Det er bra at regionen så helhjertet støtter opp om et slikt mulig prosjekt. Derfor ser jeg fram til at Stortinget får en stortingsmelding om kapasitetsbehov i kriminalomsorgen. På den måten kan vi diskutere saken ut fra hvordan vi på best mulig måte kan løse et betydelig behov for flere soningsplasser, ut fra hvor behovet er størst. Jeg er sikker på at Agder vil være en viktig del av den debatten framover, for da kan vi også diskutere og debattere dette opp mot helheten andre steder. Det er en helhetlig tilnærming, som gir kriminalomsorgen et godt grunnlag for å løse sitt viktige samfunnsoppdrag.

Ulf Leirstein (FrP) [14:19:32]: La meg aller først, i likhet med foregående taler, få lov til å rose saksordføreren for å ha loset saken gjennom. Det har blitt skrevet gode og fornuftige merknader, som vil ligge til grunn når vi skal diskutere og behandle stortingsmeldingen om fengsler som kommer til høsten. Men det er veldig spesielt å høre Arbeiderpartiets talsperson Kari Henriksen her i dag snakke om at nå er det viktig at regjeringen handler raskt, og at statsråden må vise handlekraft. Det er en kjensgjerning at i åtte år styrte Arbeiderpartiet Justisdepartementet. Hvor mange fengselsplasser vedtok Arbeiderpartiet å bygge på disse åtte årene? – Null. Da er det veldig spesielt at man nå kommer og etterlyser rask handling, og at det skal skje noe.

Men det er flott at det er et enstemmig storting i dag som ønsker fortgang i byggingen av nye fengsler, og det er flott at det nå er et enstemmig storting som ser fram til en egen stortingsmelding om situasjonen og kapasiteten i fengslene. Slik har det ikke vært, for i løpet av disse åtte årene som Arbeiderpartiet styrte, klarte de heller ikke legge fram en plan for Stortinget – de ville ikke, de mente det ikke var en sak for Stortinget; det var noe man selv skulle sysle med i Justisdepartementet. Der satt man og holdt på i åtte år, og det kom ingenting ut av det. Så – etter å ha vært i opposisjon i kort tid, noen måneder – kommer forslagene. Det er kjempebra, men hvor er pengene? Det er nemlig ikke gratis å bygge fengsler. Et nytt fengsel vil koste godt over 1 mrd. kr. Når finanskomiteen i neste uke

legger fram innstillingen i forbindelse med revidert statsbudsjett, er det da slik at Arbeiderpartiet har sørget for inndekning for sitt forslag om nytt fengsel i Agder – vi gleder oss til å se innstillingen fra finanskomiteen – eller er det slik at Arbeiderpartiet har tenkt at de forslagene som de kom med i dette representantforslaget, skal dekkes inn av Arbeiderpartiets alternative statsbudsjett, som de kommer med i høst? Vi gleder oss til se på inndekningen, for hvis det ikke er inndekning for disse forslagene, er dette å kaste blått i øynene på folk i Agder og andre steder i Norge. Da er det rett og slett et spill for galleriet.

Vi skjønner nå at Arbeiderpartiet velger å prioritere et nytt fengsel i Agder foran alt annet. Uten at man får den brede debatten, velger man nå å si at vi skal ha et nytt fengsel i Agder. Betyr det at man nå nedprioriterer nye plasser i resten av landet, at man nedprioriterer bl.a. Oslo og Østlandet, hvor det er størst behov for nye plasser, eller er det slik at Arbeiderpartiet kommer med flere milliarder kroner i påplussing i høst? Vi skal følge spent med.

Representantforslaget fra Arbeiderpartiet adresserer også situasjonen for kvinnelige innsatte. Det måtte altså åtte år i regjeringskontorene til for å innse at noe må gjøres. Det er prisverdig at man endelig er kommet til den erkjennelsen, dog er det rart at man ikke gjorde noe da man hadde makt og mulighet og satt i regjeringskontorene.

Situasjonen for kriminalomsorgen er alvorlig. Det er alvorlig at vi har over tusen personer som venter på soning, og at kriminelle som skulle sittet i varetekt, slippes fri. Men den situasjonen har ikke oppstått over natten. Det har vært slik i årevis mens Arbeiderpartiet styrte Justisdepartementet.

Nå har vi fått en regjering som tar grep. Til høsten kommer stortingsmeldingen. Det er inngått avtaler om soning for utenlandske fanger med flere land i Europa. Det ble opprettet dialog med Sverige for å se på muligheten for å leie fengselsplasser. Det ble foretatt dublering av celler, og i inneværende statsbudsjett ble det opprettet 88 nye fengselsplasser. Og det skal bygges flere fengselsplasser. Men for første gang i historien skal Stortinget få mulighet til den helhetlige debatten om fengsler og framdrift, og det er noe jeg og Fremskrittspartiet virkelig ser fram til.

La meg gi ros til Kristelig Folkeparti, som har gitt sin støtte til regjeringens tanker om framdrift i denne saken. Vi ser alle behovet for å gjøre noe – også i Agder – med fengsler fra midten av 1800-tallet og for få plasser. Selv skal jeg en tur til Vest-Agder og Aust-Agder i august for å se på situasjonen der, og selvfølgelig må situasjonen for Agder og Sørlandet adresseres i stortingsmeldingen.

Det vedtaket Arbeiderpartiet prøver seg på i dag, er dessverre et spill for galleriet, men jeg synes det er bra at de etter åtte år i regjeringskontorene har kommet til den erkjennelsen at det er på tide med flere fengselsplasser i Norge.

Jenny Klinge (Sp) [14:24:32]: I alle dei åra eg har vore på Stortinget, har fengselskapasiteten vore eit tilbakevendande tema. Først var det i positiv retning ved at den raudgrøne regjeringa og tidlegare justisminister Knut Storberget gjorde ein formidabel innsats for å få ned soningskø-

ane. Dessverre var det heller ikkje for vår regjering mogleg å halde tala nede på det sær s låge nivået som vi faktisk oppnådde i ein god periode.

Problemet har fleire sider. Mange stader treng ein utbetringar og utvidingar, og andre stader treng ein heilt nye fengsel. Det er også eit viktig moment at underkapasiteten har vakse på grunn av eit aukande tal utanlandske kriminelle i norske fengsel. Dette er igjen mykje knytt til manglande grensekontroll etter at vi gjekk inn i Schengensamarbeidet for nokre år sidan. Det å få gjenoppretta ein betre grensekontroll er nok med dagens stortingsfleirtal vanskelegare å få gjort noko med enn å få bygd nye fengsel – og nye fengsel treng ein verkeleg.

Agder vart klart peikt ut som eitt av dei områda med aller størst behov, og Senterpartiet støttar klart at jobben med å planleggje og byggje eit nytt fengsel der blir starta snarast. Eg har sjølv besøkt fengselet i Arendal, og det er i alle fall ingen tvil i meg om at noko må skje.

Vi ønskjer at konkrete tiltak for å byggje fengselsplassar skal kome i gang raskt, og at dette må ta utgangspunkt i faglege vurderingar gitt i kapasitetsplanen for kriminalomsorga, som vart lagd fram av den førre regjeringa i 2013.

Eg håpar den varsla stortingsmeldinga blir eit godt verktøy for fengselspolitikken vår framover, men vil samtidig også understreke at dette pågåande meldingsarbeidet ikkje skal hindre at nødvendige grep blir tekne raskt frå no av. Ting tek tid, og vi må ikkje la det gå unødvendig lang tid.

Representanten Kari Henriksen viste til gode tiltak vi gjorde for å auke fengselskapasiteten, m.a. elektronisk soning – og da refererer eg til den tidlegare regjeringa. Denne ordninga må vi få endå meir av. Eg vil peike på at behovet er svært stort også i andre delar av landet enn i Agder. Mosjøen og Ålesund er to talande eksempel på dette.

Førre innlegg, av representanten Leirstein, var eit flammande innlegg, og eg har alltid sans for politikarar med fult i. Eg har likevel lyst til å peike på at sjølv om temperaturen i denne salen delvis er høg i debatten i dag knytt til kven som har gjort kva, og likeeins til kven som ikkje har gjort noko – det siste er for så vidt heilt irrelevant når det gjeld vår regjering, for vi gjorde mykje – er kapasitetsplanen som kom i fjor, eit sær godt verktøy for kva vi skal gjere framover. Planen kom i fjor, og no er det opp til oss i Stortinget å danne fleirtal for i budsjett å få følgt opp den planen. Det skal vi gjere raskast råd – det er mi klare oppmoding.

Ola Elvestuen (V) [14:28:01]: Forslagsstillerne fokuserer gjennom dette forslaget på et veldig viktig område innenfor justispolitikken, nemlig tilstrekkelig fengselskapasitet. Det har lenge vært et problem at vi har for liten fengselskapasitet, og det gir seg mange negative utslag – bl.a. fører det til lange soningskøer, hvilket er negativt både for samfunnet og for den enkelte, som må vente lenge før en idømt straff kan sones og man kan fortsette med hverdagslivet. Det fører også til at mange blir sittende i politiarresten altfor lenge. Gjentatte ganger har norske myndigheter fått kritikk for at vi har altfor mange over-

sittere. Nå har vi også fått en dom mot oss på grunn av dette.

Det er allerede gjennomført noen tiltak som tar sikte på å redusere soningskøen, men det er ikke til å komme unna at det er behov for å bygge nye fengselsplasser for å få dekket det framtidige behovet. Jeg er derfor glad for at det til høsten kommer en stortingsmelding om bl.a. kapasiteten i kriminalomsorgen.

For oss er det viktig at vi ikke bare snakker om dublering og fengselsplasser i utlandet som tiltak for å få ned soningskøene; vi må også sette i gang arbeidet med å bygge ett fengsel eller flere nye.

Jeg har stor forståelse for at Sørlandet har en forventning om å få et nytt fengsel i landsdelen, både fordi behovet for et nytt fengsel på Sørlandet er stort, og fordi den rød-grønne regjeringen gikk langt i å love at det neste fengselet skulle komme i et av Agder-fylkene. Også Venstre har mange engasjerte folk i Agder som kjemper for å få på plass et fengsel, og Sørlandets behov må vi ta med oss inn i behandlingen av stortingsmeldingen til høsten.

Men det er også andre landsdeler og regioner som har behov for både oppgradering av eksisterende fengsler og utvidelse av antallet fengselsplasser. Dette gjelder eksempelvis Haugalandet, som også har jobbet en stund for å få modernisert fengselet for å få større fengselskapasitet.

Bygging av fengsel er en stor investering og fordrer derfor enighet mellom budsjettpartiene. Vi kommer derfor ikke til å stemme for Arbeiderpartiets forslag i dag, men vi ser fram til høstens stortingsmelding, hvor vi vil få en helhetlig plan over hvordan fengselskapasiteten kan økes. Da tar vi med oss Sørlandets behov inn i denne behandlingen.

M a r i t N y b a c k hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Anders Anundsen [14:30:36]: Jeg er sterk tilhenger av at en i politikken skal enes om fakta, for da å diskutere hvilke politiske løsninger som er de mest optimale. Derfor har jeg lyst til å bidra litt, for etter påstanden fra Arbeiderpartiet om at de opprettet 750 plasser, har jeg bedt departementet gå gjennom og se hva som faktisk skjedde i de åtte årene. Fakta er at det ble opprettet 896 plasser under den rød-grønne regjeringen i løpet av åtte år, samtidig som det ble nedlagt ca. 400 plasser, altså en netto vekst på antall plasser på ca. 500, hvorav 250 var åpningen av Halden fengsel, besluttet av regjeringen Bondevik II. De 250 andre plassene var EK-plasser, altså elektronisk kontroll. Det betyr at når representanten Leirstein sier at det ikke ble bygd en eneste lukket fengselsplass under den rød-grønne regjeringens åtte års maktperiode, så er det riktig. Så er jeg veldig glad for at Arbeiderpartiet nå er veldig opptatt av å bedre innsatsen og bygge flere lukkede fengsler og fengselsplasser, og det skal vi bidra til. Jeg har også lyst til i innledningen å takke saksordføreren for en grundig og god jobb og et godt og oversiktlig innlegg her.

Jeg er veldig opptatt av at vi skal bygge fengselsplasser der det er behov for det. Alle representantene som har vært oppe på talerstolen, har sagt at det er behov for å bygge flere fengselsplasser. Hovedutfordringen er at det er ikke

bare behov i Agder. Det er behov i Oslo, i østlandsområdet, på Vestlandet, i Nord-Norge, i Midt-Norge og i de sørligste delene av Norge – hele landet trenger faktisk økt kapasitet. Da tror jeg at det er en idé å vurdere dette i en helhetlig sammenheng. At Stortinget nå for første gang til høsten skal få anledning til å diskutere hvordan vi skal se på fengselsutbygging og kapasitetsvekst i kriminalomsorgen i et langsiktig perspektiv, er et utrolig godt bidrag til det.

Det er riktig at det foreligger en kapasitetsplan med bakgrunnstall fra 2012. Utfordringen med den kapasitetsplanen er at den er kortsiktig. Jeg mener det er viktig at stortingsmeldingen også skal adressere den langsiktige utfordringen med hensyn til hvordan kriminalitetsutviklingen og befolkningsveksten blir de ulike stedene. Da må vi kanskje tenke 20, 30 og 40 år frem i tid for å få en skikkelig og grundig gjennomgang av langsiktigheten i fremtidig kriminalomsorgskapasitet. Jeg synes derfor det er godt at vi skal komme tilbake til det senere i høst.

Representanten Klinge fortalte for øvrig at hun hadde vært og besøkt Arendal fengsel og ble overbevist om at noe måtte gjøres. Ja, du kan besøke mange fengsler rundt omkring og veldig raskt bli overbevist om at det er ganske mye som må gjøres. I 2013 ble det gjennomført en analyse som viser at vedlikeholdsetterslepet i norske fengsler er på mellom 3,3 og 4,4 mrd. kr. Det er et enormt vedlikeholdsetterslep, som øker risikoen i kriminalomsorgen dramatisk.

Det er altså i tillegg til å bygge ny kapasitet et akutt behov for å sikre at vi ikke mister den gamle. Vi må også vedlikeholde de gamle fengslene. Tilstanden ved f.eks. to av anstaltene i Oslo-området, Ullersmo fengsel og Oslo fengsel, er svært dårlig, med store vedlikeholdsetterslep, og de to fengslene utgjør alene om lag 25 pst. av den samlede kapasiteten for fengselsplasser med høyt sikkerhetsnivå. De utgjør på mange måter en slags ryggrad i fengsels- og varetektkapasiteten i østlandsområdet.

Et slikt vedlikeholdsetterslep som disse fengslene opplever, er en stor risikofaktor for hele kriminalomsorgen. Derfor er det viktig å sørge for at vi bruker tiden effektivt, og at vi sikrer utbygging der det er mest behov for utbygging. Vi har allerede satt i gang en KVVU for østlandsområdet, og sammen med den forrige konseptvalgutredningen for Buskerud, Telemark og Agder-fylkene vil det gi et ganske godt bilde av situasjonen. Videre arbeid med etablering av nye fengsler bør ses i lys av det. Planen er at denne utredningen skal ferdigstilles første halvår 2015. Så må vi ha flere konseptvalgutredninger i kjølvannet av fremleggelsen og oppfølgingen i Stortinget av den varslede kriminalomsorgsmeldingen. Så når representanten Henriksen sier at vi trenger en justisminister som handler raskt, kan jeg love at jeg skal handle raskere enn det den rød-grønne regjeringen klarte å levere på åtte år.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kari Henriksen (A) [14:35:50]: Det er godt å konstatere at ministeren vil handle raskt, selv om han nå har utsatt det første raske tiltaket han kunne gjøre. Så får vi se hvordan det går videre.

I sitt svarbrev til komiteen viser justisministeren til at han vil ha et perspektiv på 20–30 år. Det var også de signalene han ga nå i forbindelse med kapasitetsplanen, da han viste til den. Mitt spørsmål er: Hvilken forkludring eller forstyrrelse kan det å starte byggingen av et nytt fengsel nå, skape med hensyn til en langsiktig plan?

Statsråd Anders Anundsen [14:36:32]: Jeg har altså ikke utsatt de første raske tiltakene, jeg har allerede gjennomført tiltak som har sikret oss at vi i 2014 får 88 flere fengselsplasser tilgjengelig. Det synes jeg er en ganske brukbar start. I tillegg jobber vi på mellomlang sikt med bygging innenfor eksisterende murer, og vi jobber på lang sikt med den stortingsmeldingen som nå kommer.

Forkludringen er at hvis man i dag vedtar i Stortinget at Agder fengsel skal prioriteres foran alle andre kapasitetsutvidelser på dette området, vil det binde opp de budsjettmidlene og styre starten og hvor den skal komme. Jeg synes det er uklokt. Jeg har vanskelig for å forstå at Arbeiderpartiet, som har hatt åtte år i Justis- og beredskapsdepartementet, og som selv ikke har klart å bygge en eneste lukket fengselsplass, i dag sier at det er akkurat Agder som er det viktigste, når vi vet at f.eks. kapasitetsutfordringene i det området vi befinner oss i nå, er minst like store, faktisk landets største. Derfor er det viktig å se i denne planen hvor vi skal starte, for det handler også om prioritering av ressurser.

Kari Henriksen (A) [14:37:34]: Det jeg forstår, er at justisministeren er bekymret for investeringene til fengsel, men 4 mrd. kr til skattelette har man råd til, og det er jo en prioritering. Kan vi regne med at ministeren sørger for at det kommer på bordet en finansiering av planlegging og bygging av nytt fengsel i denne fireårsperioden? Ministeren sier at de vil bygge, de sier at de vil gjøre ting raskt, men det eneste vi hører, er bekymring om pengebeløp og hvor stort det er, og nå sier også ministeren at det kan være at behovene andre steder er større. Mener han at den planen som foreligger og de utredningene som er gjort av faglige instanser, er gale? Og hva er galt? Politi-Norge i Agder-regionen har sendt brev til ministeren og sier at det ikke er behov for flere planer. Punkt 2: Vil han sørge for at det blir finansiering i løpet av fireårsperioden?

Statsråd Anders Anundsen [14:38:32]: Jeg kan da først konstatere at denne regjeringen har foreslått for Stortinget både skatteletter og store investeringer. Den forrige regjeringen klarte altså ikke med det skattenivået vi har, å prioritere byggingen av en eneste lukket fengselsplass. Det er det som gjør meg litt frustrert over akkurat den veldig skarpe tilnærmingen som Arbeiderpartiet har i denne saken, hvor det nå åpenbart bare er å sette skuffa i jorda i Agder og begynne å bygge. Hvis det hadde vært sånn, kunne man kanskje ha tenkt på å gjøre det for fem–seks år siden, så ville kanskje fengslet nesten vært ferdig. Jeg vet at et samlet justisvesen i Agder er opptatt av å bygge fengsel i Agder. Man er også opptatt av å bygge fengsel på Vestlandet, det er man også på Østlandet, det er man i Midt-Norge, og det er man i Nord-Norge. Det er kapasitetsut-

fordringer over hele linjen. Det er en kapasitetsutfordring som har bygd seg opp over tid, og siden den forrige regjeringen ikke tok det problemet på alvor, kommer denne regjeringen til å gjøre det, og utfordringene vi må løse, er nå mye større enn om den forrige regjeringen hadde prioritert på samme måte som representanten Henriksen nå sier man vil gjøre i fremtiden.

Kari Henriksen (A) [14:39:43]: Jeg ser at historiefortellinga kan være litt forskjellig når en sitter i posisjon og i opposisjon. Det er jo litt fornøydig å se at Fremskrittspartiets representanter på Sørlandet var de som faktisk viste hvor dette fengslet skulle stå, og da regnet jeg med at de hadde forsikringer oppover i sitt eget parti om at det ville komme bevilgninger, men det hadde de altså ikke.

Mitt spørsmål går på – igjen: Her sier justisministeren hele tida at vi ikke har gjort noe som helst. Men når det gjelder finansiering – og det er det vi snakker om – la faktisk vår regjering penger på bordet til et nytt fengsel. Vi har hørt i innlegget fra justisministeren her at han er bekymret over størrelsen på investeringene. Da Bondevik-regjeringa planla nytt fengsel i Halden og det ble utsatt, var det nettopp med bakgrunn i forslag fra Fremskrittspartiet om å komme med nye planer for å utrede andre måter å bygge på. Dermed fikk ikke Bondevik-regjeringa bevilget penger, men det gjorde altså vi. Kan vi få en garanti fra justisministeren om at det blir bevilget penger til dette?

Statsråd Anders Anundsen [14:40:47]: Det blir for fristende: Det er altså ikke regjeringen som bevilger penger. Det er Stortinget som bevilger penger til ulike prosjekter.

Jeg må ha vært veldig uklar i mine uttalelser hvis jeg har gitt uttrykk for at jeg er bekymret for investeringene. Jeg er bekymret for de manglende investeringene over tid i kriminalomsorgen, hvilket gjør at vi nå må gjøre et mye større løft. Når du har et vedlikeholdsetterslep i fengselsvesenet på 3,3–4,4 mrd. kr for å opprettholde dagens kapasitet, skaper det utfordringer også når man skal bygge nye.

Det er helt åpenbart at vi i den sittende regjering ser sammenhengen i straffesakskjeden. Det har ikke den foregående regjeringen gjort. Jeg sier ikke at det ikke er gjort noe, for det er gjort noe, bl.a. 250 plasser som elektronisk kontroll, men det bidrar ikke til å løse de store utfordringene innenfor den lukkede fengselskapasiteten. Det at jeg sier vi skal prioritere det, betyr selvfølgelig også at vi vil legge opp til at det skal investeres på lang sikt i nye fengsler i Norge.

Jenny Klinge (Sp) [14:41:55]: Det er alltid artig å høyre at tidlegare opposisjonsparti jekkar seg ned når dei kjem i regjering. Det gjeld sjølv sagt også Senterpartiet, så eg skal ikkje vere skadefro. Men artig er det likevel!

Framstegspartiet skal vere justispartiet over alle og har ei noko større fallhøgde enn andre i så måte. Når behovet er så stort, må ein etter mi meining byggje fengselsplassar fleire stader parallelt. Er statsråden så lite ambisiøs at han trur at det å begynne i Agder fører til at det blir starta opp få eller ingen andre prosjekt parallelt? For å stille spørsmå-

let noko klarare: Meiner han at ein oppstart i Agder er ein trussel mot andre prosjekt?

Statsråd Anders Anundsen [14:42:37]: La meg først få si at jeg setter pris på at representanten Klinge mener at jeg har jekket meg litt ned. Jeg har fått anklager om det motsatte fra denne talerstolen tidligere.

Jeg mener at et vedtak i dag om å bygge fengsel i Agder vil være en trussel for andre fengsler, fordi vi har en begrenset investeringskapasitet, og vi er nødt til å se på dette helhetlig. Så sier ikke jeg at vi bare skal bygge ett og ett fengsel, men det må Stortinget se nærmere på når de får presentert helheten i dette bildet. Jeg er glad for at Senterpartiet f.eks. i denne innstillingen har vist til at det er kapasitetsutfordringer også i Møre. Det er situasjonen i nesten alle geografiske områder i dette landet – det er for lav kapasitet. Derfor bør vi se på dette på lang sikt og se hvor investeringene må komme først. Nå har vi satt i gang KVVU for østlandsområdet, nettopp fordi dette er ett av områdene med det aller største etterslepet. Så må vi, basert på den meldingen som vi legger frem, se hvor det er man da skal gå videre, istedenfor å gå rundt, som den forrige regjeringen gjorde, og late som om det skulle bygges fengselsplasser over alt, mens de ikke leverte en eneste en.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Odd Omland (A) [14:44:11]: En er enige om at tilstrekkelig fengselskapasitet er viktig for rettssikkerheten, og behovet for økt fengselskapasitet er dokumentert gjennom Kriminalomsorgens kapasitetsplan framlagt i 2013. Kriminalomsorgens kapasitetsplan gir et faglig godt bilde av behovet for nye fengselsplasser i Norge, og er etter mitt skjønn et tilstrekkelig grunnlag for å gå videre med planlegging og utbygging av nye fengselsplasser.

Videre er det utført en KS1-rapport om fengselskapasitet i Agder, Buskerud, Telemark og Vestfold, som konkluderer med at det bør bygges 300 nye fengselsplasser på Agder. Med dette som bakgrunn besluttet Stoltenberg II-regjeringen å gå videre med prosessen med å bygge ett eller to nye fengsler med totalt 300 plasser på Agder.

Jeg må i dag si at jeg er skuffet over at den nye regjeringen nå har stoppet disse planene. Den kritiske situasjonen for å få på plass et nytt fengsel på Agder understrekes tydelig og kraftig i brev sendt justisministeren 27. mai fra faginstansene, underskrevet politimester, førstestatsadvokat, sorenskriver og advokatforeningen på Agder. Her slås det klart og tydelig fast at det nå ikke trengs flere utredninger, nå gjelder det å sette handling bak utredningene.

Det samme synspunktet om den prekære situasjonen ser vi også i møte med tillitsvalgte innen kriminalomsorgen. Blant annet framkommer det at varetektsfanger stadig må løslates for å gi plass til nye pågrepne, i tillegg til at soningsforholdene og oppfølging er uverdige.

En hel region, med 30 ordførere og de to fylkesordførerne fra Høyre, krever nå handling for et nytt fengsel i Agder.

Det som skuffer meg, er at gjennom år har Arbeiderpartiet lokalt blitt kritisert av representanter fra nåværende regjeringspartier for ikke å kunne få på plass en beslutning om bygging av nytt fengsel på Agder. Og så når regjeringen vår besluttet dette i 2013, kommer de samme lokale representanter for nåværende regjeringspartier og samarbeidspartier og signaliserer at de vil stemme imot forslaget og ønsker nye utredninger, som igjen skaper usikkerhet ved de beslutningene som allerede er tatt, og dette også i en periode da byggemarkedet lokalt skriker etter oppdrag.

Nå bør regjeringen vise sin gjennomføringskraft og ikke en utredningskraft, som vi stadig er vitne til. La oss komme i gang med prosessen med bygging av nytt fengsel på Agder nå, et fengsel som vil komme hele landet til gode.

Margunn Ebbesen (H) [14:47:35]: Jeg har forståelse for engasjementet for å få bygd et nytt fengsel i Agder, men jeg har ikke forståelse for at en skal prøve å få et vedtak om bygging av nytt fengsel på denne måten.

Det er flere steder i landet hvor behovet for fengselsplasser er stort. Dette beskrives gjennom media som at varetektsfanger blir sittende langt utover fastsatt tid på glattcelle, eller det er beskrivelser om fangetransporter over 100 mil for å finne en ledig fengselsplass.

Det er også flere steder i landet enn Agder hvor kvaliteten og forholdene i fengslene er meget dårlig, både for de innsatte og for de ansatte, og kapasiteten er altfor lav. Jeg har selv besøkt fengslet i Mosjøen, og bare det besøket viser meg at vi har store behov her i landet.

Derfor er det behov for en grundig gjennomgang av straffegjennomføringskapasiteten i kriminalomsorgen, både for å få oversikt over dagens tilstand og for å kunne vurdere behovene for framtidig kapasitet og enhetsstruktur i kriminalomsorgen. Tilstrekkelig soningskapasitet er helt avgjørende for god straffegjennomføring.

At det er mangel på fengselsplasser i Norge, har vi fått flere meldinger om gjennom årene som har gått med rød-grønt styre også. At de ikke prioriterte bygging under sin regjeringstid, får de selv svare for, men nå å prøve seg på en snarvei og gå utenom kapasitetsplanen som skal behandles av Stortinget i forbindelse med stortingsmeldingen til høsten, er å hoppe bukk over en viktig kunnskapsinnhenting. Hvorfor stemte de rød-grønne ned forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet i fjor om at kapasitetsplanen som ble utarbeidet av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, skulle behandles?

Nå vil regjeringen sørge for at det kommer en stortingsmelding til høsten, nettopp for at Stortinget skal få muligheten til å gjøre de nødvendige prioriteringene, slik at en kommer i gang med bygging av mer fengselskapasitet i landet vårt.

Helge Thorheim (FrP) [14:49:55]: Det synes å være en bred forståelse hos alle partier i Stortinget at fengselskapasiteten i vårt land må økes for å tilfredsstille det behovet som eksisterer i dag og de prognosene en ser fremover. Det synes også å være en bred oppfatning at mange av våre fengsler er meget gamle og utdaterte med hensyn til tidsmessig og bygningsmessig standard, og at de derfor bør

bygges om eller erstattes med nybygg. Det foreliggende representantforslaget bekrefter dette.

Forslaget i seg selv er positivt, idet det setter fokus på en svært viktig problemstilling. Forslagsstillerne bak representantforslaget har foreslått vedtak i tre punkter, der en i punkt 1 ber regjeringen iverksette konseptvalgutredningene for Østlandet og Vestlandet, og i punkt 2 ber regjeringen om snarest mulig å legge fram for Stortinget en helhetlig plan for hvordan fengselskapasiteten skal økes for å imøtekomme behovene for tilstrekkelig kapasitet, nødvendig rehabilitering under soning og ivaretagelse av kvinnelige ansatte.

I brev fra justisministeren til justiskomiteen av 1. april i år fremgår det at han tar sikte på å legge frem en stortingsmelding om utviklingsplan for bl.a. kapasiteten i kriminalomsorgen. Justisministeren peker på at det er behov for fengsler flere steder i landet, og at det derfor må settes inn ressurser til tiltak som gir flest mulig fengselsplasser raskest mulig. Statsråden melder at han vil adressere dette grundig i nevnte stortingsmelding til høsten.

Det foreliggende representantforslaget inneholder et punkt nr. 3, om snarest mulig å sette i verk arbeidet med å bygge nytt fengsel på Agder. Jeg finner det nokså uryddig av forslagsstillerne å trekke ut ett spesielt fengsel på nåværende tidspunkt og be om oppstart av bygging av dette. Jeg vil vise til at et av komitemedlemmene også har pekt på behov for bygging av nytt fengsel i Ålesund. Selv kan jeg likeledes snakke varmt og lenge for bygging av nytt fengsel i Haugesund, der fengselet i år runder 100 år samt er meget utilfredsstillende med hensyn til både bygningsmessig standard og kapasitet, hvilket også er stadfestet av kriminalomsorgen.

Jeg synes komiteen har lagt frem en klok tilråding, og med denne tilrådingen regner jeg med at vi vil få en god og grundig behandling av hvordan vi på en best mulig måte bruker ressursene på tiltak som gir flest mulig fengselsplasser når justisministerens stortingsmelding foreligger til høsten. Jeg vil derfor stemme for komiteens tilråding i saken.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [14:52:48]: Jeg tar ordet etter Arbeiderpartiets angrep på undertegnede og på Kristelig Folkeparti, for jeg synes det er litt spesielt. Det trenger ikke å være noen tvil om hva Kristelig Folkeparti mener i saken, det både sa jeg og det står i innstillinga. Samtidig kunne angrepet like mye vært rettet mot Senterpartiet, Venstre eller SV, for Arbeiderpartiet står alene om forslaget. Sånn jeg ser det, framstår forslaget vel så mye som et protestforslag, for vi vet at det kommer en stortingsmelding om få måneder. Derfor, når vi vet at det vil komme helhetlig kunnskap om landets behov og bedre beslutningsgrunnlag, og når vi vet at det ikke akkurat har vært tradisjon at Stortinget har fattet store investeringsbeslutninger i forbindelse med Dokument 8-forslag, mener jeg at en heller burde kunne vente de få månedene, selv om jeg deler den samme utålmodigheten. Og når en da hører justisministeren referere til statistikken over antall vedtatte lukkede fengselsplasser fra den rød-grønne regjeringa, at det er null, synes også jeg, i likhet med resten her, at det

setter saken i et litt pussig lys – at en da fremmer et Dokument 8-forslag og er så høye og mørke mot resten, som ønsker å se det i en helhet, som vi endelig for første gang får gjøre gjennom stortingsmeldingen som er varslet.

Og så er det ikke snakk om flere utredninger. Det er snakk om å se en helhet. For det har jo, som flere har vært inne på, vært en KS1-rapport også, og det ble pekt på et konseptvalg på ett eller to fengsler, så det er ikke nødvendigvis den utredningen som trengs, men det å se det i en helhet, og det er det vi også skal få gjort til høsten. Jeg har så stor tro på argumentene, i alle fall dem jeg framhever – det er jo derfor jeg gjør det – at det også vil måles opp mot det som vi er nødt til å se på, nemlig: Hvor bygges det fengsler for å redusere soningskøen? – som jo er det viktigste, tross alt.

Så vil jeg bare si at når vi da skal ta en slik debatt, er det, som vi har hørt, mange andre steder der det er et ønske om og et behov for å bygge fengsler. Derfor har det vært viktig for meg at vi også ser på måten det bygges på – et punkt som vel Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti står sammen om i merknadene. For den tiårige prosessen, eller hva det var, rundt Halden fengsel ønsker vi ikke en kopi av. Vi ønsker raskere og bedre bygging av fengselet. Det å se på OPS vil også gjøre det mulig å kunne ta flere beslutninger og gjennomføre det raskere.

Hadia Tajik (A) [14:55:35]: Denne debatten trur eg me kan oppsummera i ei slags gåte, og gåta er omtrent som følger: Korleis kan ein forseinka bygging av fengsel ved å føreslå bygging av fengsel? Svaret på den gåta er at det faktisk ikkje er mogleg. Men i Anundsens, Werps og Leirsteins alternative univers er ikkje ei handling ei handling, det er eit planverk som er ei handling. Justisministeren viser på den måten at han har god gjennomgangskraft, men ikkje så god gjennomføringskraft.

Anundsen og Leirstein spør òg: Kvar er pengane til Agder fengsel? Igjen må dei opphalda seg i eit alternativt univers, for det er no eingong slik at når ein skal byggja eit fengsel, må ein fyrst vedta at ein vil byggja fengselet, så må ein vedta konseptet for fengselet, så må ein kvalitetssikra konseptet, og så kan ein setja av pengane. Dit har me ikkje kome enno, og takka vera Høgre og Framstegspartiet kjem me heller ikkje til å koma dit på ei stund. Og då vert det med respekt å melda liksomansvarleg å seia at ein på den eine sida vil ha ein heilskapleg plan, ein vil ha ei stortingsmelding, men ein respekterer ikkje at ein treng ei kvalitetssikring og ein kvalitetssikra framgangsmåte når ein skal setja i verk bygging.

I løpet av debatten har det vorte vist til soningsoverføringavtaler med andre land, og at dette er viktig for soningskapasiteten i Noreg. Det er eg heilt einig i. Eg er glad for at denne regjeringa har hatt nytte av den førre regjeringa sitt arbeid på dette feltet. Kontakten med Sverige og fengselsplassar der har òg vorte lyfta fram. Fram til no har det vist seg å vera eit slag i lufta, men eg er veldig nysgjerrig på og interessert i kva resultat det eventuelt måtte gje på sikt.

Eg er òg overraska, men synest at det er interessant at Anundsen trekkjer integriteten til sitt eige departement i

tvil ved å seia at dei tidlegare ikkje har operert med korrekte tal eller at tala har vore sterkt misvisande. Det er ein kuriositet av eit slag som eg nok ikkje har opplevd tidlegare.

Så har eg forstått at Høgre og Framstegspartiet er stolte av sine 88 plassar i 2014, og det må jo vera heilt greitt. Men viss ein tek 750 soningsplassar i løpet av åtte år og delar det på dei åtte åra, ser ein òg at det vert fleire plassar i året enn 88.

Avslutningsvis har eg ei gåte til: Korleis kan ein løyva pengar til lukka fengselsplassar og likevel ikkje byggja ein einaste lukka fengselsplass – for det er jo ein påstand som her har vorte reist. Svaret på den gåta er at det faktisk ikkje er mogleg. Den førre regjeringa løyvde pengar til lukka fengselsplassar. Det var Bondevik-regjeringa som vedtok bygging av Halden fengsel, men det var den førre regjeringa som sørge for bygginga av det. Òg i den samanhengen var det nettopp Framstegspartiet som trenerte det, utsette det og fekk bygginga av det fengselet til å ta unødvendig lang tid.

Hårek Elvenes (H) [14:58:50]: Vi er alle valgt fra et fylke, og vi er alle valgt for å ivareta noen fylkesvise interesser. Men i visse saker er de nasjonale hensynene så viktige at de ikke bør trumfes av lokale interesser og lokale hensyn.

Situasjonen i norske fengsler i dag er at svært mange av dem er bygd på 1860-tallet. De har begrensede utvidelsesmuligheter, og de har et veldig stort vedlikeholdsetterlep. Soningskøen er lang – for lang. Når soningskøen blir lang, svekker det straffens allmennpreventive virkning, og det øker faren for gjengangerkriminalitet, og etter alle solemerker vil fengsel fortsatt være den mest brukte straffe-reaksjonen i årene som måtte komme.

Det er jo en gåte, for å bruke forrige representants begrep, at man nå skal bygge et fengsel i et område av landet der kun 12 pst. av soningskøen er. 88 pst. av den øvrige soningskøen ligger i andre deler av landet. Det er et stort udekt behov for fengselsplasser på Østlandet, i Nord-Norge og på Vestlandet. Det er ikke dermed sagt at et fengsel i Agder ikke er på sin plass, men det er altfor tidlig på dette tidspunktet å hoppe på en slik løsning. Derfor er det så overraskende og overfladisk fra Arbeiderpartiet, som alltid har forsvært at landet skal bygges på robuste planer i bunnen, kan gjøre noe så impulsivt som å gå inn for dette forslaget, uten å vurdere i en større sammenheng hva som gagnar nasjonen totalt sett innenfor fengselskapasitet.

Statsråd Anders Anundsen [15:00:45]: Innlegget fra komitéleder Tajik fant jeg veldig krevende. Det blir krevende når man hevder at meningsmotstandere er så langt på jorden at man befinner seg i et «alternativt univers». Utfordringen med sånne typer betegnelser er jo at det er ikke bestandig like sikkert hvem av oss som befinner seg i det riktige eller gale universet. Etter det innlegget satt jeg litt igjen med inntrykk av at vi i hvert fall er enige om at vi befinner oss i ulike univers. Men hvem som befinner seg i det rette universet, tror jeg ikke vi blir enige om.

Det er viktig for denne regjeringen å bygge fengsler på

en mest mulig effektiv måte, og det er viktig at vi får flest mulige fengselsplasser per krone. Da å lage det til en gåte er i overkant for mitt vedkommende. Jeg er mer opptatt av at vi faktisk skal gjøre en skikkelig jobb. Jeg synes det er spesielt at man etter åtte måneder i opposisjon er så fremoverlent og aggressiv på det man kaller gjennomføring, etter åtte år i så tilbakelemt posisjon.

Det som fikk meg til å ta ordet, var at jeg tror at representanten Tajik har misforstått meg ganske dramatisk når hun sier at jeg har hevdet at departementet har brukt feil tall før. Det var overhodet ikke det jeg sa. Jeg sa at jeg hadde bedt departementet gjøre en gjennomgang av hva som er gjort i de åtte årene. Da er tallet ikke 750, men 896. Det er lagt ned 400 plasser, en nettovest på 500. Det er 250 som ble vedtatt av Bondevik-regjeringen, som er Halden fengsel, og det er 250 elektronisk kontroll-plasser. Det er i hvert fall det jeg har fått opplyst i dette universet.

Kari Henriksen (A) [15:02:45]: Ja, da kan jeg jo bare prøve å samle den siste universtråden. Det må da være riktig at vår regjering bevilget penger til de 250 plassene som var lukkede fengselsplasser i den perioden.

Først vil jeg takke saksordføreren for det arbeidet han har gjort for å legge fram denne saken. Selv om vi kan diskutere ganske kraftig her, har det vært en god prosess i komiteen også.

Men det som jeg konstaterer etter denne debatten, er at jeg ikke har hørt ett ord fra posisjonspartiene om konkret handling. Jeg har hørt mange ord om planer, jeg har hørt veldig mange bekymringer om økonomi – veldig mange bekymringer om økonomi. Jeg forsto Werp dit hen at det muligens ikke var riktig å bruke så mye penger på å bygge nytt fengsel som det faktisk koster. Det er det inntrykket jeg sitter igjen med i debatten.

Det er skapt et inntrykk av at det er en motsetning mellom det å være for plan og det å være mot fengsel. Og når vi er for fengsel, kan vi ikke være for plan. Det blir jo helt meningsløst. Vi er for en plan. Vi har det til og med i vårt forslag 2. Hvis dere har lest det, står det der: Vi vil ha «en helhetlig plan». Vi ser at det er store behov for fengselsplasser rundt omkring i hele Norge. Derfor vil vi komme i gang fort. Fengselsplasser er faktisk ikke lokale; fengselsplasser er nasjonale. Så uansett hvor man bygger de fengselsplassene, vil det gi ringvirkninger rundt omkring i Norge som vil forbedre forholdene for både de ansatte, de innsatte og – ikke minst – ofrene, som, når det ikke er plass i disse fengslene til dem som egentlig skulle ha vært der, risikerer å møte dem fordi vi har for få plasser.

Det som jeg opplever er forskjellen mellom opposisjonen og posisjonen i denne saken, er tidsfaktoren. Vi i opposisjon er utålmodige, vi vil ha ting på plass raskt. Jeg har ikke hørt noen som har sagt at det ikke er behov for de 300 plassene – jeg har ikke hørt én som har sagt det. Men de sier at vi skal vente på en plan. Vi sier at vi skal ha en plan, men vi sier at det er så store behov at vi allikevel kan gå i gang med én gang.

Til slutt må jeg si at jeg beklager hvis jeg trakkert Kristelig Folkeparti på tærne. Det liker jeg slett ikke å gjøre. Ellers er sikkert Kjell Ingolf Ropstad god til å danse. Jeg

prøvde bare å konstatere at dere hadde snudd i saken, og at det har vært gitt ganske store løfter fra de partiene som nå sitter i regjering, lokalt i valgkampen. Da var det verken snakk om å skjule til økonomi eller plan, da var det faktisk å bygge fengsel nå som var valgkampsløganet.

Presidenten: Presidenten vil gjøre oppmerksom på at all tale skal gå via presidenten.

Anders B. Werp (H) [15:06:01]: Jeg skal ikke forlenge debatten unødig, men det ble adressert en oppfatning av mitt innlegg som at jeg var bekymret for pengebruken til fengsler. Vel – jeg trodde det gikk tydelig fram at for Høyre er det viktig å prioritere et nytt fengsel. Det er mulig foregående representant da koblet mitt sitat av Grete Faremo til meg – og jeg gjentar hva Grete Faremo sa:

«Eventuelle forslag til etablering av nye plasser, med bevilgningsforslag, vil bli lagt fram for Stortinget på ordinær måte.»

Hvis det tolkes som at foregående justisminister var redd for bevilgningene, og at man så koblet det til meg, skal ikke jeg utdype mer, men jeg konstaterer også at i foregående innlegg understreket representanten på mange måter det som er hovedanliggendet i denne saken, nemlig at Arbeiderpartiet med sitt forslag vil bygge først og planlegge etterpå. Jeg trodde ærlig talt at det var nok erfaring fra store, både offentlige og private, byggeprosjekter som viser at det er en dårlig måte å etablere nye bygninger og kapasiteter på.

Presidenten: Representanten Kari Henriksen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Kari Henriksen (A) [15:07:30]: Jeg skal ikke hale det ut. Jeg skal bare si at det var ikke sitatet til Grete Faremo som jeg hengte meg opp i. Representanten Werp nevnte summer på en måte som gjorde at jeg oppfattet at det var skepsis til å bruke så mye penger til fengselsvesenet.

Så hadde Werp en konklusjon på at ... Nå har jeg rett og slett glemt hva jeg skulle si, så da slutter jeg her.

Presidenten: Representanten har et halvt minutt igjen, hvis det hjelper.

Kari Henriksen (A) [15:08:06]: Jeg tror ikke det.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:08:15]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å stanse tildelingen av nye blokker i den 23. konsesjonsrunden på norsk sokkel (Innst. 206 S (2013–2014), jf. Dokument 8:39 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 mi-

nutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Tina Bru (H) [15:09:21] (ordfører for saken): For første gang skal vi i Stortinget diskutere et forslag om å ta det første skrittet mot å legge ned norsk olje- og gassindustri.

I dag tidlig kalte representanten Hansson denne dagen for historisk på Politisk kvarter. Det har han jo for så vidt rett i – uten at jeg med det mener at dette nødvendigvis er en dag vi trenger å markere fremover.

I dag er også Verdens miljødag. Slik sett synes jeg det er både passende og bra at vi skal diskutere klima og miljø her i Stortinget i dag, men jeg må samtidig si at jeg synes det er trist at debatten skal skje på bakgrunn av akkurat dette forslaget.

Norge er en stor leverandør av energi til en verden som får et stadig større energibehov. Vi har en stolt industrihistorie med produksjon av energi – både fornybar og fossil. Vi er et land med ambisiøse og offensive klimamål.

Jeg synes det er trist at premisset for dette forslaget er at man ser norsk energiproduksjon som et problem, i stedet for en del av løsningen for å nå verdens klimamål.

Norge er verdensledende på klimaeffektiv produksjon av olje og gass. En offensiv forskningsinnsats, sammen med verdens strengeste miljøkrav, har sørget for dette. Ingen andre steder i verden har olje- og glassindustrien så store incentiver til å gjøre produksjonen mest mulig miljøvennlig. Hver dag jobber norsk industri med dette. Denne politikken har gitt vesentlig lavere CO₂-utslipp, mindre bruk av kjemikalier i produksjonen og kraftige reduksjoner i sjøutslipp. Det er jeg stolt av.

Men jeg deler representanten Rasmus Hanssons bekymring for de globale klimaendringene. Verden må bli mer energieffektiv, vi må vri energibruken mot fornybar, og vi trenger sterke internasjonale virkemidler for å få det til.

Samtidig er det et faktum at det også i fremtiden vil finnes fossil energi i verdens energimiks. Spørsmålet handler derfor ikke om vi skal ha innslag av fossil energi, men om hva slags fossil energi det skal være. Jeg mener at klimaeffektiv norsk olje og gass bør spille en rolle her.

Den største grunnen til at et stort land som USA nå for første gang ser en nedgang i sine utslipp, er at de har vridt energibruken fra kull til gass. Norge leverte i fjor 58 pst. av Storbritannias gassimport. Vi er den nest største leverandøren av gass til Europa.

Å erstatte kullkraftverk med høyeffektive gasskraftverk er på kort sikt en viktig del av klimaløsningen. Dette kommer frem i den siste rapporten fra FNs klimapanel. Norsk gass kan spille en viktig rolle i omstillingen av det europeiske kraftmarkedet. Slik sett er norsk

gass en del av løsningen på våre klimautfordringer, ikke et problem.

Den 23. konsesjonsrunden er viktig for å opprettholde produksjonen på norsk sokkel. De siste 10–15 årene har produksjonen jevnt sunket, og den er mer enn halvert siden 2000. Til tross for dette forsøker noen å skape et bilde av at vi aldri har hatt et så høyt tempo på utvinningen. Det er rett og slett galt.

Den 23. konsesjonsrunden handler om å gi selskapene tilgang til nye, attraktive areal, areal som vi vet sannsynligvis inneholder betydelige mengder med gass.

Ikke minst er jeg og regjeringen opptatt av at aktivitet til havs skal gi aktivitet på land. Sørliche deler av Norge har i mange år nytt godt av verdiskapningen og arbeidsplassene som følger av offshoreindustrien. Med den 23. konsesjonsrunden legger vi forholdene til rette for at også de nordlige delene av landet vårt skal få delta i dette industrieventyret.

Den norske olje- og gassindustrien er Norges største næring. Den står for en tredjedel av statens inntekter, gir arbeid til rundt 250 000 mennesker og er en betydelig teknologidriver på energifeltet.

Nettopp derfor mener jeg at forslaget fra Miljøpartiet De Grønne er et dårlig forslag. Norsk olje- og gassindustri skal være en del av løsningen på verdens energiutfordringer. Dette er ikke noe regjeringen har funnet på, det er noe som også FNs klimapanel og Det internasjonale energi-byrået mener. Da kan vi ikke ta første skritt på veien mot å legge den ned, slik dette forslaget tar til ordet for. Miljøpartiet De Grønnes politikk gjør ikke Norge renere, men gjør utvilsomt Norge fattigere og mindre i stand til å ha en offensiv klimapolitikk. Heldigvis er det bred konsensus om dette i Stortinget og i komiteen. Jeg ser frem til debatten.

Anna Ljunggren (A) [15:13:49]: Gjennom vår over 40 år lange olje- og gasshistorie kan vi vise til en næring som nå indirekte sysselsetter 250 000 personer og står for 29 pst. av statens inntekter. Vi har forvaltet ressursene til det beste for fellesskapet.

Norsk olje- og gasspolitikk har vært preget av forutsigbarhet, lønnsomhet og stadig tilgang på nye områder, men med et passe tempo som gjør at ressursene vil vare i flere tiår framover. Et jevnt tempo med riktig aktivitet er viktig for leverandørindustrien. Litt forenklet kan man si at verken et for høyt tempo eller et for lavt tempo er bra for norske arbeidsplasser.

Norge er og har alltid vært en stabil og forutsigbar leverandør av olje og gass. Dette er i dag et konkurransefortrinn. Gass kan forene de europeiske målene om leveringssikker energi og redusere utslippene av klimagasser. Dersom kull blir erstattet med gass i elektrisitetsproduksjonen i Europa, vil dette alene vanskelig oppfylle EUs CO₂-målsettinger. Gass må erstatte kull, da har vi en sjanse til å nå målene.

Nå flyttes olje- og gassaktivitetene nordover, sånn at også den landsdelen som jeg kommer fra, får ta del i oljeeventyret. For Arbeiderpartiet er det viktig at vi legger til rette for at oljeindustrien gis tilgang til nye områder, samtidig som vi fortsatt skal stille verdens strengeste miljøkrav. Selv om industrien gradvis flyttes nordover, må

det også satses på økt utvinning fra allerede eksisterende felt.

Olje- og gassvirksomheten på norsk sokkel er en bærebjelke i norsk økonomi. Virksomheten har gitt ringvirkninger i form av arbeidsplasser over hele landet. Den har bidratt til næringsutvikling, teknologiutvikling og samfunnsutvikling som har kommet hele landet til gode.

Bakgrunnen for forslaget vi nå behandler, er et ønske om å redusere norsk olje- og gassproduksjon. Tilfeldighetene ville ha det til at vi behandler forslaget fra Miljøpartiet De Grønne på Verdens miljødag.

Fossile energikilder står for om lag 80 pst. av verdens energiforsyning og er hovedårsaken til utslipp av klimagasser og menneskeskapt global oppvarming. Olje alene tilsvarende en tredjedel av energiforbruket i verden. Jeg er enig med Miljøpartiet De Grønne og Rasmus Hansson i at omfattende endringer i energibruken er nødvendig dersom skadelige klimaendringer skal unngås. Men selv i IEAs togradersscenario dekker fossil brensel to tredjedeler av energiforbruket i 2035. Olje og gass er en helt nødvendig del av den globale energimiksen i overskuelig framtid.

Et av de viktigste tiltakene som vil kunne lede til lavere CO₂-utslipp, er økt produksjon av fornybar energi. Energieffektiviserings tiltak må tas i bruk, vi må erstatte kull med gass, og vi må utvikle metoder for fangst og lagring av CO₂. Stortingets overordnede mål, senest behandlet i petroleumsmeldingen, er at norsk petroleumpolitikk skal preges av langsiktighet og forutsigbarhet for fortsatt verdiskaping på norsk sokkel. Det er samtidig viktig at det kontinuerlig fokuseres på miljø og sikkerhet for å sørge for en god og bærekraftig ressursforvaltning. Å avlyse tildelingen av nye blokker i 23. konsesjonsrunde anses ikke å være forutsigbar politikk og i tråd med Stortingets mål for petroleumpolitikken. Arbeiderpartiet vil derfor stemme imot forslagene fra Miljøpartiet De Grønne og SV.

Oskar J. Grimstad (FrP) [15:17:41]: Ein merkar seg representantforslaget om å avlyse den 23. konsesjonsrunden – dette skal gjerast av omsyn til miljø og klima. Petroleumsforvaltinga skjer i dag innanfor verdas strengaste ramme, i det området vi har ansvaret for både når det gjeld helse, miljø og sikkerheit. Det er god og trygg forvaltning av petroleumsressursane våre over tid som har gjort Noreg til ein leiande olje- og gassprodusent.

Per dato er det minkande produksjon av olje, og produksjonen av gass er aukande. Gassen er klart ein del av vegen mot lågutsleppssamfunnet. Avlysning av heile konsesjonsrunden er derfor eit fullstendig feil verkemiddel. Snarare burde ein opne meir for å redusere bruken av kol.

Vi ser også at iskanten er tema i innstillinga. Eg må seie det er litt underleg å registrere at ein no argumenterer for ein iskant som trekkjer seg langt nedover Barentshavet, medan ein i andre samanhengar høyrer om ein iskant som er i ferd med fullstendig å forsvinne. – Men lat det vere.

Det er heldigvis eit stort og føreseieleg fleirtal for ei fornuftig tilnærming også i framtida til ein petroleumssektor som har gjort dette landet til eit av verdas rikaste, og med store ressursar på bok til trygging av det velferdsamfunnet dei aller fleste av oss ønskjer å bygge vidare

på. Også dei 250 000 arbeidsplassane som denne sektoren sysselset, skal vite at framtida er trygg. Verda treng meir energi, og Noreg skal vere ein av verdas store energileverandørar i mange tiår framover.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [15:19:39]: Olje- og gassvirksomheten på norsk sokkel er en av bærebjelkene i norsk økonomi. Virksomheten har gitt ringvirkninger i form av arbeidsplasser over hele landet. Den har bidratt til næringsutvikling, teknologiutvikling og samfunnsutvikling som har kommet hele landet til gode. Teknologien som finnes i petroleumsnæringen, vil bli viktig i en nødvendig vridning fra fossil til fornybar energi i årene som kommer.

Vi ønsker en målrettet satsing på utvinning av olje fra eksisterende felt på norsk sokkel for å sikre en god og ansvarlig forvaltning av ressursene som allerede er funnet. Vi ønsker også en videre satsing på leting og utvinning av nye felt, spesielt i nord, med unntak av spesielt sårbare og verdifulle områder hvor risikoen ved oljeutvinning er for stor. Vi støtter derfor ikke forslaget vi behandler i dag om en generell stans i tildelingen av nye blokker i den 23. konsesjonsrunden på norsk sokkel.

Åpningen i 23. konsesjonsrunde av blokkene i Barentshavet sørøst er vi imidlertid kritiske til. Miljørisikoen og miljøkonsekvensene ved aktivitet i dette området kan ifølge de miljøfaglige etatene bli svært store. Miljøkonsekvensanalyser ved akuttutslipp viser at influensområdene for de nordligste utslippspunktene kan treffe iskanten i enkelte sesonger. En eventuell aktivitet i de nordligste delene av området vil kunne ligge inne i isen deler av året.

Åpningen av Barentshavet sørøst bygger på en definisjon av «iskanten» som er stikk i strid med definisjonen i forvaltningsplanen. Mens forvaltningsplanen definerte iskanten som maksimal utbredelse av havis de siste ti årene, ble den av flertallet i Innst. 495 S for 2012–2013 definert som «den til enhver tid observerte iskant».

I samme innstilling tok Kristelig Folkeparti til orde for å legge følgende rammer til grunn for åpning av Barentshavet sørøst for petroleumsvirksomhet:

«For Barentshavet sørøst legges det til grunn de samme rammene for petroleumsvirksomhet som for de allerede åpnete områdene i Barentshavet sør. I områdene ved iskanten og polarfronten skal det ikke igangsettes petroleumsvirksomhet, definert som maksimal isutbredelse basert på årene 2001–2011.»

Vi foreslo også at følgende skulle legges til grunn for Barentshavet sørøst i 23. konsesjonsrunde:

«Når selskapene bes om å nominere areal inkluderes ikke:

– arealet ved iskanten og polarfronten i de nordligste delene av området fra og med 50 km fra maksimal isutbredelse (basert på årene 2001–2011)

– arealet i et belte på 50 km fra grunnlinjen.»

Vår holdning er i dag den samme. I likhet med Miljødirektoratet mener vi at det er nødvendig med en grundige faglig prosess for å definere en grense for iskanten som også dekker mer ekstreme år, slik vi hadde det for ikke så veldig lenge siden, i 2003.

Marit Arnstad (Sp) [15:23:42]: Gjennom 40 år er olje- og gassnæringen blitt en av våre største næringer – 22 pst. av BNP, 29 pst. av inntektene til den norske staten og 250 000 mennesker som arbeider innenfor næringen. En stor andel av dem arbeider overhodet ikke i oljeselskapene. De arbeider tvert imot i den store fastlandsbaserte leverandørindustrien.

Opp gjennom de siste 30 årene har det vært bred enighet om målene i petroleumspolitikken. Samtidig ser vi sjølsagt endringer. Opp gjennom det siste tiåret har diskusjonen om klimaet og klimapolitikken betingelser, også for olje- og gassindustrien, blitt svært viktig. Norsk sokkel har blitt en mer moden sokkel. Utvinningen har gått ned de siste 15 årene. Men fortsatt er det også en veldig langsiktig horisont over det arbeidet som skjer innenfor olje- og gassnæringen.

Langsiktig forvaltning bør innebære at ressursene skal høstes på en måte som ikke forringer mulighetene for framtidige generasjoner. En større bærekraft, og også den klimamessige ramma som må være rundt olje- og gassvirksomheten, er derfor en viktig debatt, og det er en debatt som Stortinget løpende bør føre.

For Senterpartiet er det også viktig at vi løpende fører debatten om hvorvidt olje- og gassressursene bidrar til aktivitet og verdiskaping i hele landet, for det har også vært – og er – et viktig mål for olje- og gasspolitikken. Mulighetene i nord er store, det er det ingen tvil om.

Et tredje element jeg også har lyst til å trekke fram som viktig i petroleumspolitikken, er en tydelig politisk styring med strenge, men ryddige krav til næringen. Det har også i mange sammenhenger faktisk vist seg å være en konkurransefordel for aktørene i norsk oljenæring, sjøl om aktørene kanskje i starten ikke var like ivrige etter alle de tiltakene som en politisk har gjennomført.

Fra Senterpartiets side er det grunn til å understreke at det vil være behov for å åpne for nye leteområder, og i Stortingets behandling av Meld. St. 28 for 2010–2011 sa vi også det. Det var også bred enighet her i salen om at åpning av nye arealer er av stor betydning for langsiktigheten i petroleumsvirksomheten, og det gjelder også Barentshavet. Det er verdt å nevne at det også har pågått petroleumsvirksomhet i Barentshavet i nærmere 35 år.

Samtidig lever olje- og gassnæringen hele tiden i spennet mellom å være en svært viktig næring for Norge, både arbeidsplassmessig og ressursmessig, og å være en næring som bidrar til utslipp av klimagasser, og som i årene framover må finne seg i å møte sterkere krav både gjennom norske tiltak og også gjennom internasjonale tiltak for å få ned utslippene. Så det er en krevende balanse mellom tøffe krav når det gjelder klima, og det å kunne opprettholde norsk sokkel og norsk olje- og gassvirksomhet som en viktig næring i Norge.

Det er ikke noen tvil om, og flere av talerne har vært inne på det, at skal vi nå togradersmålet, er det viktig å erkjenne at det også er forskjeller på ulike former for fossilt brensel, og at et redusert kullforbruk kanskje er det aller viktigste vi må oppnå aller raskest. I den sammenhengen spiller det faktisk en rolle om en også i økt grad tar i bruk gass, som også FNs klimapanel har

vært inne på – at en rett og slett konverterer fra kull til gass.

Samtidig har jeg fra Senterpartiets side lyst til å understreke at den overgangen en må ha fra fossilt til fornybart, også er svært viktig, og at det er nødvendig og viktig å gjøre fornybare energikilder mer konkurransedyktige i forhold til de fossile energikildene.

Senterpartiet anerkjenner olje- og gassnæringen som en viktig næring for Norge, både når det gjelder arbeidsplasser, og når det gjelder økonomi. Vi mener at det skal være en levende debatt om betingelsene for denne næringen. Den må finne seg i stadig strammere vilkår når det gjelder klimapolitikk og klimakrav, men Senterpartiet er ikke beredt til å være med og støtte et forslag om å stanse tildeling av nye blokker i 23. konsesjonsrunde, noe som i seg sjøl vil være et første signal om å avvikle olje- og gassnæringen og en dramatisk avgjørelse å ta for Det norske storting.

Ola Elvestuen (V) [15:28:42]: Det er viktig for Venstre å legge til rette for lønnsom produksjon av olje og gass i et langsiktig perspektiv, og at dette samtidig må skje innenfor strenge rammer når det gjelder helse, miljø og sikkerhet. Samtidig er det viktig at vi tar innover oss hva det innebærer for norsk petroleumsvirksomhet at vi også har behov for å redusere de globale utslippene med 85–90 pst. fram mot 2050.

Det som er vanskelig, er å forene disse to målene. Hvordan skal vi videreutvikle en så viktig næring for Norge som petroleumsvirksomheten, uten å måtte påta oss unødvendig risiko? Vi må også sørge for at vi ikke gjør feilinvesteringer innenfor denne sektoren. Det som er viktig for Venstre, er at de feltene som fortsatt skal drives, er de mest lønnsomme, og at det er de med minst negativ miljøeffekt. Derfor mener vi at forslaget fra Miljøpartiet De Grønne er feil virkemiddel. Jeg vil peke på tre områder som er viktige for oss når det gjelder politikken inn mot petroleumsvirksomheten. Det første er at vi er tydelige på at vi ikke skal ha petroleumsvirksomhet i sårbare områder. Derfor var det viktig for oss i den samarbeidserklæringen vi har med regjeringen, at Lofoten, Vesterålen og Senja ikke er områder for aktivitet, at Jan Mayen holdes utenfor, at Mørefeltene holdes utenfor, og at det i den tredje konsesjonsrunden blir en diskusjon om hvor man definerer at iskanten går. Det som er viktig, er at dette får et faglig grunnlag og at de sårbare områdene omkring iskanten holdes fri for aktivitet.

Det andre er at det er avgjørende at den oljeaktiviteten vi har, er så miljøvennlig som mulig, og at utslippene ved aktiviteten reduseres så mye som mulig. Det gjelder å få på plass kraft fra land, der det er anvendelig, men også at vi ser nærmere på CO₂-avgiften. Venstre mener at CO₂-avgiften bør økes, nettopp for å synliggjøre og få utslippene ned, og for at de feltene som er mest lønnsomme, de som har minst negativ miljøeffekt, er de som drives og som bygges ut.

Det tredje handler om risikofordelingen mellom det offentlige og oljeselskapene. Dagens skatteregime for norsk sokkel gir selskapene for lav risiko i deres investeringer sett opp mot det som kan se ut til å være fallende lønnsomhet og strengere klimarammeverk. Dette inklude-

rer både leteboring og petroleumsproduksjon. Jeg mener at hvis vi ser på den støtten som staten gir – enten det er innenfor leterefusjonsordningen, avskrivningsregler innenfor petroleumssektoren, fribeløp eller skattereduksjon ved investeringer – er summen av dette så store subsidier at det på mange måter er staten som tar risikoen og ikke selskapene. I en tid hvor vi vet at for store deler av de feltene som er funnet internasjonalt, vil to tredjedeler til tre fjerdedeler måtte forbli under bakken, bør vi se på og ha en grundig diskusjon, også i Stortinget, om vi skal endre risikofordelingen mellom staten og oljeselskapene. Dette var jo fornuftig for 20 år siden, da man kunne ha en stor trygghet for at de ressursene man fant, ville man også etter hvert få opp, for så å få inntektene fra dem, men når vi skal nå togradersmålet, må vi se på dette på nytt.

Vi mener derfor at det er nødvendig å ha en grundig gjennomgang av petroleumslovgivningen for å se på hvordan vi skal gjøre den mer miljøvennlig, men vi kommer ikke til å støtte dette forslaget.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:33:51]: Det mest slående når man lytter til de tre største partiene her i landet, er den manglende evnen til å ha to tanker i hodet samtidig. Det er det i enda større grad når man lytter til Tord Liens uttalelser om at all oljen på norsk sokkel må pumpes opp, ikke en dråpe skal bli liggende, for da får man inntrykk av at Tord Liens største ambisjon er å ta roret på Titanic på vei mot klimakatastrofen. Men den manglende evnen til å ha to tanker i hodet samtidig er slående på følgende måte: Det virker som om tanken på norsk oljepolitikk og tanken på at det overhodet har noe med norsk klimapolitikk å gjøre, og det å løse klimaproblemene, er frikoblet i de største partienes innlegg her i salen.

Bare for å slå det fast: Alle her i salen vet at fossilt brensel kommer til å utgjøre en stor del av energiforbruket i årene som kommer, men det er et faktum at klimabudsjettet, sånn som det er lagt fram av FN's klimapanel, er på 750 milliarder tonn CO₂. Jeg pleier å vise det på følgende måte: Hvis vi, som her, tar et vannglass og «fyller» det opp med CO₂ fra verdens fossile ressurser, og virkeligheten er den at verdens fossile ressurser er fem, minst fem, glass så mye – altså at vi har fem ganger så mye fossile ressurser i verden som vi har muligheten til å brenne av – da skjønner jo alle at dette har konsekvenser for hvordan fossile ressurser utvinnes, hvilke som utvinnes, og hvem det er som skal få lov til å utvinne dem.

Det er derfor jeg sier at alle skjønner at man blir rik av å utvinne olje, kull og gass. Se bare på Norge. Vi har rikdom fra vår olje-, kull- og gassutvinning. Alle vet at man blir rik av å bruke olje, kull og gass, fordi at det å skape energi også gir vekst og utvikling. Da skjønner alle at hvis vi bare har plass til ett sånt glass – ikke fem, ikke seks, ikke syv, ikke åtte, ikke ni, ikke alle verdens olje-, kull- og gassressurser – blir diskusjonen om hvem det er som skal få lov til å hente ut sine ressurser, et fordelingssspørsmål. Før vi i Norge er villige til å gå inn i dette og si, ja, vi erkjenner også at det finnes olje og gass i verden som må bli liggende, og ja, det kan ha innflytelse også på om norsk olje og gass må bli liggende; før vi er villige til å ta

den diskusjonen, er det ikke mulig å si at vi fører en seriøs klimadebatt i Norge.

Vi i SV sier ikke at vi vil stenge ned norsk oljevirkosomhet i løpet av kort tid. Hvis man ser på de tallene som ble presentert av Oljedirektoratet, og som også figurerte i mediene i dag, viser de at norsk olje- og gassproduksjon kommer til å stige i årene som kommer fram mot 2023–2024, og så vil det avta deretter, men det er først fra 2023–2024 at eventuelt utlyste letekonsesjoner nå vil komme i produksjon. Med andre ord er norsk oljeproduksjon og norsk oljevirkosomhet de neste åtte årene overhodet ikke avhengig av den letevirksomheten som finnes. Og alle skjønner at det å begynne å redusere verdens olje- og gassproduksjon gjennom å lete etter enda mer olje og gass, ikke henger på greip.

Derfor stiller jeg meg spørrende til de partiene som i dag vil stemme ned forslaget om å si nei til 23. konsesjonsrunde, dette forslaget som prisverdig er fremmet av Miljøpartiet De Grønne. SV erkjenner at klimaproblemene også må få konsekvenser for norsk klimapolitikk. Derfor støtter vi forslaget om å si nei til 23. konsesjonsrunde. Vi fremmer et eget forslag om å få nedsatt et tempoutvalg som kan utrede, komme i mål og finne ut av hvordan norsk olje- og gasspolitikk må innrettes for å passe inn i verdens klimamål, og hvor stor andel av den norske oljen som må ligge hvis vi skal gjøre vår del av jobben. Det tredje vi gjør, er å fremme et forslag – som jeg må innrømme at jeg er overrasket over at ikke støttes av Kristelig Folkeparti og Venstre, som tidligere har vært veldig tydelige på dette, og i og for seg også Arbeiderpartiet, som ønsker å være et miljøparti – om at de blokkene som Miljødirektoratet og Polarinstituttet har sagt at bør tas ut av konsesjonsrunden, faktisk tas ut.

Presidenten: Presidenten tolker representanten dithen at han har tatt opp de forslagene som han selv har referert til? – Representanten nikker bekreftende og har dermed tatt opp forslagene fra SV.

Rasmus Hansson (MDG) [15:39:21]: Ja visst, det er en historisk dag! Og det er fordi forslaget fra Miljøpartiet De Grønne er det første forslaget om at Norge skal ta stilling til det aller viktigste ved norsk olje- og gassproduksjon i et klimaperspektiv, nemlig volumet. Og hvorfor foreslår vi det i forbindelse med 23. konsesjonsrunde? Jo, fordi det er i konsesjonsrundene at Stortinget beslutter det som styrer det langsiktige omfanget og det langsiktige volumet av klimagassutslipp som den produksjonen totalt sett kommer til å føre til, som altså utgjør 95 pst. av klimaeffekten av norsk olje- og gassproduksjon.

Og så gjør vi det for å få røyket ut begrunnelsene for kombinasjonen av klimapolitikk og olje- og gasspolitikk i Stortingets partier, og det har vært en interessant øvelse å gjøre det. For hva er det vi får høre? Jo, vi får for det første høre flertallet vise til at målet for petroleumpolitikken er å forene den med klimapolitikken, og flertallet viser videre til at det derfor stilles strenge miljøkrav til virksomheten. Allerede her er vi ved noe av kjernen ved problemet,

for hva slags miljøkrav er det som stilles til den virksomheten? Jo, det er utmerkede miljøkrav om hvor man skal bore, og hvordan man skal bore, men det stilles overhodet ingen klimakrav til tildelingen av mengden av framtidig norsk olje- og gassvirksomhet. Det gjøres ingen vurderinger av hvor stort volum og hvor store utslipp totaliteten i f.eks. den olje- og gassvirksomheten som vi åpner for i 23. konsesjonsrunde, vil føre til.

Dette er en type hensyn som må tas, og det er direkte uriktig når flertallet påstår at den typen hensyn blir tatt i olje- og gassvirksomheten. Og det er ikke bare uansvarlig i forhold til klimaspørsmålet, men det er selvfølgelig også uansvarlig i forhold til økonomien i norsk olje- og gassvirksomhet. For hvis man ikke forstår klimarealitetene knyttet til den langsiktige virksomheten, og hvis man luller seg inn i regnestykker som gir Norge en ufattelig fordelaktig posisjon i forhold til hva man forventer at andre land skal gjøre med sine olje- og gassressurser, da risikerer man altså, som flere har vært innom, at den framtidige olje- og gassvirksomheten i Norge blir en stadig mer gigantisk feilinvestering av offentlige ressurser.

Miljøpartiet De Grønne fremmer dette forslaget som et ledd i å få i gang diskusjonen om det vi mener er det eneste ansvarlige, nemlig en styrt avvikling av norsk olje- og gassvirksomhet lenge før ressursene er uttømt. For vi må begynne å flytte dette samfunnets fokus, prioriteringer og menneskelige ressurser og teknologi fra å investere først og fremst i å holde liv i en næring som vi vet vi må ut av, til å skape det samfunnet og den næringen og den velferden som vi må leve av i framtiden.

Så hører vi flertallet argumentere med en del meget interessante forutsetninger, f.eks. forutsetningen om at norsk olje- og gassvirksomhet kan fortsette upåvirket, også innenfor et togradersscenario. Men dette er altså en forutsetning som har innebygd at andre land, at resten av verden, skal redusere sin bruk av fossile ressurser dramatisk. Er det virkelig seriøs politikk? Er det virkelig et seriøst grunnlag å bygge Norges største og viktigste næring på å tro at Norge skal kunne fortsette i mange tiår med den stikk motsatte politikken av det vi forventer at alle andre land skal drive? Ikke bare er det klimamessige uforsvarlig, men det er tiltagende mange som påpeker at det er et økonomisk dårlig regnestykke.

Dette er hovedbildet. Så er det en rekke enkeltelementer i forutsetningene om norsk olje- og gassvirksomhets klimavennlighet, og det er f.eks. forventningen om at norsk gass skal fase ut kull i Europa og i verden, som det er mildt sagt syltynt grunnlag for, og påstanden om at norsk olje- og gassvirksomhet i seg selv er så mye mer klimavennlig enn annen olje- og gassvirksomhet, mens det motsatte i tiltagende grad vil være tilfelle.

Jeg ønsker en videre debatt velkommen, og jeg takker i hvert fall for de svarene som vårt forslag foreløpig har ført til.

Statsråd Tord Lien [15:44:55]: Petroleumsvirksomheten er Norges viktigste næring. Gjennom mer enn 40 år har produksjonen av olje og gass på norsk sokkel bidratt til mer enn 10 000 mrd. kr til Norges bruttonasjonalprodukt,

det er sysselsatt 250 000 mennesker direkte eller indirekte i de to store næringene, og det har gitt oss et oljefond på 5 000 mrd. kr.

Verdiene som næringen har skapt, har hatt og har stor betydning for samfunnsutviklingen i landet vårt. Virksomheten har de siste årene spilt en viktig rolle i å skjerme Norge fra nedgangskonjunktorene vi har sett i det øvrige Europa. Det er viktig også for framtiden til det norske samfunnet at vi legger til rette for at denne viktige næringen fortsatt skal være en stor og viktig bidragsyter. En forutsetning for dette er en forutsigbar og langsiktig forvaltning av våre petroleumsressurser. Da må vi også lete etter – og gjerne også finne – nye ressurser.

23. konsesjonsrunde legger til rette for dette og gir store muligheter og verdier for Norge, men ikke minst også for Nord-Norge. Konsesjonsrunden er også viktig for oljeselskapene og den tilhørende leverandøriindustrien. Runden gir for første gang siden 1994 industrien tilgang på nye områder på norsk sokkel. 23. runde representerer med andre ord det som er kjernen i nordområdepolitikken til regjeringen, nemlig vekst og verdiskaping i nord. Vi ønsker fra regjeringens side å gi Nord-Norge nye muligheter, og jeg er glad for at flertallet på Stortinget slutter seg til den ambisjonen.

Det internasjonale energibyråets analyser viser at verdens behov for energi vil være økende – dette særlig som en konsekvens av at stadig flere mennesker løftes ut av fattigdom og øker sin levestandard. For å dekke dette økende behovet for energi slår de samme analysene fast at olje og gass vil spille en sentral rolle i overskuelig framtid. Det samme framgår av de siste rapportene fra FNs klimapanel. I samtlige av scenarioene til IEA utgjør olje og gass en betydelig andel av energiforsyningen i mange tiår framover, og det vil kreve stor innsats fra produsentlandene bare å opprettholde dagens produksjonsnivå, omlegging fra kull til gass, og å levere billige og raske kutt i globale CO₂-utslipp. Det internasjonale energibyrået har derfor ved en rekke anledninger gitt uttrykk for at verden trenger all gass – men også olje – som kan produseres fra norsk sokkel.

Det er viktig, og riktig, at på norsk sokkel er industrien underlagt både CO₂-avgift og plikt til å delta i EUs kvotemarked. Dette gir en høy pris på CO₂-utslipp og har ført til at norsk petroleumsindustri er blant de mest effektive i verden, og at industrien hver dag jobber for å holde utslippene nede.

Vi har holdt på med denne aktiviteten og denne industrien i mer enn 40 år, og vi har utviklet en omfattende og streng miljøregulering av næringen. Det er selvfølgelig bra. Det har resultert i trygg og ansvarlig petroleumsvirksomhet på norsk sokkel. Det er mange av partiene her i salen som har bidratt til det, og jeg mener vi skal være stolte av det vi har fått til.

Jeg ser at tiden går. Jeg mener det er bra for Nord-Norge, og for Norge, men også for verden, at flertallet i energi- og miljøkomiteen gir full støtte til at 23. runde skal gå som planlagt, med de rammene som Stortinget allerede har satt for denne runden i forrige periode. Dette er den eneste for-

nuftige konklusjonen på det forslaget som representanten Hansson har framsatt.

Så noterte jeg meg at Heikki Eidsvoll Holmås sa at det å stemme som flertallet gjør, er umulig å forene med at man har en seriøs klimapolitikk. Det må jo også bety at representanten Holmås mener at den rød-grønne regjeringen ikke hadde en seriøs klimapolitikk.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [15:50:14]: Havisen fra Polhavet kan bre seg utover Barentshavet og helt inn mot Finnmarkskysten, som den gjorde i 2003. Iskanten er et særlig rikt biologisk område og derfor også veldig verdifullt og sårbart. Derfor sier forvaltningsplanen klart at det ikke skal igangsettes oljevirkosomhet ved iskanten.

Som jeg nevnte i mitt innlegg, bygger åpningen av Barentshavet sørøst på en definisjon av iskanten som er stikk i strid med definisjonen i forvaltningsplanen. Da håper jeg at statsråden i sitt svar ikke bare vil vise til Stortingets flertall, men også vil svare på om ikke føre var-prinsippet bør være førende i et så sårbart område, slik at det igangsettes en grundig, faglig prosess for å definere en grense for iskanten som også dekker mer ekstreme år.

Statsråd Tord Lien [15:51:10]: Jeg var i mitt innlegg inne på at vi i løpet av de mer enn 40 årene som denne næringen har drevet aktivitet på norsk sokkel, har utviklet et veldig strengt miljøregime for aktivitet på norsk sokkel. Det mener jeg har vært riktig og viktig.

Det er også helt åpenbart at leteaktivitet som vil skje i de blokkene som vil bli tildelt i 23. runde, vil være fullt ut forsvarlig – hvis ikke, vil den ikke bli tillatt iverksatt. Det sikrer det systemet vi har fått på plass over mange tiår.

Havis varierer fra år til år, men også gjennom året. Rammene som er satt av Stortinget, tar hensyn til dette. Det må petroleumsvirksomheten forholde seg til, og det mener vi sikrer at miljøet blir ivarettatt på en god måte.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:52:28]: Jeg vil gjerne følge opp representanten Rigmor Andersen Eides spørsmål: I høringsrunden for den 23. konsesjonsrunden har to tunge fagetater – Norsk Polarinstitutt og Miljødirektoratet – listet opp en lang rekke av blokkene som departementet, Tord Lien og regjeringen nå lyser ut, og sagt at man bør la være å utlyse disse. De bør trekkes fra konsesjonsrunden, fordi man bør ha en grundig, faglig gjennomgang av iskanten – den er delvis gjort av Polarinstituttet – og disse områdene bør skjermes.

Spørsmålet mitt til Tord Lien blir da veldig enkelt: Mener Tord Lien at disse tunge fagetatene tar feil, eller har han til hensikt å la være å lyse ut de blokkene som er omtalt av Miljødirektoratet og Polarinstituttet?

Statsråd Tord Lien [15:53:29]: Jeg har ikke til hensikt å diskutere hvem som har feil, og hvem som har rett. Jeg har lyst å gjøre representanten oppmerksom på at jeg er helt uenig i at det har kommet fram ny, signifikant informasjon i denne prosessen – tvert imot. Akkurat de samme

innvendingene som har kommet i denne høringsrunden, ble også grundig adressert i denne fantastiske stortingsmeldingen, som jeg har med meg her, som ble lagt fram av den rød-grønne regjeringen, og som heter En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten, hvor disse utfordringene er adressert, og som Stortinget hadde tilgang på. Stortinget adresserte disse i sin behandling, men konkluderte – likeens som meg – med at det med de begrensningene som finnes, vil være forsvarlig å åpne disse blokkene for petroleumsaktivitet. Da var SV i regjering.

Presidenten: Presidenten må be representanten Heikki Eidsvoll Holmås vente litt, for vi må se på antallet replikker før han eventuelt får en replikk til.

Ola Elvestuen (V) [15:54:49]: Gitt de støtteordningene vi har i Norge for oljeleting, hvor staten tar hovedutgiftene, ser statsråden noen dilemmaer når det gjelder den statlige støtten som vi gir til oljeleting, og de fallende marginene vi ser ved oljeproduksjonen – særlig i lys av Goliat, hvor man forventer at man nærmest må se en oljepris på 100 dollar per fat for at man skal kunne produsere, og i lys av utsettelsene ved Johan Castberg?

Er man ikke da redd for at det man egentlig gjør, er å støtte opp under en oljeleting for å finne felt som vi egentlig aldri vil kunne ta opp oljen fra, og få inntektene fra?

Statsråd Tord Lien [15:55:38]: La meg bare kort minne om at jeg ikke hører noen rop fra andre næringer i Norge om å få det samme skatteregimet som olje- og gassaktiviteten på norsk sokkel har. Norsk petroleumsaktivitet blir skattlagt i størrelsesordenen 78 pst., og jeg oppfatter som sagt ikke noen rop fra andre om å komme opp på det nivået.

Jeg er likevel glad for den rørende omtanken man har for lønnsomheten i olje- og gassaktiviteten. Det er statsråden også opptatt av. Jeg er opptatt av å styrke lønnsomheten på norsk sokkel.

Når representanten Elvestuen peker på Johan Castberg, har det vist seg ikke å gå så raskt som man hadde trodd i utgangspunktet, men jeg er helt sikker på at de store ressursene på Castberg kommer til å bli bygd ut på en lønnsom måte på et tidspunkt.

Rasmus Hansson (MDG) [15:56:48]: En av de beregningene som brukes som begrunnelse for at Norge kan videreføre sin olje- og gassvirksomhet i stor skala, er Rystad Energys rapport, hvor en meget interessant graf over utviklingen i gassproduksjon viser en kraftig vekst fram til 2045, men deretter viser den samme grafen et fall i global gassbruk til en tredjedel – altså den rene katastrofen sammenliknet med det som Miljøpartiet De Grønne foreslår.

Når man da samtidig ser på økonomien i Snøhvit, overskridelsene på Goliat og det faktum at det ligger et kjempfelt som heter Shtokman, som har ligget der i mange tiår, uten at man har kommet i gang med å utvikle det, er spørsmålet: Hvilke forutsetninger mener statsråden kom-

mer til å være til stede, som vil gjøre norsk olje- og gassproduksjon i Barentshavet lønnsom i 2030, i 2040 og etter det?

Statsråd Tord Lien [15:57:52]: Det var veldig mange momenter på én gang.

Jeg har lyst – som jeg har prøvd å gjøre noen ganger de siste tre, fire, fem månedene – å redegjøre for den overordnede politikken på norsk sokkel. Et av de viktige prinsippene, som har ligget til grunn i snart 45 år, er at det ikke er staten som produserer gass på norsk sokkel, eller som tar investeringsbeslutninger, kommersielle beslutninger og tekniske beslutninger på norsk sokkel. Det gjør selskapene.

Jeg noterer meg at store, internasjonale energiselskaper – i tillegg til de norske – har vært interessert i feltene som nå blir utlyst i den 23. runden. Det mener jeg er en klar indikasjon på at folk som er mer egnet enn jeg til å gjøre kommersielle beslutninger, mener at det her er mulig å drive lønnsom energiproduksjon i mange tiår framover.

Marit Arnstad (Sp) [15:59:04]: Jeg synes representanten Elvestuen hadde et ganske kvalifisert spørsmål, som han ikke fikk et veldig godt svar på. Det handlet om hvorvidt statsråden ser noen dilemmaer med den typen skattlegging som en har på sokkelen i dag, og hva det kan bidra til når det gjelder lønnsomhetsvurderinger. For selv om det er 78 pst. skatt, vet vi jo alle at staten tar en stor andel av kostnadene knyttet til investeringene til oljeselskapene gjennom avskrivingsmulighetene.

Jeg vil gjerne utfordre statsråden én gang til på akkurat det med forholdet mellom skattleggingen en har i Norge og lønnsomhetsvurderingene på feltene. Har det i det hele tatt vært noen vurderinger knyttet til andre lands systemer, f.eks. Storbritannias system, som etter det jeg forstår, fortsatt er med «ring fence»?

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Tord Lien [15:59:48]: Storbritannia har nettopp gitt sin sokkel noen skattelettelser. Jeg har opplevd det slik at det har vært bred politisk enighet om de overordnede rammene for skattleggingen av aktiviteten på norsk sokkel. Jeg tror nettopp den brede enigheten om og den langsiktige tilnærmingen til hvordan man utformer skattepolitikken for norsk sokkel, historisk sett har vært et av de forholdene som har gjort norsk sokkel attraktiv.

Når det gjelder de overskridelsene som representanten peker på, mener jeg at dette er det viktig å adressere, særlig overskridelser på utbyggingsprosjekter. Det var et arbeid som representanten Arnstads partikollega satte i gang rett før han gikk av, og som resulterte i en rapport fra Oljedirektoratet, som vi selvfølgelig har til hensikt å følge opp. Men i det inngår det nok ikke noe ønske om noen umiddelbare skatteskjerpelser for sokkelen.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [16:01:01]: Jeg kan ikke si noe annet enn at jeg er overrasket over at Tord Lien mener at høringsuttalelsene fra Polarinstituttet – etter det grundige, faglige arbeidet som ble gjort der, etter forespørsel fra Klima- og miljødepartementet, med en minister fra hans egen regjering – ikke brakte noe nytt til torgs. Jeg er også overrasket over at han mener at innspillene fra Miljødirektoratet ikke brakte noe nytt til torgs.

Det er mulig at det er det at vi har en regjering som hevder at den skal være kunnskapsbasert, men som i virkelighetens verden bare gir blaffen i kunnskap den ikke liker, som er den nye tonen fra regjeringen. Jeg har etter debatten likevel fire spørsmål som det er viktig for meg å få svar på:

Deler Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre mitt syn, at deler av verdens olje- og gassreserver må bli liggende? Det andre spørsmålet er: Er de samme partiene enig i at også Norge må la noen av sine olje- og gassreserver bli liggende?

Det tredje spørsmålet går til Tina Bru. Hun gjentok den generelle tesen når det gjelder norsk olje og gass, nemlig at det er veldig viktig å produsere mest mulig norsk gass fordi Det internasjonale klimapanelet har sagt at gass kan erstatte kull. Spørsmålet er egentlig om gass erstatter kull. Da energi- og miljøkomiteen var på tur til Tyskland, fikk vi høre at gasskraftverkene står, mens kullkraftverkene går. Hvis Høyre mener alvor med at vi bare skal produsere den gassen som kan erstatte kull – fordi det bare er den som bidrar til positive effekter for klimaet, som IPCC og Klimapanelet sier – er Høyre da villig til å stille krav om at all framtidig norsk gass som produseres, skal erstatte kull?

Det siste spørsmålet er knyttet til iskanten. Jeg synes det er bra at Kristelig Folkeparti tidligere har tatt opp spørsmålet om iskanten. Jeg oppfatter det slik at også Venstre har hatt et sterkt engasjement for iskanten. Spørsmålet mitt blir da: De partiene som ikke støtter forslaget vårt som handler om de omstridte områdene som Miljødirektoratet og Norsk Polarinstitutt mener vi ikke bør tildele i denne konsesjonsrunden, hvorfor støtter de ikke SVs forslag om at disse områdene bør holdes utenfor den videre prosessen?

Per Rune Henriksen (A) [16:03:57]: Den 23. konsesjonsrunden er en videreføring av en politikk som har bred oppslutning i Stortinget. Vi har diskutert behovet for energi og de globale klimaproblemene i den forbindelse.

Vi står foran befolkningsøkning, velstandsutvikling og fattigdomsbekjempelse – som krever bruk av energi. Det å bruke energi gir tilgang på varer og tjenester som løfter folk ut av fattigdom. Problemet er at dagens energiforbruk fører til global oppvarming. Problemet ligger i bruken av energi, hvilke typer energi og hvordan de brukes.

Vi mener at energieffektivisering, skifte fra fossil til fornybar energi, skifte fra kull til gass og tiltak og teknologier som karbonfangst og -lagring er veien å gå for å få bukt med klimaproblemet. Hvordan gjør vi det? Det hand-

ler om å få satt en pris på og få restriksjoner på CO₂-utslipp, få globale og lokale – nasjonale og regionale – tiltak og teknologiutvikling.

Poenget er her – som ellers – at den ledestjernen at det er forurenser som betaler, må gjelde. Internasjonale forhandlinger går tregt, men vi ser at gassbruk i USA fører til mindre utslipp – fordi man går fra kull til gass. Vi ser en positiv utvikling i Kina, med kvotemarked og andre nasjonale og regionale virkemidler for å få prissatt CO₂. Poenget mitt kan også være et svar på representanten Eidsvoll Holmås' spørsmål: Hvor mye skal ligge i bakken? Jeg mener det er helt feil utgangspunkt. Det er en blindvei i klimapolitikken å begynne å snakke om hvilke ressurser som skal tas ut. Det som er poenget, er at vi må redusere avbrenningen av fossile brensler. Da må vi sørge for at fornybar energi blir konkurransedyktig, at vi får energieffektivisering. Det som til syvende og sist vil bli tatt ut, er den energien som det er mest kostnadseffektivt å ta ut, og som påvirker klimaet og miljøet minst.

Derfor er det et poeng i denne debatten at det er den politikken vi fører i Norge nå – bl.a. kraft fra land til felt og forbud mot faking på plattformer – som reduserer klimagassutslippene ved produksjonen, i tillegg til en rekke andre påbud, lover, regler og reguleringer for å sikre best mulig helse, miljø og sikkerhet ved oljeutvinningen. Det må være veien å gå.

Ola Elvestuen (V) [16:07:17]: Jeg er helt enig med representanten Per Rune Henriksen i at vi må sette alle krefter inn på å redusere våre egne utslipp. Men vi kan ikke vente på en internasjonal pris på karbon – jeg tror heller ikke vi kan forvente at den kommer. Fordi klimaendringene er så alvorlige, må vi forvente at også alle andre land begynner å redusere sine utslipp. Målet om to grader er så viktig at vi må forvente at dette er et ansvar som tas bredt.

Jeg la merke til at representanten Rasmus Hansson var fornøyd med å reise en debatt på miljødagen. I Venstre er det langt viktigere at en får resultater, at vi tar inn over oss de endringene som også skjer internasjonalt. Det har vi gjort på flere områder.

En viktig diskusjon her i dag er hvilke sårbare områder vi må unngå petroleumsaktivitet i. Det er klart at innenfor iskanten kan det ikke være petroleumsaktivitet. Vi har en samarbeidsavtale med regjeringen hvor dette står helt klart. Det er også helt klart at dette må defineres tydelig før tildelinger i den 23. konsesjonsrunden skal vedtas. Men den viktigste diskusjonen er denne: Hva innebærer det for Norge hvis også resten av verden tar ansvar og reduserer sine klimagassutslipp? Dette handler ikke om at vi skal velge å la to tredjedeler være igjen i bakken – det vil jo skje hvis verden tar ansvar og reduserer sine utslipp. Vi må bestemme følgende: Hvordan skal vi innrette vår petroleumspolitikk etter en slik virkelighet? Dette er en viktig næring. Det er nødvendig for oss å tenke langsiktig, på vegne av norsk økonomi.

Det er helt riktig når Tord Lien sier at det har vært bred enighet om petroleumspolitikken i Norge gjennom mange år. Men spørsmålet er om ting har endret seg. Det var logisk på 1990-tallet, da vi visste at statens investeringer i

letevirksomhet fikk vi godt betalt for gjennom et skatte regime og -inntekter i etterkant. Dersom det er riktig at verden reduserer sitt forbruk, kan vi ikke lenger forvente at det vi nå finner, vil vi om 20–30–40 år kunne hente opp med lønnsomhet.

Vi bør endre regimet og skatteinnretningen for olje- og letевirksomhet. Dette er det viktige spørsmålet vi trenger å svare på i årene framover, ikke bare på grunn av miljø, men også av hensyn til norsk økonomi. Hvis vi ikke gjør det, kommer vi til å feilinvestere stort i årene framover.

Tina Bru (H) [16:10:30]: Norge står for 3 pst. av den totale produksjonen av olje og gass på verdensbasis. Behovet for fossil vil være der om vi kutter vår produksjon eller ei. Jeg har respekt for representantene Eidsvoll Holmås' og Hanssons syn, men som de mener at jeg tar feil, mener jeg akkurat det samme om dem. SSB, f.eks., har rapporter som viser at å slutte å lete etter eller produsere olje og gass i Norge vil ha en minimal effekt på verdens klimautslipp. I verste fall kan det føre til større utslipp fordi gassen og oljen vi ikke leverer, blir erstattet av kull eller olje og gass med et større karbonavtrykk.

Representanten Eidsvoll Holmås spør også hvem som skal få lov til å produsere fossil energi i fremtiden, og mener vel indirekte at det ikke skal være oss. Det er legitimt om SV mener at det er mindre ressurssterke land og ikke Norge som skal få lov til det, men da må SV samtidig si at de mener det er greit at denne fossile energien sannsynligvis kommer til å være mer forurensende enn den vi produserer. Norges bidrag, med 3 pst. på verdensbasis, vil nok trolig dekkes av andre land med sterk økonomi. Jeg tror det å se på norsk utvikling av olje- og gassindustri som en slags bistandspolitikk i beste fall er veldig ambisiøst, og i verste fall dårlig klimapolitikk.

Når man kritiserer oss for ikke å ha to tanker i hodet samtidig, vil jeg rette den kritikken rett tilbake. De representantene som støtter dette forslaget, virker ikke å ta inn over seg at verden har et økende energibehov. De velger selv ikke å svare på denne utfordringen, de tar ikke stilling til det både IEA og FN sier om fossile kilder i energimiksen. Hva er deres svar på dette? Det lurer jeg på. To tanker i hodet samtidig er akkurat det vi som ikke støtter dette forslaget, har. Vi må balansere klimahensyn og næringsliv, og vi må balansere klimahensyn og verdens energibehov. Det forsøker vi å gjøre, det gjør ikke SV og Miljøpartiet De Grønne.

Så til utfordringen jeg fikk fra representanten Eidsvoll Holmås om gass. Jeg minnes da komiteen var i Tyskland at der var representanten Eidsvoll Holmås opptatt av å snakke varmt om gass som en brobygger til fornybarsamfunnet, og som en del av løsningen på Europas energiutfordringer. Representanten Eidsvoll Holmås har rett i at det er vanskelig å få gass til å konkurrere med kull i dag, men jeg har tro på en internasjonal klimapolitikk, og at den skal komme på plass. Jeg tror den kan bidra til å styrke konkurransevnen til gass. Det må også Norge være en pådriver for. Nå har f.eks. USA tatt grep på dette, og de mest skitne kullkraftverkene vil nå i fremtiden få problemer med å holde det gående. To tanker i hodet samtidig er akkurat det vi har, og

det mener jeg representantene fra SV og Miljøpartiet De Grønne ikke har.

Rasmus Hansson (MDG) [16:13:31]: Nå skal jeg la være å holde opptelling over hvor mange tanker jeg har i hodet, men det er ikke få. En av dem er svaret på representanten Brus retoriske spørsmål om hva vi skal gjøre med verdens energiforsyning. Vel, svaret er nokså vel kjent: Vi skal i dramatisk fart endre den fra å være basert på fossil til å være basert på fornybar energi. Vi vet også svært godt at vi har veldig dårlig tid til å gjøre det, og vi vet svært godt at foreløpig er vi på helt feil kurs, noe som fører til at verdens klimagassutslipp går kraftig opp. Norge bidrar til det, både gjennom sin eksport av petroleumsressurser og gjennom å føre en nasjonal politikk som ikke senker våre klimagassutslipp. Det er hovedsvaret.

Vi har et stortingsflertall som avviser å ta konkret stilling til hvor store deler av våre gjenværende olje- og gassressurser som skal tilføres atmosfæren i form av klimagasser. Selv Ola Elvestuen fra Venstre sier vi ikke skal velge å la oljen ligge. Vel, det er akkurat det FNs klimapanel og verdens vitenskap ber oss om å gjøre. Da FNs klimasjef var på Svalbard og ble spurt av media hva Norge kunne gjøre for å bidra til den internasjonale klimakampen for et par uker siden, fikk hun sørgelig lite presse på det, men hun svarte to ting: Reduser olje- og gassvirksomheten og kutt ut kulldriften på Svalbard.

Nå er vi i en situasjon hvor flertallet, mens de ikke vil påvirke volumet i den norske olje- og gassvirksomheten, viser til gassens klimagevinst, som det ikke er noe grunnlag for å vise til i praksis. De viser til et kvotemarked som vi vet at ikke fungerer, og som ikke kommer til å fungere på svært lang tid. De viser til at det skal komme en internasjonal karbonpris, som det ikke er særlig mye som tyder på at vi kommer til å få på lenge, og de viser til en kommende internasjonal klimaavtale, som skal gi oss de reguleringene som Norge selv ikke vil bidra med, og det er en avtale som sannsynligvis ikke kommer særlig tidlig. Men det som er felles for disse internasjonale tiltakene, er at hvis de kommer, så kommer de til å ramme norsk olje- og gassvirksomhets framtid hardt. Imens setter USA konkrete utslippsmål på sektornivå for sine kullkraftverk, og Kina gjennomfører dramatiske kutt i sin kullbruk, kutt i kjempeskala. Det er det bildet Norge må begynne å forholde seg til, og det er det bildet Stortinget må forholde seg til når vi skal planlegge videre norsk olje- og gassvirksomhet.

Terje Aasland (A) [16:16:52]: Dette er egentlig en litt imponerende debatt på en måte. Det er helt legitimt at en er imot å gå videre med norsk olje- og gassvirksomhet og si nei til 23. konsesjonsrunde, og det går greit an å begrunne det sånn som SV og Miljøpartiet De Grønne velger å gjøre det. Men det å beskyldte noen for å mangle evnen til å ha to tanker i hodet i denne sammenhengen, synes jeg er en litt grov påstand, spesielt så lenge en gjennom to innlegg faktisk beviser at en selv, altså representanten Eidsvoll Holmås, kun har én tanke i hodet. Det er litt merkelig.

Det er faktisk sånn at hoveddilemmaet vi står overfor, ikke bare handler om 23. konsesjonsrunde, det handler om

et totalt globalt bilde som er ganske krevende, og som representanten Bru egentlig på en ganske god måte definerte. Av hensyn til verdens fattige må også representantene fra SV og Miljøpartiet De Grønne ta inn over seg behovet for å dekke en etterspørsel etter mer energi.

Det sies at det skal satses massivt på fornybar. Ja, jeg er helt enig, det skal satses massivt på fornybart, men vi har altså ikke svaret som gjør at en klarer å veksle inn all den energien den økte etterspørselen tilsier, med fornybar energi i dag. Det er derfor noen av de fremste kunnskapsmiljøene når det gjelder energi, faktisk peker på at det må være en energimiks, som er krevende i en klimasammenheng. Dere har ikke svar, og dere har kun én tanke i hodet, det er det som er problematisk, og det er det som kanskje gjør dere – dessverre – til småpartier.

Statsråd Tord Lien [16:18:46]: I denne typen debatter mener i hvert fall jeg det er nødvendig å klare å tenke på at man skal løse store energiutfordringer, man skal løse krevende klimautfordringer, og man må hensynta den enorme verdiskapingen denne næringen har gitt oss.

Representanten Eidsvoll Holmås utfordret oss på kull versus gass. Det er riktig, som Eidsvoll Holmås peker på, at i dag dumpes det billig kull til Europa samtidig som man har fravær av en fungerende kvotepris i EU. Men som representanten Eidsvoll Holmås selv peker på, kommer den gassen som kommer opp som et resultat av 23. runde, til å komme opp i 2025. Vi vet at gassinfrastrukturen på norsk sokkel ender opp i EU. Legger man til grunn at ikke Europa har klart å komme lenger i sitt klimaarbeid i 2025 enn at man ikke da har på plass en fungerende kvotepris for utslipp av klimagass i Europa, mener jeg det er ufattelig passivt. Det vil man selvfølgelig ha. Det vil bidra til å fase ut kull og erstatte det med fornybart, men også med norsk gass.

Så har jeg lyst til å peke på det som jeg selv i min visdom har skrevet i brevet til Stortinget, at dersom verdens forbruk av kull reduseres fra i dag å utgjøre halvparten av verdens energiforsyning til en fjerdedel, vil det være plass til nesten like mye olje av energimiksen som det er i dag innenfor rammen av togradersmålet. Da kan man si: Da bør man redusere oljeproduksjonen med 12 pst. til 88 pst. av dagens nivå. Da kan jeg si: Det kommer til å bli svært krevende å opprettholde oljeproduksjonen på 88 pst. av dagens nivå.

Oljeproduksjonen i mange av de store petroleumsregionene i verden går ned. Vi vet at det er to typer ressurser som det er mye igjen av: Det ene er gass og olje på sokkelen i Afrika, i Sør-Amerika og i Europa. Den andre ressursen det er mye av, som vi skal få gleden av å diskutere etterpå, er oljesand.

I det perspektivet må vi også ha med oss denne debatten. Det er plass også innenfor togradersmålet til mye olje også i et svært langt perspektiv. Jeg håper den blir norsk. Jeg håper også at den i stor grad i fremtiden vil bli nordnorsk. Det har landsdelen fortjent.

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll Holmås

har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [16:22:01]: Jeg takker for de svarene jeg har fått fra forskjellige representanter. Jeg vil bare være kort til Tord Lien siden jeg bare har 1 minutt.

Han sier at mye av dette kommer fra 2025 og utover. Da regner vi med at det er helt annerledes. Men til statsråden: Det er altså slik at i de innspillene til EUs framtidig kvotesystem om å sette et kvotetak på 40 pst. – altså 40 pst. reduksjon i det som ligger der, som denne regjeringen som Tord Lien er en representant for, og som statsråd Lien har vært med på å støtte, fører altså ikke til en kvotepris som er høy nok til å erstatte. Dette må jo statsråden vite! Dette vet jo Statoil, dette vet jo oljeselskapene og dette vet jo analytikerne. Da blir det underlig hvis Tord Lien sitter her og prøver å innbille oss at en endring i kvoteprisen vil føre til at gass erstatter kull – for det vil han ikke. Dessverre. – Det var det jeg fikk sagt.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [16:23:14]: Jeg vil si litt til representanten Heikki Eidsvoll Holmås' utfordring om hvorfor Kristelig Folkeparti ikke støtter forslag nr. 2, fra SV. Som Eidsvoll Holmås vet, har Kristelig Folkeparti en samarbeidsavtale med regjeringspartiene om at i iskanten, som er en av de viktige, sårbare områdene, skal det ikke utvinnes olje. I avtalen står det også at fore-var-prinsippet skal legges til grunn for alle vurderinger. Derfor går jeg ut fra at statsråden lytter til de rapportene som SV nevner i sitt forslag, og legger disse til grunn når blokkene skal tildeles.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ola Elvestuen (V) [16:24:09]: Det var representanten Rasmus Hansson som var sjokkert over at jeg sa vi ikke skulle velge hvilke felt som skulle bli liggende. Det er for så vidt riktig.

Jeg er helt enig med Rasmus Hansson i at vi må redusere de globale utslippene så raskt som mulig, men det er også sånn at vi kommer til å ha olje- og gassvirksomhet i mange år framover, selv om det vil bli mindre og mindre viktig. Da er det ikke noe galt i, hvis det er det mest miljøvennlige og lønnsomme, at den også ligger i Norge.

Så skal Venstre ikke bare markere standpunkt, men drive en politikk for å få til en politisk endring, som vi har fått til med Lofoten, Vesterålen og Senja, og vi skal ha en diskusjon om iskanten. Så er det avgjørende spørsmålet, som Norge må ta inn over seg, særlig fordi petroleumssektoren er så viktig, og den må gjennomgå så store endringer i årene framover, at nå må vi se på skattesystemet og innretningen inn mot petroleumssektoren for å sørge for at vi unngår store feilinvesteringer. Den diskusjonen vi vil ta i de debattene vi skal ha også med flertallet på Stortinget.

Tina Bru (H) [16:25:27]: Jeg skal være kort.

Jeg vil bare si at jeg er så glad for at de største partiene i norsk politikk står fjellstøtt sammen når det gjelder å møte fremtidens utfordringer både innenfor klima og innenfor fortsatt økonomisk vekst og verdiskaping i Norge.

Jeg må si at jeg synes hele debatten om klima i Norge er på feil spor når vi stadig diskuterer ut fra et nei eller ja til olje- og gassproduksjon i Norge. Det er en avsporing. Det er så lite konstruktivt, og det ødelegger muligheten for å ha en skikkelig debatt om hvordan Norge skal bidra til å redusere de totale globale utslippene. Det er faktisk det klimapolitikken handler om. Det handler ikke om et ja eller nei til norsk olje- og gassproduksjon.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [16:26:20]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å trekke Statoil ut av tjæresandvirksomhet i Canada (Innst. 207 S (2013–2014), jf. Dokument 8:40 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletiden, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ola Elvestuen (V) [16:27:10] (komiteens leder og ordfører for saken): Dette er en ny, viktig debatt, et nytt, viktig tema – i forlengelsen av den forrige diskusjonen vi hadde. Denne gangen er det ut fra et representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å trekke Statoil ut av tjæresandvirksomhet i Canada.

I forslaget viser forslagsstilleren til at Statoil kjøpte seg inn i tjæresandproduksjonen i Canada i 2007. Det vises også til at tjæresandutvinning er den mest klimaskadelige måten å utvinne olje på. Hvert år siden 2009 har Statoils generalforsamling behandlet forslag fra aksjonærer som har foreslått at Statoil trekker seg ut av tjæresandaktiviteten i Canada.

Forslagsstilleren legger også fram forslag der staten og regjeringen skal bruke sin innflytelse i Statoils styrende organer og sørge for at selskapet trekker seg ut av all tjæresandaktivitet i Canada.

Det foreligger flere forslag, bl.a. et mindretallsforslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Jeg forutsetter også at de vil redegjøre for sitt forslag, og at flertallet også vil redegjøre for sin innstilling.

Fra Venstres side vil vi støtte mindretallsforslaget, som støtter forslagsstilleren, om at regjeringen bes om å sørge

for at Statoil trekker seg ut av tjæresandaktiviteten i Canada. Dette er et spørsmål som har vært oppe i Stortinget flere ganger tidligere – også i forrige periode. Da var dette oppe etter et forslag fra Venstre.

Grunnlaget er at IEA forutsetter eller legger til grunn at vi når en topp i oljeetterspørsel i løpet av 2020-tallet. Det er en stor risiko for at vi nå lar Statoil investere i noe som ikke vil lønne seg når vi igjen, slik diskusjonen var tidligere, må legge til grunn at vi skal lykkes med den internasjonale klimamålsettingen om at vi skal nå togradersmålet. Skal vi nå togradersmålet er tjæresandutvinning den mest forurensende måten vi kan hente ut petroleum på, og det har store kostnader ved seg å hente den ut på den måten.

Jeg mener det er viktig at Stortinget drøfter hvordan statlig eierskap i ulike selskap kan innrettes, slik at aktuelle selskap skal bli både lønnsomme og en del av klimaløsningen. Det er det det er spørsmål om her, for det er et kostnadsspørsmål, hvilke investeringer går Statoil inn i, og hvilken risiko tillater vi som eiere at de tar, gitt at vi skal nå togradersmålet, og så er det utslippene i seg selv.

Fra Venstres side mener vi at dagens eierskapsmelding gir rom for å benytte eiermakt. Det er helt klart at eierskapet i oljesand er et strategisk veivalg for et statlig eid selskap som det er naturlig at også eieren har en interesse av og en mening om. Den har stor betydning for Statoil. Satsingen er svært synlig og bidrar til å endre selskapets omdømme som et ansvarlig oljeselskap med høye miljøstandarder.

Fra Venstres side vil vi støtte forslaget om at regjeringen må sørge for at Statoil trekker seg ut av oljesandaktiviteten i Canada, både av miljømessige hensyn – det innebærer store utslipp med denne typen virksomhet – og også av økonomiske hensyn, i og med at vi som eiere av et så viktig selskap må legge til grunn at våre eide selskap må gjøre sine investeringer ut fra at verden skal nå de samme målene som den norske regjeringen har, nemlig at vi skal redusere våre klimagassutslipp så mye fram mot 2050 at vi når togradersmålet.

Med det tar jeg opp de forslagene Venstre er med på.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Anna Ljunggren (A) [16:32:26]: Tjæresand er en av de mest krevende ressursene å utvinne i et klimaperspektiv. I likhet med skiferolje og mange forekomster av tungolje kreves det mye energi ved utvinning, noe som gir store klimagassutslipp. En global prising av CO₂-utslipp som faktisk bidrar til reduksjon av klimagassutslippene, vil bidra til at ressurser med høy CO₂-intensitet blir faset ut først, da disse ressursene blir de minst konkurransedyktige. Statoil har som mål å redusere CO₂-intensiteten på tjæresandutvinningen med 45 pst. innen 2025 og vannforbruket med 40 pst. innen 2020.

Statoils inntreden i tjæresandutvinningen i Canada var en forretningsmessig beslutning fattet av selskapets styre, som er det ansvarlige organet for denne typen avgjørelser. Jeg forutsetter at selskapet fortløpende gjør vurderinger av de forretningsmessige og klimamessige utfordringene

ved alle sider av denne typen prosjekter, også innenfor et scenario hvor vi lykkes med å holde global oppvarming innenfor togradersmålet.

Jeg er glad for at det er en samlet komité som understreker at staten som majoritetsaksjonær ikke kan gripe inn i saker som ligger under styrets kompetanseområde, og at det i komiteen er bred enighet om at staten skal holde seg unna statlige selskapers daglige drift.

Det er viktig at Statoil er en teknologidriver på sitt område og tilstreber å være klimaorientert.

I eierskapsmeldingen fra 2010 ble det understreket fra den forrige regjeringen at det var et mål at selskaper hvor staten er eier, skal være ledende i sin bransje på lavutslipp og utvikling av klimareducerende teknologi. Føringer som dette må følges opp av selskapenes ledelse og selskapenes styre.

Arbeiderpartiet mener at problemstillingen som forslaget tar opp, må håndteres i eierskapsmeldingen. Der bør det drøftes om man skal sette en målsetting om reduksjon av CO₂-intensiteten i prosjekter drevet av statlige selskaper.

Vi forutsetter at regjeringen legger opp til at dette faktisk blir mulig å drøfte i eierskapsmeldingen. Arbeiderpartiets mål er at staten som eier skal bidra til at det stilles krav om at offentlig eide og deleide selskaper skal være bransjeledende innenfor bærekraft og miljø.

Oljevirkosheten globalt har store klimamessige utfordringer. Fra Arbeiderpartiets side mener vi at det er viktig at Statoil tar en ledende posisjon for å utvikle bransjen i en mer klimavennlig retning, bl.a. gjennom forskning og teknologitvilling. Vi ser det som viktig at Olje- og energidepartementet som eier stiller krav til at Statoil skal være bransjeledende innenfor klima og miljø, og at man særlig følger opp utslippsreduksjoner i tjæresandutvinningen.

Jeg tar opp det forslaget som Arbeiderpartiet er med på.

Presidenten: Representanten Anna Ljunggren har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Tina Bru (H) [16:35:48]: Jeg har i denne debatten, før den kom hit til stortingssalen, uttalt at jeg både som politiker og som privatperson ikke har særlig mye til overs for tjæresandvirksomhet. Oljesand er en ikke-konvensjonell olje som i mye større grad enn annen oljeutvinning påvirker miljøet negativt. Det legger beslag på store naturområder og fører til verre utslipp enn den utvinningen vi f.eks. driver med på norsk sokkel.

Samtidig har jeg hele tiden presisert at jeg til tross for dette mener at det ikke er Stortingets rolle å instruere Statoil til å trekke seg ut av slik virksomhet.

I flertallsmerknadene fra komiteen påpeker vi at det er bred enighet om at staten skal holde seg unna statlige selskapers daglige drift. Likevel velger noen av partiene akkurat i denne saken å blande seg inn i den daglige driften. Det mener jeg er både uansvarlig og dårlig eierstyring fra statens side.

Kompetansen til og ansvaret for å fatte forretningsmessige beslutninger i selskaper, også de hvor staten er eier, ligger til selskapenes styrer – ikke hos meg eller andre re-

presentanter i Stortinget. Dette er viktig for å sikre en forutsigbar og ansvarlig eierskapspolitikk fra statens side – en eierskapspolitikk som i et langsiktig perspektiv sikrer og videreutvikler de store verdiene som ligger i våre statlige selskap. Vi har dessverre sett altfor mange eksempler på brå endringer i rammevilkårene og forutsigbarheten for Norges viktigste næring.

Spørsmål som det dette representantforslaget tar opp, hører slik sett hjemme i eierskapsmeldingen. Det er i eierskapsmeldingen vi i Stortinget legger rammene for vårt engasjement i de ulike selskaper, og det er også her spørsmål om hva slags verdier og prinsipper vi skal legge til grunn, bør drøftes.

Det gjør man også, i aller høyeste grad. Norsk eierskapspolitikk stiller krav til at selskapene vi er eier eller deleier i, skal være bransjeledende innen bærekraft og miljø.

Fordi Statoil delvis er eid av staten, må de også forholde seg til det staten har slått fast i sin eierskapspolitikk, nemlig at selskaper som staten er eier i, skal være ledende i sin bransje på lavutslipp og utvikling av klimareducerende teknologi. Slik sett mener jeg det i spørsmålet om Statoils engasjement i tjæresand er positivt at staten er medeier i selskapet, fordi det nok er med på å gjøre Statoil mer ambisiøs i miljøspørsmålet.

Som sagt, jeg er ikke selv noen stor tilhenger av tjæresand. Jeg mener ut fra et miljøaspekt at det er beklagelig at Statoil ønsker å bruke 12 mrd. kr på nettopp det prosjektet. Det er et faktum at det trengs omlag 3 liter vann for å produsere 1 liter råolje fra oljesand, det er en betydelig energimengde som går med i produksjonen, og dessverre etterlater produksjonen seg svært mange dagbrudd. Det gjør at jeg personlig mener oljesand er lite fremtidsrettet.

Jeg har samtidig ingen problemer med at Statoil, som et suverent børsnotert selskap med ansvar for egen inntjening, gjør de betraktninger de mener er nødvendige for å sikre høyest mulig avkastning på investert kapital innenfor rammene av de miljøkravene Stortinget har stilt gjennom eierskapsmeldingen. Det er disse betraktningene som også er med på å danne basisen for fremtidig norsk velferd.

Verden vil i fremtiden trenge mer energi. World Energy Outlook 2013 beregner at fossile kilder til sammen vil utgjøre 64 pst. av det samlede energiforbruket i 2035. Ikke-konvensjonell olje, som tjæresand, vil være en del av dette om man liker det eller ei. Jeg tror ikke vi da gjør klimaet noen tjeneste ved å si at det selskapet som opererer under de strengeste miljøkravene – Statoil – skal overlate denne produksjonen til noen andre.

Høyre kommer derfor ikke til å støtte noen av forslagene i denne saken.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [16:39:41]: I en debatt som dette, som også faller på verdens miljødag, har jeg lyst til å begynne med å løfte blikket litt. For hva er det egentlig vi snakker om i denne saken? Jo, det er snakk om en av de største krisene vi står overfor, nemlig klimakrisen. Det er ingen norsk krise, men en internasjonal krise. Det betyr at beslutningene vi tar her, får konsekvenser i verden for øvrig. Det er snakk om vårt ansvar for kommende genera-

sjoner. Vi snakker ikke lenger om en usikker fremtid for barnebarna. Klimaendringene skjer ikke i en fjern fremtid – de skjer nå. Derfor gjelder det barna våre, og det er vi som må snu utviklinga.

Det er derfor vi ønsker at det skal skje mest mulig på klimafronten, og at det skal skje fortest mulig. Vi vet at om det fortsetter som i dag, og om vi ikke klarer å kutte i klimautslippene, vil de neste generasjonene ikke ha de samme mulighetene som vi har. Rapporten fra FNs klimapanel viser at temperaturen allerede har økt med nesten 1 grad og forventes å øke med 4 grader dette århundret. Konsekvensene dersom dette skjer, er redusert matsikkerhet, mer ekstremvær og truede økosystemer. Risikoen kan reduseres bare dersom vi greier å få ned utslippene. Det er vi som har ansvaret for å gjøre noe med disse utslippene, og det er det denne saken handler om.

For hva er bakgrunnen for at oljesand er en utfordring? Jo, det er nettopp det at oljesand forurenser. Utslippene fra utvinning av oljesand er jo minimum ti ganger verre enn fra den oljen vi tar ut i Norge. Derfor har Kristelig Folkeparti gjentatte ganger foreslått å be forrige og nåværende regjering, gjennom deres innflytelse i Statoils styrende organ, sørge for at selskapet trekker seg ut av oljesandaktiviteter i Canada.

Oljesandutvinning er den mest klimaintensive måten å utvinne olje på. Oljesandutvinning fører også til store sår i naturen og lokal forurensing av bl.a. vannet. Statoils engasjement i det som kan betegnes som en av de skitneste formene for oljeutvinning, går på bekostning av verdens klima og ikke minst norsk oljebransjes møysommelig oppbygde miljøomdømme.

Vi mener at staten som majoritetsaksjonær bør bruke sin innflytelse i Statoils styrende organ til å sørge for at selskapet trekker seg ut av oljesandaktiviteter i Canada. Vi konstaterer at olje- og energiministrene fra både denne og forrige regjering velger å gjemme seg bak formalia for å slippe å ta stilling til en meget viktig miljøsak, som er svært ødeleggende for Statoils omdømme.

Jeg tolker statsråden slik at han, som statens representant og generalforsamling i Statoil, verken kan eller vil styre dette selskapet. Vi er uenig i dette. Vi mener at saken er så alvorlig at staten i dette tilfellet må engasjere seg. Statoils engasjement i oljesandutvinning bør og må stanses.

Oskar J. Grimstad (FrP) [16:43:26]: Representantforslaget om å trekke Statoil ut av tjæresandverksemd i Canada er ikkje nytt. Denne debatten har vi hatt tidlegare, og han gjentar seg no.

Men når det gjeld kompetanse og myndigheit til å gjere investeringsvedtak i dei statleg eigde selskapa, ligg det i dag – og slik må det også vere – til styret og leiinga i selskapa. Problemstillinga som dette forslaget tar opp, blir frå statens side handtert i eigarskapsmeldinga, som fleire også har vore inne på.

Statoil har i fleire år gitt uttrykk for at selskapet vil gå stegvis fram i utviklinga av oljesandprosjektet i Canada. Både kommersielle og miljømessige omsyn blir lagde vekt på i vurderingane til selskapet. Vi ser at Statoil inves-

terer betydelege midlar i forskning og utvikling av ny teknologi for å kunne utvikle prosjektet på ein mest mogleg berekraftig måte.

Statoils mål om å redusere karbonutsleppa frå oljesandutvinning med over 40 pst. innan 2025 er altså industrileiande. Dette viser at nettopp Statoil er eit føregangsselskap som viser veg når det gjeld å redusere fotavtrykket på denne typen utvinning. Vi veit at tjæresandutvinning vil fortsetje i lang tid framover, då ressursane er så store at dei vil bli tatt ut. Då er det viktig med eit selskap som er villig til å vere leiande på miljømessig god produksjon. Der er Statoil leiande per i dag og har ambisiøse mål.

Marit Arnstad (Sp) [16:45:19]: Vi står overfor år med krevende beslutninger når det gjelder verdens energimiks. Det kommer til å bli stilt sterke krav om energieffektivisering, massiv utbygging av ny fornybar energi og karbonfangst, og vi kommer til å stå overfor krav om utfasing og reduksjon av kullforbruk.

I et slikt bilde kommer heller ikke oljesandutvinning særlig heldig ut. Det er ingen god form for oljeutvinning, bl.a. er det slik at det krever så mye energi til utvinningen av denne oljen at klimagassutslippet og klimagassregnskapet blir meget uheldig. Nest etter kull er det ingen tvil om at oljesand har de største klimautslippene, og det vil ikke være rom for denne typen utvinning i et langsiktig perspektiv. Vi i Senterpartiet synes derfor at det er uheldig at Statoil er inne i den typen oljesandutvinning som de er inne i Canada, sjøl om vi har merket oss at Statoil allerede har solgt seg ned til en del av det de kjøpte seg inn i, og også at de har som mål at de skal redusere CO₂-intensiteten på tjæresandutvinningen med 45 pst. i løpet av det neste tiåret.

Men Senterpartiet kan allikevel ikke være med på forslaget fra Kristelig Folkeparti, Venstre, SV og Miljøpartiet De Grønne. Årsaken til det er at på denne måten kan ikke Stortinget drive eierskapsutøvelse. Det må være for lenge siden Venstre og Kristelig Folkeparti har vært i regjering til at de nå skjønner hvordan det foregår – til at de kan være med på en slik type forslag. Du kan ikke gjennom Dokument 8-forslag fra sak til sak i Stortinget drive og styre statlige selskap. Det er det vi har en eierskapsmelding til i Stortinget. Det er derfor vi behandler en eierskapsmelding, og det er derfor vi nedfeller prinsipper for eierskapsutøvelse og styring for både heleide og deleide statlige selskaper, for statlige selskaper som ikke er børsnotert, og for statlige selskaper som er børsnotert. Vi må holde fast ved noen av de prinsippene. Da kan vi ikke gjennom enkeltforslag i Stortinget fra sak til sak drive og prøve å styre forretningsmessige beslutninger i selskapene.

Men det er ikke dermed sagt at ikke Stortinget på et tidspunkt burde nedfelle sterke krav, og at vi burde ta en mer prinsipiell debatt om ikke staten som eier mer aktivt bør gå inn i generalforsamlingene og ha synspunkter på miljø. Det kan godt være. Det bør i så tilfelle ikke bare gjelde Statoil, det bør også gjelde andre statlige selskaper. Det burde vi få god anledning til å diskutere i forbindelse med en eierskapsmelding. Derfor tar jeg det for gitt at når Kristelig Folkeparti og Venstre her i dag står og har så sterke ord om det som er Statoils engasjement i Canada, og beho-

vet for at de trekker seg ut av det, kommer de også til å støtte Arbeiderpartiet og Senterpartiets forslag subsidiært, slik at vi kan få den brede og prinsipielle debatten om hvilken rolle staten bør ha som eier på de ulike generalforsamlingene i de ulike selskapene når det gjelder miljø og klimagassutslipp. Det er den ryddige måten å ta det på, og det er den måten vi tidligere har vært enige om i Stortinget at vi bør ta den typen debatter på.

Senterpartiet kommer derfor ikke til å støtte forslagene som ligger fra mindretallet. Men vi står bak et forslag sammen med Arbeiderpartiet, der vi ber om at denne saken blir adressert i eierskapsmeldingen, og der vi også er åpne for at man kan ta en drøfting om hvorvidt staten skal utøve en mer aktiv eierrolle på generalforsamlingene. Det kan være at den tida har kommet. Vi ser også at det er enkelte av de andre eierne av den typen selskap som gjør det. Store pensjonsfond er inne og er mer aktive eierutøvere i generalforsamlingene enn det staten vanligvis har vært.

Så dette er en meget interessant debatt, men det er en debatt som ikke hører hjemme her i dag. Det er en debatt som hører hjemme i forbindelse med behandlingen av eierskapsmeldingen.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [16:49:45]: Jeg vil rose forslagsstilleren for å fremme dette forslaget – og forslagsstillerne som har fremmet dette forslaget tidligere. Det kommer i forlengelsen av den debatten vi hadde i sted, som handler om hvilken olje det egentlig er som skal bli liggende, i en verden der vi vet at oljen må bli liggende for at vi skal nå togradersmålet.

I sted var det mange av partiene som sa at Norge ikke bør ta stilling til dette selv, fordi det kommer til å være behov for mye olje i framtiden, og det er ikke slik vi bør styre dette. Vi bør istedenfor ha en internasjonal kvotepris. Den type tanker er å leve i en drømmeverden, for en internasjonal kvotepris vet vi ikke kommer til å komme. I hvert fall vi som følger med, vet at i de internasjonale klimaforhandlingene er det ingenting som tyder på at vi får en internasjonal kvotepris. Da kan det hende at noen av representantene istedenfor vil mene at hvis tjæresand i Canada skal bli liggende, bør det ikke være Statoil som mener noe om dette, slik som Tina Bru sier, for de må tjene penger på det de har lyst til å tjene penger på. Det skal ikke Stortinget blande seg inn i.

Når det gjelder denne tjæresanden, som ikke kommer til å bli liggende på grunn av at det blir en internasjonal kvotepris, og som ikke kommer til å bli liggende på grunn av at selskaper lar være å hente den ut, kanskje hun mener at Canada burde bestemme at den oljesanden vil bli liggende istedenfor. Men det har hun allerede avvist. Det at land selv bestemmer seg for å la noen av sine ressurser bli liggende, har jo de store, ansvarlige partiene avvist i den forrige debatten. Men vi er glad for at diskusjonen faktisk handler om hva slags samfunnsansvar vi mener det er nødvendig å ta.

Det er heldigvis slik at vi har fått en bevegelse i Arbeiderpartiet, som er villig til å gå inn og se på kull og på Statens pensjonsfonds investeringer i kull. Jeg vil si at den type investeringer – og hva slags type investeringer man

holder seg unna av klimahensyn – også bør gjelde de selskapene som staten har direkte investert i gjennom Næringsdepartementet. I så måte har jeg respekt for det argumentet som ble framført av Marit Arnstad, når hun sier at dette bør vi ikke ta som en enkeltsak; dette bør vi ta i forbindelse med eierskapsmeldingen. Derfor kommer jeg til å støtte det forslaget subsidiært. Jeg vil også oppfordre Venstre og Kristelig Folkeparti til å gjøre det samme. Får man ikke det man ønsker aller mest, bør man i hvert fall sørge for at vi får en bred og skikkelig debatt om dette i forbindelse med eierskapsmeldingen, og at vi får en helhetlig debatt om dette.

I den anledning kunne jeg tenke meg å løfte fram ett spørsmål. Når staten og Tord Lien i sitt engasjement for klimaet insisterer på at vi skal gjøre det vi kan for å hindre to graders oppvarming, er det slik at når staten gjør det, så skal staten la være å gi beskjed til sine selskaper om at de skal holde seg unna investeringer som kun er mulig hvis vi ikke når togradersmålet? Eller for å gjenta det på en litt enklere måte: Bør det ikke være slik at når staten mener at det er viktig å nå togradersmålet, sier også staten til alle selskaper som staten er investert i, at da skal man i hvert fall ikke investere i prosjekter som gambler på at det som er den norske stats politikk internasjonalt, nemlig å nå togradersmålet, ikke blir nådd? For det er det som skjer når selskaper investerer i kull, når selskaper investerer i de mest forurensende oljeprosjekter, herunder oljesand.

Til dem som mener at kull er noe helt annet enn oljesand: Det er slik at med den mest effektive bruken av kull får en ut mer energi per forurenset enhet med CO₂ enn med den minst effektive bruken av olje utvunnet ved oljesand. Det er ikke slik at svart er kull og hvitt er olje – slik er det ikke. Derfor mener jeg at det er bra at vi får en debatt om oljesand, for oljesand er forurensende – klimamessig forurensende – og det er i mange tilfeller også store miljødeleggelser lokalt knyttet til oljesandproduksjon. Det gjør at jeg mener det er riktig at den norske stat som eier sier at den type virksomhet skal vi ikke være med på. Men så har vi respekt for at Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsker å ta dette i forbindelse med eierskapsmeldingen, og derfor støtter jeg det subsidiært.

La meg stille et spørsmål helt til slutt til Arbeiderpartiet og Senterpartiet: Er det slik at dere ser for dere at oljesand vil kunne bli rammet av dette?

Presidenten: Tiden er ute.

Presidenten vil minne om at også spørsmål må adresseres gjennom presidenten.

Rasmus Hansson (MDG) [16:55:06]: Hva er tjæresand? Klimaforskeren James Hansen har spissformulert svaret ved å vise til at en omfattende utvinning av denne ressursen innebærer å knuse det aller siste håpet om en bærekraftig framtid for framtidige generasjoner. Dette er spissformulert, men det er ikke føleri. Det hviler på meget solid, faglig dokumentasjon.

Så har vi nettopp hatt en debatt hvor noe av den sterkeste argumentasjonen for norsk olje- og gassvirksomhet offshore er påstanden om at den er så klimamessig ef-

fektiv at det rettfærdiggjør at vi viderefører denne produksjonen, på bekostning av tilsvarende produksjon som er mindre energieffektiv, i andre land. Flere har minnet om at produksjon av tjæresand er fire–åtte ganger, minst, så klimaforurensende som f.eks. produksjon av olje på norsk sokkel.

Så har vi hørt en fascinerende rekke av representanter – til og med fra Høyre – som overgår hverandre i kritikk av tjæresand som ressurs, og i ønsket om at Statoil ikke burde investere i denne ressursen. Vi hører den ene representanten etter den andre forutsette at Statoil er bransjeledende på klima. Vi har hørt folk vise til Statoils mål om 40 pst. reduksjon av utslipp knyttet til tjæresandproduksjonen, og vi har hørt folk vise til, først og fremst, eierskapsmeldingen som redskapet som skal føre til at Statoil, som hovedsakelig statseid selskap, tar dette ansvaret. Og vi har hørt sterk bekymring for å blande seg inn i det folk kaller selskapets daglige drift.

Hva er så realiteten? Jo, for det første: Statoils tjæresandengasjement er alt annet enn daglig drift; det er en dypt strategisk investering – om noe er strategisk, er det tjæresandsatsingen til Statoil i Canada. Realiteten er også at til tross for forventningene om at eierskapspolitikken skal ha effekt, har den jo ikke det. Statoil klorer seg fast i tjæresand, de. De hører overhodet ikke på hva Tina Bru fra Høyre eller noen andre sier om tjæresand. De er i tjæresand. Og ikke bare det: Til tross for løftene om å redusere utslippene fra tjæresandproduksjonen i Canada med 40 pst., steg utslippene fra Statoils tjæresandproduksjon i Canada med 25 pst. i 2013. Og vi vet at Canada fører akkurat den samme politikken som stortingsflertallet nettopp har slått fast i diskusjonen om 23. konsesjonsrunde, nemlig at de ikke vil redusere bruken av sine ressurser – og deres ressurs er altså tjæresand.

Så er spørsmålet: Kan vi da ikke styre sterkere enn vi styrer? Vel, hvis Statoil vurderer å engasjere seg igjen i korrupsjon, i barnarbeid e.l., er det liten tvil om hvilken reaksjon som ville komme fra regjeringen, og det er liten tvil om hvor fort den ville komme. Så kom ikke her med at det er umulig å drive statlig styring!

Det tjæresand jo er, i tillegg til klimaproblemet det skaper, er en regelrett storskala økonomisk gambling – som flere har påpekt – med at den klimapolitikken Norge gjør seg til talsmann for internasjonalt, ikke skal fungere. En ny rapport fra Carbon Tracker har slått fast at tjæresand er den aller mest risikable ressursen å investere i. Dersom FN's klimapanel's målsettinger og norske klimapolitiske målsettinger for internasjonale tiltak slår til, vil tjæresand ryke ut først, og statens eierandel vil forsvinne.

Jeg synes derfor det er synd at flertallet fortsetter å skyve eierskapsmelding og eierskapsutøvelse foran seg som en unnskyldning for ikke å ta stilling til en tjæresandpolitikk i Statoil som helt åpenbart ignorerer disse signalene. Men Miljøpartiet De Grønne vil selvfølgelig støtte initiativet – eller forslaget – fra Senterpartiet og Arbeiderpartiet om en mer fokusert debatt rundt eierskap og tjæresand, og ser fram til å delta i denne.

Statsråd Tord Lien [17:00:26]: Jeg registrerer med glede at flertallet i energi- og miljøkomiteen ikke gir tilslutning til forslaget om at staten skal bruke sin eierinnflytelse i Statoil til å pålegge selskapet å trekke seg ut av oljesandvirksomhet i Canada. To lignende forslag har i henholdsvis 2009 og 2010 blitt behandlet i Stortinget med samme utfall.

Forslag om å trekke Statoil ut av oljesandvirksomhet har også blitt behandlet på samtlige av selskapets generalforsamlinger siden 2009, og senest 14. mai i år stemte 99,51 pst. av eierne imot et slikt forslag.

Statoil kjøpte North American Oil Sands i 2007. Det var en forretningsmessig beslutning fattet av Statoils styre, som er det ansvarlige organ for denne type avgjørelser. Jeg er glad for at Statoil har høye ambisjoner om å redusere CO₂-utslippene fra sin virksomhet, ikke minst også oljesandvirksomhet, bl.a. ved utvikling av ny teknologi. For øvrig synes jeg representanten Ljunggren sa mye bra, og det er verdt å si også at Statoil er et av få selskaper i denne bransjen som offentliggjør sine ambisjoner innenfor området klimagassutslipp.

Staten har lenge vært en stor eier i flere av de største norske børsnoterte selskapene. Den statlige eierandelen på 67 pst. i Statoil er i dag mer verdt enn resten av det statlige eierskapet på Oslo Børs. Det er selvfølgelig veldig viktig at det i utøvelsen av det statlige eierskapet legges vekt på forutsigbarhet, profesjonalitet og troverdighet. Eierskapspolitikken utøves i henhold til en helt klar rolledeling mellom aksjonærer, styre og ledelse, som det framgår av selskapslovgivningen, og innenfor rammen av statens egne prinsipper, med bred oppslutning i denne sal, for eierstyring og selskapsledelse.

Jeg noterte meg at representanten Andersen Eide kalte dette for å sette formalia i veien. La meg si det slik: Jeg er mer enig med representanten Arnstad, som snakket om viktige prinsipper for eierstyring. Staten eier enorme verdier på Oslo Børs, og for å ivareta skattebetalernes interesser er det svært viktig at disse prinsippene opprettholdes.

Av disse prinsippene følger det at staten som eier i Statoil ikke involverer seg i investeringsbeslutninger som selskapene gjør. Det er styrets og ledelsens ansvar. Dette prinsippet har stått fast i flere tiår gjennom skiftende regjeringer og i stortingsmeldingen om eierskap som Stortinget har behandlet og gitt klar tilslutning til.

Statoil foretar løpende store investeringer i Norge og i utlandet. Selskapet er med og byr på leteareal, kjøper og selger andeler og er involvert i selskapstransaksjoner. Investering i oljesand er en slik investering basert på et forretningsmessig grunnlag og inngår på linje med øvrige investeringer i Statoils samlede portefølje. Jeg forutsetter at Statoil gjør alle relevante risikovurderinger ved alle investeringsbeslutninger, enten det dreier seg om geologi, teknologisk risiko, finansiell og politisk risiko eller risiko for omdømme og utvikling i klimapolitikk, f.eks. karbonprising, som åpenbart har betydning for denne konkrete beslutningen.

Det er et vesentlig prinsipp at det er ledelsen og styret i selskapene som har ansvaret for investeringsbeslutningen som fattes, ikke aksjonærene. På denne bakgrunn er det

min klare oppfatning at dette ikke er en sak generalforsamlingen i Statoil skal eller bør behandle.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anna Ljunggren (A) [17:04:53]: Mitt spørsmål er om statsråden vil vurdere å gjennomgå miljø- og klimaprofilen til statlige selskaper under Olje- og energidepartementets portefølje i forbindelse med eierskapsmeldingen og herunder vurdere behovet for strengere klima- og miljøkrav.

Statsråd Tord Lien [17:05:20]: Jeg er, som jeg sa i stad, glad for at Statoil ikke bare har høye ambisjoner på miljø- og klimafeltet, men også selv kommuniserer disse ambisjonene uten at det er et resultat av styring fra Olje- og energidepartementet. Så er det naturlig for meg å si at jeg er opptatt av at Statoil aktivt tar samfunnsansvar og aktivt tar det miljøansvaret de har. Det er en forventning som jeg opplever at det i mange år har vært bred politisk enighet om skal gjelde for utøvelsen av det statlige eierskapet, og det er noe jeg selvfølgelig mener også bør videreføres.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [17:06:28]: Uansett hvordan en vrir og vender på det, er det vel ingen tvil om at oljesand forurenser. Statoils engasjement i det som kan betegnes som en av de skitneste formene for oljeutvinning, går på bekostning av verdens klima og norsk oljebransjes møysommelig oppbygde miljøomdømme. Vi mener saken er så alvorlig at staten i dette tilfellet må engasjere seg, og jeg regner med at statsråden faktisk ser Alvoret i dette. Spørsmålet mitt blir da: Er det virkelig i Statoils og norske myndigheters interesse at denne oljesandutvinningen får fortsette?

Statsråd Tord Lien [17:07:10]: Som sagt, eier norske skattebetalere gjennom staten betydelige verdier på Oslo Børs. Prinsippene for eierskapsstyring har gjort at det norske eierskapet, altså statens eierskap til aksjer på Oslo Børs, har blitt oppfattet å være godt forvaltet og forutsigbart. Det har vært med på å beskytte enorme milliardverdier for norske skattebetalere i mange, mange år. Et av de viktige prinsippene som har skapt denne forutsigbarheten og disse verdiene, er nettopp prinsippet om at kommersielle beslutninger tas av ledelsen i selskapene og i styrene, ikke av aksjonærene, som i dette tilfellet er staten.

Ola Elvestuen (V) [17:08:19]: Statsråden nevnte helt til slutt i sitt innlegg, og var tydelig på, at generalforsamlingen ikke bør blande seg inn i de vurderingene som selskapet gjør, heller ikke på dette området, og han forventer at selskapet har en offensiv klima- og miljøpolitikk. Men samtidig må vi ta inn over oss at det er snakk om et AS, som opererer innenfor aksjelovens rammer, og det kan jo være at Statoil har andre interesser enn den norske stat. Dermed må det være eier som tar de overordnede vurderingene av hva selskapet skal være med på, ikke gjøre de strategiske valgene. Det er ingen tvil om at dette er spørsmål som, når det ikke blir flertall her, må vurderes i en eierskapsmelding. Fra Venstres side har det vært

et rent hensiktsmessighetsspørsmål: Skal vi stemme for et forslag eller ikke? Vi har vurdert at denne eierskapsmeldingen kommer så raskt at vi vil ikke kunne få en ordentlig vurdering før den kommer. Men da trenger jeg å spørre statsråden: Kan man forvente en vurdering også av dette spørsmålet i eierskapsmeldingen?

Statsråd Tord Lien [17:09:27]: Jeg må forsøke i denne saken å svare for eierskapsforvaltningen til Statoil. Det er andre selskaper i min portefølje, men det er Statoil vi diskuterer nå, og da har jeg lyst til å adressere én ting: Staten er ikke eier i Statoil alene. Det er også minoritetsaksjonærer, som har en ganske viktig, men også streng beskyttelse i allmennaksjeloven. Det er bra. Jeg mener at det er viktig at vi som eiere, en av flere eiere i Statoils tilfelle, har store forventninger til miljøstandarder og miljøambisjoner – ambisjoner og standarder for samfunnsansvar, etikk osv. – når det gjelder de selskapene vi er eiere i.

Så tror jeg at jeg må la det bli med det, i og med at dette er en sak som flere statsråder nok har en mening om.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [17:10:41]: Jeg skal sitere Christine T. Meisingset, som er leder for Storebrands bærekraftige investeringer, som sa følgende i en pressemelding om hvorfor de har trukket seg ut av seks oljesandselskaper og 13 kullsekskaper:

«Dette gjør vi for å redusere fossil- og CO₂-eksponeringen og sikre langsiktig stabil avkastning.

(...)

Om de uttalte klimamålene blir virkelighet, blir disse ressursene verdiløse rent økonomisk».

Er det riktig at det norske statseide selskapet har investert i selskaper som gambler med investeringer som bryter med statens egne målsettinger om å nå togradersmålet?

Statsråd Tord Lien [17:11:31]: Jeg noterer meg at dette har endt opp med at representanten Holmås er mot oljeproduksjon både på sokkelen og i oljesand. Da er det egentlig kun Saudi-Arabia igjen. Det får vi bare notere oss.

Jeg har prøvd å være veldig tydelig på dette. Jeg oppfatter vel at SV er et parti som har vært veldig for statlig eierskap i Norge. Det er ingen tvil om at en av grunnene til at det har vært bred politisk enighet om det statlige eierskapet i Norge, og en grunn til at det statlige eierskapet i Norge har vært godt, er at vi har klart å forholde oss til disse overordnede prinsippene, som også har skapt en tillit i aksjemarkedet til at staten er en god eier, for det vet vi at aksjemarkedet opplever oss som. Av disse prinsippene følger det at staten som eier i Statoil ikke involverer seg i investeringsbeslutningene. Det er det styret og ledelsen som har ansvaret for.

Rasmus Hansson (MDG) [17:12:44]: Stortingets flertall – flertallet av partiene – har i denne debatten uttrykt sterk misnøye med Statoils tjæresandengasjement og stor bekymring for klimakonsekvensene av det engasjementet. Statsråden på sin side forutsetter i sine tidligere innlegg at Statoil tar ledende klimaansvar, og han har «store forventninger» til Statoils miljøambisjoner. Men Statoil lever jo

ikke opp til dette, de tar ikke dette klimaansvar, de viser ikke i praksis disse miljøambisjonene, og de ignorerer det faktum at Stortinget er sterkt misfornøyd med selskapets klimaengasjement. Når statsråden henviser til eierskapspolitikken som styringsredskap, synes da statsråden at statens egen eierskapsutøvelse svarer til statsrådets egne forutsetninger og forventninger til selskapet?

Statsråd Tord Lien [17:13:52]: La meg bare først gjøre en kort refleksjon rundt at det nok er veldig klokt av olje- og energiministeren ikke å erklære sterk misnøye med selskaper han har en betydelig post i. Det har noen konsekvenser som vi helst skal holde utenfor stortingssalen, tror jeg.

Jeg føler at jeg har redegjort flere ganger for hvordan jeg ser på dette overordnet. Jeg mener at det er naturlig at vi som eier stiller krav på overordnet nivå om at selskapene vi er eiere i, skal vise at de har gode etiske standarder, tar miljøansvar og tar samfunnsansvar. Så er det, som jeg har sagt noen ganger nå, sånn at det er et viktig prinsipp, som har tjent norske skattebetalere svært godt i mange tiår, at kommersielle beslutninger ikke tas i departementene, men i selskapenes styre og ledelse.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Anna Ljunggren (A) [17:15:09]: Representanten Tina Bru hadde gode argumenter for hvorfor eierskapsmeldingen er det rette stedet å ta stilling til spørsmålet som vi i dag behandler. Det er vi i Arbeiderpartiet helt enig i, og derfor har vi fremmet forslag om en gjennomgang av klimaprofilen til statlige selskaper i forbindelse med eierskapsmeldingen. Representanten Bru bør etter å ha argumentert sterkt for viktigheten av en endring i Statoils tjæresandprosjekt kunne støtte dette forslaget.

I likhet med representanten Marit Arnstad er jeg også overrasket over at Kristelig Folkeparti og Venstre, med de sterke argumentene som de bruker mot tjæresand, ikke kan støtte vårt forslag. Det handler om en gjennomgang av de ulike selskapenes klimaprofil, men også om å vurdere behovet for strengere miljø- og klimakrav. De kan se vårt forslag som et steg på veien mot å trekke Statoil ut av tjæresandprosjektet.

Representanten Heikki Holmås spurte rett ut om vi i Arbeiderpartiet mener at forslaget som vi har fremmet, er en åpning for å diskutere Statoils tjæresandaktivitet i eierskapsmeldingen. Svaret på det er enkelt og greit: Ja, det mener vi. Vi mener at i eierskapsmeldingen må vi ha en bred gjennomgang av alle hel- eller deleide statlige selskapers klimaprofil, ikke bare under Olje- og energidepartementets portefølje. Det vil også være en oppfølging av eierskapsmeldingen fra 2011, og vi må herunder vurdere Statoils aktivitet i Canada.

Jeg vil bare avslutningsvis presisere at selv om Statoil trekker seg ut av Canada, vil tjæresand fortsatt produsere og utvinnes i Canada. Klimagevinsten er lik null, men Statoils og Norges omdømme vil bli betydelig forbedret.

Tina Bru (H) [17:17:28]: Først har jeg lyst til å si at det er veldig bra at vi har en debatt om miljøprofilen til våre statlig eide selskaper her i Stortinget i dag. Det er helt åpenbart at det er et stort engasjement rundt dette spørsmålet blant representantene i salen. Det synes jeg er fint.

Så har det blitt påpekt at det kan godt hende at en internasjonal klimaavtale vil gjøre tjæresanden ulønnsom. Det kan godt hende at stemmer. Den vurderingen må selskapene ta hvis det skulle skje. Men det er interessant at de representantene som i denne debatten påpeker dette og argumenterer ut fra det, er de samme representantene som i den forrige debatten vi hadde her i salen, mente at dette var helt usannsynlig at kom til å skje – man kom ikke til å lykkes med en internasjonal klimapolitikk. Det synes jeg er litt spesielt.

Jeg ønsker velkommen en debatt om klima- og miljøkrav i eierskapsmeldingen, men ikke en debatt om enkeltinvesteringer. Det er det selskapene selv som må ta stilling til. Vi skal legge rammene, og det er ut fra de rammene selskapene skal vurdere sin virksomhet og lønnsomheten i prosjektene.

Så vil jeg bare si at Statoil er bransjeledende på klimaeffektiv produksjon innenfor tjæresand. De har også en egen forskningsenhet som jobber med å redusere miljøbelastningen i deres virksomhet i Canada. Det er ingen av oss som her skyver noe foran oss når vi sier at vi skal diskutere dette i forbindelse med eierskapsmeldingen, men vi er opptatt av å ha en ryddig eierskapspolitikk. Nettopp dette synes jeg representanten Arnstad gjorde godt rede for i sitt innlegg tidligere. Selvfølgelig skal vi diskutere klima og miljø i forbindelse med eierskapsmeldingen. Jeg forutsetter at vi får anledning til å gjøre det når den kommer.

Marit Arnstad (Sp) [17:19:25]: Jeg må vel få si at jeg ikke synes statsråden svarte representanten Elvestuen noe særlig godt på spørsmålet om dette vil bli tatt opp i eierskapsmeldingen. Representanten Elvestuen bør ikke føle seg helt beroliget når det gjelder det svaret han fikk på det spørsmålet. Den eneste måten å føle seg helt beroliget på, vil være om Kristelig Folkeparti og Venstre stemmer for Senterpartiet og Arbeiderpartiets forslag her i dag. Da vil vi fortsatt kunne få denne saken reelt sett inn i et mer prinsipielt og konstruktivt spor, i den forstand at vi kunne diskutere det der den skal diskuteres, og der den hører hjemme, nemlig i en eierskapsmelding framlagt fra regjeringen til Stortinget. For det er jo slik at det finnes en måte der staten som eier kan påvirke de selskaper der man har eierinteresser, og der en også kan være med og sette miljøkrav, og det er gjennom generalforsamlingen. Det gjelder også i børsnoterte selskaper, sjøl om man har mange andre mindre aksjonærer. Men da må det gjøres på et prinsipielt grunnlag. Da må det debatteres prinsipielt. Da må en også kunne vurdere hvordan andre institusjonelle eller finansielle eiere velger å gjøre det, bl.a. Storebrand, som ble nevnt i et tidligere innlegg her. Da bør en også vurdere hvordan en fra statens side skal følge opp hvert enkelt selskap, ikke bare Statoil. Da hadde vi etter min mening hatt en mulighet til en ryddig debatt, ikke denne sak-til-sak-

markeringen av dette spørsmålet. Da hadde saken fått den oppmerksomheten den fortjener.

Senterpartiet kommer ikke til å ville være med og behandle et så viktig og prinsipielt spørsmål så lemfeldig som det legges opp til her i dag. Vi ønsker at dette skal gjennomgås på et mer prinsipielt grunnlag. I en slik prinsipiell gjennomgang ville Senterpartiet ha ment at en også som eier kunne ha vært aktiv og bedt Statoil om å gå ut av oljesandvirksomhet – da på en korrekt måte gjennom generalforsamlingen.

Jeg må også si, når jeg hører det siste innlegget fra representanten Tina Bru, at også Høyre helt saklig sett, ut fra det som representanten sa, burde kunne stemme for det forslaget som Senterpartiet og Arbeiderpartiet har lagt fram her i dag, og få den behandlingen som et slikt forslag fortjener, og den prinsipielle debatten som de statlige selskapene fortjener fra oss, fra Stortingets side, for det forslaget krever jo ikke at en skal legge fram noe nytt før eierskapsmeldingen blir framlagt, men det ber om at en under behandlingen av eierskapsmeldingen tar opp disse spørsmålene. Og så vidt jeg vet, blir eierskapsmeldingen framlagt så pass sent at den antakelig ikke blir behandlet i denne salen før til neste vår.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [17:22:34]: Jeg tar ordet fordi jeg ble provosert av statsrådets forsøk på å latterliggjøre standpunktet vårt i de to siste debattene ved å si at hvis vi både skal være imot oljesand i Canada og imot norsk oljeutvinning, da er det bare Saudi-Arabia igjen. Nei, det er ikke det vi sier. Det vi sier, er at alle i verden må bidra med å la olje, kull og gass bli liggende. Som jeg sa i stad, vi har minst fem ganger så mye olje-, kull- og gassreserver i verden som det verden tåler – som det verden tåler – ifølge regjeringens egne klimaambisjoner om å prøve å stanse den globale oppvarmingen til ikke å bli mer enn to grader. Det er da jeg sier at alle må la noe ligge. Vi sier ikke at vi skal avvikle den norske oljeproduksjonen i Nordsjøen, men vi sier at vi bør stoppe ny leting etter mer olje inntil vi har bestemt oss for hvor mye av den norske oljen og gassen som bør bli liggende. Og det er det vi også diskuterer her: prinsippene for hva slags type investeringer statlige selskaper skal gjøre. For spørsmålet som jeg stilte Tord Lien, og som han ikke svarte på, var: Bør Statoil foreta investeringer som kun er lønnsomme hvis regjeringens målsetting om å hindre den globale oppvarmingen fra å bli mer enn to grader, ikke blir nådd? Det prinsipielle spørsmålet er: Er det bra at statlige selskaper gambler på at staten mislykkes med sin politikk?

I andre sammenhenger, nemlig i Statens pensjonsfond utland, har vi gjennom statens aktive eierskapspolitikk og den forvaltningen som skjer der, sagt at pensjonsfondet i sin eierskapsutøvelse skal påvirke selskaper til å unngå barnearbeid. Vi har sagt at vi skal påvirke selskaper til å la være å motarbeide internasjonale klimaavtaler, for det har vi sett at mange selskaper gjør. Men så sier vi: Skal ikke disse prinsippene også gjelde for vårt engasjement i Statoil? Bør ikke statsråden være enig i at Statoil ikke bør gjennomføre investeringer som ikke er lønnsomme hvis vi

skal nå de klimamålsettingene som regjeringen og Stortinget selv har satt?

Ola Elvestuen (V) [17:25:24]: Det har vært en interessant debatt. Først det rent prinsipielle, om vi ut fra et Dokument 8-forslag kan vedta å trekke oss ut av tjæresand. Det mener jeg at vi helt klart kan gjøre. Har man et storting med et tydelig standpunkt og et tydelig flertall i en slikt sak, er det et enkeltvedtak, og en regjering følger det opp. Det bør ikke være noen diskusjon i det hele tatt.

Det er det vi også burde gjøre i denne saken, ut fra et klimaperspektiv, men ikke minst dersom vi mener på alvor at vi skal nå togradersmålet, ut fra en økonomisk vurdering, både se på hva som er i Norges interesse, og også Statoil bør gjøre en vurdering av hva som er i Statoils interesse med hensyn til et så forurensende og kostnadskrevende prosjekt som tjæresand er.

Så blir det en diskusjon omkring forslaget om en eierskapsmelding. Når vi har en samarbeidsavtale med regjeringspartiene om at vi skal forsterke klimaforliket, at vi skal føre en mer aktiv miljøpolitikk, må jeg bare ut fra svaret statsråden ga, si meg enig i at det ikke var tilfredsstillende. Da må jeg være tydelig på at vi legger til grunn at både bærekraft og klimaspørsmål er en del av eierskapsmeldingen når den legges fram. Jeg kan også garantere at det ikke er noen tvil om at dette vil bli et hovedtema når eierskapsmeldingen legges fram, og i behandlingen av den. For når det ikke er flertall for å gjennomføre et direktivedtak her, vil dette bli et hovedtema også i eierskapsmeldingen, både inn mot tjæresandutvinning – og jeg la også merke til Høyres innlegg – og inn mot å bruke et mer aktivt eierskap for å få en mer miljøvennlig og klimavennlig politikk også i de andre selskapene hvor staten har en stor eierandel.

Statsråd Tord Lien [17:27:51]: De representantene som har hatt ordet, vil være kjent med hva som er mitt konstitusjonelle ansvar, det er eierskapsforvaltningen av Statoil. Og jeg har forventninger til at Statoil tar samfunnsansvar, bærekraft, miljø og klimautfordringer på alvor i sin virksomhet og gjør vurderinger rundt disse temaene i de beslutningene de fatter på et overordnet plan. Det gjelder i og for seg også på andre felt, som etikk, som vel må kunne sies å være en del av samfunnsansvaret – som jeg har sagt flere ganger her allerede, jeg tror det var representanten Eidsvoll Holmås som utfordret meg på det.

Så har jeg prøvd å ligge på en prinsipiell linje her, men jeg finner allikevel grunn til å gjenta det jeg sa i stad: Reduserer man i perioden 2014–2050 bruken av gass fra halvparten av verdens energiforsyning, som tilfellet er i dag, til en fjerdedel, er det plass til nesten all oljen, også innenfor rammen av togradersmålet. Så er spørsmålet: Kan vi? Ja, Stortinget er suverent, så Stortinget kan vedta hva man vil, men det vil være et brudd på et prinsipp som har vært gjeldende i dette hus i mange tiår, og som har tjent norske skattebetalere svært godt i denne perioden.

Og jeg finner igjen grunn til å minne om det enorme eierskapet den norske stat har, og hvor viktig det er for disse verdiene at dette eierskapet forvaltes godt. Det mente

den rød-grønne regjeringen var viktig, og det mener også Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen er viktig. Jeg er glad for at de hovedlinjene også har oppslutning fra flertallet i salen fortsatt.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Rasmus Hansson (MDG) [17:30:21]: Er det sånn å forstå at det ikke har vært noen debatt om Statoil og tjæresand tidligere? Nei, det er det jo ikke. Det har vært en knallhard debatt om dette i veldig mange år, hvor veldig mange har lagt fram meget tung dokumentasjon for hvor ille det er at Statoil engasjerer seg i tjæresanden.

Så hvorfor er Statoil fortsatt i tjæresanden? Kan det ha sammenheng med at statsråden nøyer seg med å forutsette at Statoil tar klimaansvar? Kan det ha sammenheng med at Høyre og representanten Bru veldig gjerne vil ha Statoil ut av tjæresanden, og ikke har tenkt å legge to pinner i kors for å foreta seg noe med det? Kan det ha sammenheng med at representanten Arnstad, fra Senterpartiet, nå vifter med pekefingeren og vil ha en ryddig debatt og ikke en såkalt lemfeldig sak-til-sak-markering om tjæresanden, nå når Miljøpartiet De Grønne fremmer denne saken? Som om det ikke har vært utøvd eierskapspolitikk i åtte år – fra Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV – og som om ikke den eierskapspolitikken fortsatt blir utøvd, uten noe som helst resultat i form av å påvirke Statoils holdning til og engasjement i tjæresand?

Dette forslaget fra Miljøpartiet De Grønne kommer jo fordi denne sagnomsuste eierskapspolitikken til flertallet ikke har noen som helst effekt, og fordi flertallet åpenbart ikke har den ringeste intensjon om å sette makt bak kravene, til tross for at vi altså eier selskapet og har vist mange ganger at vi gjør akkurat hva vi vil med det selskapet hvis vi virkelig vil.

Det som gjenstår, er å se om det klima- og tjæresandengasjementet som har vært uttrykt fra det ene partiet etter det andre i denne salen i dag, faktisk kommer til å gi noe håndfast resultat når eierskapsmeldingen og eierskapspolitikken snart skal bli diskutert. Det er da vi skal måle Fremskrittspartiet, Høyre, Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti osv. på om det faktisk ligger noe i viljen til å utøve et statlig eierskap som har den klimaeffekten som så mange sier de ønsker at det skal få. Vi ser med spenning fram til den debatten.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [17:32:46]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Abid Q. Raja om en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen (Innst. 204 S (2013–2014), jf. Dokument 8:30 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen

teen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til tre replikker med svar etter innlegg fra partienes hovedtalere og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sonja Mandt (A) [17:33:42] (ordfører for saken): Først vil jeg takke komiteen for en grei oppgave. Forsterhjemsomsorgen er noe komiteen er opptatt av, og vi vil gjerne ha den bedre. Derfor er det også veldig flott at Venstre har tatt opp dette, med forslag om en NOU.

Representantforslaget fra Venstres Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Abid Q. Raja om en helhetlig gjennomgang av forsterhjemsomsorgen er et viktig innspill i debatten som har pågått i den senere tid. Der har vi sett at det er veldig mye bra som foregår, mange nye tanker og ideer som er i gang for å bedre omsorgen, men dessverre oppdager vi også at det er mangler og feil.

Forslaget som Venstre har fremmet, vil kunne føre til bedre løsninger for fosterbarn og fosterforeldre, rekruttering og oppfølging. Det er viktig å få vite hva en skal gjøre bedre, og få en bekreftelse på om en skal videreføre noe av det som virker.

Komiteen mener at alt det vi ser fungerer bra i dagens omsorg, er det viktig å videreføre. Samtidig er det viktig å erkjenne at det finnes uløste oppgaver, eller oppgaver som vi må løse bedre. Kvalitet og barns beste er viktige overordnede mål.

Statsråd Horne mener i sitt svarbrev at det er viktig at alle tiltak som er i gang, videreføres, og mener at vi ikke har tid til en NOU, fordi det kan ødelegge eller stoppe opp mye av det gode som skjer. En stortingsmelding er anslått å være ferdig i 2015, mot en NOU i 2017.

Komiteen mener at uansett hva som velges, må alle tiltak og planer fortsette. Verken en stortingsmelding eller en NOU skal eller bør stoppe det arbeidet.

Så langt er komiteen enig. Mens flertallet – Høyre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet – vil ha en stortingsmelding, vil mindretallet ha en NOU. Jeg regner med at flertallet vil begrunne sitt syn videre. Jeg regner også med at forslagsstillerne, som ikke sitter i komiteen, vil bidra i debatten og begrunne sitt forslag ytterligere.

Arbeiderpartiet ønsker å støtte forslagsstillerne fra Venstre i å lage en NOU. Gjennom en NOU kan alle sider ved fosterhjemsomsorgen utredes og sjekkes. Vi mener, som høringsinstansene – Fosterhjemsforeningen og FO – tydelig sa fra om i høringen, at tida det tar, er det verdt å bruke. En NOU innebærer at alle faglige instanser er med, den er mer faglig uavhengig, og den er mer faglig begrunnet. Det er viktig for høringsinstansene. Så kan vi etterpå få den politiske behandlingen som forankrer den kunnskapen vi får, og så se veien videre.

Det er mange sider som må gjennomgås. Jeg kan

ramse opp: juridiske og økonomiske rammevilkår, ettervern, partsrettigheter, adopsjonsrett, lønn og pensjon for fosterforeldre, bruk av institusjon, tvang. Sånn kan jeg fortsette.

Vi har fått innspill om dette og mye, mye mer. Arbeiderpartiet er bekymret for om en stortingsmelding klarer å ta alt dette opp i seg og bli faglig godt nok forankret, slik at vi får alle til å være enige om utfordringsbildet – at vi får alle til å være enige om de løsningene vi velger, og at de løsningene er faglig godt begrunnet.

Venstres forslag er derfor det rette, og vi velger å høre på de faglige rådene som vi har fått. Vi har sjekket, vi har dobbeltsjekket, og høringsinstansene mener det samme: En NOU er det beste, en stortingsmelding er ikke nok.

Jeg mener at det er viktig for oss politikere å ha en god forankring når vi nå skal legge rammene for framtidens fosterhjemsomsorg. Vi skal legge rammene for fosterhjemsomsorgen langt, langt framover. Jeg håper at forslaget – som jeg nå tar opp på vegne av Arbeiderpartiet, fordi Venstre ikke sitter i komiteen – får flertall.

Presidenten: Representanten Sonja Mandt har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Mette Tønder (H) [17:38:11]: Først vil jeg benytte anledningen til å takke Venstre for å ta opp en viktig sak og få fortgang i den ved å fremme dette representantforslaget. Temaet er viktig for de barna det gjelder, og viktig for de voksne som tar på seg den formidable oppgaven det er å åpne hjemmet sitt for ett eller flere barn som trenger et sted å bo og bli elsket.

Det å skape trygge rammer for et barn som er kommet fra det utrygge, er en oppgave vi må ta på det største alvor. At alle barn får et tilbud tilpasset sine behov, må være overordnet. Det betyr at barnet må få si sin mening og fagpersoner sin. Det må gjøres en god kartlegging, slik at vi treffer med første plassering.

Barn og fosterforeldre må følges godt. Har man vært utsatt for traumer da man var noen år gammel, er det ikke sikkert at utfordringene kommer før ute i tenårene, f.eks. Derfor er god oppfølging av og et godt nettverk rundt fosterforeldre viktig, også rundt dem som det tilsynelatende går greit med akkurat nå.

For noen barn vil kanskje en institusjonsplass kombinert med fosterforeldre i en periode være bra. Vi må heller ikke glemme at for noen barn kan institusjoner også være nødvendig og ønskelig.

Høyre er utålmodig på vegne av barna og er derfor glad for at forslagsstillerne har kommet oss i møte med å være med på en utredning i form av en melding istedenfor en NOU. Venstre er like utålmodig på barns vegne, og jeg takker for det gode samarbeidet. En NOU kunne kanskje tidligst kommet i 2017. Nå får vi altså en melding og en gjennomgang av området før utgangen av 2015.

Statsråden har i denne saken kommet med et svært detaljert svarbrev som viser at dette er et område hvor regjeringen har ambisiøse målsettinger. Disse deler Høyre. Den sterke veksten i bruken av fosterhjem har ført til utfordringer på fosterhjemsområdet. Disse handler, som tidligere

nevnt, om rekruttering, god utredning av barna før plassering, god oppfølging og veiledning av fosterforeldre og om fosterforeldres økonomiske rammevilkår. Dette er forhold som er vesentlige for å rekruttere fosterforeldre og hindre utilsiktede brudd som gjør at barna må flytte unødvendig.

Det er allerede satt i gang flere tiltak og utredninger på dette området, men vi ser allikevel behovet for en gjennomgang og for at det trekkes noen linjer for hvordan morgendagens fosterhjem skal se ut. Samtidig er vi utålmodige og bekymret for det statsråden ga uttrykk for – at mens en stor offentlig utredning pågår, vil det være begrenset rom for større endringer på området. Det vil være unaturlig å sette i gang med de største endringene før en NOU har konkludert, dette i respekt for det arbeidet som skal gjøres.

Det er derfor viktig å korte ned tiden for utredninger og starte med gjennomføringen. Det kunnskapsgrunnlaget regjeringen har nå, og som vil være ytterligere komplettert i løpet av året, gir et godt grunnlag for å vurdere vesentlige sider ved fosterhjemstiltaket. Derfor fremmet vi forslaget om en egen stortingsmelding innen utgangen av 2015.

Jeg tar hermed opp dette forslaget.

Presidenten: Representanten Mette Tønder har tatt opp forslaget hun viste til.

Det blir replikkordskifte.

Sonja Mandt (A) [17:41:54]: I denne salen for ett år siden ble det fremmet følgende forslag fra Høyre, Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å igangsette en offentlig utredning av fosterhjemsomsorgen.»

Nå vil ikke Høyre ha noen NOU. De synes det holder med en stortingsmelding.

Hvilke vurderinger og ny informasjon gjør at Høyre nå mener det ikke er nødvendig å høre på noen av høringsinstansene når det gjelder en offentlig utredning – at det holder med en stortingsmelding?

Mette Tønder (H) [17:42:27]: Høyre er utålmodig på vegne av barna. Når vi nå får informasjon om alle utredningene som er på plass, i tillegg til all informasjonen som allerede ligger der, mener vi at man får en god gjennomgang ved å få en melding. Det kan vi altså få i 2015. En NOU får vi kanskje i 2017 – og så en melding etter det. Vi er utålmodige på vegne av barna. Derfor går vi inn for dette forslaget.

Sonja Mandt (A) [17:42:57]: Kan jeg da tolke representanten Tønder slik at høringsinstansene, altså Fosterhjemsforeningen, forskere og FO, ikke er utålmodige på vegne av barna, og at de ikke ønsker det beste for barna? Høringene var tydelige og klare på at vi bør bruke den tiden som en NOU tar, fordi det er det viktigste for å få faglig forankring.

Hva er det som gjør Høyre mer utålmodig når det gjelder barns beste, enn de høringsinstansene jeg refererer til?

Mette Tønder (H) [17:43:29]: Jeg har stor respekt for høringsinstansene, og jeg har stor respekt for meningsfor-

skjellen som ligger hos høringsinstansene. Vi går inn for en melding for å få en god gjennomgang og en god oversikt over det vi allerede har utredet.

Jeg har hørt at vi i løpet av debatten har blitt kalt utredningsregjeringen av Arbeiderpartiet. Det var i en annen sak. Vi ønsker ikke å være det, og vi går nå for en melding for å få aktivitet på området.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [17:44:14]: For å følge opp det representanten Sonja Mandt tok opp, er spørsmålet egentlig følgende:

Når man lander på å gå inn for en stortingsmelding i stedet for å gå inn for en NOU og en stortingsmelding, betyr vel det at man mener det finnes nok kunnskap? Det høringsinstansene mener, er at det er behov for å sammenfatte, gjennomgå og systematisere denne kunnskapen på en bedre måte, sånn at man får en helhetlig og samlet oversikt.

Hva er det som gjør at representanten mener noe helt annet enn det flesteparten av høringsinstansene mener om dette?

Mette Tønder (H) [17:43:29]: Representanten har lyttet til det statsråden har gitt oss av informasjon. Jeg har aldri fått et så fyllestgjørende brev i en Dokument 8-sak noen gang – man ramser opp alle de utredningene som allerede er gjort. En melding skal jo sammenstille dette, den skal se på veien videre, og den skal gi oss et svar på hvordan morgendagens fosterhjem skal se ut. Derfor går vi inn for forslaget vi her fremmer.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Morten Stordalen (FrP) [17:45:44]: Jeg vil takke representantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Abid Q. Raja for å ta opp en viktig sak. Jeg vil si det sånn at nesten alt de tar opp av problemstillinger, er jeg enig i. Jeg synes de peker på en masse som er interessant – mange viktige ting.

Jeg vet at de er utålmodige i Venstre. Det er vi i Framskrittspartiet også. Vi er utålmodige på vegne av barna, fosterhjemsforeldrene og alle som jobber innenfor fosterhjem og med plassering av barn. Framskrittspartiet har rett og slett ikke tid til å vente på en NOU og sette alt på vent.

Jeg registrerer at Arbeiderpartiet nå er veldig opptatt av en NOU og skriver i merknadsform at dette har vært et kjent problem i et par tiår. Det har vært så store endringer at nå er det på høy tid. Hvis man har vært opptatt av det de siste tiårene – siden det har vært utfordringer – hvorfor gjorde man ikke noe de forrige åtte årene? Hvorfor stemte ikke Arbeiderpartiet ja sist dette var oppe? Det blir spørsmålet mitt.

Det har gått ytterligere et par år, og fortsatt skal man sette det på vent. Dette står ikke til troende. For Framskrittspartiet er barna det viktigste – og fosterhjemsforeldrene og kvaliteten. Vi vet at utilsiktede flyttinger er en stor utfordring.

Jeg synes det er betenkelig når et parti som har sittet i

regjering i åtte år, som peker på den store utfordringen og de store forskjellene de siste tiårene, ikke har gjort noen ting. Jeg er glad for at vi har Venstre, som er så opptatt av fosterhjem og fosterhjemsordningen – sammen med regjeringspartiene. Det er jeg glad for, for nå kan vi få handling. I stedet for å sette ting på vent kan vi få handling – til det beste for dem det gjelder, og det såreste som finnes, nemlig våre fosterhjemsbarn.

Det er ikke så mange dager siden sist vi diskuterte i denne salen hvordan man skal kunne forebygge og forhindre unødige omsorgsoverdragelser. Det er mange ting som må gjøres, og som burde vært gjort for lenge siden. Jeg er helt enig med Arbeiderpartiet – det har skjedd en masse de siste par tiårene. Derfor vil Fremskrittspartiet at vi skal få en melding og konkret handling. Vi har en masse tiltak som ligger klare allerede, og – som statsråden skriver – masse som er på gang. Jeg har tro på framtiden og på at vi endelig får handling, ikke bare planer.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Rigmor Aasrud (A) [17:48:36]: Det er interessant å høre på representanten Stordalen. Samtidig er det litt vanskelig å få tak i hva Fremskrittspartiet faktisk mener. For under ett år siden var man veldig kritisk til de politiske prioriteringene som ble foretatt når det gjaldt fosterhjemsomsorgen. Den forrige regjeringen satte i gang et stort forskningsarbeid, og det har i ettertid kommet en forskningsrapport som peker på at det er behov for å se tiltak i sammenheng. Alle instanser som jobber med fosterhjemsproblematikk, mener at det er behov for å se på dette gjennom en faglig tilnærming – ikke en politisk melding, som en stortingsmelding er.

Hvorfor er det sånn at man for ett år siden så behovet helt klart og satte i gang et arbeid for å få mer kunnskap, men nå ikke vil ta i bruk den kunnskapen man har fått?

Morten Stordalen (FrP) [17:49:33]: Hadde den foregående regjeringen, som også representanten Aasrud var en del av, satt i gang arbeidet den gangen, hadde man vært ett steg nærmere – enda et år nærmere. Man har brukt ytterligere et år. Hvis man har sett Brennpunkt og en rekke reportasjer de siste månedene, vet man at vi ikke har tid til å vente. Vi er nødt til å begynne å handle. Fremskrittspartiet vil ikke sette tiltak for barna på vent fordi vi skal ha planer. Nå er det viktigere å handle, og derfor gjør vi det med en lang rekke tiltak. Det er mange kjente parametere, og så får vi heller se senere om man skal gjøre andre ting i tillegg. Men nå er det mange ting som ligger klart, og dem er Fremskrittspartiet villig til å sette i gang med.

Rigmor Aasrud (A) [17:50:14]: Jeg må bare minne representanten Stordalen om at de siste ni månedene er det hans parti som har sittet i regjering, og da vil jeg konkret spørre: Hvilke handlinger er det man nå har satt i gang, og som vi ser noen resultater av i f.eks. revidert budsjett, når det gjelder fosterhjemsomsorgen?

Morten Stordalen (FrP) [17:50:33]: Jeg tror nok representanten Aasrud også kan lese av svarbrevet til statsråden, og har fått med seg i debatten, at det kommer mye handling framover, og at man ikke bare setter dette på vent, slik nå Arbeiderpartiet tydeligvis ønsker. Det er litt rart, for jeg vil heller stille spørsmålet tilbake til representanten Aasrud: Hva er det som nå har endret seg, siden man selv sa nei i forrige regjering?

Rigmor Aasrud (A) [17:50:57]: Jeg kan svare på det, for en av de viktige tingene som var en oppfølging av den stortingsmeldingen som ble behandlet her for ett år siden, var at man satte i gang et stort forskningsarbeid. Det har kommet en forskningsrapport som peker på behovet for en NOU, og det er kunnskap som vi synes det er fornuftig å ta innover oss. Derfor mener vi at det er grunnlag for en NOU der man kan se ting i sammenheng.

Så er det interessant hvis det skal bli sånn at hver gang man har behov for å sette i gang en NOU, som jeg regner med også Solberg-regjeringen kommer til å benytte seg av, skal man sette ting på vent. Snarere tvert imot: Selvsagt går det an å jobbe med forbedringer og utvikling av tjenester selv om man har et NOU-arbeid på gang. Hvis ikke vil man ikke kunne få ny kunnskap inn, og det tror jeg ingen av oss er tjent med.

Morten Stordalen (FrP) [17:51:43]: Når det gjelder NOU, er ikke jeg mot NOU-er som prinsipp. Men nå snakker vi om barn – fosterhjemsbarn – og fosterhjemsforeldre i en fortvilt situasjon. Vi snakker ikke om ting eller om systemer, vi snakker om mennesker – også fosterhjemsforeldre – i den mest sårbare situasjonen. Det er en fortvilt situasjon.

Jeg tror også representanten Aasrud har lest om, og sett på tv, en rekke saker, en rekke tragiske hendelser, en rekke triste saker som er en følge av at systemet er feil. Så vet vi at det er en del kjente parametere vi kan gjøre noe med nå, fortløpende. Ergo mener i hvert fall jeg at dette ikke er tiden for å sette ting på vent. Nå er det på tide med handling.

Presidenten: Replikkordskiftet er over.

Geir S. Toskedal (KrF) [17:52:43]: Jeg vil starte med å takke forslagsstillerne for at de vil fremme et viktig og godt gjennomarbeidet forslag. Kristelig Folkeparti har vært engasjert i å bedre fosterhjemstilbudet lenge og har ved flere anledninger tatt til orde for en handlingsplan for full fosterhjemsdekning og en stabilitetsreform i barnevernet. Barn som må flyttes fra hjemmet sitt, trenger et stabilt og trygt omsorgstilbud, og for de fleste vil fosterhjem være det beste tilbudet. Når det offentlige da beslutter å ta barna ut av hjemmet deres, er det uakseptabelt at vi ikke stiller opp med et fullgodt omsorgstilbud umiddelbart.

Fosterforeldre gjør en uvurderlig innsats for barna det gjelder, og for samfunnet. Dette er en jobb vi må verdsette og legge til rette for på en god måte. Det skal ikke være møtet med det offentlige som gjør jobben for krevende,

sånn som vi i noen tilfeller dessverre har hørt at det kan være.

Dette handler ikke om motvilje i barnevernet, men om ressursmangler og at det kan mangle kunnskap og kompetanse. En god plassering er når et barn får komme til en fosterfamilie som er motivert og forberedt på hva dette barnet har med seg av bagasje inn i relasjonen. Disse barna har opplevd store mangler i omsorgen, og mange har opplevd overgrep, noe som selvfølgelig kommer til uttrykk i oppførsel og evne til å danne gode relasjoner. Derfor er det viktig å se på måten barnet blir utredet på før barnevernet finner en familie, og hva slags informasjon, oppfølging og veiledning fosterforeldrene får, slik at de kan håndtere denne oppgaven på en god måte.

Å være fosterfamilie ser ut til å kreve mer og mer av familien, og bruken av frikjøp øker. Det er viktig å ta en gjennomgang av fosterforeldrenes rettigheter knyttet til pensjon og trygd. Slik det er i dag, får ikke fosterforeldre som frikjøpes, opparbeide seg pensjonspoeng mens de er hjemme og gjør denne viktige jobben for samfunnet. Frikjøp fører også i de fleste tilfeller til tap av inntekt. Kravene til fosterforeldre har endret seg, og da må vi også være villige til å se på om ordningen rundt dem trenger forandring. Dette vil være svært viktig å utrede i forbindelse med en stortingsmelding om fosterhjemsomsorgen.

For Kristelig Folkeparti har det i denne saken vært viktig å sørge for at vi får en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen, og vi har derfor hatt en god dialog med forslagsstillerne. I dag kommer vi til å stemme for tilrådingen fra komitéflertallet om at det utarbeides en stortingsmelding om fosterhjemsomsorgen innen utgangen av 2015, sammen med forslagsstillerne i Venstre. Dette er fordi vi ønsker at alle gode tiltak som statsråden viser til i sitt svarbrev, skal iverksettes, noe som kunne ha blitt forsinket ved en offentlig utredning, som vil ta flere år. Det er nødvendig med en helhetlig gjennomgang som ser på alle utfordringer i et livsløpsperspektiv, og at det kommer konkrete forslag til forbedringer.

Vi forventer nå at regjeringen kommer med en melding som inneholder dette, og hvis det mot formodning ikke skjer, er det kort vei fra ord til handling her i Stortinget.

Jenny Følling (Sp) [17:56:25]: Takk til Venstre, som tek opp ei viktig sak. Senterpartiet vil støtte forslaget om å setje i gang ein NOU.

Barn som ikkje kan bu heime hos sine egne foreldre, må få tilbod i fosterheim eller institusjon. Fosterheim er det vanlegaste plasseringstiltaket, og forslagsstillerane viser til at det per 31. desember 2012 er i alt 10 254 barn og unge som er plasserte i forsterka og ordinære fosterheimar. Det er nyleg lagt fram ein forskingsrapport som viser at forskarane anbefaler at det blir sett i gang ei offentleg utgreiing med formål å få ein heilskapleg gjennomgang av fosterheimsinstituttet.

Eg høyrer det blir snakka om at endeleg skal vi få handling, ein har berre prata, ein har sett ting på vent. Eg synest det er litt manglande respekt for alle dei som i heile Noregs land gjer jobben og yter omsorg. Det vi snakkar om, er framtidens fosterheimar. Det er kjent at med auka bruk av

fosterheimsplasseringar får ein utfordringar knytte til å rekruttere tilstrekkeleg mange fosterheimar av god kvalitet, og ventetida for fosterheimar har auka. Dette gjev grunn til uro. Dette må vi gjere noko med.

Det gjev grunn til uro at det var auke i den kommunale eigendelen for institusjonar utan tilsvarende aukiing i fosterheimar. Dette styrkjer incentiva til at barnevernstenesta kan velje fosterheim framfor institusjon av økonomiske omsyn, og at barn som burde ha vore plasserte i institusjon, blir plasserte i fosterheim. Dette vil kunne resultere i fleire utilsikta plasseringar, og vi veit at det er uheldig for barn. Det er alvorleg både for barn og fosterforeldre når ein blir flytta unødige.

God oppfølging og føreseielege vilkår kan både auke rekrutteringa av fosterheimar og hindre at etablerte fosterheimar må gje opp. I dag er det store forskjellar mellom statlege og kommunale fosterheimar, og det er behov for sterkare nasjonale føringar for heile fosterheimsomsorga. Fosterheimsforeininga har løfta behovet for ein nasjonal gjennomgang og meiner at ein sånn gjennomgang er nødvendig å få gjort. Dette støttar Senterpartiet.

Senterpartiet meiner at spørsmålet om framtidens fosterheimsordning er så viktig at det krev den typen innspel som berre ein NOU kan gje. Vi er alle einige om at fosterheimar skal vere hovudtiltaket når barn og unge ikkje lenger kan bu heime, men vi har ikkje diskutert innhaldet i fosterheimstilbodet på brei basis. Regjeringa varslar no ei stortingsmelding. Senterpartiet meiner at dette ikkje er tilstrekkeleg, og at fosterheimsomsorga treng ein grundig gjennomgang. Eit argument vi gjerne møter i diskusjonen, er om ei NOU er nødvendig når det likevel skjer så mykje fagutvikling på fosterheimsområdet. Vi meiner ja. Forsking syner at fagutvikling skjer på det som til kvar tid blir opplevd som behov på feltet. Vårt poeng er at det ikkje er bevisst politikk som styrer utviklinga. Så er spørsmålet om ei NOU vil stanse opp den pågåande utviklinga. Vi meiner at det vil ho ikkje. Forskings- og utviklingsarbeidet og anna fagutvikling vil gå parallelt og vil i seg sjølv gje viktige innspel til eit NOU-arbeid. Men det viktigaste er korleis vi skal få ei heilskapleg og gjennomtenkt utvikling på fosterheimsfeltet spesielt og på barnevernsfeltet generelt.

Eg meiner spørsmålet om framtidens fosterheimsordning er så viktig at det krev den typen innspel som berre ei NOU kan gje, for vi er alle einige om at fosterheim skal vere hovudtiltaket når barn ikkje lenger kan bu heime.

På bakgrunn av denne grunnleggjande betydninga støtter Senterpartiet ei NOU, men vi vil òg stemme for innstillinga sekundært.

Terje Breivik (V) [18:01:47]: Takk til saksordføraren for eit grundig og godt arbeid.

Oppveksten legg det viktigaste grunnlaget for mogleheitene og føresetnadane eit barn har til å realisere egne draumar livet ut. For barn som har ein familiesituasjon som endar opp med omsorgsovertaking, er fosterheim det prioriterte alternativet. Dei aller fleste barna som må flytta frå opphavlege foreldre eller føresette, treng nye, nære omsorgsrelasjonar innanfor ein heim. Behovet for foster-

heimar er aukande. I åra framover må me rekruttera minst 1 000 nye fosterheimar årleg.

Fosterheim er vurdert som det viktigaste omsorgstiltaket for barn under omsorg. Ja, fleire enn åtte av ti plasseringar er i fosterheimar. Å driva eit sånt arbeid utan at me tileignar oss mest mogleg relevant kunnskap, er derfor eit unødvendig eksperiment med noko av det dyraste me har: sårbare barn. Å unngå fosterheimsplasseringar som ikkje fungerer godt for barna det gjeld, må vera målet. Eitkvart barn som må flytta mellom ulike fosterheimar og/eller ulike omsorgstiltak, og sånn får ein unødvendig utrygg barndom, er eitt barn for mykje.

Å gjera det meir attraktivt å vera fosterheim er viktig, både for kvantiteten og for kvaliteten. Sjølv om attraktivitet i denne samanheng òg handlar om økonomi, er det primært idealisme som er drivkrafta for dei som tek på seg eit fosterheimsansvar. Skal me motivera fleire til å utføra ei så viktig samfunnsoppgåve, å ta vare på dei me alt har, handlar det derfor vel så mykje om oppfølging, støtte og samspel med barnevernet, både før, særleg undervegs og i etterkant av ei «avslutta» plassering – avslutta står i hermeteikn, fordi regelen er at relasjonane som vert knytte i gode fosterheimar, er livsvarige. Dessverre veit me at langt ifrå alt fungerer like godt i så måte i dag. Meir kunnskap, ikkje minst om å sjå ting i samanheng, er det prekärt behov for.

Som ein av forslagsstillarane bak saka me no handsamar, er eg svært glad for at me no set i gang arbeidet med ei stortingsmelding om fosterheimsomsorgen som alt neste år skal vera ferdig. At komiteen er så tydeleg som han er, både fleirtalet og mindretalet, om kor viktig intensjonane i forslaget frå Venstre er, gjer meg oppriktig glad og optimistisk på vegner av barna og både noverande og framtidige fosterheimar. Eg og Venstre vel òg å ta ministeren på ordet når ho er så tydeleg som ho er i svarbrevet til komiteen, på at omvegen om ei NOU ikkje er nødvendig. Ingenting er betre enn om ein oppnår det same direkte i ei stortingsmelding alt til neste år, enn å måtte venta i dei to til tre åra eit NOU-arbeid tek, for så igjen å venta på ei stortingsmelding i kjølvatnet av ei slik NOU.

Venstre har likevel tydelege forventningar til stortingsmeldinga, som me reknar med at ministeren kan kvittera ut alt i dag. Meldinga må ha heilt klare målsettingar, konkrete tiltak med påfølgjande ressursar for heile fosterheimsomsorga og bør m.a. omhandla følgjande:

- Meir kunnskap om kva type omsorgsplasseringar som svarar på barnas behov, no og på sikt: fosterheimar, institusjonar, SOS-barnebyar, tobasesystem mv.
 - Samværsordningar
 - Tilbakeføringar av adopsjonar
 - Delvise partsrettar til fosterforeldre
 - Rammer for rettleiing og oppfølging av fosterheim
 - Fosterheimsundervisning i høgskulen
 - Auka kunnskap om kommunen sitt arbeid med fosterheim
 - Oppfølging av biologiske foreldre
 - Rolla til institusjonar for utgreiings-, behandlings- og omsorgsbehov
- Lista er sjølvsagt ikkje uttømmende.
Me treng eit krafttak i fosterheimsomsorga. Kunnska-

pen må setjast inn i ein politisk og fagleg samanheng for å kunna vidareutvikla ei god retning for fosterheimsarbeidet. For Venstre er det viktig å unngå ein lappeteppepolitikk framover når det gjeld barn og unge som kjem under offentleg omsorg. Dei er vårt ansvar. Stortingsmeldinga og ikkje minst tiltaka ho utløyser, må sjølvsagt spegla av det.

Heilt avslutningsvis: Til dei forslaga som SV har lagt på bordet i dag, vil eg oppmoda SV om å gjera om forslag nr. 3 til eit oversendingsforslag og håpar òg at ministeren kan stadfesta at ho vil ta det til følgje, for det er eigentleg heilt logisk at det er med i ei stortingsmelding.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Arild Grande (A) [18:07:01]: Det var et godt forslag Venstre i sin tid la fram for Stortinget, så godt at vi ønsker å støtte det. Så har Venstre i mellomtiden trukket seg og vil heller gå for en melding, til tross for at de høringsinstansene som var involvert, sa at det nettopp er en NOU vi trenger.

Normalt er det jo sånn at hvis vi politikere møter massiv motbør fra høringsinstansene når vi fremmer et forslag, må vi tenke over om vi er på riktig vei, men hvis vi får massiv støtte for forslagene våre, føler vi kanskje at vi er på riktig vei. Nå fikk faktisk Venstre massiv støtte fra dem som var på høring, for å gå for en NOU og ikke en stortingsmelding.

Hva var det egentlig i høringen som gjorde at Venstre gikk imot? Hva var det som overbeviste Venstre om at en NOU ikke var riktig?

Terje Breivik (V) [18:07:54]: Ein av styrkane med demokratiet er jo at ein kan ta til seg ny kunnskap undervegs i behandlinga og drøftinga av ei sak. Det brevet som komiteen fekk frå ministeren, supplert med utfyllande informasjon i forhandlingane her på huset, tidsfaktoren ei NOU krev og den eventuelle meirkunnskapen ei NOU vil representera, vurdert opp mot det prekære behovet som er her – her og no – har gjort at Venstre meiner at ei stortingsmelding til neste år er betre enn ei i 2017–2018.

Arild Grande (A) [18:08:34]: Ja, jeg er helt enig med Breivik i at man selvsagt ikke må vente for lenge med tiltak, og jeg håper at regjeringen er aktiv med å fremme tiltak for dette viktige området – kontinuerlig. Jeg håper ikke signalene om at en NOU ville ha ført til at alle tiltak ble satt på vent, betyr at alle tiltak nå skal settes på vent fram til meldingen kommer. Jeg mener at når man ser et behov, og når man har tiltak klare, bør man fremme dem fortløpende og ikke sitte og vente på at et sånt arbeid gjennomføres. Mange av de tiltakene som ble skissert av Breivik på talerstolen, er viktige, men en rød tråd gjennom det han leser opp, er at det trengs kunnskap om disse tingene, og det er nettopp gjennom en NOU at man kan sikre at den kunnskapen kan gis.

Hvorfor er man så redd for å hente inn den kunnskapen parallelt med at man jobber for fortløpende tiltak?

Terje Breivik (V) [18:09:38]: Berre for å minna Grande om grunnleggjande sosialliberal ideologi: Dei ein viser tillit, tek ansvar. Eg har sjølv hatt gleda av å sitja i denne salen og diskutera barnevern i ulike fasettar og høyra på ministeren. Eg er ikkje i tvil om at ho meiner alvor på dette området, og at ho kjem til å engasjera seg i dette. Me har i utgangspunktet tillit til det ho skriv og seier undervegs i denne behandlinga. Så har eg heller ingen vanskar med å seia, som Kristeleg Folkeparti sa frå talarstolen i stad: Viss det, i motsetnad til det ein forventar, skulle vera feil, er vegen veldig kort i neste omgang, altså alt i 2015, til òg å ta representanten Grande på ordet.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [18:10:34]: Tusen takk til forslagsstilleren for å ta opp dette forslaget. I likhet med forrige replikant synes jeg at det forslaget er så godt at det bør støttes.

Vi kan gjøre to forskjellige ting i spørsmålet om fosterhjem: Enten kan vi si at her mangler vi kunnskap, vi trenger mer kunnskap, og derfor bør vi lage en NOU for å samle og sette sammen den kunnskapen som trengs for å lage god politikk. Det er den tilbakemeldingen som vi har fått fra høringsinstansene og gjennom de rundene vi har hatt, og derfor støtter vi Venstres originale forslag om å lage en NOU. Samtidig ser vi ingen gode grunner til ikke å støtte Solveig Horne og regjeringen i at de ønsker å lage en stortingsmelding fordi de mener at de allerede har nok kunnskap til å sammenstille dette på en god måte.

Så vi ender opp i en situasjon der SV kommer til å støtte regjeringen i det de ønsker, sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti, å lage en stortingsmelding, men også å støtte forslaget fra Arbeiderpartiet om å lage en NOU.

Som en appell til ministeren vil jeg si at når det er så mange som sier at det er behov for mer kunnskap og mer sammenstilling av fakta, da er det ikke dumt om man – selv om man ønsker å være offensiv og lage en stortingsmelding og sette sitt stempel på dette og ikke vente i tre år med å lage en stortingsmelding – i løpet av den stortingsmeldingen kanskje bestemmer seg for at det hadde vært fornuftig å lage en offentlig utredning i tillegg, siden det ikke får flertall nå. Disse tingene står ikke i motsetning til hverandre, men kan tvert imot være med på å understøtte en videreutvikling av den politikken en ønsker å legge fram.

Jeg vil advare mot å gjøre sånn som Morten Stordalen gjør, å dra inn stråmannargumentasjon i debatten, for det er ingen her som har tatt til orde for å vente med tiltak. Alle sier veldig tydelig fra, også i innstillingen, at det er ikke slik at om en eventuelt skulle få flertall for en offentlig utredning, noe vi ikke får i denne salen i dag, må ikke det være til hinder for at regjeringen gjennomfører det man mener er gode ting som fungerer. Derfor vil jeg advare mot å dra inn en slik type stråmannsargumentasjon.

Vi fremmer altså i tillegg følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at fosterbarnas egne erfaringer og råd kommer godt fram i den offentlige utredningen som skal utarbeides, og at fosterbarna får gi sine råd til eventuelle forslag som blir fremmet.»

Men vi ber i tillegg Solveig Horne og regjeringen «sikre at fosterbarnas egne erfaringer og råd kommer godt fram i stortingsmeldingen som skal utarbeides, og at fosterbarna får gi sine råd til eventuelle forslag som blir fremmet».

Siden man ikke nå går runden med en offentlig utredning, er det ekstremt viktig at fosterbarna – i hele prosessen – trekkes inn og får gi sin stemme. Og jeg merket meg appellen fra Venstres representant om å gjøre dette om til et oversendelsesforslag. Vi kan gjøre dette om til et oversendelsesforslag hvis regjeringen og statsråden bekrefter at hun har til hensikt å sikre akkurat dette.

Jeg vil henviser til Elisabeth Backe-Hansen, som er leder for forskningsprogrammet og NOVA Rapport 16/2013, som har gitt viktige innspill og oppfordret sterkt til at det utformes en NOU på bakgrunn av en bred, forskningsbasert erfaring på feltet. Hun var prosjektleder for det fireårige forskningsprogrammet om fosterhjem, som ble avsluttet i januar i år, og konklusjonen i det forskningsprogrammet var bl.a. en slik NOU som Venstre i sin tid foreslo, og det samme har Norsk fosterhjemsforening bedt om i flere år. Våre forslag er derfor at hvis vi vil gi barn bedre beskyttelse og ta utgangspunkt i det de trenger, så må vi jo høre på dem i saker som berører dem og angår dem.

Nylig feiret vi Grunnlovens 200-årsjubileum ved å skrive barns rett til å bli hørt – barns medbestemmelse og prinsippet om barnet beste – inn i Grunnloven, og det var på tide! Det at barn får en grunnlovsfestet medbestemmelse understreker den utviklingen som har vært i samfunnet, der unger har gått fra å være foreldrenes eiendom til å bli selvstendige individer, selvstendige mennesker, som skal lyttes til og bli hørt.

Derfor håper jeg at dette kommer til å bli tatt med i den stortingsmeldingen som nå bør bli laget, og jeg vil sterkt oppfordre statsråden til også å vurdere om en offentlig utredning kan være nødvendig i tillegg.

Statsråd Solveig Horne [18:15:58]: Jeg har også lyst til å gi honnør til forslagsstilleren for å reise denne debatten, en debatt som i grunnen alle partiene har deltatt i, om en veldig viktig sak. Det å sette søkelys på det som skjer i fosterhjem og på de barna som trenger den hjelpen der, er viktig, for fosterhjemmene utgjør et sentralt og svært viktig plasseringsalternativ innenfor barnevernet. De siste årene har i overkant av 80 pst. av alle barn som plasseres utenfor hjemmet, blitt plassert i fosterhjem.

Fosterhjemmene skal være den trygge rammen, de trygge nye hjemmene, til de barna og de unge som trenger hjelp fra oss som samfunn. Det offentlige har et stort ansvar for å sikre at fosterhjemmene har nødvendig kvalitet og gir en grunnleggende trygghet, stabilitet, omsorg og ikke minst utvikling, som barnet har behov for.

Fosterhjem er et tiltak som har økt betydelig. Bare fra 2004 har bruken av fosterhjem økt med 33 pst. Det er altså en sterk vekst i bruken av fosterhjem, som har ført til enkelte utfordringer på fosterhjemsområdet. Dette har vært noe jeg som opposisjonspolitiker har vært bekymret for, og jeg registrerer at også flertallet og alle i denne salen er bekymret for de utfordringene vi ser på fosterhjemsområdet.

Vi vet veldig mye om de utfordringene vi har. Det handler om rekruttering av fosterforeldre, om god utredning av barnet før plassering, om god oppfølging og veiledning av fosterforeldre og ikke minst om fosterforeldres økonomiske rammevilkår. Dette er forhold som er vesentlige for å rekruttere fosterforeldre og for å hindre utilsiktede brudd, slik at barnet må flytte.

Vi trenger ca. 1 000 nye fosterhjem i året, og Bufetat arbeider målrettet med å rekruttere fosterhjem i miljøer som er underrepresentert i dag. Dette gjelder i stor grad i minoritetsfamilier.

Vi ønsker også å stimulere kommunene til å plassere flere barn i fosterhjem som er i barnets familie og i nære nettverk, og direktoratet har nå fått flere oppdrag fra oss og gjennom årets tildelingsbrev, så jeg håper det vil bli et enda større fokus på dette.

Det NRK Brennpunkt-programmet som ble sendt nå i vinter, viste at vi har en utfordring med god oppfølging og god veiledning av fosterforeldre, for det er avgjørende hvis vi skal lykkes på det området. De som velger å bli fosterforeldre, påtar seg en krevende oppgave på vegne av det offentlige. Da er det minste vi kan gjøre for de fosterforeldrene, å følge dem godt opp og gi dem den veiledningen og hjelpen som de trenger. Fosterforeldrene må kunne føle seg trygge i sin rolle, slik at motivasjonen deres styrkes og at risikoen for at fosterbarna opplever nye brudd, reduseres. På dette området har både det kommunale og det statlige barnevernet ansvar. Statens ansvar er å veilede om det å være fosterforeldre, mens kommunens ansvar er å gi veiledning om hvordan det enkelte barn bør ivaretas.

I tildelingsbrevet som direktoratet har fått, ber man om at det bygges opp tilbud om kunnskapsbasert gruppeveiledning for alle kommunale fosterhjem, og det er satt av 10 mill. kr til det arbeidet.

Så har vi også satt i gang en kartlegging av fosterforeldres økonomiske rammevilkår. Dette er en kartlegging som er veldig viktig for at vi skal se på både de kommunalt forsterkede fosterhjemmene og de statlige fosterhjemmene. Direktoratet vil i nær framtid overlevere den kartleggingen til departementet, og den evalueringen vil bli en viktig del av det arbeidet vi skal sette i gang med.

Forslagsstillerne er også opptatt av fosterbarns samvær og kontakt med den biologiske familien. Derfor er det gledelig at denne regjeringen har styrket arbeidet med å følge opp biologiske foreldre med 6,9 mill. kr i revidert nasjonalbudsjett. Det kan kanskje også representanten Aasrud få med seg når hun leser revidert nasjonalbudsjett.

Fra nyttår ble det i barnevernloven presisert at barnevernstjenesten har et løpende og helhetlig ansvar for oppfølging av barnet etter omsorgsovertakelsen. Det er også noe vi fokuserer på, og ikke minst også det at barnet har rett til samvær med sine søsken.

Jeg er glad for at komiteens flertall nå ønsker en stortingsmelding. Det arbeidet skal jeg sette i gang, og i meldingen vil vi selvfølgelig legge stor vekt på å involvere berørte aktører, som Norsk Fosterhjemsforening, KS og NOBO – Norsk Barnevernlederorganisasjon – og ikke minst fosterbarna selv. Det er viktig å lytte til fosterbarna, som har erfaring med dette, og som alle vet, har For-

andringsfabrikken hatt stor påvirkning på Prop. 106 L for 2012–2013, som vi behandlet i fjor. Fosterbarna vil bli tatt med også i dette arbeidet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Arild Grande (A) [18:21:17]: Regjeringspartiene har i denne debatten framholdt at i valget mellom en NOU og en stortingsmelding, velger man en stortingsmelding, fordi det da går raskere til man kommer fram til forslag. Man kan ikke ha en NOU, for det tar så lang tid, fordi man må vente til den er ferdig.

Det må jo bety at statsråden egentlig nå har varslet at det ikke kommer et eneste forslag på dette feltet fra statsråden, før meldingen legges fram. Kan statsråden bekrefte det?

Statsråd Solveig Horne [18:21:54]: Jeg var i samme komité som representanten Grande i fire år, og når opposisjonen fremmet forslag, fikk vi hele tida beskjed om at det var satt ned et utvalg, og at man ventet på en proposisjon.

Som statsråd er jeg utålmodig på disse barnas vegne, og jeg kan forsikre representanten om at vi skal gjøre veldig mange ting før den stortingsmeldingen er på plass. Stortingsmeldingen skal være med på å samle all kunnskapen vi har, men samtidig skal vi gjøre flere tiltak slik at fosterbarna får den hjelpen de trenger, og slik at fosterforeldrene får den oppfølgingen de trenger til enhver tid. Det arbeidet har vi begynt med:

Vi forsterker tilsynsordningen for fosterbarn med 10 mill. kr mer enn Stoltenberg II-regjeringen gjorde for 2014.

Vi har også lagt inn 6,9 mill. kr for å følge opp de biologiske foreldrene, som er et viktig tiltak, for de barna som er i fosterhjem, er også bekymret for sine foreldre. Derfor er det viktig – som også forslagsstillerne viser til – at de biologiske foreldrene følges opp.

Sonja Mandt (A) [18:23:15]: Under behandlinga av denne saken for akkurat ett år og én dag siden, fremmet den daværende representanten Solveig Horne 32 forslag om endringer innenfor barnevernet og fosterhjemsomsorgen.

Har statsråden nå en rask plan for gjennomføring av dem, som hun i så fall vil dele med Stortinget, siden hun nå som statsråd, og den gangen som representant for Fremskrittspartiet, er så utålmodig og ikke kan utsette saken med en NOU? Når kommer forslagen?

Statsråd Solveig Horne [18:23:47]: Alle i denne salen vet at dersom vi setter ned et utvalg som skal lage en NOU, tar det tid. Det er viktig å få raskt på plass en stortingsmelding som er konkret på de utfordringene vi vet finnes innenfor fosterhjemsomsorgen. Derfor ser jeg fram til å kunne lage en stortingsmelding om dette, i god kontakt med de aktuelle aktørene.

Samtidig ønsker denne regjeringen å styrke barnevernet. Det har vi gjort på budsjettet for 2014, og det kommer også til å bli prioritert i budsjettet for 2015. Vi har også

prioritert barnevernet i revidert nasjonalbudsjett, som blir vedtatt om et par uker.

Rigmor Aasrud (A) [18:24:39]: Jeg har to spørsmål til statsråd Horne:

For det første svarte hun på spørsmålet i replikken fra representanten Grande, at det kommer mange forslag i påvente av en stortingsmelding.

Er det noen forskjell på det å legge fram forslag på fosterhjemsfeltet, sammenliknet med en NOU? Hvis man kan gjøre det når man skal ha en stortingsmelding, hvorfor må man da vente når det er en NOU? Det er det ene spørsmålet.

Det andre gjelder den lille invitten som statsråden kom med i sitt innlegg, om at man har satset 6,9 mill. kr i revidert nasjonalbudsjett: Kan statsråden bekrefte at dette er friske midler til barnevernsfeltet, eller er det omprioriteringer?

Statsråd Solveig Horne [18:25:22]: Det er gode spørsmål.

Hvis representanten husker tilbake, vil hun huske at opposisjonen de foregående fire årene fremmet mange forslag, men vi fikk da beskjed om at det skulle komme en proposisjon, og at det skulle komme en stortingsmelding.

Denne regjeringen klarer å gjøre to ting på én gang: Vi skal klare å lage en stortingsmelding til 2015, samtidig som at vi skal styrke innsatsen mot de utfordringene som vi allerede vet finnes innenfor fosterhjemsfeltet.

Vi vet at vi har utfordringer når det gjelder rekruttering. Vi vet at vi har en del uforutsette flyttinger. Vi vet at det er viktig at barna som vokser opp i fosterhjem, også får være nær slekten sin og sammen med søsknene sine. Det er instruksur vi har gitt til direktoratet, og som de skal jobbe med.

I det andre forslaget har regjeringen styrket budsjettet, og 6,9 mill. kr i revidert nasjonalbudsjett er, som representanten Aasrud viser til, en omdisponering av midler til viktige tiltak for å følge opp de biologiske foreldrene. Det var viktige tiltak som jeg ønsket å framheve, og som vi vet at fosterhjemsbarna er bekymret for.

Rigmor Aasrud (A) [18:26:50]: Statsråden forklarer jo hvilke tiltak man har tenkt å sette i verk nå, men man skal likevel komme med en stortingsmelding.

Er det noen av de tiltakene som statsråden sier at hun skal sette i verk nå, som ikke kan settes i verk hvis man skal ha en NOU?

Statsråd Solveig Horne [18:27:12]: Vi jobber hele tida – kontinuerlig – for å forbedre barnevernet. Det gjorde vi da vi styrket det budsjettet vi hadde en måned på oss til å legge fram, og hvor vi styrket barnevernet med flere titalls millioner kroner mer enn det som Stoltenberg II-regjeringen gjorde.

Vi har også styrket barnevernet i revidert nasjonalbudsjett.

Jeg kan ikke forskuttere hva som kommer i budsjettet

i 2015, men det som er viktig, er at vi også ser på oppfølging og struktur, og vi venter nå på en del rapporter fra Bufdir, som kommer til å bli et viktig grunnlag for arbeidet framover.

Jeg har også en regjeringsplattform som jeg jobber ut ifra, og hvis representanten setter seg ned og leser den, vil hun se at det er mange gode forslag der, som hun kommer til å kjenne igjen når de kommer til Stortinget i løpet av kort tid.

Arild Grande (A) [18:28:13]: Som en oppfølging til mitt første spørsmål, som statsråden har blitt utfordret på, vil jeg bare bemerke at jeg er glad for at statsråden sier at hun fortløpende vil jobbe med saker, selv om man jobber med en stortingsmelding. Noe annet er heller ikke tilfellet når det dreier seg om en NOU. Man kan fortløpende jobbe med saker og fremme dem for Stortinget, selv om det parallelt jobbes med en NOU.

Dette er stikk i strid med det som tidligere i denne debatten har blitt hevdet av representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet, hvor de nemlig har bedyret at en NOU vil sette hele arbeidet på vent. Dermed har det argumentet kollapset i debatten.

Det som imidlertid hadde vært fordelene med en NOU, parallelt med at man hadde jobbet kontinuerlig med forslag, er at man får den kunnskapsinnhenting som hele feltet er så opptatt av.

Jeg forstår ikke hvorfor statsråden er så redd for å hente inn den kunnskapen. Er det fordi hun er redd for at den kunnskapen faktisk vil møte henne rett i fleisen, fordi den vil bestride noe av den politiske ideologien hun står for?

Presidenten: Presidenten er litt usikker på om «fleisen» er et parlamentarisk uttrykk.

Arild Grande (A): Beklager.

Statsråd Solveig Horne [18:29:26]: Jeg registrerer at representanten er veldig bekymret og utålmodig. Det skulle jeg ønsket han også hadde vært for 8–9 måneder siden når det gjelder akkurat dette feltet.

Det går an å gjøre to ting på én gang: Man kan både lage en stortingsmelding og fremme forslag samtidig.

Vi vet at en NOU tar lang tid, og hvis vi skal lage en NOU, må det skje mange utredninger. Flere utredninger og kartlegginger kommer på vårt bord i løpet av dette året, og de kommer til å bli et viktig grunnlag.

De utfordringene som forslagsstillerne tar opp i dette Dokument 8-forslaget, er kjente utfordringer. Det er også kjente løsninger på de utfordringene, og det er ting som vi må komme tilbake til i budsjettet. Samtidig er en konkret stortingsmelding et viktig verktøy, som vi skal jobbe videre med framover, for å bedre både fosterfamilienes og fosteromsorgens vilkår.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Representanten Heikki Eidsvoll Holmås får ordet til en stemmeforklaring.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [18:30:34]: På bakgrunn av det statsråden sa, at hun kommer til å trekke fosterhjemsbarna inn i prosessen, velger vi å gjøre forslag nr. 3, fra SV, om til et oversendelsesforslag.

Så skal vi følge nøye med på om det skjer.

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll Holmås har gjort det forslaget han refererte til, om til et oversendingsforslag.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Sonja Mandt (A) [18:31:14]: Det var med stor interesse jeg hørte Venstres begrunnelse for hvorfor de ønsker en stortingsmelding og en NOU, når de faktisk kunne risikert å få flertall for sitt eminente forslag, som vi stiller oss bak – og også flere andre her i salen – og som også Venstre og Kristelig Folkeparti har sagt at de har gått i kompaniskap om. Jeg synes kanskje det er litt spesielt at en velger å fremme et forslag som er veldig bra, som fagmiljøene mener er riktig, og som Venstre mente da de fremmet forslaget – og de hadde sjekket med både Fosterhjemsforeningen, FO og forskere som Elisabeth Backe-Hansen – og så trekke seg på oppløpssiden. En skulle kanskje tro at de miljøene de hadde sjekket med, hadde like stor utålmodighet som representantene fra regjeringspartiene og representantene fra Arbeiderpartiet. Vi er utålmodige, men vi må velge å tro på dem som sitter med fagkunnskapen.

En skulle tro at verden ville stoppe opp hvis vi satte i gang med en NOU. Det er ikke slik. Verden går videre, slik som statsråden har sagt. Det vil komme forslag som en NOU vil ta opp i seg – det er det som skjer. Det som er forskjellen, er at med en NOU hadde vi fått forankret dette faglig og i et godt forskningsmiljø, der vi kunne ha undersøkt det vi manglet kunnskap om. Vi hadde fått forankret det faglig, slik at vi kunne gått videre med det politisk. Det er egentlig forskjellen på en NOU og en stortingsmelding. Når fosterhjemsomsorgen selv mener at en kan bruke tid på dette, synes jeg vi som politikere skal respektere det.

Når vi ber om råd og ber folk inn på høring, er det spesielt å svekke egne forslag, som Venstre nå gjør. Jeg vil tro at de som var premissleverandører for forslaget – og som senest i går sendte meg mail om at de stilte seg bak et forslag om en NOU – håpet og trodde at Venstre var et seriøst parti og foreslo noe fordi de mente noe med det. Slik er det ikke, og det synes jeg er trist.

Når Venstre nå velger å stemme sammen med Kristelig Folkeparti, ønsker vi subsidiært selvfølgelig å støtte forslaget om en melding. Det vil vi ha – det er bedre enn ingenting. Vi vil ha en gjennomgang. Den skal skje nå. Vi støtter også at det er viktig å få med det forslaget som SV nå har gjort om til et oversendelsesforslag.

Men igjen: Det er litt spill for galleriet å fremme forslag i denne salen som en egentlig ikke har tro på selv.

Svein Harberg (H) [18:34:15] (komiteens leder): Det er litt underlig å følge en ellers god debatt om et veldig godt tema, der en har en felles intensjon – og se litt på hvordan det har utartet seg. Men la oss holde fast på at inten-

sjonen er god. Vi vil ha en god fosterhjemsordning. Vi vil ha det på plass så fort som mulig. Det er viktig.

Den voldsomme iveren etter en NOU eller ikke blir litt parodisk. Jeg gleder meg til i sommer å gå igjennom gamle høringer for å se på hva som ble sagt, og på hvordan regjeringspartiene i forrige periode åpenbart – selvfølgelig – har fulgt opp alt som ble sagt i høringene av fagpersoner. Det er jo det som er argumentet her. Uavhengig av politiske vurderinger skal en altså gjøre det. Det kan bli artig lesning. Det er mulig jeg kommer tilbake med en oppsummering til høsten.

Det som er hele poenget, og som er forskjellen mellom en stortingsmelding og en NOU – som saksordføreren var inne på – er at omfattende endringer vil måtte vente til NOU-en er klar og det kommer en stortingsmelding. Det var det som ble sagt. Små endringer og de tingene som er helt klare, og som vi er enige om, har statsråden allerede omtalt. Noe er allerede gjort, men de omfattende endringene må vente til NOU-en er ferdig og det er kommet en stortingsmelding, dvs. i 2018 – kanskje i 2019. Nå kan dette gjøres i løpet av 2015 i en stortingsmelding. Det er bra for fosterhjemsbarna. Det er vi opptatt av.

Vi er veldig glad for at Venstre har vært konstruktive i dette arbeidet. Da de fikk vite at det allerede foreligger mye faglig bakgrunn – utredninger som en kan bruke i stortingsmeldingen – bruker en det slik at dette kommer fort på plass.

Jeg må si at representanten Eidsvoll Holmås har vært konstruktiv når han sier: La oss få denne stortingsmeldingen, la oss få dette på plass, så kan en vurdere om det likevel er ting som skal utredes framover. Det synes jeg er et konstruktivt innspill. Da får en i hvert fall gjort det en kan, nå. Det er bra at forslag nr. 3, fra SV, er gjort om til et oversendelsesforslag. Det betyr at både Høyre og Fremskrittspartiet støtter at det oversendes.

Apropos dette at vi skal følge med: Det gjør vi. Vi er allerede i gang med akkurat den biten av arbeidet. Det er ikke lenge siden komiteen møtte Forandringsfabrikken og barn som har vært i dette systemet. De kunne fortelle om mange erfaringer derfra som er verdifulle når vi skal jobbe videre med dette.

Arild Grande (A) [18:37:18]: Siste taler på talerstolen prøver å gjøre et poeng av at dette visstnok bare skal være et spill, at det ikke spiller noen rolle om det er en NOU eller en melding, og at vi bare er ute etter å lage uryddighet i travet.

Det som er hele poenget med en NOU, er at vi har et ønske om – som vi deler med alle dem som har uttalt seg i saken som høringsinstanser – og trenger flere fakta, at man får undersøkt feltet, slik at politiske grep kan være tuftet på et veldig godt grunnlag. Hadde vi lagt opp til at alt arbeidet ellers i regjeringen eller fra Stortingets side på dette feltet skulle stoppe opp i påvente av at denne NOU-en skulle bli ferdig, hadde selvsagt heller ikke vi gått inn for en NOU. Da hadde vi antakeligvis ønsket å fremme alternative forslag. Det er nettopp i visshet om at man kan ha et utredningsarbeid parallelt med et storstilt arbeid og mange forslag i parlamentet, at man står for at man trenger å innhente

kunnskap parallelt med dette arbeidet. Det er derfor vi har det synet vi har i denne saken.

Når det så hardnakket hevdes av Høyres og Fremskrittspartiets representanter at alt arbeid vil stoppe opp hvis man går inn for en NOU, er det godt å høre at statsråden har en annen oppfatning og egentlig bekrefter at det ikke er noe i veien for å legge fram en lang rekke forslag for Stortinget, enten man jobber med en NOU eller med en stortingsmelding. Det er positive signaler.

Jeg tror at det som samler oss – på tvers av partiene – er et felles ønske om handling. Derfor gjør jeg Morten Stordalens ord til mine egne: Nå er det ikke tiden for å sette ting på vent, nå er det tid for handling. Og vi skal sannelig telle dagene til vi ser handling fra regjeringens side.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [18:39:35]

Stortingets vedtak til lov om oppheving av bokloven (Lovvedtak 51 (2013–2014), jf. Innst. 181 L (2013–2014) og Prop. 33 L (2013–2014))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 11 [18:39:37]

Stortingets vedtak til lov om endringer i åndsverksloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv) (Lovvedtak 52 (2013–2014), jf. Innst. 201 L (2013–2014) og Prop. 54 L (2013–2014))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er vi klare til å gå til votering.

I sakene nr. 1–4 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

L o v
om endringer i tinglysingsloven mv. (elektronisk tinglysing)

I

I lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing gjøres følgende endringer:

§ 4 skal lyde:

Registerføreren skal føre et tinglysingsregister for fast eiendom, grunnboken.

Grunnboken kan føres som et elektronisk register.

§ 4 a oppheves.

§ 5 skal lyde:

Tinglysing foregår ved at dokumentet registreres i grunnboken.

§ 6 skal lyde:

Den som forlanger noe tinglyst, skal sende dokumentet til tinglysingsmyndigheten. Dokumentet kan sendes elektronisk i den form og med den fremgangsmåte som er bestemt av departementet. Skriftilighetskrav i lov eller avtale er ikke til hinder for slik elektronisk innsending. Ved elektronisk innsending av et dokument skal det benyttes en betryggende metode som autentiserer innsenderen og sikrer meldingens integritet. Departementet fastsetter ved forskrift hvilke krav som gjelder for elektronisk kommunikasjon ved tinglysing, herunder regler om signering, vitnepåtegning, autentisering, integritet, bruk av elektronisk sertifikat og konfidensialitet og regler som stiller krav til produkter, tjenester og standarder som er nødvendige for slik kommunikasjon, og regler om erstatningsansvar for sertifikatutsteder.

Departementet kan i forskrift fastsette krav om innlevering av gjenpart av dokumentet som skal tinglyses, at gjenparten skal være bekreftet, hvem som kan gi slik bekrefteelse og hvordan gjenparten skal oppbevares.

§ 7 skal lyde:

Et dokument som kreves tinglyst, skal registreres når det kommer inn. Departementet fastsetter i forskrift et klokkeslett for når et dokument som ikke er sendt inn elektronisk, skal regnes som registrert etter loven her. Frem til det er avgjort at vilkårene for registrering er oppfylt, skal det fremgå at registreringen ikke er endelig.

Er det åpenbart at dokumentet ikke kan tinglyses, kan det uten at det registreres, returneres til den som har krevd tinglysing. Han skal samtidig gjøres kjent med hvorfor dokumentet ikke kan tinglyses, og med at det ikke er registrert. Likeså skal han gjøres kjent med at dokumentet vil bli registrert dersom dette kreves. Framsettes slikt krav, registreres dokumentet fra det tidspunktet kravet kommer inn, jfr. første ledd.

Foreligger vilkårene for tinglysing, skal dokumentet registreres endelig i vedkommende tinglysingsregister innen to uker etter registreringstidspunktet.

Foreligger ikke vilkårene, skal dokumentet nektes tinglyst. Avgjørelsen treffes på grunnlag av dokumentet selv og de andre dokumenter og bevis som foreligger. Når registerføreren finner grunn til det, kan han selv innhente opplysninger.

Departementet kan bestemme at opplysninger eller attester som det finner nødvendig av hensyn til registerførens kontroll, skal gis på fastsatt måte. Departementet kan også gi forskrift om gjenpart av hjelpedokument.

§ 9 første ledd skal lyde:

Blir et dokument nektet tinglyst, gjøres anmerkning om det i grunnboken. Den som har forlangt tinglysingen, skal straks underrettes om nektelsen og grunnen til den

samt om adgangen til anke og fristen for det. *Underretningen sendes elektronisk til avsenderens oppgitte elektroniske adresse, eller i rekommandert brev til avsenderens postadresse dersom saken er innkommet på papir. Er det andre som saken direkte gjelder, skal slik underretning samtidig gis til dem.*

§ 10 a første ledd skal lyde:

Erklæres anke over at et dokument er nektet tinglyst etter utløpet av fristen etter § 10 første ledd første punktum, kan anken ikke tas til følge dersom dette kan medføre tap for noen som i god tro har fått registrert et dokument etter at det dokument som ble nektet tinglyst, var registrert.

§ 10 a annet ledd første og annet punktum skal lyde:

Er det senere registrerte dokument en pantobligasjon som følger reglene for omsetningsgjeldsbrev, kan en anke heller ikke tas til følge dersom dette kan medføre tap for noen som i god tro har ervervet obligasjonen etter utløpet av fristen i § 10 første ledd første punktum. Innehaveren av en slik pantobligasjon som er registrert etter det dokument som anken gjelder, plikter etter pålegg av registerførereren å innlevere obligasjonen til påtegnning om anken eller til oppbevaring under saken.

§ 11 skal lyde:

For ethvert dokument som er tinglyst, gir registerførereren attest om tinglysingen og en bekreftet utskrift av grunnboken for vedkommende registerenhet.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om hva attestene skal inneholde av anmerkninger og på hvilken måte de skal gis.

Departementet kan gi forskrift om melding til rettighetshaveren når det blir tinglyst rettsstiftelser eller sletting av et dokument på registerenheten.

§ 12 skal lyde:

Såfremt ikke annet er bestemt ved lov, kan et dokument bare registreres i grunnboken når det går ut på å stifte, forandre, overdra, behefte, anerkjenne eller oppheve en rett som har til gjenstand en fast eiendom.

§ 13 skal lyde:

Gir dokumentet uttrykk for en rettshandel, kan det ikke registreres i grunnboken uten at utstederen har grunnbokshjemmel eller samtykke av hjemmelshaveren.

Et tvangssalgsskjøte kan ikke registreres dersom hjemmelshaveren på det tidspunkt avgjørelsen om tvangssalg ble registrert, ikke var saksøkt under tvangssalget eller var varslet om salget etter tvangsfullbyrdelsesloven § 11-8 første ledd. Erklæring om overføring til panthaver etter konkursloven § 117c kan bare registreres dersom konkurs-skyldneren var hjemmelshaver på det tidspunkt konkursåpningen ble registrert.

Et skifteskjøte kan ikke registreres dersom den hvis midler skiftes, mangler grunnbokshjemmel.

Når det ikke er bestemt ved lov, kan en dom ikke registreres, medmindre den er bindende for en som har grunnbokshjemmel.

Dokumenter vedrørende rettshandler som krever samtykke eller tingrettens tillatelse etter ekteskapsloven, kan bare registreres når samtykke eller endelig tillatelse foreligger.

Et dokument som gjelder sameiernes felles rettigheter og plikter i et eierseksjonssameie, kan registreres i grunnboken hvis det er underskrevet i samsvar med eierseksjonsloven § 43 første ledd eller av hjemmelshaverne til alle seksjonene.

§ 15 annet ledd skal lyde:

Er en leierett til en del av eiendommen registrert i grunnboken og den grunn som leieretten omfatter, i medhold av bestemmelser som departementet gir, behandles som en særskilt eiendom og har eget blad i grunnboken, regnes den som har grunnbokshjemmel til leieretten også for å ha grunnbokshjemmel som eier av bygninger på den leiede grunn.

§ 17 første punktum skal lyde:

Skal et skjøte eller pantedokument som ikke er utstedt av offentlig myndighet, kunne registreres i grunnboken, må underskriften være bekreftet i samsvar med forskrifter gitt av departementet.

§ 18 første ledd skal lyde:

Dersom registerførereren blir oppmerksom på at en innføring i grunnboken er uriktig, eller at det på annen måte er gjort feil, skal han rette feilen. Har noen på grunn av feilen fått uriktig opplysning, skal registerførereren så vidt det er mulig gi ham underretning om rettelsen i rekommandert brev eller på annen betryggende måte.

§ 18 nytt annet ledd skal lyde:

Departementet kan fastsette forskrift om retting av et dokument som overfører hjemmelen til fast eiendom, og om betaling av tinglysingsgebyr for slik retting. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

§ 18 nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

§ 20 skal lyde:

Når et dokument er registrert, går det rettsserverv som dokumentet gir uttrykk for, i kollisjonstilfelle foran rettsserverv som ikke er registrert samtidig eller tidligere.

Rettsserverv som er registrert samtidig, er likestillet.

Utleggs- og arrestforretninger går foran andre rettsserverv som er registrert samme dag. Er flere utleggsforretninger registrert samme dag, går den eldste foran.

§ 21 første ledd skal lyde:

Et eldre rettsserverv går uten hensyn til § 20 foran et yngre, dersom dette er stiftet ved rettshandel og erververen da hans rett ble registrert, kjente eller burde kjenne den eldre rett.

§ 21 tredje ledd første punktum skal lyde:

Rettsstiftelse som skjer gjennom forbehold ved avhendelse eller annen eiendomsovergang, går uten hensyn til

§ 20 foran *rettsserverv* som utledes fra den nye eier såfremt forbeholdet enten fremgår av den nye eiers hjemmelsdokument eller *registreres* senest samme dag som dette.

§ 23 skal lyde:

For at en rett som er stiftet ved avtale, skal kunne stå seg overfor konkurs, må rettsstiftelsen utenfor de tilfeller som er nevnt i § 21 tredje ledd og § 22, være *registrert* senest dagen før konkursåpningen. Har det vært åpnet forhandling om tvangsakkord under en umiddelbart forutgående gjeldsforhandling, jf lov om fordringshavernes dekningsrett § 1-4 sjette ledd, må rettsstiftelsen være *registrert* senest dagen før åpningen av forhandling om tvangsakkord. Når rettsstiftelsen er foretatt med samtykke av gjeldsnemnda, er likevel dens gyldighet overfor konkursboet ikke avhengig av tinglysing.

For at en rett som er stiftet ved avtale, skal kunne stå seg ved tvangsakkord, må rettsstiftelsen utenfor de tilfeller som er nevnt i § 21 tredje ledd og § 22, være *registrert* senest dagen før åpningen av forhandling om tvangsakkord.

§ 24 skal lyde:

Når et dokument som *ikke er registrert endelig*, senere nektes tinglyst, blir det ved anvendelsen av §§ 20 og 23 å anse som om det ikke hadde vært *registrert*.

§ 25 skal lyde:

Dersom et dokument er *registrert endelig* i grunnboken på uriktig måte eller ikke er *registrert endelig* to uker etter at det ble *registrert i grunnboken*, kan det ved dom bestemmes at dokumentet skal stå tilbake for et senere tinglyst rettsserverv ved avtale. Vilkårene for dette er

- at erververen av den senere tinglyste rett var i god tro *da dokumentet ble registrert*,
- at erververen om hans rett skulle stå tilbake, ville bli voldt uforskyldt tap fordi han har stolt på grunnboken, og
- at tapet for erververen ville være vesentlig større enn for den annen om dennes rett måtte vike, eller at det ville føre til vesentlige forstyrrelser i senere tinglyste rettsforhold om den tinglyste, men feilaktig *registrerte* rettighet skulle gå foran.

§ 26 oppheves.

§ 27 første ledd første punktum skal lyde:

Overfor den som har tinglyst en rett han har ervervet ved avtale med innehaveren av grunnbokhjemmelen, og som var i god tro *da dokumentet ble registrert*, kan den innsigelse at grunnbokhjemmelen skyldes et ugyldig dokument, ikke gjøres gjeldende.

§ 28 tredje ledd skal lyde:

For å avbryte fristen i første ledd må den nye tinglysingen inneholde en uttrykkelig gjentakelse av den opprinnelige rettsstiftelsen. Som uttrykkelig gjentakelse av rettsstiftelsen regnes forhøyelse av beløpet i et pantedokument.

§ 34 første ledd første punktum skal lyde:

I Løsøreregisteret kan *registreres* dokumenter som ikke

er nevnt i § 12, dog bare såfram tinglysingen ved lov er tillagt rettsvirkning, eller tinglysing er pålagt ved lov.

§ 35 skal lyde:

Når *noen* lider uforskyldt tap på grunn av tinglysingsfeil, har han rett til erstatning av staten såfremt tapet skyldes

- at han har stolt på en *tinglysingsattest*,
- at et dokument ikke er blitt tinglyst eller er blitt tinglyst for sent,
- at et dokument etter § 25 må stå tilbake for et senere tinglyst dokument,
- at et dokument som nevnt i § 27 annet ledd er blitt tinglyst og noen i god tro har fått *registrert* en rett han har ervervet ved avtale i tillit til at det tinglyste dokument var gyldig.

§ 37 annet ledd skal lyde:

Når en frist skal regnes fra tinglysingen av et dokument, regnes *fristen* fra den *dagen* dokumentet *ble registrert*.

§ 38 første ledd første punktum skal lyde:

Departementet kan gi nærmere forskrifter om *hvordan grunnbok* og Løsøreregisteret skal innrettes og føres, og om framgangsmåten for øvrig ved tinglysing.

II

I lov 1. juli 1927 nr. 1 om registrering av elektriske kraftledninger gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

Tinglysingsmyndigheten skal føre et register (kraftledningsregistret) for *høyspente* sterkstrømsledninger som er anlagt for statens regning eller med hjemmel av en konsesjon. Departementet kan nærmere bestemme hvor slik registrering skal skje.

Tinglysingsloven §§ 2 og 3 og *kapittel 2* gjelder tilsvarende så langt de passer. *Kongen kan i forskrift fravike bestemmelsene i tinglysingsloven.*

§ 3 annet ledd skal lyde:

Kongen gir forskrifter om hvilke opplysninger begjæringen skal inneholde og hvilke dokumenter og attester *som* skal følge med, samt nærmere regler om innretningen av kraftledningsregistret.

§ 8 oppheves.

§ 9 skal lyde:

Tinglysingsloven §§ 20-23 får tilsvarende anvendelse for så vidt angår rettsvirkningen av *registreringen*.

III

I lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag gjøres følgende endringer:

§ 6-4 overskriften og første ledd skal lyde:

§ 6-4 *Registreringstidspunktet*

(1) Eit rettsserverv skal registrerast *når* krav om registrering kjem inn. *Departementet fastset i forskrift eit klokkeslett for når eit rettsserverv som ikkje er sendt inn elektronisk, skal reknast som registrert etter lova her.*

§ 6-5 annet ledd skal lyde:

(2) Kolliderer fleire registrerte rettsserverv, blir rekkjefølgja avgjort etter *tidspunktet* for registreringa. Rettsserverv som er registrerte *samtidig*, er *likestilte*.

§ 6-5 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Utlegg og arrest går framom andre rettsstiftingar som er registrerte *same dagen*. Er fleire utlegg registrerte same dagen, går det eldste først.

§ 6-17 annet ledd oppheves.

IV

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.
2. For pantattest som er utstedt før lovens ikrafttredelse, gjelder reglene i tinglysingsloven § 35 og burettslagslova § 6-17 annet ledd slik bestemmelsene lød før ikrafttredelsen av loven her.
3. Departementet kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten har Kari Henriksen satt fram i alt tre forslag på vegne av Arbeiderpartiet. Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette de planlagte konseptvalgsutredningene for Østlandet og Vestlandet, med sikte på å etablere flere fengselsplasser på bakgrunn av behovene som skisseres i Kriminalomsorgens kapasitetsplan av 2013.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig legge fram

for Stortinget en helhetlig plan for hvordan fengselskapasiteten skal økes for å imøtekomme behovene for tilstrekkelig kapasitet, nødvendig rehabilitering under soning, og ivaretagelse av kvinnelige innsatte.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig sette i verk arbeidet med å bygge nytt fengsel på Agder.»

SV har varslet at de vil støtte forslagene.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet ble med 60 mot 36 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.50.49)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:35 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Hadia Tajik, Jorodd Asphjell, Knut Storberget og Odd Omland om nytt Agder fengsel, konseptvalgsutredninger for Østlandet og Vestlandet og en helhetlig plan for økt fengselskapasitet – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 2 og 3, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Sosialistisk Venstreparti

Det voteres over forslagene nr. 2 og 3, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om ikke å tildele blokker i 23. konsesjonsrunde som Miljødirektoratet og Polarinstituttet har frarådet utlyst i sin høring. Det settes i gang en faglig prosess for å definere grenser for iskanten i forbindelse med en forvaltningsplan.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette et tempoutvalg for petroleumsvirksomheten, som i et lengre perspektiv enn konsesjonsregimet tillater, skal gi anbefalinger om norsk utvinningstempo ut fra hensyn til miljø og klima, økonomi og sysselsetting, leverandørindustri, krav til lokalt innhold, HMS og kostnadsutviklingen på norsk sokkel.»

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 90 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.51.44)

Presidenten: Det voteres så over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen stanse tildelingen av nye blokker i den 23. konsesjonsrunden på norsk sokkel.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 95 mot 3 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.52.02)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:39 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å stanse tildelingen av nye blokker i den 23. konsesjonsrunden på norsk sokkel – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Anna Ljunggren på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet
- forslagene nr. 2 og 3, fra Ola Elvestuen på vegne av Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne

Det voteres over forslagene nr. 2 og 3, fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, gjennom sin innflytelse i Statoils styrende organer, sørge for at selskapet trekker seg ut av alle tjæresandaktiviteter i Canada på Statoils første generalforsamling etter at denne saken er behandlet i Stortinget.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå alle selskaper der staten er majoritetsaksjonær, og påse at selskapenes virksomhet og prosjektportefølje ligger innenfor de vedtatte klimamålene om maksimalt to graders oppvarming sammenlignet med før-industriell tid.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 81 stemmer mot og 15 stemmer for forslagene fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

(Voteringsutskrift kl. 18.52.55)

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) (fra salen): President! Jeg skulle stemme for, jeg var ikke kjapp nok.

Jorodd Asphjell (A) (fra salen): President! Ta voteringen en gang til, det var flere her ... (munterhet i salen)

Presidenten: Da tar vi voteringen på nytt.

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 84 mot 14 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.53.47)

Presidenten: Det voteres så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i behandlingen av eierskapsmeldingen gå igjennom de ulike statlige selskapers klimaprofil og i den forbindelse klargjøre behovene for strengere miljø- og klimakrav.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de subsidiært vil støtte forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 55 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.54.07)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:40 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å trekke Statoil ut av tjæresandvirksomhet i Canada – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Sonja Mandt på vegne av Arbeiderpartiet

- forslagene nr. 2 og 3, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Sosialistisk Venstreparti

Under debatten er forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti omgjort til et oversendelsesforslag. Forslaget lyder i endret form:

«Det henstilles til regjeringen å sikre at fosterbarnas egne erfaringer og råd kommer godt fram i stortingsmeldingen som skal utarbeides, og at fosterbarna får gi sine råd til eventuelle forslag som blir fremmet.»

Presidenten foreslår at forslaget oversendes regjeringen uten realitetsvotering – og anser det som bifalt.

Det voteses så over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at fosterbarnas egne erfaringer og råd kommer godt fram i den offentlige utredningen som skal utarbeides, og at fosterbarna får gi sine råd til eventuelle forslag som blir fremmet.» Senterpartiet har varslet at de støtter forslaget.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 70 stemmer mot og 28 stemmer for forslaget fra Sosialistisk Venstreparti.

(Voteringsutskrift kl. 18.55.16)

Sonja Mandt (A) (fra salen): President! Arbeiderpartiet skal stemme for forslaget.

Presidenten: Da må vi må ta voteringen om igjen. Her vil altså Senterpartiet og Arbeiderpartiet støtte forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 55 mot 42 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.55.58)

Presidenten: Det voteses så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en offentlig utredning av fosterhjemsomsorgen.»

Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 55 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.56.18)

Komiteen hadde innstilt:

I

Dokument 8:30 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Breivik, Sveinung Rotevatn og Abid Q. Raja om en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen – vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber regjeringen legge frem en egen stortingsmelding om fosterhjemsomsorgen innen utgangen av 2015.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sakene nr. 10 og 11

Presidenten: Når det gjelder sakene nr. 10 og 11, er de andre gangs behandling av lovsaker og gjelder lovvedtakene 51 og 52.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning til disse sakene. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 12 [18:56:47]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.57.